

**SOCIETATEA DE ȘTIINȚE ISTORICE
DIN ROMÂNIA**

FILIALA CÂMPINA

ANUAR

NR. 4/MMXIII

2013

Coordonator: Prof. dr. GHEORGHE RÂNCU

Redactori/referenți: Bâlgă Gheorghe, Brezeanu Marius, Caraboi Cecilia, Dulă Marian, Frânculeasa Alin, Furdui Eliza, Furdui Ioan, Gheorghe Mariana, Haiduc Ioana Raluca, Ionescu Roxana Luiziana, Milea Raluca, Milea Sorin, Modoianu Cristina, Modoianu Gheorghe, Moga Petru, Pascu Gabriela, Râncu Emilia, Râncu Gheorghe, Stanciu Gheorghe, Vâlcu Victoria, Vasile Elena, Zaharia Marius

Tehnoredactare: Brezeanu Marius, Sorin Milea

Editura: Casa Municipală De Cultură „Geo Bogza”, Câmpina

Foto coperta 1: Strada Carol

Foto coperta 2: Pasajul CALEA DACIEI

Cele două fotografii ale copertilor au fost selectate din “Câmpina, bătrânul târg îmbracă haine noi”, autorii: Alin Daniel Ciupală și Șerban Băleanu. Album publicat cu sprijinul Primăriei Câmpina cu ocazia aniversării a 510 ani (2013) de atestare documentară.

Tipărit cu sprijinul financiar al Consiliului Local și al Primăriei Municipiului Câmpina, prin Casa Tineretului - Câmpina.

Notă:

Îi rugăm pe colaboratorii noștri, actuali și viitori, să-și redacteze comunicările/articolele în conformitate cu normele științifice în vigoare.

Responsabilitatea pentru conținutul fiecăruia dintre articolele publicate revine exclusiv autorului sau autorilor acestuia. Colegiul de redacție atrage atenția cititorului, că temele abordate, maniera de redactare, cercetarea întreprinsă, calitatea informației istorice, veridicitatea înscrisului, tehnica de redactare, posibilele compilații ca și calitatea limbajului aparțin în exclusivitate fiecărui autor.

Redacția

ISSN: 2069-2277

SUMAR

Introducere.....	p. 5

I. ISTORIE LOCALĂ

Bâlgă, Gheorghe: <i>O placă aniversară și o fărâmbă de istorie orală</i>	p. 8
Dulă, Marian: <i>Istoricii câmpineni își onorează urbea</i>	p. 27
Furdui, Eliza: <i>Țara moșilor-centrul mișcării lui Sofronie din Cioara (1759-1761)</i>	p. 33
Furdui, Ioan: <i>Moși, țopi, mocani</i>	p. 37
Furdui, Ioan: <i>Atestări documentare ale localității Câmpeni</i>	p. 41
Frînculeasa, Alin: <i>Date sintetice privind cimitirul din epoca bronzului cercetat în incinta parohiei biserica Sfântul Nicolae din Câmpina</i>	p. 44
Modoianu, Cristina și Modoianu, Gheorghe: <i>Câmpina în anul revoluționar 1848</i>	p. 50
Pascu, Gabriela: <i>Despre prima școală publică din Câmpina</i>	p. 62
Zaharia, Marius: <i>Câmpina în anul 1936</i>	p. 68

II. ISTORIA ROMÂNILOR

Dulă, Marian: <i>Pe urmele părinților și bunicilor noștri în teritoriile de dincolo de Prut și Nistru</i>	p. 73
Gheorghe, Maria, Mariana: <i>Cantacuzinii în Țările Române</i>	p. 79
Haiduc, Ioana: <i>România în sistemul ONU (1966-1970)</i>	p. 83
Milea, Raluca: <i>Traci în rândurile notabililor din orașele grecești vest-pontice în epoca Principatului</i>	p. 154
Moga, Petru: <i>Din nou despre Iuliu Popper</i>	p. 162
Râncu, Emilia: <i>“Aventura moldovenească” a cazacilor din a doua jumătate a sec. al XVI-lea</i>	p. 168
Râncu, Gheorghe: <i>Eseu. Holocaustul românesc în antiteză</i>	p. 181
Vasile, Elena: <i>Nicolae Costin. Viața și opera</i>	p. 206
Vâlcu, Victoria: <i>Scurtă introspecție în istoria femeilor și lupta lor pentru emancipare</i>	p. 214
Zaharia, Marius: <i>Izvoarele istorice otomane despre Mihai Viteazul și urmașii săi</i>	p. 233

III. ISTORIE UNIVERSALĂ

- Brezeanu, Marius: *Relații politico-diplomatice între China și SUA între 1964 - 1968*..... p. 239
Caraboi, Cecilia: *Macabeii*..... p. 251
Milea, Sorin: *Globalizarea și consecințele sale*..... p. 267

IV. MISCELLANEA

- Ionescu, Roxana, Luiziana: *Izvorul sărbătorii de Halloween*..... p. 274
Stanciu, Gheorghe: *Atitudini, polemici și reacții în presa anilor 1999-2000 privind noile manuale de istorie*..... p. 277

V. RECENZII

- Râncu, Gheorghe: *la "Hașdeu și Iorga. Cultură și civilizație tradițională", Gherasim Rusu Togan*..... p. 306
Râncu, Gheorghe: *la "Tineretea. Cătănia. Războiul.", Gherasim Rusu Togan*..... p. 311

INTRODUCERE

Recitind cartea lui Radu Paraschivescu “Ghidul nesimțitului”, apărută în 2007 la Ed. Humanitas (carte pe care o recomand cu căldură) ne propunem, și am mai scris pe această temă în 2011, doar câteva rânduri.

Nesimțirea a devenit ființarea sinelui în afara binelui. Dihotomia dintre bine și rău (antică, din Extremul Orient, trecând prin Avesta zoroastriană/zathustriană și până în Europa încă necreștină) este astăzi tranșată doar pentru sine. Răul este doar pentru ceilalți, pentru sine tot binele. Dacă societatea matură este atinsă de virusul nesimțirii, atunci, în mod firesc, ne întrebăm – Cum ar putea, altfel, să se manifeste tânăra generație? Cum tratăm în plan patologic și posttraumatologic boala numită Nesimțire? Mai sunt soluții: cei 7 ani de acasă sau rațiunea care caracterizează încă pe “politikon zoon” ori empatizarea cu celălalt sau valorile românești pe care le refuzăm cu obstinație să le mai consacram sau să le lăsăm, la polul opus, ca societatea civilă (opinia publică de la individ la colectiv) să se ridice mai mult de prin cafenele sau fotolii confortabile.

Suntem generația “second hand”, lăsând nesimțitul din noi să-și recunoască latura opacă a lăuntricității sale. Spațiul public a intrat și pe portative, cu priză la auditoriul din cartiere: “Lasă bre că merge-așa” sau “Ce bine-mi pare că ți-am tras țeapă”. Nesimtologia, invadată de spiritul contrazicerii, face ca dialogul individului cu lumea să devină doar un banal monolog exteriorizat. Desigur, vorbim de un derapaj al societății românești, care în mod brutal s-a infuzat total: de la economic la politic, de la social și până la etic, de la individul angust și până la colectivul delirant, depresiv și fără țintă.

Scriam în 2013: dacă vrei să distrugi o națiune lovește în educație și în învățământ. Paradoxal, din titulatura Ministerului Educației Naționale lipsește piatra de temelie – învățământul. Înainte de a educa trebuie să învățăm să-i educăm pe ceilalți. Criza dintre generații este astăzi, în primul rând, una de comunicare. Coexistăm, dar nu trăim, întotdeauna, împreună. Toți vedem același lucru, dar îl interpretăm diferit (n-ar fi nimic rău în pluralismul punctelor de vedere), doar că, orizontul nostru cultural, așteptările, educația, formația noastră intelectuală și profesională, țintele neorânduite și neierarhizate sunt toate diferite.

Astăzi se ajunge mai repede la pubertate, maturizarea se petrece și ea într-un interval mai scurt de timp, iar alegerile și prefigurarea

viitorului sunt mai complicate. Trăim într-o totală artificialitate a alimentației, a comunicării, cu acute probleme de sănătate, stress și adaptare. Managementul răbdării este diferit de la individ la colectiv, de aici pragmatismul clipei, al momentului. Totul azi, acum – nimic pe mâine, pentru viitor.

Traversăm din 1989 o criză generalizată pe toate palierele: economic, social-politic, educațional și instituțional, dar cea mai complexă dintre toate este criza morală. Modelele actuale nu mai provin din lumea instrucției intelectuale și a artei, ci de la VIP-urile intrate “încălțate-dezbrăcate” prin toate canalele mass-media, fără filtraje și analize, de parcă C.N.A. ar exista doar pe hârtie.

România din 2013 nu mai este România din 1989, dar organismul social rămâne atins de artrita/scleroza vechiului mental comunist. Și asta pentru că, imediat după 1990, România a pierdut startul în comparație cu Polonia, Cehia, Slovacia și Ungaria. Avem identificați vinovații?, de la liderii de atunci, dar noi – poporul? Cert este că am intrat în sec. al XXI-lea cu un deficit de talente și de ce să n-o spunem sincer, chiar la nivel mondial există o reală criză de lideri politici. La noi abisalul n-a fost, încă, atins. Poate că un răspuns este și indiferența din noi față de problemele marii colectivități. Cădem, iarăși în sine, neputincioși în a ne ridica, măcar pentru copiii noștri.

Schimbând universul de analiză, oare cine mai ascultă astăzi un istoric, un profesor, un cercetător, și de ce nu, pe bătrânii noștri pe care i-am uitat? În Introducerea din Anuarul 2012 al Filialei Câmpina a Societății de Științe Istorice scriam că înțelepții (și avem Doamne, dar nu știm să-i convingem să se implice) sfătuiesc – dar alții hotărâsc. Se pare că nu s-a modificat mai nimic! Cum ne va judeca pe noi – imediații postdecembriști – posteritatea românească?

Addendă

Filiala de la Câmpina a S.Ș.I.R., în 2013, a împlinit 62 de ani de existență. Apariția din acest an a Anuarului a fost posibilă prin implicarea colegilor noștri, colaboratori și autori de articole, iar în plan editorial prin sprijinul financiar al Consiliului Local al Municipiului Câmpina, prilej cu care ne simțim obligați să le transmitem mulțumirile noastre. Tirajul ca și tipografierea aparține S.C. Premier Ploiești.

Ședințele societății de istorie se desfășoară în continuare la Casa Tineretului, în Sala de Consiliu, de la orele 9, 30, de regulă, în ultima vineri a fiecărei luni. Tematica intervențiilor, comunicărilor și a

concluziilor cercetărilor noastre este diversificată: de la istoria locală, la cea națională sau universală, la recenzii și miscellanea. Calitatea conținuturilor, temele cercetate și abordate, ca și concluziile referențelor aparțin în exclusivitate fiecărui autor.

Cele trei numere ale anualelor din 2010, 2011 și 2012 au fost distinse cu premiul “Aurelian Iordănescu”, inclusiv cu Diploma Vexillum in Honoris “Nicolae Bălcescu”.

Președintele Filialei Câmpina a S.Ș.I.R.
Prof. Dr. Râncu Gheorghe

I. ISTORIE LOCALĂ

O PLACĂ ANIVERSARĂ (1) ȘI O FĂRĂMĂ DE ISTORIE ORALĂ

*Prof. Gheorghe Bîlgă
Colegiul "Spiru Haret" Ploiești*

Titlul articolului vine să sublinieze rolul esențial al cercetării orale în demersul meu. Cei mai mulți dintre noi valorificăm prea puțin aceste metode de cercetare istorică (interviuri luate participanților sau martorilor evenimentelor, cercetare la fața locului etc.) și ne mulțumim cu strângerea de informații din anumite lucrări generale, speciale, colecții de documente, riscând să pierdem lucruri esențiale sau întâmplări care niciodată n-ar fi fost consemnate într-un act oficial. Îmi amintesc și acum cuvintele profesorului Lucian Boia, atunci când ne prezenta avantajele metodei de cercetare orală, din cadrul cursului de istoriografie, citându-l din memorie: „vă dați seama cât de multe lucruri am afla și cum, poate, am schimba o sumedenie de teorii dacă am lua un interviu unui dac?!” Dincolo de aparenta glumă regăsim foarte mult adevăr, prezentat cum numai distinsul profesor universitar știa s-o facă. Nu aș fi putut realiza acest articol fără ajutorul domnului Mihai Cosmineanu, prezent la inaugurarea plăcii aniversare de la Telega - Zorile (2), cel care mi-a furnizat majoritatea informațiilor din cercetarea mea orală și căruia țin să-i mulțumesc și pe această cale. Tot dumnealui mi-a sugerat să nu mai folosesc termenul de monument, spunea că *mai potrivit ar fi cel de placă aniversară*, mă conformez, numai că pentru a evita repetițiile, uneori o să mă abat de la recomandare, cu scuzele de rigoare.

În timpul unei discuții amicale din cadrul unei ședințe a Societății de Științe Istorice, filiala Câmpina, a fost lansată o ironie cum că Bălcescu în timpul revoluției pașoptiste n-a ajuns în Telega. O oarecare strângere de inimă am resimțit, fiindcă de mii de ori am trecut pe lângă monumentul care vine să amintească tocmai prezența marelui revoluționar pe aceste meleaguri. De câteva ori, în calitate de ghid al unor prieteni care vizitau localitatea Telega am afirmat cu tărie, reproducând începutul textului: *pe acest loc a venit în zilele de iunie 1848 Nicolae Bălcescu...*, iar acum această situație să fie răsturnată?!

De la această dilemă am plecat în cercetarea mea, iar pe măsură ce strângeam informații apăreau tot mai multe nepotriviri legate de istoria

acestei plăci aniversare. Prima ar fi legată de textul explicativ, acum e altul decât cel de la inaugurare. Apoi faptul că nu avea ce căuta în acel loc, deoarece salina respectivă a fost dată în exploatare 17 ani mai târziu de la data când revoluționarii munteni l-au mandatat pe Nicolae Bălcescu să vină la Telega. Misiunea lui era de a atrage de partea revoluției pe militarii ce păzeau pe ocași, eventual pe lucrătorii salinelor, poate și pe săteni. Nu în ultimul rând, controversa iscată în istoriografia noastră, dacă și-a dus la bun sfârșit misiunea primită de a ridica Prahova la lupta revoluționară, sau nu, strâns legată de prezența lui la Telega.

Placa a fost inaugurată la data de 23 iunie 1968 când în țară se desfășurau manifestări pentru a sărbători împlinirea a 120 de ani de la izbucnirea revoluției în Țara Românească. De ce tocmai pe 23 și nu pe 9 iunie când a izbucnit la Islaz, sau pe 11 iunie când și Bucureștiul era cuprins de febra revoluției, sau cu puțin înainte de 9 iunie pentru că atunci a ajuns Nicolae Bălcescu în zonă, greu de spus! Nu cred că programul manifestărilor naționale a fost dat peste cap de vizita în țara noastră a secretarului general al Mișcării Naționale a Revoluției, președintele Republicii Congo, Alphonse Massamba - Débat care a făcut o vizită de stat în România tocmai în acele zile (3). Nici varianta unei întârzieri cu 12 zile dată de diferența de calendar dintre stilul vechi și cel nou pentru secolul al XIX-lea nu stă în picioare pentru că, așa cum vom vedea, au existat manifestări legate de împlinirea a 120 de ani de la revoluție, începând cu 9 iunie. Cred că la nivelul superior al conducerii partidului a fost un declin, o luare de poziție, o vorbă spusă lui Ceaușescu că ar fi bine să..., pentru că după manifestările inițiale de la începutul lui iunie au urmat altele, până către sfârșitul lunii, mult mai fastuoase (4).

Flamura Prahovei din 12 iunie are un articol al profesorului emerit Nicolae Simache în care se evidențiază rolul deosebit al prahovenilor în desfășurarea revoluției. Pe altă pagină, sub titlul general „Manifestări ale tineretului dedicate aniversării Revoluției de la 1848” sunt enumerate acțiunile ce au avut, sau urmau să aibă loc:

◆Tineri din mai multe organizații U.T.C. din Prahova *au invitat în mijlocul lor profesori de istorie și alți oameni de cultură pentru a le vorbi despre importanța evenimentelor revoluționare de acum 120 de ani;*

◆La Casa de cultură din Câmpina peste 500 de tineri au ascultat o interesantă expunere pe această temă, susținută de profesorul Nicolae Simache;

◆Întreprinderea „Flacăra” Ploiești a găzduit pe profesorul Nicolae Stelian pentru a le vorbi tinerilor despre aceleași evenimente;

◆Au fost inițiate mai multe concursuri pe diferite teme legate de Revoluția de la 1848. *Un concurs cu tema „Marele revoluționar democrat Nicolae Bălcescu” organizat pentru elevii uteciștii din licee s-a încheiat recent în orașul Ploiești (...). Un alt concurs, aflat în plină desfășurare are ca temă „Revoluția de la 1848 în țară și în județul Prahova”. Etapa I a acestui concurs s-a desfășurat în majoritatea comunelor din județ, la întreprinderi și instituții. Etapa județeană urma să se desfășoare la 16 iunie;*

◆A fost inițiat un proiect pentru realizarea unui album „Pe urmele lui N. Bălcescu în județul Prahova” ce cădea în sarcina tinerilor din Ploiești, Câmpina și Telega. Cuprindea aspecte referitoare la activitatea revoluționară și drumul făcut de Bălcescu în județul Prahova, despre desfășurarea evenimentelor revoluționare din urmă cu 120 de ani pe aceste meleaguri. Albumul urma să fie purtat de un grup de tineri ploieșteni, predat celor din Câmpina, iar din 23 iunie, în cadrul adunării populare desfășurată la Telega, ajungea în mâna tinerilor din această comună. După completarea lui definitivă, urma să fie depus la Muzeul de Istorie al județului, ca un omagiu adus marelui revoluționar de către tinerii prahoveni (5).

În numerele următoare ale cotidianului menționat regăsim manifestări patronate de Comitetul județean pentru cultură și artă, ce s-au desfășurat în toate sferele vieții publice cum ar fi: Muzeul Județean de Științele Naturii a deschis în holul de intrare o nouă expoziție de artă plastică, având ca temă anul revoluționar 1848. Filarmonica de stat din Ploiești, în cadrul unui concert simfonic, a prezentat piesa *Visul lui Bălcescu* de I. Hartulary – Darclée. În Palatul Culturii din Ploiești au fost expuse, printre altele, sculptura lui Gheorghe Coman ce înfățișează pe I. Negulici și pictura Lucreției Zoia de *ce creează cu penelul și gândirea unui adevărat artist, figura luptătorului pașoptist Ion Codru-Drăgușanu*. Seria articolelor continuă cu „1848 în arta plastică” și „Anul 1848 și modernizarea limbii literare” (6), ultimul trebuie subliniat în mod deosebit, cu ironia de rigoare.

Acum se întâmplă ceva la nivelul conducerii superioare de partid. Urmează trei mari evenimente: La 22 iunie a avut loc *Adunarea populară de la Islaz cu prilejul aniversării a 120 de ani de la Revoluția din 1848 în Țările Române*, unde au participat peste 40.000 de oameni în frunte cu tovarășii: Paul Niculescu-Mizil, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent, secretar al C.C. al P.C.R., Florian Dănălache, membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., Vasile Patilineț, secretar al C.C. al P.C.R., Ion Iliescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C.,

ministru pentru problemele tineretului și alți reprezentanți ai unor instituții centrale și organizații obștești (7). Apoi a urmat manifestarea de la Telega și asupra căreia vom insista, la 23 iunie, seria încheindu-se cu *Adunarea populară din București*, desfășurată sâmbătă, 29 iunie 1968, pe stadionul „Republicii”. Ultima *încununează, ca un suprem omagiu, numeroasele manifestări de venerație, recunoștință și prețuire care s-au desfășurat în întreaga țară față de cei ce aveau să așeze, în toiul luptelor revoluționare, o piatră de hotar la începuturile istoriei moderne a poporului român* (8). Nu am putut să nu redau partea de început a articolului din „Flamura Prahovei” pentru că este savuroasă. Nicolae Ceaușescu a ținut o amplă cuvântare ce *va fi prinsă într-o broșură scoasă în tiraj de masă*, la Editura Politică, cu titlul *120 de ani de la Revoluția din 1848*, informație regăsită tot în aceeași publicație într-un număr de la începutul lunii iulie.

Noile autorități județene ale Prahovei, ce aveau un statut provizoriu pentru că tocmai avusese loc reforma administrativă care modifica precedentul mod de organizare ce avea ca sursă de inspirație unitățile administrativ-teritoriale existente pe teritoriul URSS, regiuni și raioane, voiau să iasă în evidență cu orice preț. Mai ales că Telega (asta datorită mitizării lui Nicolae Bălcescu) ocupa un loc central alături de Islaz și București. Așa le-a venit ideea că pot realiza ceva ce s-ar ridica la nivelul pretențiilor conducerii centrale, numai că timpul a fost destul de scurt... Totuși au luat-o înaintea autorităților județene teleormănene care au ridicat monumentul comemorativ al Adunării de la Islaz, din centrul localității, în 1969. Chiar dacă nu era timp pentru ceva grandios, o placă aniversară se putea realiza, un bust de ipsos al lui Nicolae Bălcescu, dat căminului cultural din Telega (9), de asemenea, numai că cei care au formulat textul explicativ nu stăpâneau prea bine limba română.

Pe placa memorial, realizată din marmură albă, se afla următoarea inscripție: *Lângă lacul format pe locul fostei saline în acest loc unde se afla salina a venit în zilele începutului de iunie 1848 Nicolae Bălcescu pentru a organiza și porni revoluția cu ciocănașii și măglașii din Telega*. Graba sau incompetența, ori și una și alta, reies din: repetiția supărătoare a cuvintelor „loc” și „salină”, de aici formularea nereușită; incizarea textului, așa cum se poate distinge din fotografiile perioadei respective era una rudimentară; ca să nu mai vorbim de încadrarea lui, ce deranja vizibil ochii privitorului. Aici trebuie să subliniez că în marea majoritate a lucrărilor existente, chiar și în cele de după 1989, ale unor autori prestigioși, care fac referire la acest *monument comemorativ*, regăsim această inscripție și nu cea actuală.

În anul 1971, d-nii Mihai Apostul și Mihail Vulpescu publicau lucrarea, "Muzee și monumente prahovene". Vorbesc despre această *piatră memorială* ce ar avea următoarea inscripție: «*În acest loc, unde se afla salina, a venit în zilele începutului de iunie 1848, Nicolae Bălcescu, pentru a organiza și porni revoluția cu ciocănașii și măglașii din Telega*». Observăm că lipsește prima parte a textului inițial, fapt ce-i conferă un alt statut în ceea ce privește corectitudinea exprimării gramaticale. Primele informații din cercetarea mea orală duceau către o modificare în acest sens, prin anularea părții de început pe aceeași placă. Era probabil varianta cea mai comodă pentru toți, și cu siguranță a fost luată în calcul de cei care trebuiau să rezolve problema. Numai că tot nu ieșea bine, deoarece se eliminau primele două rânduri, iar încadrarea avea și mai mult de suferit. Mai exista posibilitatea ca placa din marmură să fie întoarsă, dar necesita demontarea, transportul la un atelier pentru rescriere (poate cealaltă față nu era bine șlefuită) și din nou montarea. Ar fi durat mult, toți implicați doreau discreție, așa că s-a optat pentru varianta în care să fie schimbată fără prea multă vâlvă.

De ce distincții autori au un text diferit față de cel inițial, dar și față de cel prezent astăzi?! De subliniat că la inaugurare a fost prezent, așa cum vom vedea, d-ul Mihail Vulpescu în calitate de președinte al Comitetului județean pentru cultură și artă. Sunt mai multe posibilități: poate nu au vrut să-și lege numele de o gravă greșeală gramaticală; sau au vrut să menajeze pe cei ce au gândit primul text; poate că lucrarea a fost publicată tocmai între momentul nereușit de eliminare a primelor două rânduri și fixarea noii plăci; ori pur și simplu au dorit să sporească calitatea cărții respective.

Iată textul care se găsește astăzi: *Pe acest loc a venit în zilele de iunie 1848 Nicolae Bălcescu pentru a organiza și porni revoluția cu ciocănașii și măglașii din Telega*. La o simplă lecturare și comparând încadrările în dreptunghiul plăcii, lesne s-a observat că diferențele erau mari, drept urmare placa nu putea fi decât înlocuită. Orice urmă de îndoială a fost înlăturată în momentul când am ajuns la fața locului și am privit atent monumentul. Placa ce se găsește astăzi fixată pe același postament din beton (90/145/20 cm), nu mai este din marmură, ci dintr-un aliaj, înclin să cred că este bronz dar nu mi-am dat seama pentru că este vopsită, cu literele ieșite în relief din turnare. După o atentă comparație a imaginilor și a sistemului de prindere, pot să afirm cu certitudine că prima placă avea aceleași dimensiuni ca și aceasta (80/120/3 cm).

Vechea placă din marmură albă se află astăzi în posesia unui cetățean din localitatea Telega (m-a rugat să nu-i dau numele), însă m-am lovit de un refuz din partea lui de a colabora. Cu puțin noroc puteam să aflu momentul înlocuirii, să văd dacă sunt urme ale modificării textului, eventual vreo spărtură. Când l-am întrebat cum a intrat în posesia ei, răspunsul a fost iarăși evaziv, ba că i-a dat-o primarul de la acea dată, ba că a găsit-o aruncată lângă postament și a pus-o în căruță, peste nisipul luat din râul Doftana. Până la urmă a recunoscut că-o are *dar se află sub niște lemne aruncată și nu putem ajunge la ea*. Fiul său îmi spunea, în glumă, că l-a „urmărit” în toată copilăria lui, deoarece atunci când făcea curat prin curte trebuia să-o mute din loc în loc și îi *rupea mijlocul de grea ce era*. Cârcoțaii spun că va apărea, într-un târziu, ca monument funerar în cimitirul localității Telega, deoarece se pretează foarte bine la așa ceva, fiind marmură albă, destul de groasă, iar întoarsă poate suporta orice mesaj funerar.

Cum și când s-au schimbat plăcile nu am aflat. Pot fi mai multe variante: chiar de la inaugurare s-a văzut greșeala, dar nu s-a mai putut face nimic și s-a gândit „românește” pe la partid: *lasă că merge și așa*; sau poate a existat promisiunea politrucilor către oamenii cu carte, că imediat ce se va putea lucrurile se vor îndrepta. Cred și eu în această posibilitate, mai ales că au fost mai mulți oameni de cultură. Amintesc pe profesorul emerit Nicolae Simache, directorul Muzeului Județean de Istorie, Mihail Vulpescu, președintele Comitetului județean pentru cultură și artă, mulți profesori printre care Mihai Cosmineanu, și oricare dintre aceștia putea observa. Chiar dacă nu toți ar fi avut curajul să atragă atenția celor mari de la partid, din aproape în aproape greșeala tot ar fi ajuns la urechile lor. Altă variantă e legată de vizitele la Muzeul Doftana, în luna noiembrie, pentru comemorarea victimelor cutremurului din 1940, făcute de conducerea județului, sau chiar de Nicolae Ceaușescu, acestea fiind singurele persoane care ar fi putut dispune schimbarea plăcii. Câteodată se opreau și la acest monument (sau poate l-au văzut din mașina care mergea foarte încet din cauza unei curbe strânse), nu le-a plăcut realizarea, și s-a ajuns la înlocuire.

Regia pentru tot ce s-a întâmplat la Telega în data de 23 iunie 1968 a fost semnată de Comitetul județean Prahova al U.T.C. și Comitetului județean pentru cultură și artă, cu sprijinul direct al Comitetului orașenesc de partid Câmpina. Chiar înainte de inaugurarea plăcii aniversare, presa prahoveană a invitat pe locuitorii zonei să participe, dezvăluind și o parte a programului: luarea de cuvânt a profesorului emerit Nicolae Simache și montajul literar-muzical „Deșteptarea

României” susținut de actorii Teatrului de stat din Ploiești (10). La adunare au participat Ion Jinga - secretar al Comitetului județean de partid, Constantin Oană - prim secretar al Comitetului județean al U.T.C., Gheorghe Rusan - prim secretar al Comitetului orășenesc Câmpina al P.C.R., activiști de partid, de stat și ai U.T.C., reprezentanți ai vieții publice din localitățile înconjurătoare, oameni de cultură. În cadrul adunării a luat cuvântul profesorul emerit Nicolae Simache, directorul Muzeului Județean de Istorie, care a făcut o amplă expunere asupra importanței și semnificației Revoluției de la 1848 pentru poporul nostru, referindu-se în mod deosebit la evenimentele care au avut loc în județul Prahova și în comuna Telega. *Nu este întâmplător, deci, faptul, că Bălcescu a ales chiar acest loc pentru declanșarea revoluției din județul Prahova.* În numele tineretului din județ, Dan Bujor, șeful comisiei culturale a Comitetului județean U.T.C., a înmănat profesorului Nicolae Simache albumul ștafetă intitulat „Pe urmele lui Bălcescu în județul Prahova” despre care am mai făcut referire. Albumul urma să fie depus la expoziția organizată în Ploiești cu acel prilej și apoi la Muzeul Județean de Istorie. Acesta m-a interesat în mod deosebit, în speranța că poate descopăr ceva nou referitor la subiectul articolului meu, dar mai ales eram curios să văd cum au răstălmăcit traseul prahovean al lui Nicolae Bălcescu și destinația sa finală. Mulțumesc pe această cale personalului Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova care a fost prompt în a-mi rezolva cererea. Albumul este un mare nimic! Doar aspectul și copertele sunt deosebite; destul de mare, cred că se apropie de formatul A3, greu, cu file puține dar foarte groase. Cred că d-ul Simache a fost în situația stânjenitoare a unei promisiuni făcute, probabil pe la Comitetul județean U.T.C., după care a regretat gestul, și a însăilat câteva fotografii și două texte banale. Din memorie redau ceea ce cuprinde, fără a avea pretenția că sunt în ordinea corectă, sau că nu am scăpat nimic. Pe pagina de început e imaginea lui Bălcescu; urmează trei schițe, iar sub ele, ani; mănăstirea Mărgineni-1840 (și aici ar fi ceva de comentat dar nu intru în amănunte), Câmpina (aici parcă ar fi stilizat Muzeul Hașdeu)-1848 și Telega-1848, cu niște clădiri ce ar vrea să însemne construcțiile de la suprafața ocnelor. Altă pagină are un text olograf al lui Nicolae Simache despre însemnătatea Revoluției de la 1848 cu semnătura domniei sale. În dreapta sunt cca 20 de semnături, tot olografe, cred ale frunțașilor județului de la acel moment, dar fără nume. Urmează poze: de la manifestările ploieștene, apoi cu primirea de către câmpineni a albumului, și cele mai multe sunt de la Telega. Câteva de la inaugurarea plăcii: când Dan Bujor înmânează albumul d-lui Simache; una în care

același domn Simache este în mulțime (era și păcat să nu-și tragă jar pe spuză dacă tot dumnealui l-a făcut), și momente ale programului cultural-artistic. Altele sunt din localitatea Telega: clădirea băii centrale, o panoramă a Telegii făcută de pe un deal, poza unei machete ce se găsea la Muzeul Doftana cu exploatarea „în clopot” a unei saline ș.a. Pe o altă pagină se prezintă programul manifestărilor de la Telega, scris tot de mână. Aici mi-a atras atenția urarea de „bun venit” din partea primarului Mircea Cercel, care în realitate, după spusele profesorului Cosmineanu, nu s-a întâmplat. Nu din cine știe ce motive, ci fiindcă era modest și extrem de emotiv. Concluzia?! Mult efort pentru nimic cu acest album! Și din partea mea de a-l găsi, dar mai ales a celor de atunci. Dar cum partidul a hotărât, musai trebuia îndeplinit!

A urmat un bogat program cultural-artistic. Peste 300 de pionieri din tabăra Telega au intonat cântecele „Trei culori” și „Pe-al nostru steag”, *înălțând cu glasurile lor cristaline în imn de slavă înaintașilor*. Pioniera Petcu Stănica din detașamentul nr. 6 a recitat cu mult patos poezia „Țării mele”, prin care, *în numele tinerei generații se angajează să ducă mai departe făclia tradițiilor poporului și partidului*.

Să ne amintim, suntem în 23 iunie și tocmai începuse vacanța de vară, iar odată cu aceasta s-a deschis și tabăra de elevi, situată la câțiva pași de locul respectiv. Era mult mai ușor să-i implici pe acești pionieri, probabil mai bine instruiți, din familii mai bune în comparație cu cei din Telega, dar asta nu înseamnă că n-au participat și elevi localnici: *formația de dansuri a școlii generale nr. 2 din Telega, în frumoase costume naționale, a prezentat o suită de dansuri*. Arcul peste timp și legătura între generații au fost realizate și prin invitația de a cânta la drâmbă melodii vechi românești, făcută bătrânului Stan Rîndașu. Un colectiv al Teatrului de stat din Ploiești, în regia lui Gigi Ionescu, a prezentat apoi un montaj literar muzical intitulat „Deșteptarea României”, *care s-a bucurat de aprecierea celor prezenți*. Orchestrele și soliștii Casei de cultură din Câmpina și ai uzinei Poiana Câmpina au prezentat în încheiere un frumos program. S-a vizitat apoi muzeul Doftana și casele memoriale Hașdeu și Grigorescu din Câmpina, barajul de la Paltinu și alte locuri pitorești de pe Valea Prahovei. (11)

În zilele următoare presa prahoveană dezvăluie succesul acțiunii și participarea numeroasă: *sute de oameni, tineri și vârstnici, veneau duminică din Telega (sic), Câmpina și satele înconjurătoare spre locul unde, în urmă cu 120 de ani, Bălcescu aducea flacăra Revoluției în mijlocul ciocănașilor, măglașilor de la Ocnele din Telega. În parcul de lângă gara Telega, în jurul scenei în aer liber, pavoazată sărbătorește, s-*

au adunat peste 2.000 de urmași ai celor care și-au legat numele pentru totdeauna de istoria poporului nostru (12).

Din cercetarea orală am aflat că au fost invitate și oficialitățile locale pentru a lua cuvântul, primarul Mircea Cercel declinând oferta în favoarea proaspătului director al Casei de cultură din localitatea Telega, profesorul Mihai Cosmineanu, care a vorbit despre Telega și Revoluția de la 1848: *Am vorbit eu și după aceea Simache, marele profesor Nicolae Simache, despre care am o amintire grozavă. Era cam aiurit, între ghilimele, dar a fost preocupat toată viața de istorie, deoarece toate veniturile sale erau cheltuite pentru a cumpăra exponate, de multe ori în defavoarea imaginii sale. La un moment dat, în timpul discursului, m-am uitat la pantofii lui; într-un pantof la un picior avea ciorap, în celălalt nu avea. Și tot vorbind a transpirat din cauza însuflețirii cu care o făcea, dar și a căldurii. Era în iunie, era soare, era frumos afară. Tot transpirând a dat să se ștergă, a dus mâna în buzunar să scoată batista, dar tot explicând venirea lui Bălcescu la Telega nu a observat că în locul batistei era ciorapul de la celălalt picior... Când s-a terminat festivitatea au mers la restaurantul "Zorile" pentru a "stropi" placa. Nu jos, în fața mulțimii, ci la etaj, sus, unde i-am spus domnului profesor Nicolae Simache: «domn' profesor, nu pe aici a venit Bălcescu!» și mi-a răspuns: «taci mă copile! că știi și eu, nu le mai spune ăstora, unde să pun placa asta?! pe Vale unde n-o vede nimeni? aici este intrarea reprezentativă în comuna Telega și e în drum spre Doftana (muzeul n.a.)!» (13). Lucrurile acestea erau cunoscute de o persoană avizată, însă rolul ideologico-propagandistic al unui astfel de monument, dat de autoritățile comuniste, era mult mai puternic decât stabilirea adevărului istoric. Peste asta se adaugă nefericita legătură cu fostul muzeu Doftana (astăzi clădirea fostei închisori stă să cadă). Când i s-a spus d-lui Simache că *nu pe aici a venit Bălcescu*, i se sugera că placa aniversară nu avea ce căuta acolo. Și ce poate fi mai clar decât faptul, că în anul 1848 nu exista nici salina Doftana și nici drumul ce lega Telega de Câmpina nu trecea pe acolo. Să le luăm pe rând.*

În Telega au fost cele mai renumite saline din Țara Românească alături de Ocele Mari și Slănic Prahova. Aceste ocne din centrul localității au fost abandonate pe rând, în 1872 fiind închisă ultima. Doar acestea existau în anul 1848! Centrul exploatării s-a mutat către Telega-Doftana, unde s-a deschis în 1865 o salină ce avea la bază exploatarea modernă pe bază de mașini. S-a renunțat la ocna „clopot” și s-a trecut la sistemul galeriilor. Cronologia este destul de prezentă în lucrările epocii, nu avea cum să-i scape d-lui Simache. Dacă ești partizanul ideii că

Bălcescu a ajuns până la ocină, acestea nu puteau fi decât cele din Telega - Centru, și în apropierea lor ar fi trebuit să existe monumentul. Indiferent unde s-a oprit, misiunea lui era legată de acea exploatare și dacă tot voiam să marcăm cumva asta, o făceam cu mai mult respect față de istorie, mai ales că exista destul spațiu lângă băile sărate pentru o construcție evocativă. Eu cred că nici astăzi nu e târziu pentru a mai îndrepta ceva.

Revenind la drumul dintre Telega și Câmpina, lucrurile stau cam așa. Din documentele găsite, principala cale rutieră în toată istoria localității era cea către Câmpina, fără să știm exact traseul. La fel de important putea fi, dar mai puțin prezent în documente, drumul prin Mislea, plecând de la premisa că este mult mai ușor să urmezi firul apei, mai ales când ai o căruță plină cu sare, decât să treci peste deal, așa cum se întâmplă cu toate celelalte drumuri ce ies din Telega. Dar importanța unui drum e influențată de mai mulți factori, cum ar fi vămile, legătura cu o localitate mai mare, destinația finală etc., și cel spre Câmpina era, și este, drumul principal. Ieșirea din Telega către Cosminele, Aluniș se făcea de regulă prin Buștenari dar nu e exclusă nici varianta Melicești. Când principele Carol face prima sa ieșire în țară (1866), mergând pe traseul Telega-Slănic Prahova, urmează calea prin acest din urmă sat. Pentru a marca acest moment a fost ridicată, câțiva ani mai târziu, «Crucea Domnitorului».

Pe noi ne interesează cel dinspre Câmpina pentru că știm că Bălcescu pe acesta a venit. Când profesorul Simache a scăpat vorba, atunci când a răspuns d-lui Cosmineanu, *unde să pun placa asta?! pe Vale unde n-o vede nimeni?* știa că drumul era altul. Vechea vatră a localității Câmpina era undeva în sudul orașului de azi. El s-a extins spre nord, est și vest pentru că așa permite relieful. Dacă privești zona prin google maps observi că linia cea mai scurtă din Câmpina spre Telega trece peste dealul Plai - Ciobu și iese undeva spre Telega - Vale. Pe acesta a mers Bălcescu, indiferent dacă a ajuns la ocne sau nu. E ilogic să crezi că drumul spre Telega făcea un ocol de câțiva km, o lua spre nord-est și apoi spre sud-est în situația în care și acesta străbate dealuri la fel de înalte ca cel peste Plai - Ciobu. Este adevărat că drumul principal ce leagă astăzi Telega de Câmpina trece pe la Doftana (Zorile), iar cel pe care a venit Bălcescu nici nu mai există. Schimbarea a avut loc odată cu deschiderea noii saline (1865), dar mai ales după ce s-a construit calea ferată (1883) ce transporta sarea de aici, prin Câmpina spre destinația finală.

Motivul adevărat al amplasării monumentului acolo este legătura cu fostul muzeu Doftana. Nu poate fi luat în calcul un considerent turistic. Mult mai mulți vizitatori ar fi avut dacă ar fi fost amplasat în parcul de lângă vechile saline, din centrul localității, unde după abandonare s-au format lacuri sărate. Chiar și atunci când muzeul exista, turiștii ce veneau la „Băile minerale Telega” erau mult mai numeroși în comparație cu cei care aflau cum fosta închisoare a devenit „Universitate de partid”, în perioada interbelică, pentru membrii ilegaliști ai Partidului Comunist din România.

De altfel d-nii Mihai Apostol și Mihail Vulpescu, în lucrarea mai sus amintită, ne arată adevăratul motiv al amplasării în acel loc: *Situarea acestei plăci memoriale în imediata apropiere a Muzeului Doftana, subliniază odată mai mult marele adevăr că lupta din veac pentru libertate și dreptate a fost continuată și împlinită de cei mai înalți fii ai patriei noastre – comuniștii.*

Putem vorbi de o inițiativă de a muta placa în apropierea vechilor saline din centrul localității? Da, eu cred că așa ar fi mai corect. Chiar dacă Bălcescu nu a ajuns până acolo, despre aceste ocne e vorba în toată istoriografia revoluției pașoptiste. Actualul loc al plăcii nu are nimic în comun cu anul 1848, ci doar cu propaganda de partid comunistă și cu oameni de cultură care se abăteau de la propriile convingeri pentru a sluji regimul spre a le fi bine.

Așa am intrat în cea mai delicată problemă a articolului meu, și anume dacă Nicolae Bălcescu a ajuns până la Telega. O să-mi exprim punctul de vedere fără a avea naivitatea că se va sfârși polemica. Nu îmi propun să schimb vreo teorie, de altfel s-a scris atât de mult despre Revoluția de la 1848 încât nu cred că se mai poate descoperi ceva ce ar răsturna interpretările. Nici nu vreau să minimalizez rolul lui Nicolae Bălcescu în acele zile. Dar nici nu pot să nu subliniez că prea mult s-a scris într-o direcție. Sunt lucrări publicate în perioada comunistă, tributare naționalismului-comunist și mitizării lui Nicolae Bălcescu, care se agață de orice informație, fie îndoielnică, fie trunchiată, ori scoasă din context, pentru a demonstra rolul deosebit pe care acesta l-a avut în revoluție.

În mai toate analizele istorice, cauza revoluției pașoptiste s-ar pierde în „negura veacurilor” și atribuie factorului intern, dacă nu singurul, măcar rolul determinant. Pentru că este în opoziție cu interpretarea anterioară, este ignorată o sursă istorică deosebit de importantă, lucrarea „Biografia domnului Alex. Cristofi”, publicată la Craiova în 1897, în care se spune: *Dupe revoluțiunea de la Paris la 24*

februarie 1848, Lamartin (membru al guvernului revoluționar francez n.a) a trimis în țară pe Nicu Bălcescu și Alex. G. Golescu, care au debarcat la Islaz pe Dunăre și au spus căp. Pleșoianu că sunt trimiși de Lamartin ca să înceapă mișcarea; iar Pleșoianu le-a spus că fără Maiorul Tell nu face nici o mișcare. De aici s-a dus la Giurgiu și a spus (sic) lui Tell ce a spus Pleșoianu. –Tell le-a răspuns că nu face nimic fără Ion Heliade Rădulescu. Mergeți la București le-a zis Tell, de împăcați pe Heliad cu Iancu Ghica și să-mi aduceți bani ca să plătesc mâncarea soldaților, să nu se asemene a „zaveră”, așa s-a și făcut. Ce reiese de aici?! Că factorul extern a jucat un rol important. De altfel data începerii revoluției este amânată la sfatul aceluiași Lamartin care trimite un mesager, pe doctorul Mandl, la București. Și ne mai arată ceva: rolul destul de palid, cel puțin până în acest moment, pe care-l are Bălcescu, în comparație cu maiorul Tell și Ion Heliade Rădulescu. Credibilitatea lucrării lui Alexandru Christofi este sporită și de faptul că nu a ezitat să se prezinte într-un mod nedemn de un militar (să nu uităm ce caractere aveau ostașii odinioară), în schimbul adevărului istoric. El a recunoscut că a plâns în fața lui Bălcescu, atunci când acesta i-a cerut să treacă imediat la acțiune. *Eu am început să plâng și am descris lui Bălcescu dificultățile ce întâmpinam (14).*

Să ne aplecăm asupra altei surse, scrierile lui Ion Ghica, din care reies cam aceleași lucruri: *Pe aproape de Paște am fost trimis de comitet să mă înțeleg cu Tell, ca să fixăm ziua ridicării... Acolo ne-am învoit ca revoluția să izbucnească în București și Ploiești în ziua de Paște și totodată batalionul lui Tell să fie concentrat la Islaz, unde se afla compania căpitanului Pleșoianu, de unde să pornească spre Craiova răscolând Oltenia...*

La începutul lui aprilie, rolurile noastre ale fiecăruia erau împărțite. Nicu Bălcescu cu Teologu erau destinați a merge la Telega, unde Marin Serghiescu (Naționalu), Telegescu și Duca erau înțeleși cu ciocănașii, ca de-acolo să pornească să răscoale Ploieștii, unde aveam înțelegere cu mai mulți negustori...

Stăm toți gata și așteptam ordinele comitetului ca să pornim fiecare la destinația noastră, când d-ul de Nion, consulul general al Franței, cheamă pe C. A. Rosetti și-i arată o depeșă prin care Lamartine, atunci ministrul treburilor din afară, îi scria să-l prevestească că trimitea într-adins la București, pe un amic al său credincios, pe doctorul Mandl, care avea să ne facă comunicațiuni importante din partea sa și că, înainte de sosirea acelu trimis al său, să nu facem nicio mișcare. Lamartine fusese prevestit de noi de tot ce proiectam. În urma acelei

depeșe, a trebuit să contramandăm toate dispozițiunile luate și să așteptăm sosirea doctorului Mandl (15).

Ce mai aflăm de la Ion Ghica? Că în prealabil, la ocnile din Telega ajunseseră Marin Serghiescu, Telegescu și Duca pentru înțelegere cu ciocănașii. Și această informație e prezentă la Christofi, chiar dacă e puțin neclară, în capitolul „Un Episod de la 48”. P. P. Panaitescu în cea mai obiectivă lucrare despre Nicolae Bălcescu după părerea mea, *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, afirmă același lucru, citând sursa Christofi coroborată cu *Memoires - sur l'histoire dela regeneration* a lui Ion Heliade Rădulescu. De ce subliniez toate acestea?! Pentru a demonstra credibilitatea acestei lucrări, care pentru prezența lui Bălcescu la Telega este determinantă și singulară. Motivul trecerii ei într-un plan secund l-am văzut mai sus.

Alexandru Christofi (membru al „Frăției” încă din 1844, cooptat de Cristian Tell), la 10 martie 1848 a fost trimis *la Telega cu o comandă de soldați pentru paza arestaților*. Începe să fie suspectat de către mai marii săi, drept urmare, *s-a trimis și praporcicu Racov cu altă comandă de soldați tot pentru paza arestaților, cu deosebire ca: praporcicu Racov nu era subordonat parucicului Al. Christofi contra regulilor militare*. Ba mai mult, în 10 aprilie 1848 ajunge la Telega *Lețu, directorul penitenciarelor, care da bancheturi ca să mă spioneze*. Pentru a i se câștiga fidelitatea este numit căpitan (16). Asta era atmosfera în Telega cu puțin înainte de izbucnirea revoluției.

Pregătirile la București sunt pe ultima sută de metri. La începutul lunii iunie, întrucât sosirea doctorului Mandl nu adusesese nimic nou, Comitetul s-a orientat spre declanșarea revoluției, după planul anterior. Bălcescu a fost însărcinat să ajungă în Prahova din mai multe motive:

- relația apropiată cu cei din Filipești;
- în urma detenției lui la Mărgineni cunoscuse oameni și locurile, ceea ce constituia un mare avantaj;
- probabil mai venise de multe ori în copilărie și adolescență în zonă, deoarece avea o proprietate la Urlați (17).

Plecarea din București spre ocnile din Telega a avut loc la începutul lui iunie. Acțiunea nu a rămas necunoscută guvernului, care i-a pus pe urme dorobanții conduși de colonelul Banov. A reușit să ajungă la Călinești unde a fost găzduit și ascuns în palatul generalului Mavros, de către fiica proprietarului, Maria, căsătorită din 1845 cu Ioan C. Cantacuzino - Măgureanu (18). Până să ajungă aici trecuse prin Filipești de Târg, cel mai scurt drum de la București spre Câmpina și Valea Prahovei (19). Se știa că urma să ajungă la Telega, de aceea autoritățile

au blocat drumurile către ocne. 1848 Iunie 6. *Colonelul Banov, șeful statului major (dejurstva) a fost în inspecție la Telega. Eșirea pe drumurile de la Mănăstirea Mislea, și Câmpina era păzită de dorobanți cu Ispravnicul în cap, un Filipescu dacă nu mă înșel (20).* În aceste condiții destul de grele Bălcescu a încercat să-și îndeplinească misiunea. A fost nevoit să stea ascuns în păduri cca 24 de ore. La un moment dat se părea că va eșua, și apropiații iau măsuri ca să poată fugi peste graniță cu ajutorul unui emisar trimis la Breaza. Se vorbește și de un campament, unde Bălcescu avea trăsuri și efecte, dar îi era frică să se aventureze până acolo. Pentru orice eventualitate el luase numele de Basil Olduk. Era ajutat și de C. Cantacuzino, cu care era atunci în corespondență (21). Cu toate acestea a riscat enorm și s-a întâlnit cu Alexandru Christofi într-un crâng, *pe drumul de la Câmpina (...) și mi-a dat o țigaretă în care am găsit un bilet de la Tell care îmi zicea: «Scoală-te dacă îți iubești țara, că acum este vremea». Eu am început să plâng și am descris lui Bălcescu dificultățile ce întâmpinam; cu toate acestea i-am spus că: când tabăra de la Islaz va fi la porțile capitalei, voi fi și eu acolo (22).* Acesta este singurul pasaj, din singura sursă istorică care ne prezintă punctul terminus al lui Bălcescu către ocne.

Există o notă de subsol în lucrarea lui P. P. Panaitescu, cu un pasaj al unui autor ostil lui Nicolae Bălcescu, care afirmă: *Adevărul însă era că nici Bălcescu nu se afla la Telega (?) nici d. Telegeanu (Telegescu) câștigase pe cineva în favoarea mișcării (23).* Neavând acces la lucrare nu fac nicio presupunere referitoare la afirmațiile respective.

Personal cred că lucrurile au stat așa. Deoarece Bălcescu era urmărit și drumurile spre ocne blocate de militari s-a recurs la o variantă mai sigură, aceea de a se întâlni cu Christofi undeva între Câmpina și Telega, în speranța că acesta va răspunde pozitiv solicitării, mai ales că era membru al „Frăției”. După cum reiese din promisiunea făcută, șeful pazei de la ocnele din Telega, împreună cu militarii disponibili, ar fi trebuit să-l urmeze pe Bălcescu la București, cu oprire în Ploiești. Referitor la eliberarea deținuților și antrenarea acestora, împreună cu lucrătorii ocnelor și săteni, în mișcarea revoluționară, cred că sunt speculații. În cel mai bun caz au existat, ca o eventualitate, în planul fruntașilor revoluției. Dar cum autoritățile au luat toate măsurile pentru a anihila sau îngrădi demersul revoluționarilor, lucrurile s-au complicat pentru Bălcescu, care avea parte de o atenție sporită, cunoscându-i-se potențialul anti-regim. Tot ce a putut face a fost să trimită un mesaj lui Christofi în scopul de a se întâlni. Pentru acesta din urmă nu a fost dificil să treacă de cei ce păzeau drumul, care probabil erau cantonați undeva

între ocne și locul unde drumul din Câmpina intră în localitate, la poalele dealului Plai - Ciobu. Crângul despre care se vorbește poate fi pe coama dealului, cam la jumătatea distanței dintre Câmpina și Telega, unde astăzi este pădure. A urmat doar o întâlnire, nu mai multe așa cum Camil Petrecu în romanul *Un om între oameni* prezintă, după care Bălcescu s-a retras spre locul unde se ascundea peste noapte, la Filipeștii de Târg. Aici a primit vestea izbândeii la București și s-a îndreptat grăbit pentru a-și ocupa locul în guvernul revoluționar.

Aceasta este implicarea lui Nicolae Bălcescu în episodul revoluționar Telega-1848. E mult..., e puțin..., părerile sunt împărțite. Nouă ne este ușor astăzi să judecăm oameni și fapte, dar credem că foarte puțini dintre noi ar da dovadă de curaj în astfel de situații. Pentru locuitorii comunei trebuie să fie totuși un moment de mândrie faptul că Telega a fost în planul revoluționarilor pașoptiști, și nu ar strica ca în săptămâna „Să știi mai multe, să fii mai bun!”, elevii de gimnaziu din școlile de aici să facă o drumeție pe acea cărare pe care a călcat și Nicolae Bălcescu. O activitate venită să dezvolte un sentiment național modern, lipsit de încărcătură ideologică păguboasă, în totală opoziție cu manifestările propagandistico-comuniste. Cu mare bucurie cred că ar participa și profesorul Mihai Cosmineanu care ar spune copiilor: *pe acest loc a venit în zilele de iunie 1848 Nicolae Bălcescu pentru a organiza și porni revoluția cu ciocănașii și măglașii din Telega.*

Aceasta a fost povestea plăcii aniversare de la Telega - Zorile. Cred că Primăria din localitate poate lua în calcul o mutare a ei, lângă lacurile sărate formate pe locul fostelor saline. Se poate face cu discreție, așa cum a fost înlocuită placa inițială, sau poate exista ceva festiv, de ce nu, fie într-un moment de sărbătoare a comunei, fie la început de iunie, dar musai să se amintească că Bălcescu poate nu a ajuns chiar până acolo!

NOTE:

1. Este vorba de placa aniversară de la Telega, județul Prahova, inaugurată la 23 iunie 1968, pentru a sărbători împlinirea a 120 de ani de la revoluția pașoptistă în Țara Românească.
2. Toponimul „Zorile” este des folosit astăzi, a intrat în uzul localnicilor în a doua jumătate a secolului al XX-lea, atunci când la intersecția drumurilor ce leagă Câmpina de Telega și Brebu a fost deschis un restaurant al cooperăției de consum cu acest nume. Până atunci zona era cunoscută cu numele „gara Doftana”, dar cum aceasta a fost desființată, treptat s-a impus noua denumire dată de localul respectiv. Mai trebuie menționat că oficial în componența comunei Telega intră și satul Doftana, dar e perceput de locuitori ca parte integrantă a satului ce dă numele comunei, spre deosebire de cei din Buștenari (a fost comună de sine stătătoare în

- perioada 1923-1968) și Melicești care de multe ori își afirmă propria identitate sătească. Chiar persoane din alte comune îi numesc uneori „melicari” sau „buștenăreni”, însă nimeni, niciodată, nu a folosit apelativul „doftăneni”. Pentru a delimita mai precis zona s-au inventat subunități teritoriale (ex. Zorile, Muzeu, Plai, Lupa, Podul lui Cocoș etc). Lacul format prin prăbușirea tavanului fostei saline și placa aniversară se regăsesc în punctul „Zorile”.
3. “Flamura Prahovei”, nr. 5072, din 9 iunie 1968, p. 1
 4. În practică, evenimentele istorice importante se aniversează sau comemorează la data când au avut loc, indiferent de decalajul dat de stilurile calendaristice. Sărbătorim Unirea Principatelor pe 24 ianuarie (a fost pe stil vechi), 27 martie - Unirea Basarabiei cu Vechiul Regat, tot stil vechi ș.a. 1 Decembrie - Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Patria Mamă, 28 Noiembrie - Unirea Bucovinei cu România, sunt datele stilului nou pentru că în acele provincii asta era calendarul, chiar dacă la București suntem cu 13 zile în urmă. Un eveniment totuși trebuia să fie altfel... e în obiceiul bolșevicilor ruși, drept urmare *Marea Revoluție Socialistă din Octombrie*, de fapt lovitura de stat bolșevică, chiar dacă a avut loc pe 25 octombrie 1917 (stil vechi), ea se sărbătorea pe 7 noiembrie după trecerea la calendarul gregorian.
 5. “Flamura Prahovei”, nr. 5074, din 12 iunie 1968, p. 3
 6. “Flamura Prahovei”, nr. 5076, din 14 iunie 1968, p. 3
 7. “Flamura Prahovei”, nr. 5084, din 23 iunie 1968, p. 1
 8. “Flamura Prahovei”, nr. 5090, din 30 iunie 1968, p. 1
 9. Bustul lui Nicolae Bălcescu, realizat din ipsos, a tot zăcut pe o masă din lemn, din ce în ce mai șubredă, pe holurile căminului cultural din Telega, până ce a dispărut cu totul către sfârșitul anilor '80, după vandalizările succesive suferite în urma „atingerilor ca prinos de recunoștință” pentru marele revoluționar, făcute de copiii care se tot jucau pe acolo.
 10. “Flamura Prahovei”, nr. 5083, din 22 iunie 1968
 11. “Flamura Prahovei”, nr. 5085, din 25 iunie 1968, p. 1-3
 12. “Flamura Prahovei”, nr. 5085, din 25 iunie 1968, p. 1
 13. Interviu luat profesorului Mihai Cosmineanu. În iunie 1968 era director al Școlii cu clasele I-VIII, nr. 3, Telega-Melicești și director al Casei de cultură din comuna Telega. A absolvit Facultatea de Istorie, Universitatea din Iași, cursuri de zi cu durata de 5 ani, în anul 1964.
 14. *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897, p. 12
 15. Ion Ghica, *Opere*, Vol. 1, Editura Pentru Literatură, București, 1967, p. 462-463 vezi și Ion Ghica, *Scrisori către Alexandri*, Edițiune nouă, Editura Librăriei Socec, București, 1887, p. 707-709
 16. *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897, p. 9-10
 17. Paul D. Popescu, *Prahova în vremea Revoluției de la 1848*, Editura Mectis, Ploiești, 2001, p. 16
 18. Mihai Apostol și Mihail Vulpescu, *Muzee și monumente prahovene*, Ploiești, 1971, p. 129-130
 19. Paul D. Popescu, *Prahova în vremea Revoluției de la 1848*, Editura Mectis, Ploiești, 2001, p. 17
 20. *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897, p. 12
 21. P. P. Panaitescu, *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, Tipografia Convorbiri Literare, București, 1924, p.73

22. *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897, p. 12
23. Zosima, *Biografii politice*, ed. II, p.18-19, apud P. P. Panaitescu, *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, Tipografia Convorbiri Literare, București, 1924, p.73

BIBLIOGRAFIE:

Interviuri luate cetățenilor comunei Telega și profesorului meu de suflet Mihai Cosmineanu.

Presa:

- „Flamura Prahovei”
- „Scânteia”

Lucrări generale și speciale:

- Apostol Mihai, Vulpescu Mihail, *Muzee și monumente prahovene*, Ploiești, 1971
- Baicu Ion, Popescu Paul, *Istoria Prahovei în date*, Ploiești, 1977
- Christofi Alexandru, *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897
- Ghica Ion, *Opere*, Vol. 1, Editura Pentru Literatură, București, 1967
- Ghica Ion, *Scrisori către Alexandri*, Edițiune nouă, Editura Librăriei Socec, București, 1887
- Marinică Gheorghe, *Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Omagiu ctitorului - Prof. emerit Nicolae Simache*, Editura „Ploiești - Mileniul III”, Ploiești, 2004
- Niculescu Gheorghe, *Valea Prahovei*, Editura Sport - Turism, București, 1984
- Panaitescu P. P., *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, Tipografia Convorbiri Literare, București, 1924
- Petrescu Camil, *Un om între oameni*, (roman), Editura Tineretului, Vol I și II, București, f.a.
- Popescu D. Paul, *Prahova în vremea Revoluției de la 1848*, Editura Mectis, Ploiești, 2001
- Tucă Florian, Cătălin Zisu, *Monumente și însemne memoriale din județul Prahova*, Memoria pietrei, a bronzului și a lemnului: Dicționar enciclopedic, Vol 2, Editura Centrului Tehnic - Editorial al Armatei, București, 2006

Placa aniversară – septembrie 2013

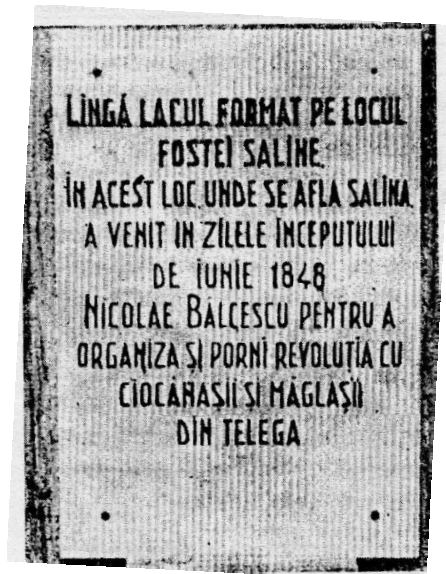
Placa aniversară – la inaugurare

Apud Gheorghe Niculescu, *Valea Prahovei*, Editura Sport-Turism, București, 1984

Placa aniversară – la inaugurare

Apud Tucă Florian, Cătălin Zisu, *Monumente și însemne memoriale din județul Prahova*, Memoria pietrei, a bronzului și a lemnului: Dicționar enciclopedic, Vol 2, Editura Centrului Tehnic - Editorial al Armatei, București, 2006

ISTORICII CÂMPINENI ÎȘI ONOREAZĂ URBEA

*Col. Marian Dulă
Asociația „Cultul Eroilor”*

După ce la 9 iunie 1949 lua ființă Societatea de Științe Istorice din România, iar în 1951 se organiza Subfiliala Valea Prahovei, cu sediul la Breaza, cu istorici din Breaza și Câmpina, din 1979 se constituie Subfiliala Câmpina a SȘIR, prin transferarea activității Subfilialei Valea Prahovei la Câmpina. Din subfilială făceau parte 36 de profesori din zona Câmpina - Breaza. Din anul 2007 subfiliala se transformă în Filiala Câmpina a SȘIR, datorită creșterii calității comunicărilor prezentate, abordării unei palete largi de problematice ale istoriei românilor și ale istoriei universale. În ultimii ani s-a diversificat și componența membrilor Filialei Câmpina, astfel că pe lângă profesorii de istorie se numără și membrii asociației „Cultul Eroilor” Câmpina (Marian Dulă, Dumitru Pârvu și Gheorghe Nedelcu), preotul paroh al Bisericii „Sf. Nicolae” (părintele Petru Moga), inginerul silvic Adrian Popescu, mari iubitori de istorie.

Despre activitatea Filialei Câmpina a SȘIR s-a scris în presa locală și județeană, atunci când au fost acțiuni mai importante: adunarea generală anuală, cercurile pedagogice ale profesorilor de istorie, excursiile documentare, dar și despre organizarea, la Câmpina a Consiliului Național al SȘI din România. Activitățile au fost prezentate cu profesionalism de către jurnaliști, pentru informarea publicului cititor.

Cu o manieră profesionistă, despre acțiunile, comunicările și manifestările Filialei Câmpina a SȘIR, specialiști în istorie și pedagogie au prezentat activitatea recentă a filialei în **STUDII ȘI ARTICOLE DE ISTORIE**, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X.

În paginile acestui număr, al **Studiilor** pe 2012, este prezentată și comunicarea Profesorului dr. Gheorghe Râncu, directorul Colegiului Tehnic Forestier Câmpina – Prahova, **MĂRTURII DESPRE BASARABIA ÎN RAPOARTELE DIPLOMATICE REMISE CĂTRE M.A.S. DE CĂTRE GRIGORE GAFENCU, ȘEF AL LEGAȚIEI ROMÂNE DE LA MOSCOVA (17 AUG. 1940 – 22 IUNIE 1941) (1)**.

Comunicarea profesorului Gheorghe Râncu, care se întinde pe 12 pagini, este bine structurată și documentată, cu note explicite și cu trimiteri la documente rare din arhive. Autorul face o strălucită trecere în revistă a evenimentelor epocii și evidențiază activitatea diplomatică a omului politic Grigore Gafencu, în perioada de dinaintea declanșării războiului pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord.

În **Jurnalul de lectură**, de la pag. 317 la pag. 332, al prof. dr. Bogdan Teodorescu, sunt aduse în fața cititorilor materialele publicistice apărute în anul 2011, făcând aprecieri asupra cantității, dar și a calității unora dintre publicații. La loc de cinste sunt prezentate și primele Anuare ale S.Ș.I.R. Filiala Câmpina (2010 și 2011). Deși au apărut în anii trecuți pe coperta I, ele au fost lansate în același an: **Anuarul 2010**, cu ocazia împlinirii a 508 ani de atestare documentară a Câmpinei, la 8 ianuarie 2011, iar **Anuarul 2011**, cu ocazia Conferinței Naționale a S.Ș.I.R., în noiembrie 2011. Ambele anuare au beneficiat de susținerea financiară integrală a Consiliului Local și Primăriei Câmpina. Sunt scoase în evidență unele materiale de importanță istorică aparte: „Școala din Filipeștii de Pădure” – prof. Marius Brezeanu, din ediția 2010 a **Anuarului** și „Câmpina în perioada Regenței (1927-1930)” – prof. Marius Zaharia, „Trupele germane și cele române, din aliați, inamici?” – col. Marian Dulă, C-dor. Dumitru Pârvu, „Ateneul popular <B.P. Hașdeu> - Focar de activitate cultural-artistică” – prof. Cecilia Caraboi, „Școala jărănească de la Poiana Câmpina” – prof. Florin Cosmineanu, „Ion Câmpineanu, Revoluționar, militar, om politic și de cultură, francmason” – col. Marian Dulă, „Dr. C.I. Istrati – Sfârșitul și posteritatea” – prof. Gheorghe Stanciu, „Aspecte ale mediului privat în Câmpina după 1990” – prof. Victoria Vâlcu, în ediția 2011 a **Anuarului**.

JURNAL DE LECTURA- Bogdan TEODORESCU*

Și anul 2011 a avut o recoltă publicistica bogată: 10 cărți, destule premiate încă din vară și 5 reviste, unele la primul număr, altele deja intrate în tradiție. Anvergura tematică a fost dintre cele mai largi, de la școala din Panaci, la școala de la Panciu, ambele din Moldova, dar, una din Țara de Sus, cealaltă din Țara de Jos, de la sexagenara filială bârlădeană a S.Ș.I.R. la mai mult decât septuagenarul conflict mondial de la jumătatea secolului trecut, de la războaiele balcanice (cu 2 lucrări) la Carol al II-lea într-o nouă monografie. Să mai semnalăm o cercetare de istorie financiară - "Gorjul bancar" și nu în ultimul rând un volum de "Contribuții bibliografice la istoria Buzăului", demers rarism chiar la istoricii profesioniști.

Mai puțin poate decât altădată, desigur și datorită absenței resursei financiare, revistele noastre au fost concentrate anul trecut în Muntenia și în Oltenia; Prahova ne-a dat două publicații, Câmpina făcând un adevărat tur de forță cu două volume ale "Anuarului" lansate în același an (10 ianuarie și 12 noiembrie 2011), iar de la Ploiești ne-a sosit un masiv volum de studii; ...

În planul publicațiilor județene, anul 2011 a fost cu deosebire favorabil mai cu seamă colegilor din Prahova și Dolj (despre acestea din

urmă vom continua discuția și într-un număr ulterior). Astfel de la Ploiești a ajuns la noi un volum monumental de peste 375 de pagini adunând studii și comunicări susținute în două sesiuni succesive, una din 8 aprilie 2009, cealaltă un an mai târziu, la 5 mai 2010. Sunt 70 de materiale, un efort considerabil de cercetare, dar și de redactare și nu în ultimul rând de publicare, la care și-au unit eforturile Filiala județeană a S.S.I.R., "Societatea Culturală - Mileniul III" și sindicatul "Școala Prahovei", despre care am aflat din prefața lui Polin Zorilă că a oferit susținerea materială necesară tipăririi volumului.

Majoritatea covârșitoare a studiilor și comunicărilor au proporțiile unei expuneri într-o reuniune științifică și aparțin profesorilor din Ploiești și Prahova (unii cu titlu de doctor sau de doctorand). Aici mi se pare a fi marele câștig al acestui volum, care continuă cumva la aceleași proporții "Anuarul" apărut în mai multe numere la jumătatea anilor '90.

Din aceiași categorie și din aceiași arie geografică provine și cel de-al doilea volum al "Anuarului" de la Câmpina, promis spre susținere de Primăria orașului la zilele festive din ianuarie 2011, pregătit și tipărit în vară-toamnă și lansat cu prilejul Conferinței Naționale de anul trecut.

De la început se poate observa continuitatea cu volumul de la Ploiești, mai întâi prin numărul de autori (18) profesori de istorie din oraș și din împrejurimi (unii cu mai multe articole) majoritatea comunicate în reuniunile din ultima miercuri a fiecărei luni la sala de la "Casa Tineretului", gazda primitoare a unor reuniuni de anvergură și pentru S.S.I.R.

Tematica volumului cuprinde subiecte de istorie generală, dar are ca toate revistele de filială, care se respectă, o foarte consistentă rubrică de istorie locală și în care intră așezări (Filipeștii de Pădure sau chiar Câmpina, surprinsă în perioada regenței), evenimente (relația militară germano-română în august 1944), instituții urbane (Ateneul popular "BP Hașdeu", "Școala țărănească" de la Poiana Câmpina personalități (Ion Câmpineanu, cine altul, sau doctorul Istrati), cu o foarte interesantă evaluare a mediului privat în oraș, după 1990, care așa cum am aflat produce sponsori și pentru acțiunile noastre.

Subliniind încă odată meritele incontestabile ale promotorilor publicației în frunte cu domnul profesor Gheorghe Râncu am recomanda pentru numerele viitoare și o rubrică didactică, atât de necesară nu numai celor tineri, într-un moment în care schimbarea școlii se arată șovăielnică, decidenții ezită copleșiți de discuții contradictorii, rămânând până la urmă hotărâtor aportul de idei, proiecte și atitudini al practicienilor de la catedră (2).

În DAREA DE SEAMĂ CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA SOCIETĂȚII DE ȘTIINȚE ISTORICE DIN ROMÂNIA ÎNTRE ANII 2007-20011, de la pag. 337 la pag. 344, autori: Andrei POPETE-PATRAȘCU și Dorina NICHIFOR, se trec în revistă cele mai importante acțiuni ale conducerii centrale a S.Ș.I.R. și ale filialelor, în domeniul cercetării științifice, dar și pe plan pedagogic.

Este apreciată pozitiv activitatea Filialei câmpinene a S.Ș.I.R., atât prezența la ședințele lunare, simpozioanele organizate în urbe, cât și colaborarea cu alte colectivități cu preocupări în domeniul istoriei. Tematica ședințelor se referă și la mentalul colectiv („Profilul mental al câmpineanului de la începutul sec. al XXI-lea” – prof. dr. Gheorghe Râncu), precum și la viața cotidiană („Viața cotidiană în Câmpina” – prof. Marin Cerasela). Între Filiala Câmpina a S.Ș.I.R., pe de o parte și Filiala Câmpina a Asociației „Cultul Eroilor”, condusă de col. Marian Dulă și parohia „Sf. Nicolae”, păstorită de preot Petru Moga, pe de altă parte, există parteneriate de colaborare în domeniul istoriei și al culturii.

Remarcăm, pentru a le lua la rând, că în aproape toate filialele s-au desfășurat simpozioane științifice, de regulă cu prilejul unor manifestări festive organizate de comunitatea locului, și că, în aceste situații, s-au reunit comunicări în mod esențial ale profesorilor din județe, bucurându-se uneori și de participarea unor istorici profesioniști.

*De-a lungul timpului s-a impus chiar o anume preferință tematică. Astfel, la Bârlad a fost celebrat permanent Alexandru Ioan Cuza, identificat nu fără mari strădanii drept fiu al urbei; la Câmpulung și Buzău istoria medie a fost la ea acasă iar la Craiova și Reșița preponderentă a rămas istoria secolelor al XVII-lea și al XIX-lea. **În fine, la Câmpina și Constanta au avut câștig de cauză viața cotidiană, și în cea dintâi localitate și mentalul colectiv, cu deosebire cel din ultimul veac. Treptat aceste reuniuni științifice au consacrat parteneriate interesante cu alte organizații (la fel de neguvernamentale), precum „Cultul Eroilor” (la Argeș și la Câmpina), cu instituțiile religioase ale locului (la Resita și la Câmpina), cu posturi de radio (la Reșița) sau cu Muzeul Marinei (la Constanta). În consecința acestor activități s-au dezvoltat publicații cu o tenace periodicitate, precum Tezaur, la Buzău, Muscelul din Câmpulung, Clio de la Reșița, sau recentul Anuar de la Câmpina (ajuns într-un singur an, 2011, la al doilea număr) (3).***

Autorii **Dării de seamă** subliniază eforturile comunităților locale, precum și ale filialelor din teritoriu pentru găzduirea, finanțarea, organizarea și desfășurarea ședințelor anuale ale Consiliului Național. Câmpina a fost gazda reuniunilor la acest nivel în anul 2009, dar și în 2011.

Sub aspect organizatoric, Consiliul Național a desfășurat patru ședințe plenare anuale (la București în 2008, Câmpina în 2009, la Reșița în 2010 și la Mioveni în 2011), reuniuni consacrate de regulă unui dialog nu de puține ori fructuos între filiale și conducere. Problemele majore care au revenit mereu în discuție au avut în vedere statutul disciplinei istoriei în planurile de învățământ, statutul profesorului, nevoia schimbării în școală; la dificultățile de tot felul din activitatea curentă, evidențiindu-se corespunzător și succesele obținute.

*Recapitulând, activitatea filialelor s-a concretizat după cum urmează: cinci organizații au desfășurat cursuri de vară, cu participarea anuală a 15-17 județe, patru au găzduit reuniuni ale Consiliului național, simpozioane relevante și participarea ale unor membri ai conducerii SSIR au avut loc în 15 localități. **Reviste proprii s-au tipărit în județele: Buzău, Caraș-Severin, Dâmbovița și Dolj, precum și la Câmpulung, Pitești, Câmpina și Ploiești**, iar numere speciale SAI la Constanța și Călărași. În 10 județe, inclusiv București, au apărut sub semnătura membrilor noștri cărți de certă valoare. Din cele 25 de filiale, două (Dolj și Gorj), au activat cu respectiv 65 de membri, media numerică încadrându-se însă între 20-25 membri; Brașovul s-a reorganizat în 2010, Sibiu și Galații au reapărut în 2009, respectiv 2011, ca și Iași, Bihorul au funcționat fără a-și achita cotizația, iar Mehedinți, Ialomița, Suceava și Tulcea au intrat într-o lungă amorțire (4).*

Încă de la primele ediții, Anuarul S.Ș.I.R. Filiala Câmpina, s-a făcut cunoscut în rândurile istoricilor și iubitorilor de istorie din toată țara. Cele două ediții au fost răspândite în bibliotecile și școlile câmpinene, la Filialele S.Ș.I.R. din țară, precum și către alte instituții de cultură. Materialele și comunicările publicate s-au bucurat de aprecierea cititorilor. Cu ocazia CURSURILOR DE VARĂ – TIMIȘOARA 2011, publicațiile apărute sub egida Consiliului Local Câmpina și a Filialei Câmpina a S.Ș.I.R., Anuarul 2010 și Anuarul 2011 au fost remarcate de cei prezenți, iar ediția 2010 a fost premiată cu **Premiul "Aurelian Iordănescu"**. S-a demonstrat încă o dată „*spiritul dezvoltat de comunicare*”, „*atracția spre elitism*” și „*deschiderea la nou*” a câmpineanului, ca să cităm din prof. dr. Gheorghe Râncu.

În ultima zi a Cursurilor au fost acordate diplome tuturor profesorilor participanți și s-au înmănat Premiile Societății de Științe Istorice din România, pe anul 2010, fiind astfel evidențiată contribuția membrilor S.Ș.I.R. la cunoașterea și promovarea istoriei scrise: Premiul "Nicolae Iorga" - prof. univ. Dr. Bogdan Murgescu pentru lucrarea: „România și Europa”; Miodrag Ciurușchin: lucrarea ,

*Relații politico-diplomatice ale României cu Serbia în perioada 1903 - 1914"; Nicu Pohoăț pentru lucrarea "Politica externă a României în timpul Războaielor Balcanice"; Laurențiu Constantiniu pentru lucrarea "Uniunea Sovietică între obsesia securității și insecurității"; Premiul "A. D. Xenopol" - Gheorghe Nichifor, Dorina Nichifor și Andrei Popete Pătrașcu, pentru lucrarea "Dincă Schileru, o legendă vie a Gorjului" și Gheorghe Birău, pentru lucrarea, "Gorjul Bancar"; Premiul "Constantin C. Giurescu" - doamnei Angela Rotaru Dumitrescu, pentru lucrarea „Învățămintul românesc din Banat”; Premiul "Gh. Brătianu" - domnului Nicolae Magiar, pentru lucrarea "Protocolul Proto - presbiteriatul Mehadie"; **Premiul "Aurelian Iordănescu" - revistelor: "Studii și comunicări - istorie și societate" editată de Filiala Prahova a SȘIR, "Anuarul SȘIR" editat de Filiala SȘIR Câmpina, revista "Historica" editată de Filiala SȘIR Dolj, "Historia CNET" editată de filiala SȘIR Gorj și "Muscelul" editată de Filiala SȘIR Câmpulung Muscel.***

Nu putem încheia aceste rânduri fără a aduce și un cuvânt de mulțumire organizatorilor, dar și conducerii Societății de Științe Istorice din România, cu deplina convingere, că și în acest an cursurile au constituit un succes deplin. Avem să părăsim Timișoara cu gândul ca organizarea unui eveniment științific - metodic de o asemenea amploare, a necesitat, pe lângă resurse financiare, o capacitate managerială deosebită a tuturor celor implicați, pe ansamblu sau secvențial, în buna derulare a activităților programate (5).

NOTE:

1. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 58-69
2. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 317-332
3. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 337-338
4. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 343-344
5. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 310-316

* Profesor dr., secretar general al Societății de Științe Istorice din România

ȚARA MOȘILOR-CENTRUL MIȘCĂRII LUI SOFRONIE DIN CIOARA (1759-1761)

*Prof. Eliza Furdui,
Școala Gimnazială Mărginenii de Jos*

Augustin Bunea, în cartea sa „Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764” relatează despre revoluția călugărului Sofronie și a popii Tunsu. Lucrarea este deosebit de valoroasă prin bogăția datelor prezentate și prin relatarea amplă a tuturor momentelor derulate. Din aceste relatări reiese că moșii au înscris și de această dată o pagină importantă în istoria locală și națională, ei luptând acum și pentru libertatea conștiinței religioase(1).

Nu întâmplător, domeniile Zlatnei (de Sus, de Mijloc și de Jos), au fost centrul mișcării lui Sofronie și, aceasta pentru că era în firea moșilor spiritul de dreptate și libertate pentru care s-au luptat până la sacrificiu pentru câștigarea lor.

În primăvara anului 1688, Principele Transilvaniei ajunge, sub sceptrul habsburgilor și treptat bucuria ardelenilor, arătată la vestea înfrângerii sub zidurile Vienei a oștilor păgâne turcești, în toamna anului 1683, începe să se spulbere. Tot mai mult constată că jugul de lemn al „suzeranului păgân” se schimbă cu altul mai greu „jugul de fier al habsburgilor”. Expansiunea militară în Transilvania, și ocuparea ei se realiza mult mai rapid, cu concursul treimii de „crainici”, deopotrivă de primejdioși : călugărul iezuit, agentul fiscal și generalul împărătesc.

Între anii 1700-1705 a fost construită în Câmpeni, sub noua stăpânire, biserica romano-catolică (lăcașul de pe strada Catedralei) (2). Biserica deservea îndeosebi pe slujbașii austrieci și unguri, aduși aici, la puțin timp după instaurarea regimului habsburgic în Transilvania.

Acum, mai mari decât nemulțumirile de ordin politic, economic și administrativ erau cele de ordin sufletesc, cauzate de contra reformă, curent deosebit de activ de prozelitism religios, din care stăpânirea habsburgică înțelegea să facă instrumentul principal al politicii sale de expansiune spre est și sud. În fața acestei ofensive, îndârjirea poporului în a-și apăra credința străbună a luat proporții nebănuite de către noii stăpâni.

Punctul culminant al împotrivirii românilor față de uniția de la 1700 este atins de răscoala poporului răzvrătit, condusă de călugărul Sofronie din Cioara (cu numele de Stan Popovici avut înainte de

călugărie), care în scurtă vreme ajunge să fie cunoscut în întreaga Transilvanie. Triumful și apogeul acestei revolte a fost marcat de sinodul ținut la Alba Iulia în zilele de 14-18 februarie 1761. De reținut că în acea perioadă se derula și războiul de 7 ani cu Prusia, când armata austriacă era dislocată pe linia frontului și deci în interior nu dispunea de suficiente forțe pentru a reprimă mișcarea religioasă a lui Sofronie(3).

Abia declanșată mișcarea, în părțile Hunedoarei, autoritățile au și intervenit. Din ordinul Guberniului de la Sibiu, „faimosul impostor” cum era numit de oficialități, a fost arestat și închis în temnița de la Bobâlna, nu departe de Orăștie. La data de 13 februarie 1760 cinci-șase sute de români din comitatele Hunedoarei și Zarandului, din scaunul Orăștiei și din ținutul Abrudului înarmați cu „pari noduroși” au spart temnița și l-au eliberat pe Sofronie. Conte Gabriel Bethlen, cancelar aulic transilvănean, îi scrie împărătesei Maria Tereza că „vorbele blânde” care s-au folosit pentru liniștirea spiritelor nu au avut nici un efect la acest popor atât de îndărătnic și de încăpățânat, când era vorba de religie(4). Episcopul Aron de la Blaj scria împărătesei că Sofronie este deja stăpân în domeniul erarial al Zlatnei și în Abrud. Poporul asculta de Sofronie ca de un rege. Anton Imecs, oficialul domenal din Câmpeni, informa și el Tezaurariatul, la 25 mai 1760, că la Câmpeni, Sofronie „striga” în fața proprietarilor și a dregătorilor: „A trecut puterea Domnilor, acum noi suntem domni!”(5).

După ce la 12 mai 1760, Sofronie și-a făcut apariția la Zlatna, însoțit de o mare mulțime a ajuns la Abrud. La 24 mai 1760, în preziua Rusaliilor, la chemarea câmpănarilor, printr-o delegație condusă de fruntașul localității Teodor Teoc, cu țărani Petru Matora, Urs Popa, Gheorghită Stan, Toader Sicoe și Ioan Moraru, călugărul a sosit la Câmpeni(6). Aici era târgul de țară și poporul se adunase în număr mare pentru a-l asculta cu băgare de seamă pe Sofronie. Acesta l-a atacat vehement prin discursul său pe papa de la Roma și pe episcopul unit de la Blaj, Petru Pavel Aron.

Focul aprins de Sofronie de la Cioara, pe valea Mureșului s-a întins în toate părțile. În iunie 1760, mai multe sate din comitatele Albei, Târnavei și Turzii au depus la Guberniul de la Sibiu o „rugare” de protest prin care declarau că „mai bine lasă să li se taie capetele...” și că „mai curând pun toată țara în foc și flăcări decât să permită ca cineva să-i silească a se mai face uniți”(7).

Amploarea mișcării determină guvernul să ia noi măsuri și astfel, la 7 iulie 1760 a dat ordin tuturor oficialilor să-i prindă pe toți „răzvrătorii” de popor și să-i predea garnizoanei militare celei mai

apropiate unde să fie întemnițați. Ca urmare, temnițele garnizoanei din Alba Iulia au început să se umple. Între cei arestați s-a aflat și popa „Tunsu”, Molnar din Sad, de lângă Sibiu, fratele cărturarului Ioan Piuaru Molnar, cel care desfășura în acele zile procesiuni pe Mureș.

Urmare acestui ordin, la 2 august 1760, un număr de 25 de husari, cu locotenentul Ioan Halmagyi, călăuziți de Alexandru Aron, protopopul din Roșia Montană, l-au urmărit și arestat pe Sofronie pe când se afla împreună cu primarul Gavrilă Rus la înmormântarea unei femei, la biserica din Abrud-sat. Cu această ocazie husarii și-au umplut desagiile cu prescuri, spunând că le vor prinde bine ca hrană pentru drum. Românii prinzând de veste, au început să bată toaca și să tragă clopotele la biserică. Alarma dată i-a adunat pe oameni în număr mare și grupați au pornit pe urmele convoiului spre Zlatna, reușind, încă de pe drum să-l elibereze pe Gavrilă Rus. Și apoi, îngroșându-se rândurile mulțimii, ajunsă la peste două mii de români, înarmați cu puști, securi și măciuci, au impus la Zlatna și eliberarea călugărului Sofronie(8).

După această etapă, Sofronie rămase singur stăpân al domeniului și în 5 spre 6 august 1760, circa șapte mii de oameni au ieșit cu toții în locul numit „Troian”, tocmai locul în care fusese eliberat călugărul, denumire dată după drumul lui Traian care trecea prin acel loc spre Alburnus Maior. Tot atunci la Abrud și Roșia, mii de români s-au răzbunat pe preotul Alexandru Aron și pe Ioan Halmagyi. Acesta din urmă a scăpat prin fugă. Răsculații i-au eliberat pe ostatecii reținuți. Sub amenințatoarea presiune a răsculaților și pentru a scăpa familiile oficialilor montani de la pedepse, guvernul sibirian i-a eliberat pe preoții neuniți închiși în diferite fortărețe. Curtea de la Viena se vedea nevoită la 20 octombrie 1760 să dea un decret pentru ca Guberniul transilvan să-i elibereze lui Sofronie un document întărit cu pecetea „Salvus conductus”, act prin care urmăreau să-l îmbuneze pe beneficiar, pe baza căruia călugărul se putea deplasa fără teamă în toată Transilvania.

Cât de amplă era mișcarea condusă de Sofronie se vede și din faptul că în ianuarie-februarie 1761, emisarii ai acestuia erau menționați ca aflându-se prin comitatul Crasnei. Pe seama activității acestora este pus și rezultatul Conscriptiei din 1762 când aici s-au înregistrat 77 de preoți neuniți și nici un preot unit. S-a constatat că și cei trecuți anterior la unitate s-au întors la situația de dinainte de 1700(9).

În 13 martie 1761 împărăteasa Maria Tereza aproba, prin decret constituirea de către Guberniul transilvan a Comisiei Aulice, pusă sub conducerea generalului de cavalerie Nicolas Adolf baron de Buccow, care pe 30 martie sosește deja la Sibiu, iar pe 9 aprilie dă o Patentă în

limba română „Către întreg poporul românesc”, în care se sublinia „îubirea ce o nutrește împărăteasa față de toate popoarele sale” și chema să vină la Sibiu în fața comisiei pe 26 aprilie 1761 reprezentanți din toate parohiile(10). Spre a-i convinge pe delegați și pentru a asigura desfășurarea lucrărilor comisiei au fost eliberați toți cei închiși pe motive religioase, fiind eliberat din temnița de la Viena și popa Tunsu(11).

Sofronie a plecat de la Zlatna însoțit de o trupă de ostași împărătești, dar și de o ceată de români. În mai călugărul s-a întors la Zlatna nemulțumit de rezultatul întâlnirii. Buccow a trecut la restabilirea vechii ordini prin forță și amenințări.

Generalul, înainte de a pleca însoțit de toți membrii Comisiei Aulice la Zlatna, Abrud și Câmpeni, a trimis în zonă trupe împărătești pe trei direcții: pe Valea Ampoiului, de la Alba Iulia, de la Aiud peste munți și pe Valea Crișului. Soldații au staționat apoi la Abrud, Câmpeni și Zlatna. În acele zile tulburi s-a făcut nevăzut și călugărul Sofronie, care a plecat în Țara Românească. Pentru prinderea și aducerea lui de oriunde s-ar afla, Guvernul a pus un premiu de 50 de galbeni.

Despre sfârșitul lui Sofronie, contemporanul său Samoilă Clain spunea că: „mergând Sofronie în Țara Românească și făcând acolo tulburări, muscalii care în acea țară se băteau cu turcii, cu rea moarte l-au pierdut”.

NOTE:

1. A. Bunea, *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisiu Novacovici sau Istoria românilor transilvăneni*, Blaj, 1902, p.172.
2. I. Lupaș, *Răscoala țaranilor din Transilvania la 1784*, Brad, 1934, p. 7.
3. V.Bud, *Câmpeni, studiu monografic*, Ed. Mega, Cluj Napoca, 2011, p. 60.
4. Z. Toth, *Mișcările țărănești din Munții Apuseni până la 1848*, Ed. Academiei, 1955, p. 290.
5. D. Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p.14.
6. Șt. Pascu, *Revoluția populară de sub conducerea lui Horea*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, p. 37
7. A. Bunea, *Op. cit.*, p.211.
8. V. Bud, *Op.cit.*, p.62.
9. N. Josan, *Românii din Munții Apuseni de la Horea și Avram Ianci la Marea Unire de la 1918*, Alba Iulia, 2001, p. 18.
10. V. Bud, *Op.cit.*, p.63
11. I. Lupaș, *Răscoala țaranilor din Transilvania la 1784*, București, 1934, p. 34

MOTI, ȚOPI, MOCANI

*Prof. Ioan Furdui
Școala Gimnazială Măgureni*

Diferența dintre moți, țopi și mocani este legată de zona pe care aceștia o ocupă sau de ocupațiile pe care aceștia le-au avut de-a lungul istoriei. Mulți istorici și etnografi au tratat în lucrările lor aspecte referitoare la moți și la țara lor. Printre aceștia se numără și unii care s-au născut în această zonă: Teofil Frâncu, George Candrea, memorandistul Rubin Patița, Dominuț Pădureanu.

În diverse lucrări se poartă discuții cu privire la termenii de : „moț”, „țop” și „mocan” și la spațiile lor de locuire. Potrivit anumitor lucrări, țopii sunt socotiți doar locuitorii de pe cursul superior al Arieșului, iar în altele, sub denumirea de moți sunt socotiți cei din Bistra, Câmpeni și de pe Arieșuri, în amonte. Alți autori dau o extindere mai largă, cuprinzându-i sub această denumire și pe cei de pe valea Abrudului. Aceștia spun spre exemplu : „când scriem moți, înțelegem totalitatea românilor din Munții Auseni, din vârful Dealului Mare, peste Abrud, Câmpeni, Vidre, până sus, în vârful Muntelui Găina”.(1). Numele de „țop” era dat adesea sub formă de poreclă moților care-și împleteau părul.

Unii autori spun: „dacă moți sunt numai locuitorii din Vidre, Albac, Neagra, Scărișoara, Ponorel și Săcătură, această teză este incorectă. Căci, ce sunt atunci locuitorii din cele mai fruntașe comune ale Munților Apuseni : Abrud, Câmpeni și Bucium ?”(2).

Moții nu sunt moți cu toții: unii sunt mocani – cei din munte, care fac și vând ciubere-n vale; alți-s țopchi – mai neciopliți, vajnici purtători de cojoace! Moții au rămas, prin comparație, numai cu clopul! Orice identitate are nevoie de o alteritate pentru a se identifica și valoriza pe sine; moții de la izvoarele Arieșului (cei din așa-zisă țară a Moților, localizată în partea centrală a masivului, în jurul Câmpenilor) se consideră moți doar pe sine. Ei sunt cei adevărați, cei buni, cei harnici și destoinici; ceilalți sunt țopchi. Pentru ei au inventat zicale de genul celei auzite de mine la Vârtop:” unde-ai văst țop deștept și sticlă ruginită?!”

Moții sau țopii sunt urmașii direcți ai dacilor și ai coloniștilor romani aduși de Traian în Dacia. Numele de „moț” vine de la chica antică, moțul de păr, pe care-l purtau bărbații și care era un obicei dac folosit până în apropierea secolului al XX-lea. Denumirea de „țopi”

derivă de la cuvântul german „zopf”, care în limba română înseamnă chică. În anumite perioade moșii purtau peste tot numele de „țop” de la Terra Tzopus. În fruntea acestui teritoriu, adică ținutul Munților Apuseni ai Transilvaniei, se afla un voievod român, care numai pe la începutul secolului al XV-lea și-a pierdut neatârnamarea față de regii Ungariei. Ultimul voievod amintit a fost Iacob cu reședința la Abrud.

Este falsă ideea conform căreia denumirea de „țop” ar fi o formă onomatopeică, slavă sau maghiară, provenită din faptul că moșul, neștiind să danseze țopăie „ca un urs”, sau că acești locuitori fiind înfundați cu casele lor răsfirate pe văi și munți, sunt considerați de cei de la șes drept „grosolani” și „neciopliți”.

Există o opinie, puțin susținută cu argumente, că moșii ar fi de origine alană, dar alanii au năvălit în Ardeal în secolul al V-lea. O altă opinie susține că moșii ar fi de origine celtică de la denumirea localității Albac, o astfel de localitate găsimu-se și în Scoția unde locuiesc rămășițe ale celților.

Mocanii erau considerați cei de pe cursul mijlociu al Arieșului și de pe versanții exteriori ai Munților Apuseni, excepție făcând cei de pe văile Crișurilor cunoscuți sub numele generic de „crișeni”. De asemenea mocanii sunt numiți locuitorii zonelor montane care se ocupau cu creșterea animalelor.

Majoritatea autorilor susțin că regiunea moșilor face parte integrantă din arealul Munților Apuseni ai Transilvaniei, areal „care se întinde pe de o parte din dreapta Mureșului, de la Războieni și până la Păuliș, în comitatul Aradului, iar pe de altă parte de la Războieni în direcția Clujului și până la Oradea. Mai precis, Munții Apuseni sunt scăldați la sud și sud-vest de apele Mureșului și Arieșului, iar la nord și nord-est de apele Someșului Rece, Someșului Cald și ale Crișului Repede. Regiunea propriu-zisă a moșilor cade în mijlocul Munților Apuseni”(3). Privitor la locul unde începe și unde se termină ținutul moșilor au fost lansate păreri diferite.

Iosif Sterca Șuluțiu, moș din Câmpeni, menționează în Enciclopedia română că : „adevărații moși sunt numai cei din satele Vidra de Jos, Vidra de Sus, Albac, Neagra, Scărișoara, Ponorel și Săcătura, unde bărbații din vechime purtau părul împletit în chică sau legat în vârful capului moș”. Rubin Patița spunea că Șuluțiu a omis să înșire printre comunele moșești și satul Vidra de Mijloc, situat între Vidra de Jos și Vidra de Sus, precum și comuna Câmpeni, considerată drept centru al moșilor. Teofil Frâncu și George Candrea în lucrarea lor „Românii din

Munții Apuseni” spuneau că „Țara Moților începe dinspre Abrud, de la Cărpiniș în sus, iar dinspre Ofenbaia de la Bistra”(4).

Profesorul etnograf și folclorist Tache Papahagi scrie în studiul „Cercetări în Munții Apuseni” : „Geografia umană a Munților Apuseni ne determină să împărțim populația lor în două categorii bine distincte : în moți și mocani. Primii se pot divide în două clase : moții propriu-zisi, care se ocupă mai mult de industria lemnului, și minerii , sau băieșii din imediatele împrejurimi ale Abrudului”(5).

Rubin Patița afirma că : „În timpurile mai noi însă, și mai ales după războiul prim mondial, după urma căruia, cu mari sacrificii și cu râuri de sânge vărsat, neamul nostru s-a întregit formând statul România Mare, noțiunea de moț a câștigat mult în amploarea și lărgimea ei. Într-adevăr, dezideratele moților propriu-zisi fiind comune ce cele ale vecinilor lor din imediata apropiere, mocanii și crișenii, cu care au avut contacte de secole și la bine și la rău, au făcut ca sub noțiunea de moț să intre toți locuitorii satelor începând de la marginea Clujului, mai precis de la Gilău, spre sud până la Baia de Criș și Brad, precum și cei care populează satele de la Presaca, lângă Zlatna spre apus, Abrud, câmpeni și pînă dincolo de Vidra de Sus și înspre Hălmagiu și Munții Bihariei, adică până la Beiuș. Întreaga această populație pretinde azi în cor îndreptarea nelegiuirilor de sub regimul unguresc și asigurarea unui viitor mai bun și mai omenos. Pe baza suferințelor comune și a teatrului luptelor eroice duse tot în comun de moți cu o parte din crișeni și mocani, precum și pe baza concepției de mai sus îmbrățișată și de guvernul țării, regiunea moților cuprinde extremitățile următoarelor șase județe : Alba, Turda, Hunedoara, Cluj, Arad și Bihor.”

În lucrarea „Din istoria Munților Apuseni”, Rubin Patița susținea că: „ținuturile din Ardeal aveau fiecare voievozi de sine stătători, fără legături strânse între ei, slăbiciune care a pricinuit căderea românilor din Bihor, din Banat și din Ardeal sub domnia regelui unguresc, domnie care era o suzeranitate, căci voievodatele române se susțineau până în veacul al XIV-lea de sine stătătoare. O dovadă despre existența voievozilor români în Ardeal, este și Bulla Papei Clement al VI-lea, dată în 1345, în care se vorbește și de un voievod în „Terra Tzopus”, cu numele Aprozie sau Ambrozie. Apoi, un principe bavarez Ottokar de Hornek, 1308, ajuns prizonier al regelui Ungariei la Deva este dat în paza voievodului ardelean Apor și, apoi în seama voievodului din Hațeg. Acesta l-a făcut scăpat și prin oamenii săi l-a condus prin „Terra Tzopus” apoi prin „Terra Belinis” în Maramureș, adică tot prin ținuturi ale voievozilor români. Ținutul numit „Terra Tzopus” dăinuia din epoca romană după

cum o dovedesc tăblițele cerate descoperite în minele de aur de la Alburnus Major”(6).

Mocanul este mai vioi la petrecere și mai puțin crâncen ca moțul, mai deschis la suflet și mai sincer...

În prezent locuitorii din zona orașului Câmpeni consideră că toți locuitorii Munților Apuseni sunt moți. Ei îi numesc mocani pe locuitorii zonelor de unde s-au extras metale și nemetale, iar țopi pe locuitorii satelor și comunelor din amonte de Câmpeni (Arieșul Mic care începe de la Barajul Mihoești: Ponelel, Vidra de Jos, Vidra de Sus, Târșea și Arieșul Mare: Vadu Moților, Scărișoara, Gârda, Albac, Arieșeni).

NOTE:

1. V. Bud, Câmpeni-studiu monografic, Editura Mega, Cluj Napoca, 2011, p. 492
2. N. Josan, Românii din Munții Apuseni de la Horea și Avram Iancu la Marea Unire de la Alba Iulia, Alba Iulia, 2001, p. 16
3. Ibidem, p.86.
4. G. Candrea, T. Frâncu, Românii în Munții Apuseni, București, 1888, p. 54.
5. T. Papahagi, Studii de etnografie și folclor, I-III, 1928-1934.
6. R. Patița, Din istoria Munților Apuseni, p. 89.

ATESTĂRI DOCUMENTARE ALE LOCALITĂȚII CÂMPENI

Prof. Furdui Ioan
Școala Gimnazială Măgureni

Localitatea Câmpeni este așezată în centrul "Terrei Tzopus" provincie remarcată și numită astfel încă din primul mileniu creștin de împăratul și cărturarul bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul (905-959). În anul 1366, în această vatră se afla o comunitate băștinașă numeroasă, în totalitate românească (1).

În documentele maghiare însă, prima mențiune documentară cu referire la teritoriul Munților Apuseni din Transilvania datează din anul 1201, sub denumirea de Terra Obruth, aflată sub stăpânirea unui voievod român, Gyula (Jula, de la Gheorghe) (2). În 1271 principele Ștefan al V-lea dăruiește regiunea auriferă, precum și împrejurimile locuite de moși, Capitlului transilvănean de la Alba Iulia.

În anul 1320, în timpul lui Carol Robert, Țara Abrudului era district întins de care ținea și Zlatna, iar reformele din 1327 au condus la înviorarea mineritului și la sporirea populației din zonă. Acest lucru a fost favorizat și de privilegiile întărite la 1318 și 1327. Ogoarele, fânețele și satele din ținutul aurifer atribuite prin act sunt menționate și într-un document din anul 1366, în care apare Bistra (Beoszerey), Câmpeni (Topanfalva) și Vidra. Râul Mare nu e pomenit deoarece în acea perioadă ținea de Câmpeni (3). Ca posesiune separată Râul Mare apare abia în secolul al XVII-lea. Documentul din 1366 citează existența în acea regiune a unui district „districtum terrae Obrugh cum Zalathna ac villis in territorio situatis” (districtul ținutului Abrud, cu Zlatna și satele situate pe teritoriul său). Dar și mai apoi, în 1547, satele cneziale de aici sunt menționate ca „possessiones valachicales” sub voievodul român Iacob.

Principele Cristofor Bathory i-a scutit pe locuitorii din Câmpeni, Vidra, Bistra, Abrud, Bucium și Cărpiniș de plata treizecimii și a oricărei vămi pentru grâul, vinul, meiul, ovăsul, secara, orzul sau pentru orice alt articol alimentar adus din alte regiuni. Același lucru l-a făcut și Sigismund Bathory prin actul de întărire dat în martie 1595 la Alba Iulia (4).

La 16 martie 1598 Sigismund Bathory îi înnoia lui Nicolae Filimon actul de danie asupra caselor și moșiilor sale, „ așa după cum le-a moștenit din strămoși” precum și dreptul de a construi o moară la

vărsarea Abrudelului în Arieș. Câmpeniul apare și în acest act sub denumirea de „Topanfalva”, adică satul lui Topan. Așezările umane din acest ținut aurifer al Apusenilor, deci și din Câmpeni sunt mult mai vechi. După 1649, la organizarea Domeniului Zlatna, Câmpeniul s-a menținut ca important centru al domeniului montan, zis acum „de sus”, împreună cu Bistra și așezările din amonte de pe Arieșul Mare și Arieșul Mic (Râul Mare, Neagra și Vidra). Încă din 1603, comisarii lui Rudolf cereau realizarea în Câmpeni a unei instalații pentru transportul lemnului pe Arieș. Istoricul Toth Zoltan menționează că plutitul lemnului pe valea Arieșului se practica destul de intens și mai apoi în secolul al XIX-lea și, arată că: „Pe apa Arieșului la 1860 porneau de la Câmpeni nenumărate plute cu material lemnos ce se transporta până la Lipova, Arad și mai departe” (5).

Aici, în Câmpeni, unde exista un vad natural de trecere și, în același timp, un loc propice de popas în Valea Arieșului superior, se încrucișau drumurile ce urmau cursul văilor, de-a lungul lor, cu cele care le întretăiau, mai ales cu drumurile de culme, practicate și bătătorite de om, de cele mai multe ori, cu piciorul. Localitatea era străbătută de un drum de interes comercial și militar încă dinainte de perioada romană, iar urmele de spălare a aurului din aluviuni existente pe malurile Arieșului și pe Valea Abrudului, vizibile încă și în prezent, dovedesc la rândul lor că localitatea era populată din timpuri străvechi.

Continuitatea de viață a populației dace, daco-romane și apoi a celei românești pe aceste meleaguri, ca oriunde pe teritoriul țării noastre este de necontestat. Fortificațiile naturale ale munților au oferit și în acele timpuri locuri prielnice pentru stabilire și de securitate a celor retrași aici la adăpost, pe culoarele Arieșului și Ampoiului.

Cu timpul, odată cu înmulțirea populației, s-au construit sălașuri și în susul văilor Arieșului, sau chiar pe povârnișurile munților, unde cei sosiți au găsit locuri potrivite pentru pășunatul vitelor și astfel și-au întemeiat așezări stabile, sate, cătune sau crânguri răsfirate până sub crestele lor falnice.

În vremurile îndepărtate se puneau și bazele meșteșugurilor specifice zonei, între care acela de prelucrare a lemnului în obiecte de uz casnic, prin confecționarea de ciubere, cofe, putini. Acestea și alte produse erau valorificate, prin schimb, cu produse agricole în localitățile de la poalele Apusenilor și de pe Câmpia Transilvaniei. Pe măsura creșterii populației și a diversificării activităților umane se intensifică și schimbul de produse atât pe plan local cât și în localitățile mai îndepărtate. Și, încă de pe atunci, Câmpeniul, favorizat de așezarea sa,

începea să joace tot mai mult și rolul de târg. Ca un amănunt de reținut, încă din acele vremuri, în piața situată pe malurile Văii Caselor, se pregătea și se vindea, la gheretele amplasate peste tot, meniul specific moțesc, deosebit de apetisant : „proaspătă sau cârnați cu țâpău”. „Țâpăul” era o chiflă pe care măcelarul o crăpa pe cant, o desfăcea puțin și în despicătură punea bucata de friptură caldă sau cârnațul solicitat de client, cu o linguriță de untură din tăvile încinse. Aroma se răspândea în tot târgul, încât nu se mai simțea nevoia de o altă „publicitate” (6).

Urmele arheologice atestă și în Câmpeni, ca și în așezările din jur, că în secolul al XIII-lea continua destul de intens alegerea aurului din nisipul aluviunilor aduse de Arieș și de valea Abrudului. În secolele următoare practicarea aurăritului s-a intensificat, încât la 1793 este consemnată existența a 112 șteampuri, numai în perimetrul Câmpeniului. Legat de această îndeletnicire la 1746 lua ființă, aici, un oficiu de schimb al aurului. Tot în secolul al XVIII-lea este consemnată și existența a 3 mine, cu peste 100 de lucrători pe raza localității Certege, componentă a Câmpeniului.

Pe parcursul Evului Mediu, formele de împotrăvire față de exploatarea nobiliară se accentuează tot mai mult și îmbracă noi forme de manifestare, de la plângeri, petiții, până la revolte. Documentele consemnează în 1618 cum locuitorii din Câmpeni se plâneau împotriva judei domeniial că sunt : „Supuși la prea multe angarale, pe care nu le mai pot îndura”. Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea frământările cresc, atât numeric cât și în amploare. Între acestea se înscrie și mișcarea din anii 1759-1761 condusă de călugărul Sofronie din Cioara, mișcare ce a cuprins și Munții Apuseni (7).

NOTE:

1. V. Bud, *Câmpeni, studiu monografic*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2011, p. 53.
2. Al. Ciura, *Moșii*, Abrud, 1928, p. 5.
3. V. Bud, *Op.cit.*, p. 54
4. Șt. Pascu, *Din istoria Transilvaniei*, 1963, p. 100
5. Z. Toth, *Mișcările țărănești din Munții Apuseni până la 1848*, Ed. Academiei, 1955, p.290.
6. Anuarul Liceului de băieți unit „Vasile cel Mare” pe anul școlar 1939-1940, p. 86.
7. V. Bud, *Op. cit.*, p.57.

DATE SINTETICE PRIVIND CIMITIRUL DIN EPOCA BRONZULUI CERCETAT ÎN INCINTA PAROHIEI BISERICA SFÂNTUL NICOLAE DIN CÂMPINA

*Alin Frînculeasa
Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova*

În urma descoperirii întâmplătoare a unui cimitir preistoric în anul 2008 aflat lângă casa parohială, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova a derulat săpături arheologice sistematice în perioada 2008-2013. În cadrul acestui complex funerar cercetat au fost descoperite atât morminte de înhumăție, cât și de incinerăție. Ca rit de înmormântare predomină înhumarea ce acoperă din punct de vedere procentual aproape 80% din numărul total de morminte. În inventarul acestor morminte se regăsesc vase sau alte obiecte caracteristice culturilor Noua și Monteoru, dar au fost descoperite și vase decorate în manieră specifică culturii Tei.

Au fost descoperite 60 de morminte, un număr de 47 sunt de înhumăție (50 indivizi), iar 13 sunt de incinerăție (14 indivizi). În două morminte, unul de incinerăție și altul de înhumăție, erau prezenți doi indivizi, iar altul era triplu, segmente osoase de la doi indivizi înhumați au fost descoperite în asociere cu un defunct incinerat, depuse într-o ură. În ceea ce privește dispunerea în plan a acestor complexe arheologice există zone în care se aflau concentrații de morminte, separate de spații în care acestea apăreau ceva mai răsfirate.

Amenajările funerare par să fi avut două componente principale, respectiv groapa în care era depus defunctul și movila din piatră ce acoperea mormântul. Trebuie evidențiat că aceste amenajări funerare implicau săparea gropilor și perforarea unui strat compact de pietriș, dar și procurarea de pietre necesare realizării movilei ce acoperea defunctul și în același timp marcau mormântul. Toate aceste etape predictibile marchează o serie de tradiții bine structurate. Utilizarea pietrelor în amenajarea mormintelor este principala caracteristică ce poate fi evidențiată în cazul acestui cimitir. O parte din morminte încă mai păstrau în elevație movile din piatră ce acopereau defunctul și în același timp marcau complexul funerar. De asemenea, pietrele erau utilizate pentru stabilizarea/căptușirea pereților laterali, dar și placarea bazei gropilor; altele erau așezate sub capul defuncților sau în apropierea acestuia, uneori pe aceste „plăci” de piatră se aflau așezate vasele ce formau

inventarul mormântului. Cu ajutorul pietrelor erau amenajate „ringuri” ce înconjurau defuncții așezați în gropi foarte puțin adâncite.

Au fost identificate și schelete umane depuse imediat sub nivelul vegetal, acoperite de pietre. Pentru aceste morminte descoperite în intervalul de -0, 05-0, 20 m adâncime nu am identificat urmele unor gropi, ci doar pietre ce păreau a înconjura defunctul și care delimitau spațiul complexului funerar. În cazul mormintelor de incinerare era săpată o mică adâncitură, delimitată apoi de pietre. În spațiul creat erau așezate oasele incinerate, fie în interiorul unor vase utilizate ca urne, și/sau depuse direct pe „patul” de piatră, peste care se ridica o movilă din pietre.

Toate scheletele înhumate descoperite sunt depuse pe fundul gropii în poziție chircită-lateral, atât pe partea dreaptă cât și cea stângă, cu membrele inferioare strânse, căzute pe o parte, cu cele superioare îndoite și aduse spre bărbie sau față. Capul era căzut pe o parte, fața/privirea era îndreptată spre nord sau sud, dar și spre est, atunci când craniul era dispus la nord. Cu trei excepții, majoritatea scheletelor au ca ax general de orientare direcția est – vest cu variații mai mici sau mai mari, unele având capul spre est, altele spre vest. Două schelete au capul dispus la nord, sunt așezate chircit lateral stânga, cu fața spre sud, iar unul are craniul în sectorul de sud, fiind depus chircit lateral stânga.

Inventarele mormintelor de la Câmpina nu sunt din cele mai spectaculoase, atât din punct de vedere tipologic, cât și cantitativ. Frecvența cea mai mare o au vasele din lut, urmate de obiectele de podoabă ce sunt confecționate din bronz, os, lut, pastă sticloasă, chihlimbar, argint. Mai remarcăm apariția unui vârf de săgeată realizat din os și a unuia din silex. Au fost descoperite și 30 de astragale de ovicaprină prelucrate, toate aflate într-un singur mormânt. În câteva morminte au fost identificate oase de animale provenind de la ofrande. În niciun mormânt de înhumare nu au fost depuse mai mult de două vase. Mormintele de incinerare sunt mai bogate în ce privește numărul vaselor, predominând inventarele cu 3-4 vase. Există și morminte ce nu au avut inventar, deși în o serie din acestea printre pietrele ce se aflau deasupra și în umplutura gropii sau chiar între oasele scheletelor, au fost descoperite fragmente ceramice.

Piese de podoabă au fost descoperite doar într-un număr redus de morminte, toate aparținând unor persoane de sex feminin sau eventual copii. Fără să fie numeroase, astfel de piese sunt modelate din os, chihlimbar, sticlă, bronz, lut. Obiecte de podoabă de os apar în cazul mormintelor de incinerare. Mărgele de lut, chihlimbar, podoabe din

bronz, au fost identificate, exclusiv, în morminte de înhumație. Patru mici mărgelile din sticlă colorată (trei piese verzui și una galbenă) au fost descoperite în M.20, iar în M.58 alte cel puțin 4 piese de culoare verde sau albastră. În mormântul de incinerare M.59 a fost descoperită o sârmă din argint. Remarcăm șiragul din 13 mărgelile de chihlimbar asociate cu cele din sticlă descoperit în M.58. Din categoria pieselor de bronz evidențiem prezența unor cercei, o brățară și două piese de tablă de bronz cu marginile zimțate.

Cimitirul de la Câmpina a funcționat în etapa târzie a epocii bronzului, într-un context cultural și geografic în care coexistau tradițiile Monteoru, Noua și ceva mai în sud chiar cele Tei. Pentru acest orizont cronologic am identificat aici ceea ce pare a fi limita vestică în care apar morminte Monteoru și cea nordică cu elemente culturale Tei. De asemenea, descoperirile Noua sunt aparții insolite în acest spațiu geografic. Pornind de la criteriile ce privesc strict tipologia cu cele două componente, formă și decor, ceramica de la Câmpina este una ce ridică probleme de ordin social, antropologic și cultural. Pe același vas am identificat caracteristici tipologice și maniere de decorare specifice unor componente culturale diferite și în același timp distincte. Interpretarea este una legată de contacte culturale, de procese de sinteză și interferențe culturale, conservarea și transmiterea unor tradiții, coexistența unor segmente culturale diverse, etc. Apariția în cadrul aceleiași necropole a unor materiale atribuite culturilor Tei, Monteoru și Noua ar putea marca mai multe situații printre care remarcăm: importuri culturale, comunități mixte sau care aveau acces la o paletă largă de tradiții, dincolo de limitele culturale asimilate, simbioze culturale etc.

Datele radiocarbon și elementele de cronologie relativă, plasează evoluția acestui cimitir în etapa târzie a epocii bronzului (sec. al-XV-lea-al-XII-lea î.Hr.). Două datări C14 realizate în anul 2013 completează o schemă cronologică care nu exclude chiar prezența aici a unor complexe în debutul primei epoci a fierului (sec. al-IX-lea-al-X-lea î.Hr.).

Movilele realizate din piatră și pământ ce marcau la suprafață mormintele, erau în timpul funcționării cimitirului vizibile și mult mai pronunțate decât le-am identificat. În sprijinul acestei aserțiuni este și adâncimea foarte mică la care apar scheletele umane. O movilă bine individualizată putea să imprime o altă perspectivă acestei realități. Deși necropola a funcționat o perioadă ce a acoperit mai multe generații, doar două complexe sunt suprapuse parțial, ce par mai curând excepții și arată că mormintele erau îngrijite, iar movilele au conservat o perioadă îndelungată din elevația inițială. Apariția unor fragmente de vase între

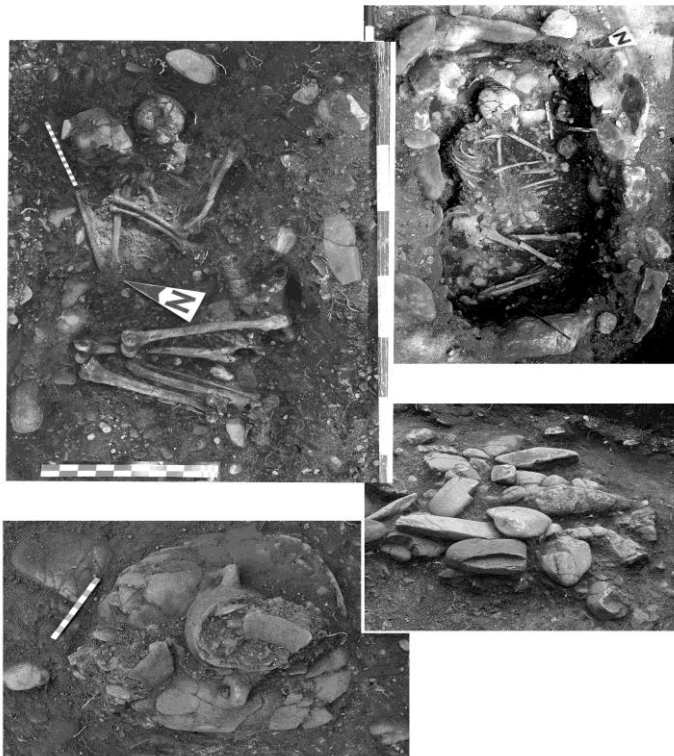
pietrele movilelor ar putea fi legată de ritualuri din timpul sau post-înmormântare ce implicau inclusiv refacerea / îngrijirea movilelor / mormintelor.

Deși acest cimitir este unul mai curând de mici dimensiuni cu un lot ce nu poate fi absolut reprezentativ pentru o serie de analize, descoperirile sunt relevante și în același timp generează o serie de întrebări. Unele vor putea fi rezolvate de analize suplimentare, altele prin diverse interpretări și reevaluări, noi cercetări și descoperiri, multe probabil continuând să rămână simple interogații. Informațiile generate de cercetarea cimitirului de la Câmpina se constituie momentan într-o bază de la care se poate merge mai departe și oferă o serie importantă de observații utile pentru înțelegerea evoluției comunităților umane în acest areal geografic la sfârșitul epocii bronzului, cu o perspectivă spre debutul primei epoci a fierului.

BIBLIOGRAFIE:

1. A. Frînculeasa, *Arheologie și Istorie. Parohia „Sfântul Nicolae” Câmpina, jud. Prahova*, Târgoviște, 2012.
2. A. Frînculeasa, A. D. Soficaru, O. Negrea, M. Mărgărit, M. Frînculeasa, B. Preda, C. David, *Cimitirul din epoca bronzului de la Câmpina (jud. Prahova)*, Studii de Preistorie 8, 2011, p. 139–181.
3. A. Frînculeasa, D. Lichiardopol, *Bronze age funeral discoveries in Câmpina, Prahova County – preliminary notes*, Thraco-Dacica S.N. 11 (XXV–XXVI), 2010–2011, 1–2, p. 47–58.
4. A. Frînculeasa, C. Stihi, *Vitreous Beads Found at the Bronze Age Cemetery from Câmpina (Prahova)*, Annales d'Université „Valahia” Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire, Tome XIV, Numero 2, 2012, p. 17-27.
5. A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, A. Soficaru, *Cercetări arheologice în cimitirul din epoca bronzului târziu de la Câmpina (jud. Prahova) - campaniile 2011 și 2012*, Materiale și Cercetări Arheologice, IX, S. N., 2013, p. 97–144.
6. M. Frînculeasa, A. Frînculeasa, P. Moga, *The Awareness of Values through Education. "Saint Nicholas" Parish, Campina (Prahova, Romania) – Crucible of Local Cultural and Spiritual Patrimony – Romanian Funds (The Administration of National Cultural Fund) for Cultural Education*, in: Nicola V, Ka-Lok Ng (Eds.) *Recent Researches In Chemistry, Biology, Environment, Arts And Culture. Proceedings of the 2nd International Conference On Arts And Culture*, Montreux, 2011, p. 40–46.

CÂMPINA ÎN ANUL REVOLUȚIONAR 1848

Prof. Cristina Modoianu
Liceul Tehnologic Mecanic, Câmpina
Prof. Gheorghe Modoianu
Liceul Tehnologic Energetic, Câmpina

Au trecut 165 de ani de la desfășurarea revoluției românilor pentru drepturi și libertăți sociale și naționale, moment semnificativ pentru afirmarea națiunii române. Cu acest prilej prezentăm cititorilor o serie de evenimente care s-au petrecut în Câmpina și în localitățile învecinate, mai puțin sau chiar deloc întâlnite în istoriografia locală.

Liniștea micului târg patriarhal de la poalele Carpaților care, de câțiva ani își pierduse importanța deținută timp de mai multe secole, cea de punct vamal, a fost tulburată de antrenarea în vâltoarea evenimentelor revoluționare din vara anului 1848.

Conform planului elaborat de comitetul executiv revoluționar, județul Prahova urma să aibă un rol însemnat în declanșarea și victoria revoluției. Localitatea Telega figura între cele patru centre din care urma să izbucnească revoluția alături de București, Islaz și Ocnele Mari.

Dovadă a importanței ridicării la luptă a ciocănașilor și măglașilor de la Telega, recunoscuți pentru spiritul lor protestatari din desele acțiuni anterioare, stă și faptul că, după mărturisirile lui Ion Ghica: “Nicu Bălcescu cu Teologu erau destinați a merge la Telega, unde Marin Serghiescu (Naționalu), Telegescu și Duca erau înțeleși cu ciocănașii, ca d-acolo să pornească să răscoale Ploieștii, unde aveau înțelegere cu maimuți dintre negustori”(1).

Facem precizarea că Ion Ghica (1816-1897), scriitor, economist, diplomat, om politic, era un bun cunoscător al Câmpinei, fiind fiul Mariei Câmpineanu, sora marelui om politic Ion Câmpineanu (1798-1863), pe care îl vizita adesea în casa acestuia din Câmpina.

Constatăm că Telega atrăgea personalități cu vechi ștate de revoluționari: Nicolae Bălcescu împreună cu Constantin Telegescu și Marin Serghiescu făcuseră parte din societatea conspirativă a lui Dimitrie Filipescu care, în anul 1840, își propunea să înlăture Regulamentul Organic, să obțină independența Țării Românești și să instaureze o republică democratică. Descoperiți, Telegescu și Serghiescu au fost condamnați la 10 ani de ocnă, din care au executat doi ani, iar Bălcescu, fiind minor, a fost internat la mănăstirea Mărgineni. Abia eliberat, Nicolae Bălcescu înființa în anul 1843, împreună cu Christian Tell și Ion

Ghica societatea secretă „Frăția”, din care vor face parte aproape toți revoluționarii pașoptiști.

Constantin Telegescu se va situa în continuare în prima linie de apărare a drepturilor celor obidiți. Între anii 1845-1848 îi va apăra în calitate de avocat pe consătenii săi din Telega împotriva încercărilor mănăstirii Mărgineni de supunere a moșnenilor telegeni la dijmă și clacă, proces câștigat de aceștia, în august 1848 (2).

Constantin Telegescu urmărea atent evenimentele din Transilvania. La 4 februarie 1848 îi scria din Câmpina lui George Barițiu, redactorul revistei „Gazeta de Transilvania”, la care se abonase: „Domnule Bariț, m-am abonat și eu la foaia d-tale, am plătit la d-l Karcalechi plata pe o jumătate de an; aveți bunătate și-mi trimiteți numerele de la începutul anului. Eu locuiesc mai mult la Telega dar și în București, însă gazeta se va trimite numai până în Câmpina, și am vorbit cu d-l Karcalechi, unde să o dea în primire” (3). Faptul că Telegescu locuia „mai mult la Telega dar și în București” îl transforma într-un „excelent agent de legătura între Capitală și această zonă” (4). Nu cunoaștem dacă acel Karcalechi menționat în scrisoare este Zaharia Karcalechi, renumitul editor de la Brașov sau este vorba despre starostele imperial Karcalechi, șeful starosteriei din Câmpina menționat cu doi ani mai înainte în memoriile medicului german Ernst Anton Quitzmann (5) sau în ambele cazuri este vorba despre una și aceeași persoană.

În ajunul izbucnirii revoluției, Constantin Telegescu continua să fie în atenția autorităților. La 8 iunie 1848, Departamentul din Lăuntru al Țării Românești se adresa Cărmuirii de Prahova prin ordinul nr. 2881: „Departamentul a luat știință că un Telegescu, moșnean din satul Telega, care și în zilele Domnului Ghica, pentru netrebnice fapte ale sale, a fost certat cu osânda criminală, întorcându-se acum din București, ar fi înșelat pe locuitorii satului Telega cu cuvinte amăgitoare, că ar fi văzut însuși Ofis Domnesc, prin care se orânduiesc de iznoavă, a fi clăcașii proprietății mănăstirii Mărgineni, bârfind și multe alte vorbiri zadarnice, că doară va izbuti a-i aduce la deznădăjnuire și a face neorânduiești vrednice de toată defăimarea și osânda.

Argumentul de a întrebuițat acest turburător este cu totul împotriva hotărârii Măriei Sale Prea Înălțatului nostru Domn, hotărâre prin care a mântuit pe Telegeni de claca moșiei ce dau mai înainte la arendașii mănăstirii, și acesta încă pâna a nu se săvârși judecata ce urma între dânșii cu mănăstirea.

Deci acea Ocârmuire, prin a ei însăși stăruire în satul Telega, va încredința pe locuitorii acestui sat despre toate acestea. Îi va face să

înțeleagă atât ei cât și alți locuitori din sate învecinate (de se vor fi amăgit și acei ca aceștia), că toată bârfirea aceluia turburător, le este de mare vătămare, pentru care și trebuie negreșit să nu dea cea mai mică ascultare, ci să-și caute de-a lor slujbă și muncă în toată liniștea și odihna, rămânând încredințați că pe cât vor fi liniștiți și nu se vor abate din datoriile lor, cu atâta vor fi mai bine și totdeauna dreptățile lor în totul îngrijite și sprijinite de înalta Stăpânire” (6).

Activitatea lui Constantin Telegescu și a altor agitatori asemenea lui îl determina pe domnitorul Gheorghe Bibescu, cu o zi înaintea ordinului sus menționat, să răspândească în țară o proclamație către săteni, prin care îi îndemna să nu dea crezare unor asemenea „oameni pierduți” care încearcă să-i amăgească „cu cuvinte măglisitoare”. Domnul cerea sătenilor să-i prindă pe acești agitatori și să-i predea la cârmuirea județului și să le confiște hârtiile pe care le-ar fi avut asupra lor. Din însemnările lui Ion Heliade Rădulescu se știe că „hârtiile” răspândite în lumea satelor erau copii ale programului revoluției, ulterior cunoscut sub numele de „Proclamația de la Islaz”. Lui Nicolae Bălcescu i se încredinșaseră câteva sute de exemplare ale Proclamației pentru a le răspândi în județul Prahova, unele dintre ele urmând să ajungă și la Telega și la Câmpina (7).

Nicolae Bălcescu va fi urmărit îndeaproape chiar de către polcovnicul (colonelul) Banov, șeful dejurstvei (marele stat major) care s-a deplasat personal la Telega, la data de 6 iunie. Aici a efectuat o inspecție minuțioasă trupelor comandate de parucicul (locotenent) Alexandru Christofi, membru al „Frăției”, căruia îi revenea un rol important în declanșarea acțiunii lucrătorilor de la ocnă și a ostașilor aflați sub comanda sa. Banov a luat măsura izolării localității Telega, cerând cârmuitorului județului Prahova, Costache Filipescu, să asigure cu dorobanți paza celor două drumuri: spre Câmpina și spre mănăstirea Mislea, singurele căi de acces către Ploiești și București. Suspectat de activitate conspirativă, Alexandru Christofi era supravegheat încă din aprilie 1848. La Telega își aveau garnizoana două „roate” de soldați, una condusă de Alexandru Christofi, cealaltă de către praporcicul (sublocotenent) Racov, cu mențiunea că acesta era independent și nu subordonat lui Christofi cum s-ar fi convenit, ca ofițer cu un grad superior, încălcându-se astfel regulile militare. La 10 aprilie 1848, lui Racov i se alătură și noul director al penitenciarului de la Telega, Lețu, care îl va spiona și el pe Alexandru Christofi (8).

Cu toate măsurile luate, Nicolae Bălcescu va reuși să scape de urmărirea oamenilor lui Banov, ajutat fiind și de Elena Filipescu, sora

revoluționarului Dimitrie Filipescu. Împreună cu parucicul Racoviceanu, comandantul unui cordon de pază al graniței, au stat ascunși în păduri, conform scrisorii din 18 iunie 1848, adresată de Racoviceanu lui Nicolae Bălcescu: „și în cele din urmă căutat de Banov ca și pe d-voastră, unde am stat prin păduri 24 ceasuri” (9).

Măsurile de urmărire luate de Banov nu au putut împiedica nici întâlnirea dintre Nicolae Bălcescu și parucicul Alexandru Christofi, care a avut loc după unii istorici chiar în data de 6 iunie, iar după alții la 8 iunie. În memoriile sale Alexandru Christofi amintește acest episod: „În ajunul acelor zile memorabile de 9 și 11 iunie eu m-am întâlnit cu Nicu Bălcescu, de fericită amintire, într-un crâng în drumul între Telega și Câmpina; care mi-a dat o țigaretă în care era ascuns un bilet de la Tell, care îmi scria: «Scoală-te dacă îți iubești țara că acum este vremea»”. Emoționat la aflarea acestei vești Christofi mărturisea că: „eu am început să plâng și am descris lui Bălcescu dificultățile ce întâmpinam; cu toate acestea i-am spus că: când tabăra de la Islaz va fi la porțile Capitalei, voi fi și eu acolo” (10).

Nu s-au păstrat informații în legătură cu prezența lui Nicolae Bălcescu în mijlocul ciocănașilor și măglașilor de la Telega, dar semnalul revoltei fusese dat prin intermediul agitatorilor de acolo, printre care s-au remarcat Alexandru Christofi, Constantin Telegescu, Marin Serghiescu-Naționalul și alții. Faptul că Bălcescu și-a îndeplinit misiunea de a ridica pe prahoveni la momentul oportun în sprijinirea revoluției poate fi dedus și din faptul că nu a fost arestat, după cum nu va fi prins nici Constantin Telegescu.

O altă personalitate cu o mare influență asupra populației din zona Câmpina a fost și arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, starețul schitului Poiana Câmpina, un înflăcărat simpatizant al cauzei revoluționarilor și un foarte bun prieten al lui Nicolae Bălcescu, așa cum vedem din corespondența purtată cu acesta. A fost probabil unul dintre localnicii care l-au ascuns pe Bălcescu în timpul urmăririi sale de către Banov. Despre acțiunile lui Ghenadie Pârvulescu vom aduce necesarele precizări în cuprinsul articolului.

Cu toate măsurile represive și cu două zile mai târziu decât se planificase, la 11 iunie 1848, revoluția ieșea victorioasă și la București. Domnitorul Gheorghe Bibescu depunea jurământ pe Constituție și accepta componența guvernului revoluționar. Vestea a ajuns cu repeziciune și la Câmpina, poate prin intermediul „deliganului”, adică a diligenței care făcea curse regulate între București și Brașov.

În aceeași zi de 11/23 iunie 1848, revoluționarul moldovean Nicolae Ionescu, unul dintre semnatarii programului revoluționar de la Brașov „Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei” (12/24 mai 1848), îi scria prietenului său brașovean Gheorghe Nica despre entuziasmul locuitorilor din Câmpina la aflarea veștii despre declanșarea revoluției. Nicolae Ionescu venise în ajun de la Breaza și urma să se întoarcă tot prin Breaza la București ca să capete informații sigure de la fața locului, urmând să ajungă apoi urgent la Cernăuți. Iată cum descria Nicolae Ionescu evenimentele desfășurate la Câmpina, la care a fost martor ocular: „ Steagul albastru, galbin, roșu s-au preumblat astăzi drept triumf pe ulița Câmpinei. Câmpineanu este aice bolnav. Ceilalți miniștri fug de choleră. Patria în ciasul de nevoie și de durere găsi gata pe tinerime. Bătrânii au ajutat cu nepăsarea lor. Dumnezeu să-i ierte. Tinerimea i-au și iertat. Aice au dus steagul de l-au salutat și Câmpineanu. Oficerul de la Telega au vrut să strige un vivat lui Bibescu; iar poporul au strigat: «Să trăiască țara românească, să trăiască românii» ziceți așa și d-voastră și Dumnezeu Dreptății va fi cu noi” (11).

În legătura cu prezența la locuința sa din Câmpina, în chiar ceasul hotărâtor al declanșării revoluției, a ilustrului patriot Ion Câmpineanu, liderul „Partidei Naționale”, care cu un deceniu înainte militase pentru unirea și independența Principatelor Române, considerăm că nu boala, ci mai curând experiența sa revoluționară și necesitatea coordonării acțiunilor din zona Câmpina-Telega, mascată prudent sub forma bolii, explică prezența sa aici. De altfel, câteva zile mai târziu, în noua componență a guvernului revoluționar, lui Ion Câmpineanu i se încredința conducerea Ministerului Dreptății.

Printre măsurile inițiate de noua putere a fost și cea de schimbare a administratorilor județelor cu oameni de încredere. La data de 23 iunie la Ploiești era instalat cunoscutul pictor Ion Negulici. Acesta, câteva zile mai târziu, la 27 iunie, numea printre comisarii de propagandă pe Constantin Telegescu și pe Dimitrie Florescu.

Încrederea în noua conducere a țării a determinat o avalanșă de reclamații prin care locuitorii se plângeau de abuzurile autorităților cărora le căzuseră victime. Astfel, la Ministerul din Lăuntru au ajuns și numeroase plângeri de la locuitorii plaiului Prahova, îndreptate împotriva subadministratorului Ion Dănescu de la Câmpina. La 27 iunie 1848, Ministerul din Lăuntru îl însărcina pe Ion Negulici să cerceteze abuzurile subadministratorului, care, dacă se confirmau, urma a fi schimbat și obligat să plătească despăgubiri tuturor celor care avuseseră de suferit de pe urma sa. Ion Negulici va trimite la Câmpina să facă cercetări pe

comisarul de propagandă D. Florescu. Acesta a constatat că toate plângerile erau justificate și ca urmare Ion Dănescu a fost destituit, în locul lui administratorul județului Prahova îl va numi pe Manolache Șoimescu, cerând pentru aceasta aprobarea guvernului provizoriu.

Comisarul de propagandă D. Florescu înainta, la 21 iulie 1848, o adresă și lui Nicolae Bălcescu, secretar al guvernului, în care îi arăta că „prin suspendarea d-lui sub-administrator din acest plaiu, toate lucrările luară un curs mai repede; în locul său se trimise de d-l administrator d-l Manolache Șoimescu, care îmbrățișă cu toată ardoarea proclamațiile onorabilului Guvern, le puse în lucrare cu cea mai mare activitate, căci nu e timp de pierdut”. Totodată, D. Florescu, informa că „în târgul Câmpinei găsii toate spiritele iritate, mă silii a le întemeia frăția, pe care nu lipsii a o introduce, dar cu mari nevoi pentru că se află și pe aci turburători ai liniștei obștesci ca prin toate părțile. Dintre acești turburători am aflat capul care bagă tot felul de idei în capul locuitorilor și se numesce Ioan Negrescu, de aceea vă rog a mi se da ordine ce fel de măsuri trebuie să ieau pentru un asemenea om”. D. Florescu raporta că „garda națională începu a se forma regulat dar cam încet”. Comisarul a cercetat și satele plaiului Prahova unde a constatat aceleași reclamații la adresa fostului subadministrator: „După ce văzui liniște și supunere în Câmpina, trecui prin sate după cum îmi este misia. Cele dintâi sate fuseră amândouă Breburile, unde se află aproape trei sute de țerani. Îi adunai pe toți la mănăstirea Brebu, pusei în lucrare instrucțiile ce-mi sunt date, se făcu sfeștania cuviincioasă, jurământul pe cele 21 de puncturi decretate prin Constituție, se sfinți steagul tricolor, și se înălță pe turnul bisericii”. Comisarul aducea la cunoștință lui Nicolae Bălcescu și faptul că Ioan Dănescu nu s-a prezentat să predea înlocuitorului său actele postului, circulând și zvonul că Dănescu făcea toate demersurile pentru a reveni în funcție. De aceea, D. Florescu cerea grăbirea numirii oficiale ca subadministrator al lui Manolache Șoimescu (12).

Vestea schimbărilor ce urmau să se producă și în starea țăranilor clăcași, a determinat unele „spirite iritate” din rândul acestora să-și facă singure dreptate. Astfel, serdarul Ioan Negrescu din Câmpina, amintit și în documentul anterior ca un vrăjmaș al revoluției, se plânga Cărmuirii județului Prahova pentru „fâneața ce în silnicie i s-a cosit de către locuitorii slobozeni în prilejul răscoalei trecută”. Reclamația sa va fi cercetată de subcărmuitorul plaiului Prahova, dar nu a obținut decât un răspuns scris, justificativ, de la locuitorii din cătunul Slobozia din Câmpina. Această hârtie, împreună cu plângerea lui Ioan Negrescu va fi trimisă înapoi la Cărmuire, la 19 octombrie 1849 (13).

O situație mult mai tensionată se crease în Cornu și Comarnic. Aici, pitarul Procopie Filitis, proprietarul moșiei Cornu de Jos și arendașul moșiei Comarnic, revenit după reprimarea revoluției se plângea de nesupunerea clăcașilor. La 14 noiembrie 1848, cârmuitorul județului Prahova s-a deplasat la fața locului unde a constatat că locuitorii nu „s-au supus să-i dea un ban măcar din datoriile proprietății pe anul curgător”, ba au „deschis și cârciumi pe arătatele proprietăți” și au arendat și morile. Pe proprietar „l-au amenințat de viață” dacă „va cerea măcar să-i supuie la cea mai mică dare” (14).

Activitatea propagandistică a continuat până în ultima lună a desfășurării revoluției. N. Kretzulescu, „revizor a șase județe”, raporta Ministerului Trebilor din Lăuntru, la 2 septembrie 1848, constatările făcute după ce vizitase și județul Prahova, aducând laude comisarilor de propagandă din acest județ. El mărturisea că: „simți cea mai mare satisfacție a expune, că în toate orașele prin care am trecut, Vălenii de Munte, Câmpina, Filipesci...pretutindenea, toți fără osebire au arătat cea mai mare supunere în stăpânirea de astăzi și voința de a apăra într-însa dreptatea și egalitatea” (15).

Despre starea de spirit a locuitorilor plaiului Prahova îi relata într-o scrisoare din 27 iunie 1848 lui Nicolae Bălcescu și starețul schitului Poiana Câmpina, arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, cunoscut și sub numele de Poenaru de la denumirea schitului pe care îl păstora. El arăta că „aici, în acest plaiu, Prahova, poporul este în pace și liniște binecuvântând pe slobozitorii și mântuitorii lor”. Starețul i se adresa lui Nicolae Bălcescu cu apelativul, „scumpul meu frate și fiule al slobozeniei”, amintindu-i că i-a mai trimis cu câteva zile înainte „încă o scrisoare despre oarecari mișcări, ce am simțit că făceau fii întunericului”. Apelativul „frate” ne conduce la ideea că starețul era membru sau cel puțin simpatizant al societății secrete „Frăția”, al cărei lider era însuși Nicolae Bălcescu. De altfel, Ghenadie Pârvulescu (George Poenaru) „era căștigat de mult cauzei și în timpul revoluției servea de legătură pentru misionarii ce treceau spre Ardeal. Ține la curent guvernul cu starea de spirit și mișcările reacționarilor din regiune, fiind un sincer apărător al guvernului provizoriu și al constituției” (16).

În scrisoarea amintită mărturisea că „după ce am insuflat în duhurile cele înțelepte de atâtea veacuri, că la venirea unor dușmani străini ca iară să ne puie juguri de fer vecinice, să fie gătiți, mulți s-au aprins și au făcut legături că sânt gata să moară pentru țeara lor”. De asemenea sublinia și devotamentul călugărilor față de revoluție

„asemenea din partea părinților călugări ce sânt un număr frumos prin mănăstiri și schituri sânt gata a muri pentru patria lor și a se face martiri”.

Starețul era informat că „aristocrații feluri de comploturi fac în Brașov, pentru care pe larg am făcut cunoscut bunului nostru guvern”. Informațiile îi parveau, probabil, prin intermediul lui Vasici, directorul carantinei Timișului, care „lucra neobosit pentru românii acestei țări”. Vasici câștigase încrederea guvernului Ungariei și a „gheneral-comandă” (comadamentul general) de la Sibiu, cărora le recomanda să încheie preventiv o alianță cu Principatele Române, în cazul că „la întâmplare de vre-o armie rusească ce ar obrăznici a păși în țările moldo-românești pricinuieste atât Transilvaniei cât și Ungariei lovituri de moarte”. Arhimandritul cerea ca Vasici „să aibă știre din vreme și a fi pregătite și întocmite lucrurile ca când se va trimite din partea guvernului nostru vre-un comisar din acest Principat, în orice privire prietenească să fie făcute și de grab hotărâte”. Un asemenea emisar al guvernului revoluționar de la București chiar a fost trimis în persoana profesorului Ioan Maiorescu, care l-a vizitat mai întâi pe Ghenadie Pârvulescu, apoi s-a deplasat la Brașov unde urma să rămână câteva zile, răstimp în care hârtiile lui Vasici, urmau să ajungă la Sibiu, la „gheneral-comandă” și la guvernul Ungariei, în legătură cu problema alianței „în privirea de mai sus zisă”. Ioan Maiorescu chiar va parcurge acest traseu al hârtiilor lui Vasici, deplasându-se de la Brașov la Sibiu, apoi la Buda și la Viena, și în cele din urmă la Dieta de la Frankfurt, ca emisar al guvernului revoluționar român.

Starețul îi cerea stăruitor lui Bălcescu să mijlocească „scăparea Vernescului, că este de mare trebuință într-această epohă; și el a luat ceva parte la această revoluție cu sfat și îndemnare”. De asemenea își exprima nădejdea că zvonul că August Treboniu Laurian va fi trimis la București „ca agent nemțesc” se va adevări. În ceea ce îl privea, starețul se angaja că „iară eu, ca român, ca propovăduitorul sfintei dreptăți, al slobozeniei, nu voi înceta a sprijini acest dar dat de providență din toată virtutea, socotindu-mă și eu adevărat fiul libertății” și își încheia scioarea oferindu-se ca „de sânt ceva trebuincios în Capitală, vestiți că sânt gata” (17).

Prilejul pentru a-și arăta patriotismul și devotamentul față de revoluție s-a ivit la scurt timp. Conform relatărilor dintr-un articol publicat în „Pruncul român”, nr. 27, din 14 august 1848, starețul Ghenadie Poenaru a condus, în data de 11 august, „o deputăție ca de o mie de persoane din cele patru sute de comunități ale județului Prahova, având de fiecare comunitate câte un steag tricolor” cu care „s-a înfățișat

la Excelenția Sa Suleiman Pașa”. Arhimandritul a rostit în fața trimisului Porții Otomane un înflăcărat discurs patriotic în care arăta că „o sută și nouă zeci de mii de români, locuitori în județul Prahova, ne-au trimis pe noi cu pâine și sare, simbolul îndestulării, ca să așternem al lor omagiu la picioarele Excelenției Voastre ca să arătați grațiosului Padișah, că poporul român e cel mai loial și mai fidel din toți populi supuși Înaltei Porți, și că din piepturi virtuozose strigă în milioane de glasuri, ca Augustul lor suzeran să caute cu ochi părintești spre sfânta lor nouă constituție și să o îmbrățișeze ca pe singura bază a vieții și fericirii lor fără nici o modificare”. Încheia cu urările „ Trăiască Sultanul! Trăiască Suleiman Pașa, Trăiască Constituția română!”.

După discurs „ E. S. Suleiman Pașa răspunde prin dragomanul ce-i explicase esența lui cu vorbele cele mai dulci, îndemnând deputația a se întoarce acasă și a aștepta în liniște hotărârea ce se va da de I. S. Sultanul deputăției noastre trimise la Constantinopole. Apoi pofti pe părintele Ghenadie sus, îl trată după datina otomană cu cafea ș.c.l. și se întreținu cu Sfinția Sa asupra trebilor noastre mai bine de o oră, înainte de a-l congedia” (18).

Urmărind în continuare destinul acestui fascinant personaj, care a fost arhimandritul Ghenadie Pârvulescu (1805-1873), mare admirator al lui Tudor Vladimirescu și luptător pentru unirea Principatelor Române, după înăbușirea revoluției din Țara Românească, va figura pe lista revoluționarilor exilați , alături de alți prahoveni ca Marin Serghiescu sau Constantin Telegescu.

La 24 septembrie 1848 se refugia în Transilvania, revenind în țară la 1 septembrie 1849, când va fi arestat. La 29 septembrie 1849, Departamentul din Lăuntru primea raportul nr. 18609 al Poliției Capitalei „întemeiat pă porunca dată ei de Ecselenția Sa D. Ghenăral Maior Danilevschi, comandantul orașului, cu cerere de a să mărgini la vreo mănăstire mai cu depărtare arhimandritu Ghenadie, fostul egumen al mănăstirii Poiana din județul Prahova, spre osândă pentru netrebnicele sale urmări, mărturisite prin tacirul ce au dat că au fost căpet[en]ia revoluționarilor lăcuitori dintr-acel județ, chind a mers însoțit de dânșii și a cetit un cuvânt către Ecselenția Sa Suleiman Pașa”. Departamentul îl pofta pe mitropolit să ridice „pă acel arhimandrit de la Poliție, unde era arestuit, să-l trimiță la mănăstirea Sinaia, cu îndatorire asupra năstavnicului de acolo a-l avea supt bună pază până la al doilea poruncă”.

În primăvara anului 1850, în condițiile în care unii revoluționari au fost grațiați de către domnitorul Barbu Știrbei, mitropolitul pe lângă adresa nr. 955 trimisă Departamentului din Lăuntru atașa „în copie jalba

ce au dat numitul Ghenadie, prin care se roagă a i se da iertare lăsându-se slobod de osânda în care se află, precum s-au urmat și cu alții asemenea lui”. La 2 aprilie 1850, Constantin Cantacuzino, șeful Departamentului trimitea domnitorului raportul nr. 2689, înregistrat de primire cu nr. 1261 din 3 aprilie 1850 conținând cererea de grațiere. Domnitorul Barbu Știrbei va pune următoarea rezoluție: „Nu cunosc nici purtarea lui de mai nainte, nici ce poate chezășui al lui caracter pe viitor. Se trimite la Departamentul din Lăuntru ca înțelegându-se cu cârmuitorul mitropolii, să facă punerea la cale ce va găsi cu cale despre aceasta și pe cât să vor încredința de venirea într-o pocăință a acestui om”. La 8 aprilie 1850, prin adresa nr. 1259, Secretariatul de Stat comunica Departamentului din Lăuntru hotărârea domnitorului privind pe Ghenadie Pârvulescu „spre a face cuvenita urmare” (19).

După grațiere, Ghenadie Pârvulescu va ajunge egumen al mănăstirii Brebu unde a funcționat până în anul 1861. În documente este numit de acum Ghenadie Brebeanu (20). La 1 decembrie 1855, impresionanta sa bibliotecă, alcătuită din vechi manuscrise și cărți valoroase piere în întregime într-un incendiu care a distrus și chiliile și anexele mănăstirii. Între anii 1861-1863 va reveni la mănăstirea Poiana, fiind ultimul ei stareț.

După pătrunderea trupelor turcești și rusești în Țara Românească în septembrie 1848, lua sfârșit revoluția și începeau represaliile. Zeci de revoluționari au luat calea exilului, alții erau în continuare urmăriți pentru a fi arestați. Autoritățile militare ruse informau, în toamna anului 1848, Departamentul din Lăuntru că la Vălenii de Munte și la Câmpina „să umbresc mulți din arestații politici”, solicitând și pentru aceștia „cuvincioasa punere la cale”. Sub cârmuitorii județului Prahova urmau să facă cercetări, iar cei descoperiți să fie puși „supt bună asigurare” și să se raporteze la București pentru stabilirea de măsuri (21).

Dintr-o scrisoare adresată de George Barițiu lui Ioan Maiorescu, la 16 septembrie 1848, aflăm că „destul că toți pompierii scăpați și toți soldații, chiar și cei de la Telega, 150, cu robi cu tot, fugiră la el peste Olt” (în tabăra militară de la Râureni, județul Vâlcea, condusă de generalul Gheorghe Magheru). În aceste condiții, oca de la Telega a fost luată în pază de către un corp de oaste otoman. Prezența sa la Telega este semnalată la 10 octombrie 1848, dată la care comandantul turc intrase în conflict cu Vornicia temnițelor, pentru că eliberase un arestat care trecuse la religia islamică. Din această pricină, Căimăcămia Țării Românești se adresa lui Omer Pașa cu rugămintea de a-l determina pe comandant să

readucă în temniță pe cel eliberat și să înceteze pe viitor asemenea practici (22).

În noiembrie 1848, în condițiile ofensivei armatei maghiare în sudul Transilvaniei și a valului de refugiați români, cărmuitorul județului Prahova, Costache Filipescu, împreună cu „gheneralul Ergelgarten” se găsea la Predeal pentru a lua măsuri de apărare a graniței. De aici, el raporta Departamentului din Lăuntru că generalul rus a dispus ca pe lângă soldații cordonului de pază să rămână și 11 cazaci, 35 urmând să întărească mănăstirea Sinaia, la târgul Breaza o roată de soldați din cei trimiși de la Târgoviște, la târgul Câmpina erau instalate două roate de soldați, pe lângă cea existentă, iar la Ploiești rămânea batalionul venit de la București, alături de trupele deja existente. Alți o sută de cazaci, aduși de la București erau repartizați pe drumul de la Câmpina la Predeal (23).

În județul Prahova și-au găsit adăpost sute de refugiați români din Transilvania. În luna mai 1849, subcârmuirea plaiului Prahova informa cârmuirea județului că la Câmpina se găseau 30 de „refugiați băjenari din Brașov, ținutul Transilvaniei”, prezentând și tabelul lor nominal. Toți erau bărbați, mânați fie de frica de represalii sau de teama de recrutare forțată. Subcârmuitorul plaiului, cu aprobarea „domnului polcovnic Vranghin”, le-a dat bilet spre a fi slobozi a merge la Ploiești, unde se vor putea mai ușor rostui (24).

Printre refugiații ajunși în Câmpina se numără și marele gazetar George Barițiu. După căderea Sibiului, la 11 martie 1849, în mâinile armatei maghiare, membrii Comitetului național român, printre ei fiind și George Barițiu s-au refugiat în Muntenia. Aici vor fi cu toții arestați, printre ei aflându-se Timotei Cipariu, Simion Bărnuțiu, Aron Florian, Nifon Bălășescu „până la un număr de 84. Iar cel din urmă arestat fu G. Bariț în Câmpina, unde după jaful de la Predeal, se retrăsese cu familia sa; iar de acolo fu condus la Ploiești în primirea generalului Harford și a maiorului Münnich. Iar după două săptămâni – în urma ordinului venit de la București – nici arestat nu a fost suferit în Muntenia, ci fu escortat militărește în capitala Bucovinei, prin care se făcuse pe voia unor amici ai săi care se rugaseră să nu-l ducă la Odessa, ci să-l îndrepte în cea mai de aproape provincie austriacă. Aceasta fu răzbunarea reacțiunii conservatoare din Muntenia” (25). După câteva zile de temniță, Barițiu va fi eliberat în urma intervenției lui Alexandru Hurmuzaki.

În concluzie, fără a fi un important centru revoluționar, Câmpina a fost implicată din plin în desfășurarea evenimentelor revoluționare din anii 1848-1849.

Mulțumim pe această cale Bibliotecii Metropolitane București care, prin intermediul site-ului <http://www.dacoromanica.ro>, ne-a facilitat accesul la o serie de documente și cărți absolut necesare realizării acestui articol.

NOTE:

1. Ion Ghica, *Opere, vol. I*, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 462.
2. Ilie Cristian, *Telega în felurite ipostaze*, Editura Grai și suflet – cultura națională, București, 2013, p. 63-70.
3. *Ibidem*, p. 490.
4. Paul D. Popescu, *Prahova în vremea revoluției de la 1848*, Editura Mectis, Ploiești, 2001, p. 15.
5. Cristina Modoianu, Gheorghe Modoianu, *Călători străini în Câmpina la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în Anuar, nr. 3, 2012, Societatea de Științe Istorice, filiala Câmpina, p. 27-28, apud *Călători străini în Țările Române în secolul al XIX-lea*, vol. 5, p. 570-571.
6. Ilie Cristian, *op. cit.*, p. 491.
7. *Ibidem*, p. 85.
8. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 88-89.
9. Ilie Cristian, *op. cit.*, p. 87.
10. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 89.
11. Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională: 1834-1849*, Editura Academiei RSR, București, 1967, p. 141-142.
12. *Anul 1848 în Principatele Române*, tomul II, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, București, 1902, p. 667-668.
13. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 217-218.
14. *Ibidem*, p. 219-220.
15. *Anul 1848*, tomul IV, p. 168-169.
16. Petre Constantinescu – Iași, *Intelectualii și revoluția de la 1848 în Principatele Române*, Editura Națiunea, București, 1948, p. 38.
17. *Anul 1848*, tomul II, p. 148-149.
18. *Idem*, tomul III, p. 345-346.
19. Andrei Pippidi, *Repatrierea exilaților după revoluția din 1848*, p. 335-337.
20. G. D. Iscru, *Introducere în istoria modernă a românilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 343.
21. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 224.
22. Ilie Cristian, *op. cit.*, p. 88.
23. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 198.
24. *Ibidem*, p. 202.
25. Virgil Șotropa, *Maltratarea lui Gh. Bariț în Cernăuți*, în Arhiva Someșană, nr. 27, Năsăud, 1940, p. 181-186.

DESPRE PRIMA ȘCOALĂ PUBLICĂ DIN CÂMPINA

*Prof. Gabriela Pascu
Școala Gimnazială Ion Câmpineanu Câmpina*

Programul de modernizare al societății românești a început în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Școala de stat va fi o importantă pârghie a progresului și în comunitatea câmpineană. În orașul nostru, prima școală publică de băieți a fost înființată prin decretul domnitorului Al. I. Cuza din 25 noiembrie 1863. Începutul a fost dificil pentru că autoritățile și cetățenii urbei noastre au acceptat cu greu programa cu conținut laic și ideea că învățământul este obligatoriu. Institutorul Nicolae Marin, primul învățător cu studii care a predat în orașul nostru, s-a implicat atât pentru a convinge autoritățile locale să asigure condițiile materiale ale desfășurării cursurilor, cât mai ales să convingă familiile modeste să-și trimită copiii la școală pentru a le asigura viitorul. La un număr de 2777 de locuitori, au fost înscriși în anul 1864-1865, 40 de băieți în clasele I și a II-a, care funcționau simultan. Au promovat doar 8, pentru că frecvența era foarte scăzută. Prima inspecție a avut loc în mai 1866, revizorul școlar fiind invitat chiar de învățătorul școlii pentru a compara cum se învăța carte în școala de stat și în cea particulară, care încă mai funcționa. Raportul revizorului școlar adresat scriitorului Dimitrie Bolintineanu, ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor, lauda munca și devotamentul institutorului față de elevi și învățământul de stat, făcând astfel un demers pe lângă autoritățile locale să sprijine material școala.

Avem și o descriere a școlii, ale cărei clase erau lângă biserica Sf. Treime: “sălile de clasă erau ruinate și igrasioase, nu existau bănci suficiente, nici table de scris și nici sobe”. Autoritățile locale au început să se implice așa cum reiese dintr-o primă situație statistică, tipizată, din 1879. Aflăm de aici că școala era proprietatea primăriei și reprezenta o donație din 1827 a boierilor Bujoreanu, avea 3 camere din zid pentru sălile de clasă și o cămăruță de serviciu. Mobilierul era format din 13 bănci, 3 catedre, 3 table de scris, 4 scaune, 1 orologiu și 9 hărți. Au fost înscriși 93 de elevi din care 28 fii de agricultori, 12 fii de comercianți, 14 fii de meseriași, 18 alte profesii, 14 erau orfani. Au promovat 49 și 4 au absolvit. Numărul mic de absolvenți arată că puțini părinți își permiteau să-și trimită băieții la școală 4 ani, cei mai mulți se mulțumeau să învețe să scrie și să citească. Pentru a încuraja obținerea certificatului de

absolvent, în legea electorală din 1864, principiul cenșitar era dublat de principiul educației, adică primeau drept de vot nu doar cei care aveau avere, ci și cei care erau absolvenții cu certificat a 4 clase primare. Orașul se moderniza și arhiva păstrează o adresă a primăriei prin care în 1882 învățătorii au fost solicitați să meargă pe teren pentru a pune nume străzilor și pentru a numerota casele.

La 20 de ani de la înființarea învățământului de stat, putem spune că acesta câștigase lupta cu școala particulară. Elevii care studiau în particular primeau certificat de absolvire după ce susțineau un examen cu institutorii de la școala publică. Examenul era dificil, căci elevii erau verificați la limba română, religie, aritmetică, geografie, istorie, geometrie, științele naturii, drept, desen și caligrafie (Ordinul Ministrului Instrucțiunii Publice și Cultelor 8665/1883).

În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, Câmpina se dezvoltă într-un ritm accelerat pentru că existența și prosperitatea sa sunt legate de industria petrolului. Din 1895, când se construiește rafinăria, un număr important de străini lucrează și aleg să se mute la Câmpina. Școala nu mai este o opțiune, ci o necesitate. În doar câțiva ani, numărul elevilor înscriși se dublează, depășind 200.

În 1906, își începe activitatea în școala noastră învățătorul Atanasie Scripcă. Implicarea acestui dascăl în viața școlii și comunității câmpinene a fost excepțională. Sprijinit de Bogdan Petriceicu Hașdeu, pe 26 august 1907 a pus bazele primei biblioteci a școlii, care a primit numele "Dr. C. Istrati". Această bibliotecă populară a fost inaugurată cu conferința "Mândria de a fi român". La înființare, au fost donate 479 de volume și numeroase abonamente la reviste și ziare ("Luceafărul" - Sibiu, "Tribuna" - Arad, "Uniunea literară" - Suceava). La inaugurare a participat și prefectul județului Prahova. Biblioteca avea să devină centrul vieții culturale a orașului. Aici aveau loc șezători culturale și conferințe pe diverse teme, la care participau numeroși câmpineni, pentru că școala dispunea de o sală de conferințe cu 200 de locuri.

Din aprilie 1907 se păstrează ciorna unui raport întocmit de directorul Atanasie Scripcă și trimis ministrului Instrucțiunii Publice și Cultelor, în care se argumenta necesitatea înființării unei școli pentru adulți care să fie găzduită de școala publică de băieți. În argument se arată că în Câmpina erau 3 categorii de muncitori: meseriașii din ateliere, sondorii și zilierii. Lucrătorii doreau să organizeze un sindicat. Ei duceau o viață liniștită și cumpătată și țineau să se cultive citind ziare și reviste. Foarte mulți frecventau biblioteca. Învățătorul susținea necesitatea introducerii zilei de muncă de 8 ore pentru ca muncitorii să poată

participa la școala serală, fapt ce i-ar fi ajutat să concureze pentru locurile de muncă cu “puhoiul de străini”. Directorul Atanasie Scripcă se angaja să organizeze școala pentru adulți. De asemenea, raportul prezenta condițiile improprii pentru a școlariza cei 290 de elevi înscriși și solicita construirea unei noi școli. Primăria avea 70.000 de lei și un loc viran în suprafață de 4500 mp, unde directorul a susținut să se facă o școală cu 6 săli de clasă, sală pentru lucru manual, sală pentru cantina școlară, o sală pentru biblioteca populară, care să servească și pentru conferințe publice și serbări și, eventual, o cancelarie, o locuință pentru servitori și o magazie pentru lemne. La începutul anului 1907 iau ființă pe lângă școala de băieți o școală primară de adulți, o școală de ucenici industriali și o școală practică de comerț, unde predau lecții învățătorii din Câmpina și câțiva ingineri de la societățile petrolifere. Elevii adulți înscriși la cursuri se vor implica intens în viața culturală a orașului, de menționat fiind faptul că însăși biblioteca populară era condusă de trei dintre aceștia, muncitori în Câmpina.

În 1907 a început construcția noului local de școală, astăzi la intersecția bulevardului Carol I cu Calea Doftanei. Anul școlar 1908-1909 începe în noul sediu, care va găzdui prima școală publică a orașului timp de șapte decenii.

În luna februarie a anului 1908, tot ca urmare a eforturilor învățătorului Atanasie Scripcă, se înființează la Câmpina Ateneul Popular, inaugurat cu conferința “Oameni bogați, oameni săraci”, urmată de un program artistic, susținut de elevii școlii de adulți și ai școlii industriale.

În 1913, școala publică a primit numele de Școala primară de băieți nr. 1, fapt ce evidențiază existența mai multor școli în oraș. Unele dintre acestea, de exemplu cele din cartierele Broaște și Slobozia, fuseseră înființate chiar din inițiativa lui Atanasie Scripcă.

În noiembrie 1916, orașul a fost ocupat de armata germană și se afla sub administrație militară – Comandamentul etapei 300. În timpul războiului, școala nu a funcționat, căci în majoritate cursanții și pedagogii erau pe front. Directorul Atanasie Scripcă și soția lui s-au refugiat la Botoșani cu spitalul Crucii Roșii. Singura școală care funcționa era școala particulară germană de pe strada Castanilor. În timpul războiului clădirile școlilor au fost folosite de armata germană în diferite scopuri. Localul școlii de băieți nr. 1 a fost folosit drept cazarmă, iar biblioteca a fost transformată în bufet pentru soldați. Aceștia au distrus o bună parte din mobilier, precum și cărțile adunate cu efort.

După război cursurile s-au reluat cu întârziere din cauza devastării clădirilor publice de către armata inamică, odată cu retragerea: geamurile au fost sparte, lemnăria zdrobită și aruncată pe foc, sobele au fost dărâmate și mobilierul distrus. Mai gravă și de neînlocuit a fost pierderea bibliotecii școlii nr.1 și a unei părți importante din arhiva orașului. Printre volumele distruse se numără și singurul exemplar al monografiei școlii, scrisă de Atanasie Scripcă.

Odată cu terminarea războiului, directorul Atanasie Scripcă, susținut de autorități și de societatea civilă a refăcut școala, dar mai ales a reorganizat instituțiile culturale. Un proiect important al Ateneului Popular în colaborare cu presa locală a fost refacerea castelului Iulia Hașdeu, abandonat din indiferența moștenitorilor și folosit ca grajd în timpul războiului. Biblioteca s-a refăcut, punând la dispoziția cititorilor din oraș 7100 de volume. În 1929, directorul Atanasie Scripcă a intrat în dizgrația autorităților și a fost obligat să demisioneze pentru că a permis organizarea unei adunări a muncitorilor în holul școlii. Recunoscându-i-se însă meritele deosebite, după un an a redevenit director. Astăzi, doar o modestă cruce de lemn amintește de faptul că a fost locuitor al orașului nostru.

În 1925, ministerul a aprobat ca școala să primească numele “Școala primară urbană de băieți nr.1 Pictor Nicolae Grigorescu”.

În 1932 clădirea școlii devine neîncăpătoare și se trece la cursuri în 2 schimburi. Din 1937 se organizează cursul complementar supraprimar, elevii fiind absolvenți a 7 clase.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial au fost întâmpinate numeroase greutăți deoarece orașul era deseori ținta atacurilor aeriene și o mare parte a populației se retrăsese în zona rurală. După război s-au organizat programe intense de alfabetizare în cadrul uzinelor din oraș și aici funcționa o școală de ucenici industriali cu 600 de elevi.

În 1947-1948 a avut loc o reformă a învățământului prin care s-a stabilit învățământul obligatoriu de 7 ani, astfel fiind întrerupta tradiția celor 13 ani consecutivi de funcționare a școlii complementare. În perioada comunistă, toată populația va frecventa cursurile învățământului de stat, dar manualele noi, impuse de regim și de aliații lor sovietici vor prezenta o istorie denaturată, spoliată de valorile naționale românești. Mulți autori valoroși sunt interziși și excluși din manuale, iar limba rusă se studiază obligatoriu.

În 1956 școala a fost redenumită “Școala primară mixtă de 7 ani nr.1”, de unde reiese că instituția adoptase deja învățământul pentru fete și băieți după o programă unică.

La cutremurul din 1977 localul școlii a fost grav avariat. Se impunea astfel construcția unei noi clădiri, care va fi dată în folosință în 1979, în timpul directoratului profesorului Barbu Silvan. Până în 1989, cei 1000 de elevi înscriși anual și profesorii lor erau găzduiți în 16 de săli de clasă, 2 ateliere pentru orele de tehnologie, 3 laboratoare, cancelarie, secretariat, biroul direcțiunii, arhivă, atelier mecanic. Proiectul prevăzuse și o sală de sport, dar ea nu a fost construită.

După 1990, tendința generală a scăderii populației școlare a dus la micșorarea numărului de elevi până la 600. Școala funcționează în 2 schimburi, iar colectivele sunt reduse de la clase cu peste 40 de elevi la unele formate din aproximativ 30 de elevi. Apar noi programe școlare și manuale alternative.

La începutul anului școlar 1997-1998 am fost gazdele unei întâlniri de suflet cu Însuși Preafericitul Părinte Patriarh al României, Teoctist.

În 1998, la inițiativa directorului Nicolae Oancea, școala a primit numele ilustrului om politic pașoptist Ion Cămpineanu, model de patriotism și gândire liberală.

În prezent, cei 625 de elevi ai școlii sunt pregătiți de 14 profesori învățământ primar, 23 profesori gimnaziu și un profesor de sprijin. În ultimii ani au fost modernizate laboratoarele, s-a înființat un cabinet AEL și s-a amenajat sala de sport într-o clasă de la parter.

Din anul școlar 2012-2013 s-au format clasele pregătitoare, dotate corespunzător pentru a primi elevii de 6 ani. Fondurile pentru reparații și modernizări provin de la Consiliul Local și de la Asociația "Prietenii școlii Ion Cămpineanu", precum și din donațiile părinților.

Școala Gimnazială Ion Cămpineanu a primit denumirea ECO ȘCOALA ION CÂMPINEANU, Certificat de recunoaștere internațional și simbolul internațional Steagul Verde, în urma implicării timp de 2 ani, în Proiectul Mondial Eco Școala. Este unica școală cu acest statut din Cămpina.

Cadrele didactice din școala noastră sunt preocupate de pregătirea elevilor pentru performanță, dovadă fiind numeroasele premii la concursurile și olimpiadele școlare de nivel județean, național și internațional.

Elevii sunt implicați și în activități extrașcolare numeroase, prin care își dezvoltă aptitudinile și interesele. Formația de dansuri populare "Ciobănașul", coordonată de doamna profesor Maria Câmpean, a obținut numeroase premii în județ și în afara țării.

Școala Gimnazială Ion Cămpineanu oferă programe educative de calitate, în cadrul cărora elevii au ocazia de a-și cultiva și valorifica

aptitudinile și competențele în domenii variate. Activitățile didactice și extracurriculare atractive, sub îndrumarea unui colectiv de profesioniști în educație asigură copiilor o pregătire temeinică și un start bun în viață.

BIBLIOGRAFIE

1. Vlad, Ion, *Istoricul primei școli din Câmpina*, 1973, manuscris xxx Documente din arhiva școli

CÂMPINA ÎN ANUL 1936

*Prof. Marius Zaharia
Școala B.P. Hașdeu Câmpina*

După criza economică din 1929-1933 a urmat o perioadă de progres economic în istoria României interbelice. Scopul studiului de față este de a surprinde dinamica vieții orașului prahovean pe parcursul unui an de zile din această perioadă.

În fruntea urbei se afla primarul Ion Gh. Ionescu, iar Gheorghe H. Tocescu și Nicolae I. Davidescu erau viceprimari (1). Victor Rădulescu, fost primar, era membru al Parlamentului, în calitate de deputat (2).

În acel moment istoric, unitatea teritorial - administrativă de bază era județul, împărțit, la rândul său, în plăși. Plasa Câmpina era una dintre cele zece care alcătuiau județul Prahova, învecinându-se la nord cu plasa Sinaia, la sud cu plasa Filipești, la est cu plasa Vărbilău iar la vest cu județul Dâmbovița. Ea avea 43 de sate și o populație de circa 66.000 locuitori, din care circa 18.000 în orașul Câmpina (3).

Localitatea se caracteriza printr-o vie activitate economică. Schela Câmpina, unde majoritatea sondelor erau deținute de societatea „Steaua Română”, avea 30.072 tone extrase, ceea ce reprezenta 0,35% din totalul pe țară (4). Un loc de frunte ocupa rafinăria „Stelei Române” care prelucra 1.400.000 tone țiței (5). Pe conducta Câmpina - Constanța s-au transportat, în anul de care ne ocupăm, 154.501 tone de petrol lampant (6).

În peisajul economic se încadrau și Atelierele mecanice centrale ale societății „Steaua Română”, o fabrică de acid sulfuric, o fabrică de tricotaje, o turnătorie și o piuă de aba, iar pe plan financiar activau Banca „Salvatorul”, Banca „Progresul” și două bănci populare (7).

Localitatea era alimentată de o uzină electrică, avea pavaj cu asfalt și piatră cubică, iar la 21 mai se ținea un târg anual (8). Era una din puținele așezări urbane care se baza pe consumul de gaze, existând 10,3 km conducte (9).

În domeniul sănătății existau un spital județean de izolare și un spital comunal, iar în cel religios 5 biserici ortodoxe, una romano-catolică, una evanghelică și o sinagogă (10).

Un rol important îl aveau atelierul foto Olteanu, tipografiile Gutenberg (proprietar M. Gheorghiu) și Ștefănescu, librăria Crăciun.

În domeniul învățământului existau Liceul de băieți „Barbu Știrbei”, Liceul de fete „Julia Hasdeu”, Liceul industrial de băieți, Liceul industrial casnic de fete, o școală profesională, 8 școli primare și 3 grădinițe (11).

Pe plan cultural activau căminul cultural al Fundației Culturale Regale „Principesele Carol”, Societatea culturală „Principesa Ileana”, 5 biblioteci, 3 societăți muzicale și 2 cinematografe (12). Existau 4 societăți sportive (Principesa Ileana, Venus, Sportul Muncitoresc, Libertas) și una de vânătoare (13).

În oraș exista și un club Rotary (al oamenilor de afaceri, urmărind dezvoltarea și scopuri umanitare), înființat în 1933, fiind al șaselea din țară și primul din județul Prahova (14).

Sindicatul muncitoresc își avea sediul în Casa Poporului, care era dotată cu sală de conferințe și bibliotecă. Clădirea a fost distrusă de cutremurul din 1940 și demolată.

La 20 august 1936, se înființa pe dealul Muscel școala de zbor cu avioane și planoare (ARPA) (15). Primul instructor a fost Nello Bucevschi venit de la Cernăuți cu două planoare Zogling și un sandou (16). În același an, la 26 noiembrie, au primit, în urma unui examen, brevet categoria A șase candidați: Apostolescu Vasile, Bilic Veselod, Langa Alexandru, Rădulescu Olga, Stoenovici Alexandru, Walter Alfred. Alți 12 candidați au obținut brevetele A+B: Aldea Mihai, Bengescu Alexandru, Candea Nicolae, Corneșeanu Teodor, Cucu Coca, Dudu Ioan, Ionescu Stere, Ionescu Nicolae, KirilMitzi, Langa Florian, Nicolescu Nicolae, Săndulescu Vasile (17).

La 26 iulie 1936 are loc pe dealul Muscel un miting aviatic la care sare cu parașuta cunoscutul compozitor Ionel Fernic (18).

Un eveniment notabil în domeniul cinematografiei îl constituie apariția filmului german intitulat „Domnița din Câmpina”, a cărui acțiune se petrece în orașul prahovean (19).

În ceea ce privește publicațiile câmpinene, până în mai apare „Strada”, având ca subtitlu „Ziar liber literar-social” (director Al. Tudor - Miu, redactor George Bogza) iar până în februarie „Gazeta Câmpinei”, ziar de informație tipărit la tipografia Gutenberg (20).

În noiembrie 1936, George Enescu a susținut două concerte în aceeași zi, unul pentru petroliștii câmpineni, fiind invitat și corul petroliștilor condus de Gheorghe Danga, al doilea pentru ceilalți câmpineni, la sala Monovici (21).

Orașul s-a caracterizat și printr-o viață politică activă. În martie au avut loc alegeri comunale unde s-a înregistrat următoarea situație:

- votanți înscriși: 2822;
- voturi exprimate: 2148;
- voturi anulate: 48;
- Partidul Național Liberal: 1300 voturi;
- Partidul Național Țărănesc: 321 voturi;
- Lista lui Gică Iliescu: 320 voturi;
- Frontul Românesc: 159 voturi.

Deoarece nici o grupare din opoziție nu a întrunit suficiente voturi, a fost declarată aleasă lista Partidului Național Liberal (22).

Pe 19 mai, în localul lui Stelică Măcelaru a avut loc o întrunire a Partidului Național Liberal Georgist (condus de Gheorghe Brătianu), unde au fost criticate starea de asediu și cenzura iar despre Gheorghe Tătărescu s-a afirmat că: „n-are și nici nu a avut vreo meserie definitivă, a ajuns prin fuste prim-ministru” (23).

Au avut loc și unele manifestări antisemite din partea lăncierilor, organizație paramilitară a Partidului Național Creștin. La 25 iunie, lăncierii, în frunte cu Alexandru Căproiu și preotul Chirică, au pornit pe străzile orașului scoțând etichetele de reclamă ale ziarelor „Dimineața” și „Adevărul” (care aveau patroni evrei) cărora le-au dat foc. De asemenea, au luat de la un copil, vânzător de ziare, 50 de exemplare pe care le-au ars (24). La 13 iulie, lăncierii au aruncat pe unele străzi mărginașe câteva afișe cu următorul conținut: „Anatema, blestemat el și copiii lui cel care citește ziarele comuniste jidovești Adevărul și Dimineața” (25). La 2 august, corul legionarilor din Câmpina, condus de Aurel Chira, de la societatea „Steaua Română”, a cântat la deschiderea taberei de muncă de pe muntele Susai, lângă Predeal (26). La 4 august, Ion C. Aldescu, vânzător de ziare, a strigat pe lângă titlul ziarului „Porunca vremii” și cuvintele: „Porunca vremii doi bani, feriți-vă de jidani”. Expresia l-a revoltat pe cetățeanul evreu Sigmund Kreiss, rezultând o încăierare între acesta și vânzătorul de ziare, amândoi fiind duși la poliție (27). Acestea au fost însă manifestări izolate, viața politică a localității caracterizându-se prin toleranță și fiind în limitele democrației. Un exemplu îl constituie inaugurarea, la 24 octombrie, a Căminului cultural evreiesc din Câmpina, eveniment la care au participat circa 70 persoane, luând parte și șeful rabin din București (28).

În concluzie, se poate afirma că, deși nu era un oraș mare, Câmpina a avut un rol important în viața politică, economică și culturală a României interbelice.

NOTE

1. <http://www.primăriacâmpina.ro>
2. Constantin Dobrescu, Mihai Racheru, Ion Șt. Baicu, *Viața politică prahoveană 1919-1938*, Documente, Scrisul prahovean-Cerașu, 2000, p. 311.
3. <http://Româniainterbelica.memoria.ro>
4. Silviu Dan Cratochvil, *Monografia orașului Câmpina*, 1990, p.88.
5. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Direcția Prahova, fond Steaua Română, dosar 7/1937, f.39.
6. Constantin Zidaru, Lucian Stanciu, Nicolae Dumitrescu, *Din istoria transportului țiteiului prin conducte*, Editura Silex, București, 1998, vol. I, p.211.
7. <http://Româniainterbelica.memoria.ro>
8. Ibidem.
9. C. Zidaru, L. Stanciu, N. Dumitrescu, op. cit. vol.I, p. 160
10. <http://Româniainterbelica.memoria.ro>
11. Ibidem.
12. Ibidem.
13. Ibidem.
14. <http://www.rotaract-bucurești.ro>
15. <http://pilotmagazin.ro/2011/01>.
16. Ibidem.
17. Ibidem.
18. <http://www.aviatori.ro>.
19. <http://www.cinemagia.ro>
20. Gherasim Rusu Togan, coordonator, *Spiritualități câmpinene*, Editura Premier, Ploiești, 2009, p. 84-85.
21. Ibidem, p. 80.
22. C. Dobrescu, M. Racheru, I. Șt. Baicu, op.cit., p. 359.
23. Ibidem, p. 367.
24. Ibidem, p. 369.
25. Ibidem, p. 371.
26. Ibidem, p. 374.
27. Ibidem, p. 374-375.
28. Ibidem, p. 387.

BIBLIOGRAFIE

1. <http://www.aviatori.ro>
2. <http://www.cinemagia.ro>
3. <http://www.pilotmagazin.ro/2011/01>
4. <http://www.primăriacâmpina.ro>
5. <http://Româniainterbelica.memoria.ro>
6. <http://rotaract-Bucuresti.ro>
7. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Direcția Prahova, fond Steaua Română, dosar 7/1937.
8. Cratochvil, Dan, Silviu, *Monografia orașului Câmpina*, 1990.

9. Dobrescu, Constantin, Rachieru, Mihai, Baicu, Șt. Ion, Viața politică prahoveană 1919-1938, Documente, Scrisul prahovean-Cerașu, 2000.
10. Rusu Togan, Gherasim, coordonator, Spiritualități câmpinene, Editura Premier, Ploiești, 2009.
11. Zidaru, Constantin, Stanciu, Lucian, Dumitrescu, Nicolae, Din istoria transportului țiteiului prin conducte, Editura Silex, București, 1998.

II. ISTORIA ROMÂNILOR

PE URMELE PĂRINȚILOR ȘI BUNICILOR NOȘTRI ÎN TERITORIILE DE DINCOLO DE PRUT ȘI NISTRU

*Colonel (r) Marian Dulă
Asociația „Cultul Eroilor”, Câmpina*

Asociația „Cultul Eroilor” din Câmpina, cu 10 membri, rezerviști militari, printre care și trei membri ai Societății de Științe Istorice din Câmpina, a efectuat o excursie cu temă istorică în Republica Moldova și Ucraina. Delegația s-a mărit, incluzând persoane din Vălenii de Munte, Ploiești, dar și din Râmnicu Sărat. În total am fost 18 călători în această inedită excursie. Am fost pregătiți cu două coroane de flori pentru primele locații de vizitat, drapele tricolore, cărți în limba română, revistele „România Eroică” și „Prahova Eroică”.

Ideea unei excursii istorice pe locurile unde au luptat și au căzut părinții și bunicii noștri a venit după vizitarea orașului Cimișlia, în toamna anului 2012. Nu a fost greu să găsec doritori în a cunoaște istoria noastră, dar și ținuturile de dincolo de Prut și Nistru. Personal, până la deplasarea în Cimișlia, nu mai văzusem Republica Moldova și e de datoria noastră de români să ne vizităm frații, așa cum o facem și cu cei din Transilvania, Oltenia, Banat sau Dobrogea.

Traseul, lung de 2.200 de km, a cuprins localități precum: Galați, Țiganca, Cania, Cimișlia, Cetatea Albă, Odessa, Chișinău, Orhei, dar și așezări de pe malul estic al Nistrului. Pe timpul deplasării către primul obiectiv de vizitat, s-au prezentat informații despre drumul de luptă al Armatei române în războiul împotriva bolșevismului și eliberarea Basarabiei.

În ziua de 21 iunie 1941 comandanții de unități, batalioane și companii din sectorul Oancea - Rogojeni, subordonați Diviziei 21 Infanterie din Galați, au fost convocați la sediul comandamentului diviziei, unde li s-a comunicat ordinul de începere a războiului, în noaptea de 21/22 iunie 1941. Toți comandanții au primit ordin să-și pregătească ostașii pentru acțiunea de eliberare a pământului românesc aflat între Prut și Nistru și răpit în mod samavolnic prin notele ultimative date de guvernul Uniunii Sovietice la datele de 26 și 28 iunie 1940. Înapoiindu-se la unități și subunități, ofițerii și-au pregătit sufletește ostașii pentru a duce la bun sfârșit misiunea primită. La ora 24.00 ostașii

au ascultat la radio ordinul mareșalului Ion Antonescu: „Ostași! Războiul a început. Vă ordon: Treceți Prutul!”.

În noaptea de 7/8 iulie efectivele Diviziei 21 Infanterie, din care făcea parte și Regimentul 12 Dorobanți „Cantemir”, au traversat Prutul. În timpul luptelor din ziua de 8 iulie pierderile regimentului au fost mari, dar incomparabile cu cele ale zilei următoare, când s-au înregistrat foarte mari pierderi în oameni și tehnică de luptă. În ziua de 9 iulie, la ora 9.10, a fost rănit mortal comandantul Regimentului 12 „Cantemir”, colonelul Gheorghe Niculescu, care se afla în fruntea Batalionului nr. 2 pentru a cuceri cota 228, de pe Dealul Epureni/Cania - Țiganca. În cele două zile de lupte, Regimentul 12 Dorobanți „Cantemir” a pierdut 35% din efective, printre ei numărându-se și comandanții de companie: căpitanii Ioan Voicu și Petru Marin și locotenenții Gheorghe Rizea și Ioan Lazăr. Luptele de la Țiganca, Dealul Epureni și Cania s-au încheiat la data de 13 iulie.

În prima zi a drumeției s-a depus o coroană de flori de la Cimitirul de Onoare al Eroilor Români de la Țiganca, județul Cahul. Este cel mai important cimitir de onoare al ostașilor români de pe teritoriul Republicii Moldova, din punct de vedere al numărului celor îngropați. Primarul localității, Petru Grandabur și preotul Vasile Burduja ne-au prezentat istoricul cimitirului și câteva date despre luptele duse de ostașii români, în iulie 1941. Monumentul este ridicat în amintirea militarilor din Regimentul 12 Dorobanți Bârlad și cuprinde mormintele a 1.020 eroi. De la ei am aflat că tot ce a însemnat cimitir românesc pe teritoriul URSS a fost distrus, nivelat cu lama de buldozer, iar pe locurile unde au fost îngropați românii au fost ridicate spitale, ferme sau terenurile au fost folosite pentru agricultură. Același lucru s-a întâmplat și cu cimitirele Armatei Române aflate pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, devenită Republica Moldova după declararea independenței în 1991.

Oficiul Național pentru Cultul Eroilor și-a propus, încă de la înființarea sa în 2004, să reabiliteze cele mai importante locuri de înhumare ale eroilor români care au fost distruse după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Cimitirul de Onoare de la Țiganca se impunea a fi reamenajat, încât să devină un loc de reculegere în memoria celor peste 71.000 de militari români căzuți în Campania din Est (iunie 1941 – august 1944). În acest context, Oficiul Național pentru Cultul Eroilor a lansat – la data de 9 iunie 2005, de Ziua Eroilor – proiectul reconstrucției acestui veritabil memorial. Reconstrucția Cimitirului de Onoare Românesc de la Țiganca constă în: împrejmuirea acestuia,

reamenajarea celor 9 gropi comune, instalarea a 142 de însemne de căpătâi (cruci creștine), amplasarea a 11 plăci de marmură (pe 9 dintre ele fiind înscrise numele celor 830 de eroi români identificați), amenajarea peisagistică și a căilor de acces, montarea unei troițe, a unei porți monumentale tradiționale și a candelor ce vor arde întru veșnica recunoștință a celor ce s-au sacrificat pentru Țară.

Gazdele ne-au condus, apoi la Cimitirul localității Cania, unde, în Parcela de Onoare, sunt înhumați 938 de eroi români. Și aici s-a depus o coroană de flori. În ziua de 9 iulie 1941, a fost rănit mortal comandantul Regimentului 12 „Cantemir” colonelul Gheorghe Niculescu, născut în Ploiești. Ostașii înhumați aici luptaseră în regimente: 11 și 12 Dorobanți, 30 Artilerie, 2 Gardă și 6 Mihai Viteazul, din care au făcut parte și mulți câmpineni. Aici s-a evidențiat și sublocotenentul Ioan Stoica, făcând parte din Regimentul 30 Artilerie, care a fost decorat cu Ordinul Steaua României. Câmpineanul Ioan Stoica, a fost avansat, după război, până la gradul de general de brigadă și a primit titlul de Cetățean de Onoare al municipiului Câmpina.

Am ajuns în orașul Cimișlia, trecând prin teritoriul autoproclamatei republici Găgăuze unde, la intrare este așezat, amenințător parcă, un tanc T 34, cu țeava tunului îndreptată spre vest. La Cimișlia ne-au așteptat primarul orașului Gheorghe Răileanu, acompaniat de câțiva consilieri locali și prieteni ai românilor de dincoace de Prut. Am fost ospătați cu bucate tradiționale și un Cabernet negru. Am înmănat cărțile în limba română și revistele patriotice.

Excursia a continuat, a doua zi, cu vizitarea locurilor unde s-a dat bătălia pentru Odessa din august – octombrie 1941, Armata a 4-a având pierderi de 92 545 de militari. Din păcate, nu se mai păstrează urme ale bătăliilor purtate de români (opere comemorative, clădiri etc.). Când, în vara anului 1944, acțiunile militare s-au mutat la vest de Prut, a început demolarea tuturor cimitirelor și însemnelor comemorative de război amenajate în întregul spațiu în care armata română a luptat în timpul Campaniei din Est. Din cauza intervențiilor făcute asupra locului, inclusiv cu buldozerele, oasele celor căzuți pentru țară au fost purtate de suvoaie și împrăștiate.

Un obiectiv important l-a constituit Cetatea Albă, „prietenul” lui Ștefan cel Mare. Cetatea Albă (Bilhorod-Dnistrovski) este un oraș în raionul omonim din regiunea istorică Bugeac, în Ucraina de astăzi. În timpul lui Burebista, cetatea se numea "Tyras" și ținea de regatul dacic al lui Burebista. Cetatea este așezată pe un teren stâncos, lângă țărmul abrupt al limanului Nistrului, dominând fața lacului, de la o înălțime de

aproximativ 30 de metri. Nucleul cetății îl formează vechea citadelă, poate genoveză, de plan aproape pătrat (35 x 37 m), prevăzută la colțuri cu turnuri rotunde. Aceasta rămâne în extremitatea nordică a celei de a doua incinte, de formă vag trapezoidală, cu latura de nord-est formând baza mică. Din pânza de ziduri din vremea lui Ștefan cel Mare s-a mai păstrat numai poarta cea mare. Aceasta are două etaje, cu două porți, una exterioară și alta interioară, cu câte două canaturi fiecare. Avea pod mobil, peste șanțul ce înconjoară cetatea. Pe vremurile domnitorului moldav, cetatea de la Dunăre era considerată unul dintre bastioanele importante ale creștinătății și una dintre cele mai importante fortărețe ale Moldovei.

Am avut ceva de mers până la cetate. Drumurile nu sunt într-o stare prea bună în Ucraina (începusem chiar să le apreciem pe cele din România). Dar odată ajunși, am văzut că tot efortul a meritat. După ani și ani de izbânzi și înfrângeri Cetatea Albă și-a pierdut strălucirea și importanța de pe vremuri. Zidurile ei neînvinse de trecerea vremii mai amintesc și astăzi de niște strămoși vrednici și un trecut glorios, îndemnându-ne să nu uităm cine am fost, ce-am ajuns să fim și încotro ne îndreptăm.

După câteva ore de mers prin Ucraina, de data aceasta pe drumuri mai bune, având Marea Neagră în partea dreaptă, am ajuns la alt obiectiv deosebit al drumeției noastre: Odessa.

Am vizitat orașul, care a impresionat prin caracterul cosmopolit al urbanisticii și manifestările turistice prezente la tot pasul. Bulevarde și străzi largi, străjuite de platani, multe flori, spații verzi generoase, cu bănci pentru odihna trecătorilor, trotuare ca-n palmă, statui și mobilier stradal fac din Odessa un oraș căutat de clasa de mijloc din Rusia și nu numai.

Ne-am întrebat: cum era viața în Odessa, sub administrația română, în 1941-1944? Guvernatorul Odesei a fost numit basarabeanul Gherman Pântea. Românii au reconstruit, în primul rând, bisericile. Ulterior, au demarat lucrările de refacere a fondului locativ-comunal. S-a dat undă verde comerțului liber. Orice doritor putea primi licența pentru a deschide un local. Deja, în primăvara lui 1942, Odessa era de nerecunoscut, magazinele abundau de fel de fel de bunuri. Odessa atrăgea comerțanții români și europeni. Ei au deschis magazine cu produse industriale pe care oamenii nu le-au avut niciodată în perioada stalinistă.

După o deplasare, cu trecerea din nou a frontierei în Republica Moldova, am încheiat a doua zi a excursiei în Chișinău, fiind cazați la Academia de Administrare Publică.

Pentru următoarele două zile ne-a fost ghid colonelul Anatolie Caraman, veteran al Războiului nedeclarat din 1992. Un nou obiectiv vizitat a fost Cimitirul militar românesc din Slobozia-Horodiște (raion Rezina). El a fost amenajat în toamna anului 1941, în curtea bisericii din satul Slobozia-Horodiște și cuprinde mormintele individuale a 15 militari români (14 identificați, 1 neidentificat), aparținând regimentelor 9 Dorobanți și 5 Pionieri, precum și mormântul unui militar german necunoscut.

Am vizitat, apoi, mănăstirea Țipova, în apropiere de Orhei. Este situată pe malul drept al râului Nistru, lângă satul Țipova, județul Chișinău. Mănăstirea este zidită pe vârful unei stânci abrupte, deschizând o priveliște fermecătoare a luncii fluviului Nistru. Pe poteci înguste, pline de taine, coborând printre stânci abrupte, către albia fluviului, am ajuns la intrarea în mănăstirea care e situată la înălțime. Ea a fost fondată la începutul sec. XVI, unele documente istorice atestând-o mai devreme, sec. al XII-lea – al XIV-lea. Despre mănăstirea - cetate de la "Țipova" s-au creat câteva legende. Se spune că aici, marele domnitor Ștefan cel Mare și Sfânt s-ar fi cununat cu soția sa Maria Voichița. Mănăstirea rupestră "Țipova" e perfect armonizată cu natura din jur, săpată în rocile calcaroase incluzând trei niveluri, cu mai multe încăperi, inclusiv două biserici.

Delegația noastră a fost însoțită de membrii Asociației Veteranilor Războiului din 1992 „Tiras – Tighina”, la locurile unde s-au desfășurat luptele dintre separatiștii transnistreni și patrioții români din Republica Moldova - Coșnița și Cocieri. În aceste locuri sunt ridicate monumente, în memoria celor căzuți, unde s-au depus buchete de flori.

Am avut onoarea să fim invitați: Anatolie Caraman, președintele Asociației Veteranilor Războiului din 1992 „Tiras – Tighina”, Constantin Micleușanu, participant la evenimentele din toamna anului 1990, în legătură cu Găgăuzii și autorul relatării de față, la postul de radio Vocea Basarabiei, în cadrul emisiunii Rostul zilei, a realizatoarei Maria Bulat-Săhârneanu. S-a vorbit, timp de o oră despre Cultul Eroilor, despre cum e văzută unirea celor două țări, despre patriotism.

A patra zi a periplului nostru am petrecut-o la Cimișlia, unde, din nou, am fost oaspeții gospodarului Gheorghe Răileanu, primarul orașului.

Delegația câmpineană a înmânat, prin consilierii locali Marian Dulă și Viorel Bondoc, o scrisoare de salut din partea primarului

municipiului Cămpina, Horia Laurențiu Tiseanu. În document este adresată invitația unei delegatii din Cimișlia de a vizita Cămpina. Autoritățile publice locale din orașul vizitat au făcut tratative ca Cimișlia să devină capitala viitoarei regiuni de dezvoltare Sud-Est, în detrimentul Comratului, reședința așa-zisei republici găgăuze.

În ziua de 21 iulie am participat la comemorarea eroilor (în număr de zece) orașului Cimișlia căzuți în luptele Războiului de independență din 1992. Comemorarea a fost condusă de primarul localității, Gheorghe Răileanu, la care au participat veteranii de război din împrejurimi, dar și delegațiile (compuse din 18 persoane) din Cămpina și Vălenii de Munte, oraș înfrățit cu Cimișlia. Colonelul Nicolae Moise, din Vălenii de Munte și Marian Dulă, din Cămpina au rostit scurte alocuțiuni.

Scopurile excursiei, vizitarea locurilor unde au purtat bătălii înaintașii noștri, comemorarea eroilor români de pe ambele maluri ale Prutului, strângerea legăturilor cu românii de peste Prut și cu autoritățile publice locale din Republica Moldova, au fost îndeplinite. Asociația „Cultul Eroilor” Cămpina și-a propus să facă o excursie cu tematică istorică, de două zile, cu elevii care sunt membri ai Cercurilor „Cultul Eroilor” din școlile câmpinene, în anul următor.

CANTACUZINII ÎN ȚĂRILE ROMÂNE

*Insp. Prof. dr. Maria Mariana Gheorghe
ISJ Prahova*

Istoria familiei Cantacuzino se va confunda cu istoria Țării Românești, membrii acestei familii devenind conducătorii partidei românești și purtătorii de cuvânt ai românilor, "*sentimentul religios ca și patriotismul fiind trăsătura dominantă a caracterului acestui puternic neam*"(1).

Drăghici, primul fecior al Cantacuzinilor munteni, născut în jur de 1630, a moștenit o fire dreaptă, blândă; avea un temperament cumpătat și o inteligență ascuțită. După moartea tatălui său, Constantin Cantacuzino, el devine capul familiei - într-o scrisoare către dânsul, mama sa, Elina, se referea la locul pe care el avea să-l dețină în familie, față de frații săi: "*Drăghici, te las să fi tata ...toți să te aibă a te cunoaște ca pe un părinte. Știu că tu nu poftești rău vreunui(2).*" Se va căsători cu Păuna, fiica marelui dregător Diicu Buicescu, cu care a avut patru fii, ajunși și ei mari dregători, și patru fiice, Maria căsătorită cu Radu Izvoeanu, mare stolnic, Calița căsătorită cu Manta Câmpineanu, vistier II, Alexandra căsătorită cu Mihalcea Cândescu mare stolnic și Neaga.

Ramura lui Drăghici s-a numit și Măgureanu pentru a o deosebi de ramura lui Șerban numită Râfoveanu.

În 1689 era numit ispravnic al mănăstirii Horezu pe care Brâncoveanu începuse să o zidească. Cu ce a moștenit de la tatăl său, cu zestrea soției și cu propriile achiziții ajunge unul din marii stăpâni de moșii din Țara Românească. Averele i-a înlesnit (pe lângă calitățile sale) posibilitatea deținerii unor dregători ca: sluger, logofăt, mare paharnic, mare spătar.

Drăghici Cantacuzino a ocupat rând pe rând aceste funcții:

- mai întâi a fost trimis în solie, la Poartă, cu alți boieri, de către Constantin Șerban la începutul domniei sale (1654);
- logofăt (1656, 3 martie 1658-1659);
- mare paharnic (1659, 4 septembrie 1663, 17 iunie);
- în calitate de paharnic, participa în solia lui Grigore Ghica la Mihai Apafi (1661);
- mare paharnic (după reîntoarcerea de la Poartă), 27 noiembrie 1664;

- mare spătar (17 februarie 1665 - 21 septembrie 1667)(3).

Deși nu era un om de luptă și de ambiție(4), principele Gheorghe Rákóczy II, printr-un hrisov din 1658 îl integra *"în suma celor adevărați și mai vechi nobili ai principatului nostru Transilvania"*, după ce-i acordase, în 1656, drept de azil lui și familiei sale(5).

Diploma de înnobilitare a lui Drăghici avea ca semn distinctiv: *"copac ostășesc albastru în care se afla coroana împodobită cu multe feluri de pietre scumpe, din care coroană ese un leu cu limba scoasă, ținând în labă un paloș gol, în care este înfipt cap al neprietenului, și de-asupra coif ostășesc, iar de-asupra coifului coroana crăiască, împodobită cu pietre scumpe care acest (adică semn) este înconjurat cu multe feluri de flori...(6)"*.

Blazonul acesta îl putea folosi *"atât la oaste cât și la jocurile de sulică", "la ceartă, la toate exercițiile ostășești și la adunările nobililor, la pecetie, la jale, la covoară, la inel, la calcan, la cort, la case și la mormânt"*(7).

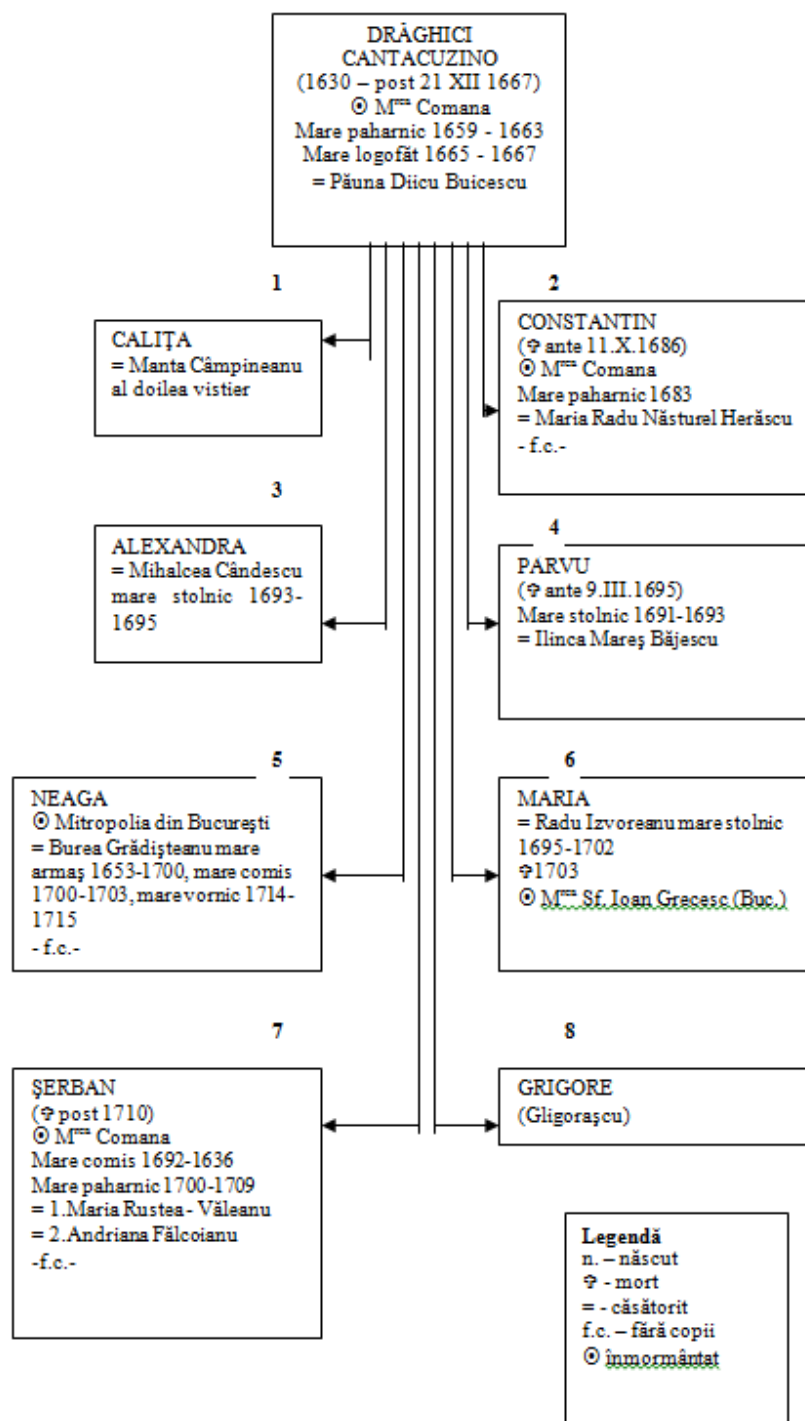
Cu toate acestea, Drăghici Cantacuzino a preferat stema familiei lor cu vulturul bicefal bizantin, moștenit de la tatăl său și corbul cu crucea în cioc, doveditor al descendenței domnești a mamei sale. Stema aceasta împodobește casele, inelele și toate lucrurile Cantacuzinilor munteni, ea stătea deasupra pisaniilor de pe fruntea caselor și, în același timp, împodobește lespezile de pe mormintele celor dispăruți din familie.

Și domnul Țării Românești îi recunoștea meritele și pentru *"credincioasa slujbă care au arătat către țară"*, îi scutea pe fii săi, în 1667, de toate dările(8).

Genealogul familiei scria despre Drăghici că *"și-a câștigat acel prost norod al Valahiei"*, pentru că - spune legenda- ar fi fost omorât de turci, întrucât s-a opus mării haraciului(9). Stoica Ludescu spune că Drăghici a fost otrăvit(10) de alți doi boieri greci, Nicula Sofialăul și Balasache, în timp ce Constantin Căpitanul afirmă că ar fi murit de ciumă(11).

Legenda oglindește sentimentul de grațitudine al țăranilor față de generozitatea lui și se întemeiază pe realitatea dureroasă a morții sale timpurii, întâmplată la Constantinopol, în timpul unei misiuni politice(12).

A fost înmormântat la mănăstirea Comana(13).

1. G. M. Ionescu, *Istoria Cotrocenilor, Lupescilor (Sf. Elefterie) și Grozăveștilor*, București, 1902, p. 10.
2. Banul Mihai Cantacuzino, *op. cit.*, p. 95; Constantin Rezachievici, *op. cit.*, p.140.
3. Constantin Cantacuzino Stolnicu, *op.cit.*, p. 11; Nicolae Iorga, *Documentele Cantacuzinilor*, scoase în cea mai mare parte din arhiva d-lui G. Gr. Cantacuzino, Institutul de Arte Grafice, București, 1902, p. 11-42, nr. XVI.
4. Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. LXXXIII.
5. Banul Mihai Cantacuzino, *op. cit.*, p. 103-105.
6. *Ibidem*, p. 103-105.
7. Corneliu Dima-Drăgan, Livia Bacăru, *op. cit.*, p. 34.
8. Banul Mihai Cantacuzino, *op. cit.*, p. 101.
9. Corneliu Dima-Drăgan, Livia Bacăru, *op. cit.*, p. 33-34.
10. Letopisețul Cantacuzinesc, ed. cit., p. 94.
11. Nicolae Iorga, *Cronicile muntene*, vol. I: *Cronicile din sec. XVII-lea, extras din "Analele Acad. Rom. Mem. Secț. Ist."*, seria 2, tom. XXI, București, 1899, p. 24.
12. *Ibidem*; N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 137.
13. Banul Mihai Cantacuzino, *op. cit.*, p. 98.

ROMÂNIA ÎN SISTEMUL ONU (1966-1970)

*Prof. dr. Ioana Raluca Haiduc
Colegiul „Mihail Cantacuzino” Sinaia*

1. România și războiul din Orientul Apropiat

Venirea la putere la Damasc a aripii de stânga din partidul Baas, adeptă a luptei revoluționare și a acțiunilor fedaienilor, problema exploatarea apelor Iordanului și destrămarea Republicii Arabe Unite (RAU) (1) au dus la creșterea tensiunii în regiune. Eșecul RAU a făcut ca Egiptul și țările arabe să se întoarcă la neînțelegerile dintre ele devenite tradiționale, singurul lucru asupra căruia erau cu toate de acord fiind poziția ostilă față de Israel. În ceea ce privește marile puteri, ele și-au păstrat preferințele, astfel URSS înarma Siria și Egiptul, Franța vindea arme și avioane Israelului, iar SUA, dacă în primele două conflicte arabo-israeliene a ”susținut” din umbră Israelul, în acest război n-a mai avut nicio rețineră, ea livrând echipamente militare atât Israelului, cât și Iordaniei și Arabiei Saudite.

Datorită prezenței forțelor ONU de menținere a păcii la granița dintre Egipt și Israel, aceasta din urmă a reușit să transforme micul oraș Eliat, inițial cu mai puțin de 1000 de locuitori, într-un port dinamic cu peste 13000 de locuitori(2). De asemenea a fost construită o conductă de petrol de la Eliat până la Haifa, prin care circula petrolul iranian pentru industriile israeliene, fapt pentru care Egiptul a rupt relațiile diplomatice cu Iranul. În același timp, refugiații palestinieni au format un guvern în exil, iar Armata de Eliberare a Palestinei avea tabere de antrenament în Siria și Fâșia Gaza.

La 15 mai 1967, în ciuda obiecțiilor Organizației Națiunilor Unite, Israelul a sărbătorit a 19-a aniversare a independenței cu paradă militară în zona demilitarizată a Ierusalimului. Primul Ministru, Levi Eshkol a menționat că Israelul „va fi nevoit să adopte măsuri punitive potrivite”(3), având în vedere faptul că situația era din ce în ce mai tensionată și că sentimentul de insecuritate al Israelului, care din 1956 adoptase doctrina militară a atacului preventiv, se agravase și pentru a contracara agitațiile în creștere ale Siriei împotriva Israelului.

Egiptenii nu au acceptat niciodată decizia ONU la sfârșitul campaniei din Sinai(1956), deoarece erau siguri că „internaționalizarea golfului Aqaba și controlul de către ONU în Sinai subminau

suveranitatea sa” (4), drept pentru care, aceștia s-au hotărât să îndrepte situația provocată în urma expediției de la Suez. Având în vedere faptul că poziția lui Nasser în rândul țărilor arabe era în declin, mai ales din cauza intervenției sale în Yemen, acesta s-a hotărât să treacă la acțiune.

Astfel, la 16 mai 1967, ”a prezentat o cerere pentru retragerea Forței ONU pentru cazuri de necesitate (UN Emergency Force –UNEF) care se afla în Sinai din 1957și a desfășurat trupe pentru a ataca pozițiile ONU”(5), însă după două zile cererea a fost respinsă de comandantul ONU. Nasser a repropus cererea lui U Thant, Secretarul General al Națiunilor Unite, care, după ce s-a consultat cu comitetul consultativ asupra problemei UNEF, a acceptat cererea sa, iar la 23 mai forțele ONU s-au retras din Sharm el sheik, fiind înlocuite de trupele egiptene, care controlau strâmtoarele Tiran și Golful Aqaba(6). Cu o zi înainte, la 22 mai, Nasser a decis să închidă Golful Aqaba pentru vasele sub pavilion israelian și a contrabandei de război pe orice vas, iar Israelul, considerând hotărârea acestuia de a închide canalul internațional un act de război, a început imediat mobilizarea, creând un pericol real de război între Egipt și Israel(7).

La 30 mai, Egiptul și Iordania au semnat o alianță militară pentru a respinge atacul asupra oricărui stat, la 3 iunie Libia s-a alăturat armatei egiptene, iar a doua zi Irakul s-a asociat alianței egipteano - iordaniene, ”inelul în jurul Israelului fiind astfel complet”(8). Marile puteri nu doreau război în regiune, fiecare dintre ele adoptând poziții diferite:URSS era de partea arabilor, SUA și Marea Britanie au susținut ca și Israelul că strâmtoarele Tiran erau internaționale, iar Franța și-a declarat neutralitatea. În martie 1957 aceste state, în afară de URSS, au declarat „că ele considerau strâmtoarele Tiran un canal navigabil internațional și vor acționa pentru a asigura libera trecere prin ele în Golful Aqaba”(9).

La 1 iunie 1967, emisarul personal al președintelui american Johnson, Robert Andersen, fost ministru de finanțe în timpul administrației președintelui Eisenhower, a întreprins o vizită secretă la Cairo. Trimis în mod confidențial pentru a se întâlni cu președintele Nasser, acesta a încercat, ca și trimisul special al Departamentului de Stat, Charles Yost, să obțină căi viabile pentru împiedicarea războiului. Yost primise asigurări din partea lui Mahmoud Riad, șeful diplomației egiptene, că”Egiptul n-are deloc în vedere să angajeze ostilități împotriva Israelului”.

În ceea ce privește problema strâmtoării, aceasta se poate aranja(10). Ca și colegul său, Andersen a primit și el aceleași asigurări optimiste din

partea președintelui egiptean, Raisul urmând să trimită la Washington pentru negocieri pe vicepreședintele său, Zakaria Mohieddine.

Pentru a lua o hotărâre cu privire la situația creată odată cu închiderea Golfului Aqaba, la 2 iunie a avut loc o ședință a statului major de la Tel Aviv, la care au participat și noul ministru al apărării, Moshe Dayan, ministrul afacerilor externe Abba Eban, ministrul muncii Yigal Allon și premierul Levi Eshkol(11). Toți cei prezenți la ședință, în afară de Abba Eban, s-au pronunțat mai mult sau mai puțin explicit pentru o intervenție militară, în zona Gaza, de-a lungul coastei mediteraneene și în centrul Sinaiului(12).

Aflat într-o vizită scurtă în capitala SUA, șeful Mossadului, Meir Amit, a încercat să afle părerile colegilor săi de la C. I. A cu privire la evenimentele ce se pregăteau, și mai ales, poziția SUA față de un eventual război. Fiind întrebat de Amit, dacă țara să poate conta pe suportul și atitudinea favorabilă a președintelui Johnson, Helms, directorul C. I. A, a răspuns că Israelul s-a bucurat în repetate rânduri de întregul sprijin al Casei Albe. Șeful Mossadului, a transmis imediat acest mesaj pozitiv în țara sa: "Statele Unite nu vor întreprinde nicio acțiune pentru a-l obliga pe Nasser să redeschidă strâmtoarea Tiran. Dar americanii nu vor întreprinde niciun fel de presiuni împotriva Israelului în cazul în care statul evreiesc va lua inițiativa unei ieșiri din situație"(13).

Americanii încercau să evite participarea lor militară, în conflict, ținând seama atât de ecoul negativ pe care l-ar fi avut în zonele de interes direct ale SUA din lumea arabă, cât și de complicațiile imprevizibile, mult mai grave, pe plan general internațional, drept pentru care, la începutul lunii iunie, SUA a deplasat în bazinul răsăritean al Mediteranei o mare parte a flotei a șasea. În dimineața zilei de 4 iunie a avut loc o ședință hotărâtoare în cadrul căreia, Abba Eben a prezentat un raport cu privire la desfășurarea evenimentelor din punct de vedere diplomatic(14). Guvernul israelian primise din partea președintelui Johnson o notă indicând că SUA încerca crearea unei forțe navale ocazionale care trebuia să se desfășoare la 11 iunie, împreună cu cel puțin șase state, cu scopul de a demonstra libertatea navigației.

În cadrul ședinței, ministrul afacerilor externe, Andre Gromiko, a amintit și de nota oficială sovietică primită de către ambasadorul israelian la Moscova la 2 iunie, prin care Uniunea Sovietică menționa cu claritate că "va face tot ce-i stă în puterea să pentru a împiedica posibilitatea unui conflict militar"(15). De asemenea Eben a mai anunțat și faptul că de la data de 3 iunie Franța a hotărât să nu mai livreze armament Israelului,

industria franceză de armament fiind principala furnizoare a armatei israeliene, iar Marea Britanie urma să se ralieze politicii Statelor Unite. În timpul discursului lui Eshkol, a sosit o nouă telegramă din partea președintelui american prin care Johnson afirma „ că se va ajunge, printr-o acțiune energică, la o soluție satisfăcătoare în problema libertății navigației prin strâmtoarea Tiran, dar această acțiune va trebui întreprinsă de Organizația Națiunilor Unite și în niciun caz de Statele Unite singure”(16).

A urmat o ședință guvernamentală în cadrul căreia au fost supuse la vot două rezoluții: propunerea lui Dayan care dorea să prevină atacul ce urma a fi lansat de către armatele unificate ale statelor arabe din jurul Israelului și propunerea reprezentanților membrilor partidului de stânga Mapam de a da curs eforturilor președintelui american pentru constituirea unei flote multinaționale care să forțeze blocada golfului Aqaba. Toți cei 16 membri ai guvernului, în afară de cei doi membri ai partidului de stânga s-au pronunțat în favoarea propunerii lui Dayan, și anume pentru război.

Egiptenii au fost atacați la ora stabilită în timpul ședinței, la 7:45 în ziua de 5 iunie 1967, fiind luați prin surprindere, deoarece la Cairo nu se gândea nimeni la începerea atacului în următoarele zile(17). Operațiunile de atac au început prin bombardarea aeriană masivă a aerodromurilor militare egiptene, cât și a stațiilor de radar. Cel dintâi val de atac israelian a fost format din 183 de avioane ce zburau la mică înălțime deasupra Mediteranei și pentru a nu fi depistate de radar, au intrat în spațiul aerian egiptean la mare distanță de frontiera israeliană, în zona deltei Nilului, atacând dinspre Vest și nu dinspre Est așa cum ar fi fost de așteptat(18).

Eliminând astfel susținerea aeriană a trupelor terestre egiptene, simultan cu bombardarea terenurilor de aviație din peninsulă și de lângă Suez, armata terestră a fost și ea supusă masiv bombardamentelor avioanelor de luptă adverse, operațiunea ofensivă fiind alcătuită din trei grupări divizionare. Armata israeliană a înaintat rapid, fără să întâmpine o rezistență prea mare, ajungând la periferiile principalului centru urban al Sinaiului, orașul El Arish, apoi s-au îndreptat spre Vest în direcția Canalului de Suez.

Imediat după declanșarea războiului la 5 iunie, Robert J. McCloskey, asistentul adjunct al secretarului de stat pentru afaceri publice, a declarat că poziția Statelor Unite era „neutră atât ca idee, cât și ca vorbă și acțiune”(19). Afirmarea acestuia a fost criticată de către mulți membri ai Congresului și alți susținători ai Israelului, care făceau trimitere la legătura de prietenie de lungă durată dintre cele două țări. În

cadrul conferinței de presă, secretarul de stat american, Dean Rusk, a ținut să menționeze faptul că termenul „neutr” în dreptul internațional însemna faptul că ”Statele Unite nu era beligerantă”(20).

La numai două zile de la declanșarea atacului, la 7 iunie, orașul Sharm El Sheik a fost asaltat de parașutiștii israelieni și în același timp două detașamente de infanterie marină au debarcat pe țărm, pozițiile egiptenilor fiind părăsite de forțele egiptene. Armata israeliană a reușit în acest fel să pună mâna pe strâmtoarea Tiran, ce constituise motivul declanșării războiului, fără a fi nevoiți să tragă nici măcar un foc de armă. În tot acest timp de la izbucnirea ostilităților, între cele 2 superputeri au avut loc diverse schimburi de mesaje; ”telefonul roșu ”dintre Moscova și Washington funcționând de mai multe ori în această perioadă.

La ONU, la cererea reprezentantului israelian adresată președintelui în exercițiu al Consiliului de Securitate ONU, danezul Hans Tabor, în ziua de 5 iunie Consiliul de Securitate s-a întrunit pentru a examina plângerile celor două părți. În ziua următoare a fost adoptată în unanimitate una dintre cele mai scurte rezoluții din istoria sa: ”Consiliul de Securitate cere tuturor guvernelor interesate să ia măsurile necesare pentru a se ajunge la o încetare a focului și pentru a pune capăt la toate activitățile militare în Orientul Mijlociu. El cere secretarului general să-i prezinte, în cel mai scurt timp, un raport asupra situației. ”(21). Cum era de așteptat, reprezentanții arabi au respins această rezoluție, optând pentru continuarea ostilităților. În după-amiaza zilei de 5 iunie, profitând de starea de război, israelienii au decis să desfășoare operațiuni militare pentru a ocupa întregul Ierusalim, declanșând un atac terestru. După două zile de lupte curajoase, mai ales din partea armatei iordaniene, și în urma atacului aerian israelian, bătălia Ierusalimului a fost în cele din urmă câștigată tot de israelieni, iar după ultima luptă mai importantă, linia frontului s-a stabilit de-a lungul Iordanului, între lacul Tiberiada și Marea Moartă.

În cursul după-amiezii de 7 iunie, în urma unui nou schimb de mesaje, între Kremlin și Casa Albă, „s-a ajuns la înțelegerea ca cele două puteri să acționeze de comun acord la ONU pentru ca forul internațional să decidă încetarea focului pe toate liniile de front din Orientul Mijlociu”(22). Drept pentru care, în cadrul unei reuniuni urgente, Consiliul de Securitate a aprobat proiectul de rezoluție propus de URSS, care cerea încetarea ostilităților dintre cele două părți aflate în conflict, în aceeași zi la Greenwich, orele 20. Între timp armata israeliană ocupase malul vestic al Iordanului, zonă cunoscută sub numele de Cisjordania, cu o suprafață de „5900 kilometri pătrați și o populație de un milion de

locuitori, în întregime arabi palestinieni”(23), iar în cursul nopții Iordania a acceptat încetarea ostilităților dintre cele două țări. Statul major israelian, fiind la curent cu dezbaterile din Consiliul de Securitate, a avut grijă ca unitățile sale să ajungă până dimineață la Canalul Suez în zona Qantara și lângă podul de la Firdan.

La 8 iunie, când operațiunile militare continuau în Sinai, un incident petrecut în apropierea litoralului mediteranean al Peninsulei a provocat o îngrijorătoare alarmă pe plan internațional, cu implicații ce puteau fi extrem de grave(24). Vasul „Liberty”, care purta în arhivele secrete ale marinei americane numele de „Elint Liberty” („Elint”prescurtarea de la”Electronic Intelligence”- spionaj electronic) era o navă pentru misiuni speciale de ascultare și culegere de informații pe calea undelor și ținea direct de N. S. A(National Security Agency)-serviciu secret dispunând de mijloace ultra sofisticate, inclusiv de sateliți artificiali lansați în scopuri de spionaj(25).

Acest incident din 8 iunie a provocat multe polemici față de explicația israeliană privind confundarea vasului american cu cel egiptean. După 18 ani, într-o declarație din 1985, fostul șef de stat major inter-arme, între anii1982-1984, amiralul american Thomas Moorer, a acuzat autoritățile americane că au disimulat anumite fapte privind distrugerea navei ”Liberty” în apele internaționale din fața Peninsulei Sinai(26). Amiralul a lăsat să se înțeleagă că nava a fost atacată în mod deliberat, pentru a împiedica să detecteze mișcarea de trupe israeliene spre frontiera siriană, pregătite să atace această țară, după ce SUA subscriesese la rezoluția ONU de încetare a ostilităților în întreaga regiune. (27).

Atacul israelian asupra navei „Liberty”, eronat sau intenționat, a pus în pericol, prin implicațiile pe care putea să le aibă, însăși pacea mondială. Supus unui astfel de „război fulger”, suferind enorme pagube materiale, la 8 iunie, reprezentantul Egiptului la Organizația Națiunilor Unite i-a comunicat lui U Thant că țara să accepte încetarea focului, imediat și necondiționat. Chiar dacă războiul se încheiase între Israel și Egipt, luptele au mai continuat până la 10 iunie, armata israeliană reușind să ocupe întreaga Peninsulă Sinai și regiunea Gaza.

După încheierea ostilităților din Egipt și Iordania, a urmat apoi rândul Siriei, care suferise multe pierderi umane, atacată la 9 iunie, de pe Înălțimile Golan(28). După o puternică rezistență în zona podișului, armata siriană s-a retras de pe pozițiile deținute în Golan, pentru a organiza o linie defensivă în apropiere de Damasc, de teamă că adversarii amenințau direct capitala. Drept pentru care, israelienii, înaintând în

Kuneitra, Massada și Butmia, nu au întâlnit nicio rezistență, ocupând înălțimile Golanului, conform obiectivelor planurilor de atac.

Atacul Israelului împotriva Siriei a declanșat o mare nemulțumire atât la Washington, cât și la Moscova, al cărei reprezentant în Consiliul de Securitate”a avertizat că dacă nu se supune imediat deciziei de încetare a focului adoptată de organismul internațional, Israelul va suporta toate consecințele”(29). La rândul său, secretarul de stat, Dean Rusk, i-a cerut lui Abba Eban ca Israelul să aplice prevederile rezoluției de încetare a ostilităților, adoptată în cadrul Consiliului de Securitate.

Israelul a anunțat acceptarea rezoluției după ce războiul se încheiase de fapt, luând astfel sfârșit și cel de-al treilea conflict arabo-israelian, care deși a intrat în istorie sub numele de „războiul de șase zile”, Israelul a învins Egiptul și Iordania în doar 2 zile, reușind să anexeze Ierusalimul și să ocupe tot malul de Vest al râului Iordan(30). Siria a pierdut Înălțimile Golan, Egiptul Gaza și Peninsula Sinai, până la Canalul Suez; astfel „datorită noilor cuceriri, Israelul și-a dobândit mai multă siguranță”(31), mărindu-și teritoriul de patru ori.

Știrea acceptării încetării focului fără condiții de către Egipt a fost primită cu nedumerire și ostilitate de populația Egiptului. Fiind învinuit pentru decizia să de a nu ataca primul, conducând în acest fel țara spre dezastru, la 9 iunie, în cadrul unei reuniuni a consiliului de conducere a grupării de guvernământ, Nasser a declarat:”Deoarece Zakaria Mohieddine preconizase o altă politică decât a mea, pentru că gândește că un compromis este necesar, el îmi va prelua succesiunea:are binecuvântarea mea”(32).

Această declarație a provocato mare explozie populară, egiptenii ieșind în stradă pentru a-l ruga pe cel care se aflase la conducerea revoluției și în fruntea țării un deceniu și jumătate, să nu demisioneze:”Nasser, Nasser, nu ne părăsi, avem nevoie de tine!”(33). După o noapte grea, în care sute de mii de oameni așteptau în fața Adunării Naționale, la 10 iunie Nasser a revenit la putere”sub impulsul extraordinarei presiuni a maselor ieșite în stradă și exprimând voința întregului popor mai elocvent decât orice referendum”(34).

La 19 iunie, președintele Johnson a subliniat în cea mai puternică declarație a politicii SUA în Orientul Mijlociu, de la izbucnirea războiului, o formulă de pace care conținea cinci puncte. Cele cinci principii erau:” recunoașterea dreptului naționalității, justiție pentru refugiați, dreptul la libera navigație maritimă, limitarea cursei înarmării inutile și distructive, independență politică și integritate teritorială tuturor”(35).

Spre deosebire de conflictul din 1956, când în urma puternicei presiuni sovietico - americane, trupele israeliene s-au retras din spațiile ocupate, de data aceasta Tel Avivul a anunțat că Israelul rămânea pe teritoriile ocupate până când nu se făceau noi progrese pentru o reglementare definitivă. Noile cuceriri ale Israelului nu erau de păstrat, ci pentru a putea negocia:” Israelul spera că acum are puterea și mijloacele pentru a-și sili vecinii să încheie pace și să recunoască statul Israel, ale cărui granițe nu erau foarte diferite de cele de dinaintea războiului”(36).

Între timp, Uniunea Sovietică a rupt relațiile diplomatice cu Israelul și a început reînarmarea Egiptului, postura Moscovei de „prietină a arabilor nefiind niciodată mai evidentă”(37), iar Nasser, considerând că avioanele americane au contribuit la înfrângerea țării sale, ca și alte șase state arabe, au rupt relațiile diplomatice cu SUA.

În august, liderii arabi din Arabia Saudită, Kuwait, Egipt, Iordania, Yemen, Siria, Irak și Sudan, reuniți la Khartoum, au hotărât nerecunoașterea Israelului, nicio pace și nicio negociere cu el(38). Rezoluția adoptată, cunoscută și sub numele de „cei trei nu”(39), a fost văzută de Israel ca o respingere totală a unei soluții pe cale diplomatică.

La 22 noiembrie 1967, Marea Britanie a reușit să obțină sprijinul Statelor Unite, URSS și al Franței pentru o rezoluție a Consiliului de Securitate care condamna dobândirea de teritorii prin forță, cerea Israelului să se retragă din teritoriile recent cucerite și susținea o rezolvare a acestei situații care să includă recunoașterea statului Israel și o soluție corectă pentru refugiații palestinieni, garantarea libertății de navigație prin strâmtoarele internaționale din zonă(40).

Această rezoluție (242-67) a fost susținută de statele arabe(cu excepția Siriei)după anumite ezitări;ea a fost respinsă însă de Israel, dar rezoluția a constituit baza abordării în continuare a problematicii conflictului din Orientul Mijlociu și a tuturor încercărilor de a se ajunge la o reglementare pe cale pașnică. (41)

Cauza imediată a izbucnirii războiului din 1967 a fost eșecul eforturilor diplomatice de a ridica blocada golfului Aqaba instituită de președintele Nasser pentru navele israeliene, decizie ce a constituit pentru statul evreu un *casus belli*.

Cel de-al treilea conflict arabo-israelian s-a încheiat cu pierderi grele pentru arabi:numai din rândurile armatei egiptene se numărau circa 10000 de morți, în timp ce israelienii avuseseră, pe toate cele trei fronturi doar 800 de morți. (42). De asemenea, războiul de șase zile s-a aflat la originea unui adevărat exod, astfel că din cei 1, 4 milioane de palestinieni care trăiau înainte de 5 iunie 1967 în Cisiordania și Gaza, la sfârșitul

acelui an mai rămăseseră doar 900 000 (peste două decenii, datorită sporului demografic, vor ajunge la un milion și jumătate 850 000 în Cisiordania și 650 000 în Gaza)(43).

Primele știri despre apariția unei stări de tensiune între Israel și vecinii săi arabi, au apărut în ziarul: „Scânteia” la data de 21 mai 1967. Articolul nesemnat, intitulat „Tensiune în Orientul Apropiat” ajungea la concluzia că în zona amintită se înregistra o situație „nemaîntâlnită”, potrivit observatorilor politici, de la „Conflictul Globului” din 1956(44). Informațiile date în continuare de „Scânteia” veneau să sublinieze gravitatea momentului. Astfel, se arăta că secretarul general al ONU, U. Thant, a anunțat că avioane israeliene au tras „focuri de avertisment”.

Pe plan arab, ministrul de externe sirian a sosit la Cairo în vederea coordonării acțiunilor celor două țări. Interesul SUA față de regiunea respectivă a fost exprimat în acele zile de secretarul de stat american Dean Rusk, care declara la Washington că țara să „se consulta” cu Marea Britanie, Franța și alte state, precum și cu secretarul general al ONU în legătură cu criza din Orientul Mijlociu. Ziarul „Scânteia” din 21 mai 1967, în care au apărut toate aceste informații, sublinia interesul statului român pentru evoluția evenimentelor din Orientul Apropiat, interes care se va manifesta din ce în ce mai pregnant(45).

Din mai multe puncte de vedere, atitudinea presei românești față de conflictul din Orientul Mijlociu, prin poziția de neutralitate adoptată la indicația autorităților, se poate asemăna cu atitudinea aceleiași prese din perioada conflictului ideologic dintre comuniștii ruși și cei chinezi. Cu observația că atunci neînțelegerile răzbăteau în presă punctual, legate de un eveniment și durau o zi - două, în timp ce conflictul din Orientul Mijlociu a fost urmărit timp îndelungat. Dar și într-o situație și în alta, informațiile apărute în presa din România au fost imparțiale, neutrale, echidistanța dintre cele două tabere a fost păstrată cu grijă, apropierea sau distanțările față de punctele de vedere exprimate de forțele care se confruntau erau făcute de pe poziția prietenului comun, îngrijorat de situația creată și care își prezintă în mod onest și public propriile considerații asupra conflictului, inclusiv asupra căilor și principiilor pe baza cărora s-ar putea ajunge la o soluție de compromis, și implicit, instaura pacea în regiune(46).

Începând cu numărul din 22 mai 1967, ziarul „Scânteia” a deschis o rubrică specială despre „Situația din Orientul Mijlociu”. În zilele următoare au fost publicate numeroase declarații privind hotărârea guvernului egiptean de a nu ceda în problema golfului Aqaba și a strâmtoării Tiran, solidarizarea unor țări arabe cu statul egiptean, dar și

luări ferme de poziție împotriva hotărârii egiptene. Ceea ce este surprinzător în relatările apărute în ziarul „Scânteia” cu privire la criza din Orientul Mijlociu este lipsa totală a prezentării pozițiilor statelor socialiste față de situația din zonă, cu două excepții: Uniunea Sovietică și China. La sfârșitul lunii mai apare și prima luare de poziție oficială românească față de situația din Orientul Mijlociu. Ca în toate celelalte cazuri, punctul de vedere al guvernului român a fost prezentat de Nicolae Ceaușescu.

La 31 mai, cu prilejul unei întâlniri cu activul din armată, Nicolae Ceaușescu a ținut o cuvântare în care declara: „O situație deosebit de gravă, ce ne neliniștește profund toate popoarele s-a creat în ultimul timp în Orientul Mijlociu. Poporul român sprijină lupta dreaptă a popoarelor arabe pentru apărarea independenței și cuceririlor lor democratice și sociale, pentru realizarea aspirațiilor lor de unitate națională. Ne pronunțăm împotriva tuturor uneltirilor reacțiunii, ale cercurilor imperialiste, în frunte cu cele ale imperialismului american, la adresa țărilor din Orientul Mijlociu. După părerea noastră, un război sau un conflict armat între statele arabe și Israel nu ar servi nici unora, nici altora ci numai cercurilor reacționare, imperialismului internațional. De aceea, poporul nostru își exprimă speranța că se va face totul pentru evitarea unui conflict armat, că problemele litigioase se vor rezolva pe calea înțelegerii între părți, că se va ajunge la acorduri raționale și echitabile, care să țină seama de drepturile legitime ale popoarelor interesate. Interesele popoarelor din Orientul Mijlociu, interesele generale ale păcii cer excluderea amestecului reacțiunii imperialiste în treburile lor interne, asigurarea progresului economic, național și social al acestor țări”(47).

Această cuvântare sugera poziția singulară printre țările socialiste ce va fi luată de România față de conflictul ce va izbucni cinci zile mai târziu în Orientul Mijlociu(48).

În primele zile din iunie, până la declanșarea conflictului „Scânteia” a continuat să publice informații privind evoluția situației din Orientul Mijlociu. Pe lângă știri privind numeroasele incidente de frontieră dintre Israel și vecinii săi arabi, prezentate cu aceeași imparțialitate și situația internă din Israel, în ziar au fost reproduse informații preluate de la agențiile de presă internaționale privind evoluțiile în cazul blocării strâmtoarei Tiran și a golfului Aqaba.

Odată cu declanșarea ostilităților, reacția autorităților române a fost promptă. În după-amiaza zilei de 5 iunie, George Macoveșcu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, l-a invitat pe ambasadorul

egiptean la București, Mohamed Fahmy Hamad, căruia în numele guvernului român i-a exprimat îngrijorarea față de începerea ostilităților. George Macovescu a adresat un apel guvernului egiptean, în numele guvernului român, pentru încetarea imediată a ostilităților și soluționarea diferendelor pe calea tratativelor, ajungerea la acorduri echitabile și raționale, care să țină seama de drepturile legitime ale popoarelor interesate. Totodată, a fost invitat la Ministerul Afacerilor Externe și ambasadorul Israelului la București, Eliezer Doron, căruia George Macovescu i-a adresat un apel în termeni identici(49).

Pe toată durata războiului, ziarul „Scânteia” a publicat cu regularitate știri provenind de la oficialitățile guvernamentale sau militare ale beligeranților asupra mersului operațiunilor militare. Materialele publicate în oficiosul guvernului român despre conflictul din Orientul Mijlociu au ilustrat poziția perfect echidistantă adoptată.

Informațiile privind declanșarea conflictului, apoi desfășurarea acestuia și poziția adoptată de diverse țări, inclusiv în cadrul dezbaterilor din Consiliul de Securitate al ONU, au evidențiat aceeași grijă pentru o redare corectă, nepartizană a evenimentelor. Astfel, putem remarca astfel grija pentru corecta prezentare a punctelor de vedere ale fiecăreia dintre părțile aflate în conflict este linia de conduită trasată de autoritățile române ziarului „Scânteia” în toată perioada războiului(50).

Aceeași atitudine echidistantă a avut-o ziarul „Scânteia” și față de dezbaterile din Consiliul de Securitate al ONU consacrate războiului din Orientul Mijlociu. Oficiosul guvernamental a reprodus prima rezoluție adoptată de Consiliu, în seara zilei de 6 iunie, asupra conflictului, prin care acesta își exprima îngrijorarea față de „începerea luptelor și situația primejdioasă din Orientul Apropiat” și cerea părților implicate „ca un prim pas”, să ia „toate măsurile pentru încetarea imediată a focului și pentru întreruperea tuturor activităților militare din această regiune”, iar secretarului general al ONU i se cerea să țină la curent Consiliul de Securitate și să-l informeze” imediat” asupra evoluțiilor din regiune.

Următoarea zi, pe 7 iunie, Consiliul de Securitate s-a întrunit din nou „de urgență”, de data aceasta la cererea reprezentantului Uniunii Sovietice, Nikolai Fedorenko. Acesta a lansat atacuri dure la adresa Israelului, acuzând „trupele agresorului” că desfășoară în continuare acțiuni militare împotriva vecinilor arabi, fără să țină cont de rezoluția Consiliului de Securitate privind „încetarea imediată” a focului. El arăta că nu este timp pentru întreruperi și amânări, întrucât „dezvoltarea continuă a evenimentelor” poate crea o atmosferă și mai primejdioasă în zonă. De aceea cerea Israelului” să înceteze imediat și fără condiții

agresiunea împotriva statelor arabe”, propunând și un proiect de rezoluție care cerea încetarea focului la 7 iunie, ora 20. 00GMT, pe care membrii Consiliului de Securitate l-au adoptat în unanimitate.

Ațiunea guvernului român de a scoate în evidență poziția guvernului sovietic –ceea ce nu se întâmplase deloc până atunci –ridică un semn de întrebare asupra interesului guvernului de la București de a face cunoscută componenta puternic antiisraeliană a poziție sovietice față de războiul din Orientul Apropiat. Explicația nu putea fi decât una singură:a doua zi era programată la, Moscova o consfătuire a conducătorilor de partid și de stat din țările membre ale Tratatului de la Varșovia, care trebuia să examineze situația din Orientul Mijlociu.

La 8 iunie era deja finalizat proiectul „Declarației”ce urma să fie discutat și aprobat a doua zi. Prin conținutul lui antiisraelian, proiectul respectiv nu putea satisface exigențele de abordare echidistantă, nepartizană, ale guvernului român. Prezentând însă opiniei publice românești punctul de vedere sovietic, guvernul român pregătea terenul pentru o eventuală detașare românească de grupul format din sovietici și celelalte țări socialiste europene în cazul în care spiritul inițial al „Declarației”nu ar fi putut fi schimbat.

În acest timp, în Consiliul de Securitate, Nikolai Fedorenko a continuat să acuze Israelul de agresiune. Într-un proiect de rezoluție prezentat în ședința Consiliului de Securitate din seara zilei de 8 iunie, el acuza Israelul nu numai că nu a pus capăt acțiunilor militare, dar a folosit timpul scurs de la adoptarea rezoluțiilor de încetare a focului pentru ocuparea a noi teritorii de la RAU și Iordania.

Proiectul de rezoluție sovietic condamna „cu hotărâre” acțiunile, „agresive” ale Israelului și cerea acestuia să-și retragă trupele dincolo de linia de armistițiu și să respecte statutul zonelor demilitarizate. În contrast cu proiectul sovietic, „Scânteia” publica și un rezumat al proiectului de rezoluție prezentat de delegatul american Arthur Goldberg:un text echilibrat, fără excese de limbaj, prin care se cerea Israelului să înceapă rapid tratative în vederea retragerii și dezangajării forțelor și stabilirii unei”păci durabile” cu ajutorul unei terțe părți sau al ONU.

2. Adunarea Generală Extraordinară a ONU în urma războiului de 6 zile

Problema retragerii trupelor israeliene de pe teritoriile arabe ocupate a ajuns și în dezbaterile Consiliului de Securitate. La 14 iunie, Uniunea Sovietică a inițiat un proiect de rezoluție care condamna Israelul

și cerea acestuia să-și retragă”imediat și fără niciun fel de condiții ”trupele dincolo de linia de armistițiu și să respecte statutul zonelor demilitarizate.

Deși a avut sprijinul Bulgariei, Mali, Indiei, Nigeriei și Etiopiei, proiectul a căzut. În aceste condiții, URSS-ul a propus convocarea unei Adunări Generale Extraordinare a Organizației Națiunilor Unite, având înscris pe ordinea de zi un singur punct:” Lichidarea consecințelor agresiunii Israelului împotriva țărilor arabe și retragerea imediată a forțelor israeliene în spatele liniilor de armistițiu”. Deși Statele Unite au avut rezerve față de convocarea Adunării Extraordinare, 73 de state, printre care și România, adică mai mult decât necesarul de jumătate plus unu dintre țările membre, au sprijinit convocarea Adunării Generale Extraordinare.

Astfel, la 15 iunie, reprezentantul permanent al României la Națiunile Unite, ambasadorul Gheorghe Diaconescu, a comunicat secretarului general al ONU, U Thant, că România este favorabilă convocării unei Adunări Generale Extraordinare a ONU, cu ordinea de zi anunțată. La 18 iunie, Scânteia, anunța componența delegației :primul ministru Ion Gheorghe Maurer, Ministrul de Externe Corneliu Mănescu, diplomați și experți(51).

Dezbaterile pe fond ale Adunării Generale Extraordinare a ONU au început în după - amiaza zilei de luni, 19 iunie. Primul a luat cuvântul Alexei Kosîghin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, șeful delegației sovietice. El a propus un proiect de rezoluție care cerea condamnarea „acțiunilor agresive” ale Israelului și a ocupării în continuare de către acesta a unei părți din teritoriul RAU, Siriei și Iordaniei ;cerea ca Israelul să-și retragă” imediat și necondiționat”forțele armate de pe teritoriile statelor menționate la linia de armistițiu și să respecte statutul zonelor demilitarizate, după cum era consemnat în acordurile comune de armistițiu;în sfârșit chema Consiliul de Securitate să ia măsuri active și imediate în vederea lichidării tuturor urmărilor agresiunii săvârșite de Israel(52).

A doua zi, printre vorbitori s-a aflat și reprezentantul permanent al SUA la ONU, ambasadorul Arthur Goldberg. Din cuvântarea lui Arthur Goldberg sunt de reținut trei elemente:respingerea acuzațiilor potrivit cărora Statele Unite s-ar fi implicat logistic în războiul din 5-10 iunie dintre Israel și vecinii săi arabi;respingerea proiectului de rezoluție propus de primul ministru sovietic ;propunerea unui proiect propriu de rezoluție privind situația din Orientul Apropiat.

Interesant este faptul că „Scânteia” nu face o prezentare proprie proiectului de rezoluție american, ci recurge la reproducerea unei relatări după ”Associated Press”. Prin mesajul pe care îl transmitea țărilor implicate în conflictul din Orientul Apropiat, prin importanța pe care o acorda negocierilor dintre părți, prin celelalte elemente pe care le conținea, proiectul de rezoluție american corespundea în mare măsură punctului de vedere al guvernului român, ceea ce ar putea explica și atitudinea ziarului ”Scânteia”(53).

Poziția României față de problematica conflictului din Orientul Apropiat a fost prezentată la New York de președintele Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer. Remarcăm că este cea mai completă prezentare făcută de un oficial punctului de vedere românesc asupra situației din regiune, în care susținerea poziției adoptate se face cu argumente diverse, de ordin juridic, politic, istoric, moral. Nu este pentru prima dată-își începea premierul român discursul în fața Adunării Generale Extraordinare a ONU –când problematica Orientului Apropiat se află pe ordinea de zi a unor dezbateri ale organizațiilor internaționale. Grevată de o moștenire istorică încărcată, situația din zonă, prin implicațiile sale, a demonstrat că poate antrena consecințe grave pentru pacea și securitatea internațională. Iar recenta recrudescență a crizei, în forme acute care au produs o legitimă îngrijorare tuturor țărilor, indiferent de depărtarea lor de locul de conflict, îl îndreptățește pe premierul român să pună întrebarea logică, firească: „dacă fenomenul din această regiune are un caracter peren și ireductibil”?

În numele guvernului român, Ion Gheorghe Maurer își exprima încrederea în capacitatea popoarelor de a soluționa probleme oricât de complicate și de a imprima evenimentelor un curs rațional, ținând seama de interesele fundamentale le tuturor statelor din regiune. Din analiza evenimentelor care au avut loc în Orientul Apropiat în ultimii 20 de ani, Ion Gheorghe Maurer trăgea concluzia că tensiunea din regiune în loc să scadă, practic după fiecare conflict diferendele „au fost amplificate și sporite ”Este timpul-aprecia el-ca acumularea de tensiune în Orientul Apropiat să fie stopată, să înceapă un proces de detensionare care să ducă la crearea unui climat propice „soluțiilor echitabile și constructive”, care să respecte drepturile tuturor statelor din regiune la existență de sine stătătoare, în condiții de securitate. La o astfel de reorientare erau chemate să contribuie toate statele, în primul rând prin abținerea de la orice act susceptibil să agraveze situația, să stimuleze adversitățile sau să conducă din nou la ciocniri periculoase pentru pacea și securitatea internațională”În continuare, premierul român a expus un proiect în patru

puncte care, în concepția guvernului român, chiar dacă nu rezolva în mod miraculos problemele litigioase, făcea posibilă „adoptarea unor soluții raționale și durabile”(54). Dacă ar fi să caracterizăm proiectul românesc, atunci credem că sintagma cea mai adecvată, mai aproape de esența și de intenția guvernului român, ar fi aceea de „sfaturi pentru prieteni”.

Prima cerință a acestui proiect consta în folosirea exclusivă a mijloacelor pașnice pentru soluționarea litigiilor :Eliminarea recurgerii la forță pentru rezolvarea diferendelor dintre state-arăta premierul Ion Gheorghe Maurer –este un principiu care, după o experiență îndelungată a omenirii, și-a făcut loc printre postulatele fundamentale ale relațiilor internaționale(. . .). Fiecare confruntare armată sau act de violență, departe de a contribui la reglementarea vreunei probleme în Orientul Apropiat, a constituit o îndepărtare de la obiectivul instaurării păcii, măbind instabilitatea și insecuritatea regiunii”. Pe lângă faptul că impunerea unui drept prin forță era susceptibilă”de a crea precedente primejdioase și de a atrage riposte similare””, folosirea forței –se sublinia în documentul guvernului român –nu dădea răspunsuri viabile situațiilor complicate, nu putea justifica pretenții de anexiuni teritoriale. Pornind de la această bază principială, delegația română s-a pronunțat pentru retragerea trupelor israeliene de pe teritoriile ocupate, precum și a tuturor trupelor în limitele granițelor dinainte de izbucnirea conflictului.

A doua cerință enunțată în cuvântarea premierului Ion Gheorghe Maurer în fața înaltului for al ONU, pentru „căutarea unei soluții raționale”, era eliminarea imixtiunii străine în treburile țărilor din regiune. Această cerință se înscria în concepția mai largă a guvernului român privind rolul țărilor mici și mijlocii în relațiile internaționale” Nu trebuie subapreciată capacitatea țărilor mici și mijlocii, cum sunt cele din Orientul Apropiat –sublinia Ion Gheorghe Maurer-de a promova regulile conviețuirii pașnice, de a-și acomoda treptat interesele lor de bază și de a cultiva respectul reciproc al personalității și culturii fiecăruia”. În continuare, critica era dirijată împotriva „puterilor colonialiste”, care au folosit, în cursul unei întregi perioade istorice, procedeul imixtiunii în treburile interne cu scopul realizării diferitelor forme de dominație și influență.

A treia cerință avută în vedere de Ion Gheorghe Maurer pentru determinarea unei soluții eficiente în Orientul Mijlociu era respectul intereselor fundamentale ale fiecărui stat din regiune pe baza existenței sale independente și suverane. Nesocotirea acestui factor - arăta premierul român - a dus la o acumulare de tensiuni până la atingerea punctului exploziv. Erau aduse în discuție la acest punct problema

populației strămutate din Palestina precum și victimele conflictului recent.

A patra cerință a lui Ion Gheorghe Maurer s-a referit la metoda care putea duce la o rezolvare pașnică, rațională și de lungă durată a problemelor în suspensie: aceea a tratativelor, a înțelegerii. Abordate în spirit realist, cu calm și luciditate, cu respect mutual problemele relațiilor internaționale, oricât de dificile ar fi, pot fi soluționate pe baza respectării intereselor legitime ale tuturor părților. Efortul principal în acest proces trebuia să aparțină țărilor direct interesate, singurele soluții durabile fiind cele izvorâte din regiune, emanate din cunoașterea aprofundată a situației, dintr-o experiență de conviețuire îndelungată. Numai în cazul în care ”împrejurările” ar împiedica contactul nemijlocit între părțile direct interesate, comunitatea internațională trebuia să intervină pentru „a crea climatul prielnic realizării acestui dialog în viitor”. Ion Gheorghe Maurer sublinia însă că pentru reușita oricărei negocieri era necesară asigurarea deplinei egalități între interlocutori, îndepărtarea tendinței de a impune soluții sau „de a exploata situații militare avantajoase”(55).

Ultima parte a cuvântării premierului român a fost consacrată unor probleme de ordin general privind raporturile dintre state. Principiile relațiilor între state și ideile fundamentale ale conviețuirii popoarelor – arăta Ion Gheorghe Maurer – formează acel bun comun din care se pot desprinde elementele unei dezvoltări în care să nu se mai producă confruntări violente, să nu mai fie victime și distrugerii. Promovarea unei etici internaționale, recunoașterea unor norme ale conduitei statelor în raporturile cu alte state și aplicarea strictă a principiilor fundamentale ale dreptului internațional – sublinia premierul român – constituie „nu numai una din căile posibile pentru îndeplinirea treburilor politice internaționale, ci singura alternativă în calea dezastrului și a nimicirii” România se angajase, prin politica sa externă, la promovarea principiilor ce trebuie să guverneze raporturile dintre state, convinsă fiind că ”vocația unei țări de a contribui la elaborarea și consolidarea principiilor relațiilor internaționale nu este limitată de niciun considerent de mărime sau putere economică și militară”.

Despre „recentele evenimente ”din Orientul Apropiat, Ion Gheorghe Maurer arăta că acestea conțin, în același timp, virtual, două modalități de desfășurare în viitor: a) continuarea stării de criză, cu plata unor ”tributuri sporite” b) din întreaga desfășurare a conflictului din regiune să se tragă învățămintele necesare unei noi abordări, pe o bază nouă, a unei soluții pașnice, de perspectivă. O astfel de evoluție depindea de capacitatea statelor din regiune, precum și a membrilor ONU, de a

desprinde „adevăratele învățăminte” și de a consolida „arsenalul instrumentelor politice ale conviețuirii”.

Ultimele cuvinte ale premierului României erau o chemare sinceră la o soluționare pașnică a conflictului din Orientul Apropiat: „Considerăm că au fost în această zonă, ca și în alte părți ale lumii, suficiente experiențe scump plătite pentru a demonstra necesitatea abordării într-un mod nou, constructiv, a treburilor internaționale. Numeroasele victime și suferințele populației, imensele distrugerii de bunuri materiale și paralizarea resurselor necesare pentru o dezvoltare economică accelerată sunt numai o parte din consecințele generate de menținerea situației conflictuale din Orientul Mijlociu. La scara istoriei nu există succese durabile, impuse prin forță, în disprețul drepturilor legitime ale popoarelor. Metoda elaborării răbdătoare a soluțiilor, respectul în spirit de egalitate al personalității distincte a fiecărui stat și introducerea în relații a unei conduceri întemeiate pe principiile conviețuirii pașnice oferă în cazul Orientului Apropiat (. . .) garanția îndreptării spre o soluție eficientă și trainică de pace și prosperitate pentru popoarele lumii”(56).

Cuvântarea premierului Ion Gheorghe Maurer și activitatea delegației române la Adunarea Generală Extraordinară a ONU, votul acesteia, întâlnirile primului ministru cu șefi de stat și de guvern prezenți la New York, inclusiv o întâlnire la Washington cu președintele SUA, Lyndon B. Johnson a fost urmărită cu atenție, iar comentariile purtau amprenta interesului celui ce le făcea. N. Cable, un diplomat englez, însărcinat cu afaceri la Beirut, de exemplu, declara ambasadorului Iacob Ionașcu că „a citit cu multă atenție și interes ” discursul premierului român, care i-a părut „plin de substanță și sens constructiv, mai ales în timpurile actuale ale evoluției conflictului din Orientul Apropiat”. Modul practic de a avea în vedere posibilitățile de soluționare a conflictului, crearea unui climat necesar pentru ca părțile interesate să poată discuta la masa tratativelor- aprecia diplomatul britanic – „ dau valoare poziției României”.

Aprecierile însărcinatului cu afaceri britanic asupra problemelor Orientului Apropiat coincideau în mare parte cu punctul de vedere al guvernului român: țările arabe, deși în prezent nu vor să negocieze cu Israelul, vor trebui să le accepte, chiar dacă la început se vor realiza poate indirect; Israelul nu poate să rămână mult timp în situația actuală a frontierelor, euforia victoriei va începe să se risipească treptat, dar el nu poate să se retragă fără să aibă garanția că nu vor fi reluate amenințările țărilor arabe; consolidarea încetării ostilităților și realizarea unei apropieri

între părți; o „revanșă” din partea țărilor arabe riscă să complice și mai mult situația etc. Diplomatul britanic a adăugat aplică unele „elemente istorice” din discurs nu au fost apreciate de cercurile britanice: pasajele referitoare la imperialism și colonialism. „A încheiat însă zâmbind, spunând că de fapt era iluzoriu să se aștepte că ele ar putea lipsi din discurs” – raporta ambasadorul I. Ionașcu(57).

Din Israel, ambasadorul Valeriu Georgescu informa Ministerul Afacerilor Externe asupra modului în care a fost receptată cuvântarea premierului Ion Gheorghe Maurer: „În cercurile politice, diplomatice și ziaristice din Israel-raporta el –cuvântarea Consiliului de Miniștri{. . . }, cât și întreaga atitudine a Republicii Socialiste România în problema Orientului Apropiat este mult și favorabil comentată ”.

Ambasadorul român arăta că I. Hazan și Ifrat Aron, din conducerea partidului Mapai, Hendel, redactor la ziarul „ Hoiom”, în mod repetat au ținut să evidențieze faptul că țara noastră era singura țară din blocul țărilor socialiste care nu au condamnat Israelul de agresiune, a pus în față cele două imperative ale situației din regiune :retragerea trupelor la frontierele dinaintea începerii ostilităților și tratative directe între țările în conflict. De asemenea, I. Beker, secretar general al Histadrutului, precum și ambasadorii Franței și Olandei în Israel au relevat că țara noastră, prin linia principală, obiectivă față de Israel și statele arabe, prin faptul că nu a rupt relațiile diplomatice cu aceste țări, „a reușit să aprecieze fundamental conflictul”.

Tot de la Tel-Aviv a parvenit și aprecierea pe care Richard Nixon, fostul vicepreședinte și viitor președinte la SUA, a făcut-o în fața ministrului israelian de finanțe, Pinhas Sapir, la 23 iunie: „ România a dat dovadă de curaj, demnitate, personalitate și independență în poziția pe care o are față de conflictul din Orientul Apropiat” (58). În lumea arabă, cuvântarea premierului Ion Gheorghe Maurer și poziția României față de criza din Orientul Mijlociu, în general au avut urmări importante și de durată. De la Beirut, tot ambasadorul Iacob Ionașcu informa Bucureștiul și despre „primele ecouri” în presa din Liban ale cuvântării președintelui Consiliului de Miniștri.

Chiar a doua zi după pronunțarea discursului la ONU, la 24 iunie, trei ziare care apăreau la Beirut în limbi străine au publicat largi extrase din cuvântare. Sub titlul„Primul ministru român se pronunță în favoarea negocierilor directe”, „L’Orient ”puncta ideea care îl interesa cel mai mult din discurs. Iar subtitlul articolului era „Maurer se detașează de Est”. În rezumatul pe care îl făcea, ziarul evidenția și alte idei:retragerea trupelor, solidaritatea cu țările arabe, necesitatea unei reglementări

„veritabile” între părțile interesate, punându-se astfel capăt unei „drame care a durat prea mult”. Pentru „Le Jour”, trei erau ideile principale: retragerea trupelor, solidaritatea cu țările arabe și necesitatea unei reglementări „între țările interesate”. „Daily Star”, punea, în schimb, accentul pe partea din discurs privind eliminarea amestecului străin, contacte directe între părți, retragerea trupelor de pe teritoriile ocupate și sublinia faptul că „România nu a sprijinit ideile sovietice de condamnare a Israelului”. „L’Orient” făcea și o evaluare de ansamblu asupra discursului: „abil echilibru” între sprijinirea arabilor și necondamnarea Israelului.

Interesul pentru discursul premierului Ion Gheorghe Maurer este ilustrat și de faptul că ziarul „Le Soir” din Liban a publicat textul integral al acestuia. Rezultatul final al Adunării Generale Extraordinare a ONU, convocată la cererea Uniunii Sovietice, nu a dat rezultatele scontate de aceasta. La Cairo, în mediile diplomatice se aprecia că sesiunea a constituit „nu numai un serios insucces al URSS”, dar ea a reflectat și „adevăratele sentimente ale țărilor lumii față de lumea arabă și în special față de Nasser”, că a scăzut „și mai mult, atât pe plan arab, cât și afro-asiatic, prestigiul RAU și al lui Nasser personal, și cu aceasta și al URSS, ca principal sprijinitor”.

Un proiect de rezoluție inițiat de un grup de țări nealiniat, prin care se cerea retragerea trupelor israeliene de pe teritoriile ocupate, nu a fost adoptat, neîntrunind nici adeziunea majorității țărilor afro-asiatice. Țările socialiste, inclusiv România, au votat în favoarea proiectului. De asemenea, țara noastră a susținut și rezoluția pakistaneză, privind Ierusalimul, precum și rezoluția inițiată de Suedia privind asistența umanitară. Faptul, însă, că România s-a desprins de o manieră clară și spectaculoasă de grupul țărilor socialiste, în problemele crizei din Orientul Apropiat, adoptând o poziție proprie, echilibrată, că a căutat să diminueze muntele de ură și de intoleranță reciprocă ce domina raporturile dintre țările din zonă, că nu a condamnat Israelul, iar în unele puncte de vedere s-a apropiat sau chiar s-a identificat cu poziția țărilor occidentale a nemulțumit unele guverne și oficialități din lumea arabă(59).

3. România în sistemul ONU(1968-1970)

Valoarea contribuției pe care organismele internaționale au adus-o la promovarea unui curs nou în viața politică mondială, rezidă în vocația lor de universalitate și, prin urmare, în menirea lor de a crea posibilități

efective pentru abordarea și rezolvarea problemelor, nu din punctul de vedere al unor state sau grupuri de state, ci prin prisma intereselor generale ale întregii omeniri. Funcțiile specifice ale diferitelor organisme s-au modelat în raport cu obiectivele promovate în spiritul colaborării dintre state, crearea condițiilor necesare pentru a-și exprima opiniile în cadrul ONU. În acest spirit, se înscrie și discursul Ministrului Afacerilor Externe al României, Corneliu Mănescu, cu ocazia alegerii sale în calitate de președinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale a ONU din 19 septembrie 1967.

În discursul său, după o retrospectivă istorică în evoluția poporului român, el va sublinia dorința de a respecta aplicarea regulilor de conduită internațională, prin observarea strictă a acestor reguli de către fiecare, unul față de altul. Practic, aceste idei exprimau convingerea fermă cu care abilul diplomat își anunța programul, respectând astfel principiul fundamental pe care era construită Cartea Națiunilor Unite, a egalității în drepturi, subliniind că acest principiu comportă nu numai drepturi, dar și obligații.

Ca membră a ONU, România a privit acest organism, menit să consolideze pacea și securitatea și să instaleze cooperarea internațională ca un for de armonizare a eforturilor tuturor națiunilor, spre realizarea țelurilor lor comune(60). Fiecare națiune este deținătoare a unei experiențe originale, ce reclamă respect, atenție și receptivitate. Fiecare are drumul său de dezvoltare istorică, drum ce îi determină în ultimă instanță fizionomia și personalitatea, specifice în marea familie a națiunilor. În lumina obiectivelor și metodelor Cartei, această diversitate, departe de a fi o sursă de încordare și de conflict între state, constituie punctul de plecare sănătos pentru apropierea lor, pârguia de stimularea aportului sporit al fiecăruia la întărirea păcii și securității internaționale.

În opinia sa, România ca țară socialistă era dornică să extindă cooperarea cu toate țările, indiferent de regimul sau filosofia sa, ea punând în centrul politicii sale prietenia cu țările ce împărțeau această concepție. Într-o lume a prefacerilor ce s-au succedat cu rapiditate fără precedent a ține seama de fapte și a recunoaște realitățile cu clarviziune și fără idei preconceptuate reprezintă o condiție de seamă a capacității de a le îndrepta cursul într-un sens pozitiv.

“ Această sală-arăta Corneliu Mănescu-în care am salutat primirea atâtor membri ai organizației, mai numeroși decât cei fondatori, reflectă și ea toate prefacerile ce au avut loc în lume, inclusiv apariția pe harta politică a lumii a unui mare număr de state tinere care-și afirmă dreptul la existență, independență, și suveranitate. Ele adăugând o nouă

dimensiune a problemelor internaționale prin lupta lor pentru libertate și pentru construirea unei vieți mai bune, de sine stătătoare, întărită și de actualitatea deosebită a aceluși drept cardinal, dreptul popoarelor de a dispune liber, fără amestec străin de soarta lor, de respectarea cărui depinde în ultimă instanță pacea lumii. În respectarea acestui drept, vedem garanția desăvârșirii procesului de încheiere și de dezvoltarea națiunilor care reprezentau o forță motrice a progresului societății”.

În perspectiva dimensiunii problemelor care confruntau pe cei 6 miliarde de locuitori ai Terrei, în cursul acestei generații, problema pusă la acea Adunare, cu acuitate, viza lichidarea conflictelor armate și a focarelor de încordare, adevărate obstacole ridicate în calea propășirii popoarelor. Erau cuvinte calde ce vizau problema păcii și securității, legată indisolubil de satisfacerea aspirațiilor legitime de bunăstare și progres, ale celei mai mari părți din omenire. Ca soluție, propunea lichidarea discrepanțelor dintre stadiile de dezvoltare a țărilor ca un imperativ major pentru toată comunitatea, iar cheia pentru combaterea înapoierii, a analfabetismului, a foametei, rezidă în ultimă instanță din capacitatea fiecărei țări de a-și pune în mișcare resursele materiale și umane proprii și de a se angaja într-un program de dezvoltare bazat pe știință(61) și tehnologia modernă care să revină comunității omenirii și, în primul rând marilor țări industrializate, cu sarcina nobilă de a sprijini și stimula aceste acțiuni.

Cursa înarmărilor continuă să fie un afront la adresa omenirii, o condamnabilă risipă de resurse într-o lume lipsită de mijloace de existență, o periculoasă sursă de încordare. Se știe că fabricarea armelor creează un potențial de primejdii, fiind susceptibile de a fi folosite, fie direct, fie ca instrument al politicii de presiune și amenințare. Arăta că dezarmarea, ca deziderat fundamental al umanității impune măsuri eficiente îndreptate spre distrugerea stocurilor de armamente și în primul rând, pentru interzicerea și distrugerea armelor nucleare(62).

În spiritul discursului său, va fi adoptată la 20 decembrie 1968, Rezoluția 2458 (XXIII) a Adunării Generale a ONU pentru cooperare internațională în domeniul utilizării calculatoarelor, electronice și tehnicilor de calcul pentru dezvoltare. De fapt, era rezumată rezoluția 1365 (XLV), a Consiliului Economic și Social din 2 august 1968 privind folosirea tehnicilor electronice în stocarea, prelucrarea și cercetarea automată a informațiilor în cadrul ONU.

De remarcat faptul că inițiativele românești nu se limitau doar la un an ci urmăreau finalizare în perspectivă a propunerilor formulate așa cum rezultă, atât din discursul lui Corneliu Mănescu cât și din interviurile

acordate la încheierea mandatului său(63). În interviu s-a referit la atmosfera ce a caracterizat sesiunea XXII-a, prin toate dezbaterile care s-au desfășurat pe parcursul celor cinci luni de activitate. Aprecierea enunțată ce a caracterizat atmosfera sesiunii care încredințase României mandatul prezidențial, pornea de la importanța problemelor abordate și a rezultatelor concrete obținute în cadrul dezbaterilor.

Astfel, după prima parte a sesiunii, prin eforturile statelor membre și colaborarea activă a delegațiilor, s-a reușit să se acorde o atenție deosebită ale aspectelor de fond ale problemelor de pe agenda de lucru, care au condus la soluții de substanță, concretizate în rezoluțiile adoptate în unanimitate.

Sesiunea a demonstrat marea valoare a consultărilor oficiale și neoficiale cu o largă participare a reprezentanților statelor, care în final, într-un spirit de egalitate a tuturor pozițiilor delegațiilor interesa-te, să evite angajări în dispute care puteau afecta desfășurarea lucrărilor. Punctele de vedere exprimate degajau posibilități de armonizare, iar consacrarea unor metode de lucru la ONU reflectă pozitiv raporturile dintre state, contribuind la încetățenirea lor în arsenalul diplomației.

Dezbaterile celor două puncte „neproliferarea armelor nucleare” și „problema Africii de sud-vest, rămase pe ordinea de zi în urma primei părți a sesiunii a reliefat strădania delegațiilor statelor membre de a găsi soluții viabile acestor probleme majore ale vieții. Eforturile depuse la ONU pentru lichidarea surselor de încordare și conflict, asociate cu strădania omenirii de a trăi în pace și siguranță, au fost vizibil prezentate în modul de tratare a celor două teme, diferențiate prin aspectele lor concrete dar direcționate spre stabilitate și înțelegere. În interviu s-a referit la recomandarea adresată statelor de către Adunarea Generală privind Tratatul de Neproliferare. Rămâne un act cu implicații multiple și majore pentru întreaga evoluție a omenirii până la realizarea obiectivelor de dezarmare generală, dezideratul esențial al omenirii, pasul ce trebuia făcut vizând oprirea răspândirii armelor nucleare ce reflectă preocuparea generală de a se limita efectele existenței în lume a armelor nucleare. Tratatul elaborat pe baza unor negocieri îndelungate la care și-a adus contribuția și România, care a avansat numeroase propuneri de ameliorare dintre care se remarcă eliminarea pericolului nuclear, exprimându-și convingerea că adoptarea tratatului trebuie să echivaleze cu deschiderea unei noi etape în urmărirea obiectivului dezarmării generale(64).

În opinia exprimată după experiența sesiunii se atestă că în viitor, ONU va acționa cu fidelitate față de acordurile realizate prin consens de

cooperare și înțelegere și care conferă rezoluțiilor adunării generale, puternice și înalte trăsături moral-politice. A subliniat necesară acordarea posibilității ca ONU să-și poată îndeplini eficient rolul în promovarea destinderii în rezolvarea problemelor litigioase și dezvoltarea colaborării între state. Se concluzionează că ONU trebuie să reflecte pe deplin realitățile vremii, ceea ce înseamnă universalitatea organizației, vocație care i-a fost încredințată încă de la fondarea sa.

În interviu se insistă pe necesitatea restabilirii drepturilor legitime ale R. P. Chineze, ca un imperativ esențial pentru întărirea rolului și eficacității ONU în viața internațională. Programul amplu consacrat de sesiunea XXII-a, atestă consacrarea problemelor politice, a dezarmării, a cooperării internaționale, a dezvoltării sociale și economice a statelor, care să ofere posibilități multiple ca ONU să contribuie la opera de promovare a păcii și colaborării. În opinia sa, continuarea și dezvoltarea spiritului constructiv ce s-a impus în dezbaterile sesiunii încheiate, pe baza respectării principiilor Cartei reprezintă una din cele mai importante cheazășii în reușita viitoarelor acțiuni ale ONU(65).

Prin glasul reprezentanților României se susținea colaborarea largă a statelor, pe baza egalității în drepturi, echității, și respectului reciproc, prin considerarea cu răbdare și bunăvoință a argumentelor și propunerilor tuturor părților, se pot dobândi soluții viabile, de durată, în cele mai spinoase probleme. Aceste idei atestă contribuția pe care România a adus-o la sesiunea a XXII-a, fiind de natură să întrunească numeroase noi aprecieri, elogioase, ale politicii externe pe care guvernul român le-a promovat consecvent cu realism și principialitate, în interesul major al păcii și securității internaționale.

De la admiterea sa în 14 decembrie 1955 ca membră a ONU, România s-a afirmat ca un motor activ al diplomației, lărgindu-și neconținut sfera de preocupări și de acțiune, prin contribuții proprii și inițiative originale la activitatea instituțiilor ce alcătuiesc sistemul ONU. Astfel, era membră a 41 de organizații internaționale, guvernamentale și a 312 organizații internaționale neguvernamentale, România împreună cu țările socialiste și cu numeroase alte țări de pe toate continentele fiind participantă la această formă de cooperare a statelor, aducând o contribuție proprie la dezbaterile și soluționarea problemelor care preocupă națiunile lumii (66). Numai în 1968, R. S. R a găzduit 7 manifestări de amploare ale organismelor ONU. Un ecou deosebit l-a avut reuniunea mixtă a Comitetului de Administrare și Coordonare a ONU și a Comitetului pentru programe și coordonare a ONU.

Guvernul român a invitat organismele de coordonare ale ONU într-o reuniune ce a avut loc între 3 și 5 iulie 1968 la București, în Palatul Marii Adunări Naționale. În faza pregătitoare, într-un interviu realizat de Eugen Preda la sediul ONU din New York, cu Martin Hill (67), asistentul special al secretarului general al ONU, acesta preciza obiectivele și problemele concrete ce erau puse în fața reuniunii mixte de la București, a celor două organisme din sistemul ONU, Comitetul administrativ de coordonare și Comitetul de programare și coordonare. De obicei, aceste reuniuni aveau loc în cele două sedii permanente ale ONU. Palatul de sticlă din New York și Palatul Națiunilor din Geneva. Treptat, aceste reuniuni au început să se desfășoare în funcție de invitațiile unor state și în alte capitale.

Răspunzând cu amabilitate, din relatările sale desprindem importanța acordată inițiativei României și a guvernului său, de a găzdui reuniunea celor două organisme, cu funcții deosebite în sistemul ONU: Comitetul Administrativ de Coordonare ce era în atenția Secretarului General al ONU și din conducătorii executivi ai diferitelor organizații specializate, având totodată, responsabilitatea majoră în a asigura ca organismele sistemului ONU, inclusiv organizațiile independente, să lucreze împreună cantitativ și eficient. Comitetul de Programare și Cooperare cuprindea reprezentanți ai 16 guverne, printre care și al României. Scopul activităților a fost de a examina programul de lucru al ONU în domeniul economic, social și al drepturilor omului și de a furniza consultări Consiliului Economic și Social (E. C. O. S. O. C), în probleme de coordonare.

Cel mai important scop al reuniunii mixte de la București (cea de-a patra) era să continue prin contacte personale la o mai bună și sinceră înțelegere și conlucrare între guvernele reprezentate în Comitetul de Programare și Coordonare și oficialitățile internaționale care conduc diferitele agenții ale ONU.

Reuniunea mixtă de la București a prilejuit schimburi de vederi, iar cele două organisme au primit cu bucurie inițiativa guvernului român pentru care secretariatul ONU și-a exprimat profunda recunoștință și apreciere față de cooperarea strânsă a autorităților române, în vederea reuniunilor. Se cuvine să marcăm semnificația reuniunii organismelor de coordonare care au avut loc între 3 -5 iulie 1968. Marile probleme puse în discuție în cadrul Comitetului Administrativ de Coordonare și al Comitetului pentru Programe și Coordonare, atestă participarea conducătorilor tuturor organizațiilor specializate ce lucrau în sistemul ONU. Astfel, Comitetul Administrativ de Coordonare se întrunea sub

președinția secretarului general al ONU, spre a examina diferite probleme de colaborare între agenții, probleme care apăreau în procesul înlăptuirii hotărârilor adoptate, fie de către Adunarea Generală a ONU, fie de către organele de conducere ale instituțiilor respective. Comitetul pentru Programe și Coordonare este un organism al E. C. O. S. O. C. , fiind format din reprezentanți ai 16 state, aleși prin vot secret, pe o durată de 3 ani. (România se număra printre ele).

Comitetul a fost înființat cu scopul de a examina și informa Consiliul Economic și Social asupra măsurilor necesare pentru o cât mai rațională integrare a diferitelor programe speciale într-un coerent program de ansamblu al ONU și pentru concentrarea eforturilor care se depuneau în complexul sistem instituțional al Națiunilor Unite, în vederea afirmării unor obiective prioritare, legate îndeosebi de nevoia țărilor în curs de dezvoltare.

Dezbaterile din reuniunea mixtă au evidențiat faptul că, pe prim plan erau situate problemele locului omului în procesul complex al dezvoltării economico-sociale, că reprezintă un prilej de satisfacție privind spiritul cooperării care i-a însuflețit pe toți membrii. În acest sens, sunt edificatoare opiniile și impresiile participanților, inclusiv declarația secretarului general al ONU, atât înainte de reuniune, cât și după.

Înainte de deschiderea reuniunii mixte, secretarul general, U. Thant a precizat că a avut ocazia de a veni în România, în a treia vizită, păstrând amintiri foarte bune despre primirea deosebit de călduroasă făcută, despre cele două vizite anterioare, despre ospitalitatea cu care a fost întâmpinat de poporul și de guvernul român. El le-a exprimat cu această ocazie, cele mai calde salutări și cele mai calde urări guvernului și poporului român. În interviul său, preciza scopul principal al sosirii sale în România, acela de a participa la ședințe sub egida ONU, inclusiv ale Comitetului Administrativ de Conducere, din care făcea parte, alături de toți conducătorii executivi ai organizațiilor specializate. Totodată, preciza că va lua parte și la ședințele Comitetului pentru Programe și Coordonare ale Consiliului Economic și Social, dar și la ședințele mixte ce erau utile și fructuoase pentru activitatea Națiunilor Unite(68).

Se cuvine să precizăm că la deschiderea sesiunii mixte din 3 iulie 1968, de la Palatul MAN, au participat numeroși înalți funcționari internaționali, conducători ai instituțiilor specializate de sub egida ONU. Din partea României au participat, președintele Consiliului de Stat, Nicolae Ceaușescu, cu care U. Thant a avut întrevederi și convorbiri utile pe timpul vizitei la București, președintele Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer și Ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu,

distinsul președinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale (opinia lui U. Thant) cu care a avut convorbiri în probleme de interes reciproc între România și ONU. Erau prezentate opinii și impresii ale participanților, potrivit surselor studiate(69):astfel, U. Thant , aprecia desfășurarea ședințelor pe care le-a condus ca încununate de succes, determinând rezultate deosebit de bune. Concluzia să a fost că atmosfera de lucru care a domnit în timpul ședințelor, cordială pe toată durata reuniunii, s-a caracterizat prin spirit de înțelegere și cooperare. Aceasta s-a datorat bunei conlucrări din partea tuturor reprezentanților guvernelor, cu șefii instituțiilor specializate.

În dezbaterile comisiei a II-a asupra raportului E. C. O. S. O. C. , se face o evaluare a anului analizat, urmând a se întreprinde în mod mai eficient, în viitor, acțiuni, ca bilanțul să nu mai fie atât de descurajant (70). Discuții vii și contradictorii au existat cu prilejul analizei raportului în cea de-a II-a conferință a Națiunilor Unite pentru comerț și dezvoltare și a Consiliului de Comerț și Dezvoltare, care a avut loc în ianuarie 1968, la New Delhi, deși concepută și așteptată ca fiind de natură să introducă în practica curentă a relațiilor, cele mai multe din recomandările primei conferințe, s-a terminat fără rezultatele scontate.

Cu prilejul sesiunii de la Geneva a Consiliului pentru comerț și dezvoltare, care a avut un caracter mai constructiv, ca și în cadrul sesiunii Adunării Generale a XXIII-a, rechizitoriul țărilor în curs de dezvoltare a ținut să exprime nemulțumirea acestora față de țările puternic dezvoltate.

În raportul ONU pentru industrializare, ca și în sesiunea Consiliului ONU, ținută la Viena în aprilie –mai 1968, se dădeau speranțe legitime cu privire la posibilitățile reale de cooperare în domeniul dezvoltării industriale și abordării realiste a dificultăților majore ce stăteau în calea accelerării dezvoltării industriale. Sesiunea a XXIII-a a Adunării Generale, a analizat raportul asupra fondului Națiunilor Unite pentru investiții capitale, readucând amărăciunea profundă pe care majoritatea țărilor în curs de dezvoltare o resimțeau ca urmare a faptului că acest fond era doar pe hârtie, contribuțiile făcute până atunci erau insuficiente pentru aparatul său administrativ.

O trăsătură caracteristică a inițiativelor țării noastre în plan diplomatic o constituie abordarea unor teme de mare importanță, pornind de la realitățile concrete ale timpului și vizând prin anticipare o dezvoltare în perspectivă cu ramificații și incidente, în diferite sfere ale colaborării internaționale. Sunt acțiuni specifice de mare importanță, care conferă prin retrospectivă, valoare unor idei și confirmă vitalitatea principiilor pe care România își fundamenta participarea la progresul

umanității(71). Respectul de care se bucura România în lume este dovedit prin întreținerea relațiilor diplomatice și consulare cu 96 de state și legături economice cu peste 100 de țări (31 iulie 1969).

România promova apropierea între popoare, prin mijlocirea organizațiilor internaționale adevărate foruri de afirmare a specificității fiecărui popor și de armonizare a eforturilor pentru pace, înțelegere și progres. Apărarea și promovarea principiilor relațiilor interstatale erau determinate atât de interesele specifice fiecărei națiuni, cât și de necesitatea însumării eforturilor pentru edificarea unui climat de securitate, în sensul legalității internaționale, prin promovarea principiilor consacrate și în Carta ONU.

Toate acțiunile întreprinse de statul român pentru intensificarea legăturilor cu țările europene, în vederea afirmării unei atmosfere generale de destindere, propice cooperării și apropierii între popoare, vizau asigurarea securității în Europa și în lume, astfel, în cadrul organizațiilor internaționale propunerile României, ca și punctul ei de vedere în chestiunea securității europene, au fost unanim acceptate. Este cazul rezoluției intitulată „Acțiuni pe plan regional, în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate dintre statele europene, cu sisteme sociale diferite”(72), fiind prima rezoluție a Adunării Generale, care consacra importanța fenomenului de destindere în Europa și a afirma influența acestui proces asupra ansamblului relațiilor internaționale și soluționării marilor probleme încă nerezolvate(73).

Valoarea politică a acestui document era sintetizată în cuvintele pe care Thant, le-a rostit în Adunarea Generală cu prilejul adoptării rezoluției:această rezoluție conține un număr de principii și realități ale cooperării internaționale la nivel regional care sunt în deplină consonanță cu țările Cartei ONU și capabile, dacă sunt aplicate, la probleme practice să contribuie în mod direct și pozitiv la destinderea încordării și la îmbunătățirea relațiilor dintre națiuni, pretutindeni(74).

Schimbările de vederi, contactele bilaterale cu reprezentanții statelor coautoare, în cadrul ONU, a unor rezoluții, a avut ca scop stimularea inițiativelor și găsirea de noi modalități cât mai eficiente pentru realizarea principiilor afirmate de rezoluția cu privire la dezvoltarea colaborării în Europa. Reprezentanții României au acționat în lupta politică pentru triumful principiilor în relațiile internaționale să fie consacrate prin termenul juridic al încorporărilor într-un cod al normelor de conduită internațională. România a propus ca în 1970, an jubiliar, să fie momentul prielnic pentru adoptarea declarației ce enumera aceste principii.

Semnarea Tratatului de Neproliferare (Iulie 1968), atestă că România susținea necesitatea acordării de către statele europene a unor garanții de securitate reală într-o formă juridică adecvată pentru statele neposezoare de arme atomice, până la completa interzicere și distrugere a armelor nucleare. Prin această poziție, România susținea necesitatea conviețuirii pașnice și a colaborării internaționale. Țara noastră fiind printre coautorii rezoluției ONU, în acest sens, al cooperării pașnice între state, conștientă de importanța spațiului cosmic pentru preocuparea lumii viitoare, care a condus la încheierea Tratatului privind utilizarea cosmosului și corpurilor cerești în scopuri pașnice(75). Totodată, a inițiat acțiuni ce au culminat prin adoptarea în 1965, a declarației privind promovarea în rândurile tineretului a idealurilor păcii, înțelegerii și respectului între popoare (76), document ce constituie dovada vie a preocupării pentru destinele ei de mâine.

Inițiativa României în cadrul sesiunii a XXIII-a a Adunării Generale a atras atenția asupra importanței cooperării în folosirea calculatoarelor electronice în economie.

Rezoluția adoptată(2458 din 20. XII. 1968)reflecta importanța ordinatoarelor pentru progresul unor sectoare economice și sociale vitale. De reținut preocuparea ce a determinat România să facă o serie de propuneri. , sporind numărul de specialiști cu calificare superioară, inclusiv formarea cadrelor pe domenii stricte de specialitate. Inițiativa va fi însușită și înscrisă în programele de acțiune ale diverselor instituții specializate, interesate, fie O. I. M. , fie UNESCO, care au elaborat rapoarte în problema resurselor umane și au propus de a se proclama anul 1970 ca an internațional al educației(77).

În concepția românească, cooperarea economică internațională în sistemul ONU a trebuit permanent orientată spre înlesnirea eforturilor tuturor statelor ce doreau să creeze condiții prielnice, necesare cooperării în domeniul economic și tehnico-științific. Toate proiectele inițiate prin cooperare cu Națiunile Unite(P. N. U. D, F. A. O. , O. I. M)se realizau în Romania în domeniul irigațiilor care au fost distruse și al organizării și conducerii științifice a producției. În toate studiile inițiate se atestă că numai în 1968 capitala țării a găzduit 7 manifestări de amploare printre care și simpozioanele desfășurate sub auspiciile C. E. E. /ONU. Cu rezonanță deosebită a rămas Reuniunea mixtă a Comitetului Administrativ și a Comitetului pentru Programe și Coordonare ale ONU, prima reuniune a acestor organe desfășurată în afara sediilor ONU(78).

4. Noile poziții ale României în cadrul ONU

În condițiile de tensiune și încordare din Europa și întreaga lume, începea în septembrie 1968 sesiunea a XXIII-a a Națiunilor Unite, în cursul căreia s-a încercat unirea eforturilor popoarelor în vederea menținerii păcii și securității internaționale. Astfel, delegatul Suediei pentru țările occidentale și delegatul Cehoslovaciei, pentru țările socialiste, ori delegatul Siriei pentru Asia, al Algeriei pentru Africa, al Ecuadorului pentru America Latină, la care s-a adăugat în numele țării sale delegatul cubanez, au relevat cu toții, în cuvinte deosebit de calde, contribuția Ministrului de Externe al României, Corneliu Mănescu, în exercitarea funcției de președinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale. Împreună cu aprecierile pozitive unanime, privind competența, calmul, obiectivitatea și spiritul de echitate al acestuia, dovedit în dificila sesiune trecută, era apreciată contribuția constructivă la lucrările sesiunii, de către toți participanții la ședința finală care au reținut cu interes evident, contextul în care au fost formulate aprecieri, sublinierile de principiu care le-au însoțit. Era marcat tactul diplomatic și atitudinea României față de tensiunile existente în Europa, în urma intervenției militare din Cehoslovacia.

Respectarea principiilor Cartei ONU de care Corneliu Mănescu s-a dovedit atât de ferm atașat, se impunea a fi pe primul plan al atenției tuturor președinților viitoarelor Adunări Generale. Cuvintele rostite au fost, de altfel, aprecieri directe față de politica externă a României, îndeosebi subliniindu-se noile orientări și o reală adeziune exprimată față de această politică principală a cărei vie și constant manifestată acțiune, s-a simțit atât în viața internațională ca atare, cât și în cadrul acestui important for care rămâne ONU.

La deschiderea oficială a celei de-a XIII-a sesiuni a Adunării Generale, din septembrie 1968, s-a insistat pe conținutul poziției românești, subliniindu-se astfel, promovarea principiilor Cartei ONU prin toate eforturile delegației române. Pentru statornicirea unui climat de încredere și cooperare –a arătat Corneliu Mănescu la deschiderea noii sesiuni, „este astăzi mai necesară ca oricând mobilizarea acțiunilor tuturor statelor, ale tuturor guvernelor”(79).

Amplificarea activă în acțiunile internaționale ale României, vizau diferitele aspecte ale realizării dezarmării în care s-au înscris și inițiativele românești, astfel, participarea la Conferința statelor nepose-soare de arme nucleare, desfășurată între 29 august -28 septembrie 1968 la Geneva (80) și acceptarea propunerii suedeze privind extinderea

cooperării în domeniul seismic, în condițiile în care Tratatul de la Moscova din 1963 a vizat doar interzicerea experimentelor nucleare în aer, în cosmos și apă fără a se ajunge la un acord între cele două mari puteri (SUA și URSS), pentru mediul subteran, datorită diferendelor legate de convenirea unor modalități de control, atestă cu claritate orientarea spre noi direcții în politica externă, total diferită de a Moscovei.

La 30 de ani de la invadarea Cehoslovaciei, istoricul Ioan Scurtu a realizat o analiză pertinentă în succesiune cronologică ale noilor orientări inițiate de conducerea partidului și statului pentru anii: 1968-1972. După evocarea evenimentelor celor mai semnificative ale distanțării de Moscova, se atestă atitudinea nouă a României ce adoptase după 1960 linii proprii în abordarea problemelor internaționale. Uniunea Sovietică nu mai putea conta cu anticipație pe votul României la ONU, iar nu o dată, reprezentanții țării noastre au votat diferit de „blocul socialist”.

Realitatea istorică, este relevată concret: „În mod firesc-arăta Ioan Scurtu-conducerea de la București a privit cu simpatie evenimentele din Cehoslovacia, unde sub conducerea lui Alexandru Dubcek s-a încercat construirea unui socialism cu față umană”. Așa se explică faptul că Nicolae Ceaușescu a efectuat o vizită oficială în Cehoslovacia în zilele de 15-17 august 1968, prilej cu careși – a exprimat deschis solidaritatea cu politica lui Dubcek și a stăruit pentru dezvoltarea de sine stătătoare a fiecărei țări socialiste, fără niciun amestec din afară.

În aceste condiții atitudinea Bucureștiului de condamnare energetică a invaziei trupelor Tratatului de la Varșovia în Cehoslovacia, declanșată în noaptea de 20/21 august 1968, nu a fost un act izolat și nici unul de conjunctură, ci se înscrie într-o anumită linie politică, urmată de regimul de la București pe parcursul celor 10 ani, de după retragerea trupelor sovietice din România(81).

În acest mod de abordare se înscrie și istoricul Petre Otu, care aduce în spiritul celor afirmate, documente inedite privind raportul româno-cehoslovac, în timpul „Primăverii de la Praga”, care atestă prietenia și sprijinul necondiționat al României, față de încercarea de democratizare a socialismului. În opinia istoricului Petre Otu, momentul cel mai important al raporturilor româno-cehoslovace l-a constituit vizita delegației conduse de Ceaușescu în Cehoslovacia (15-17 august). Liderii politici, la 16 august au semnat Tratatul de Prietenie, Colaborare și Asistență Mutuală, conform articolului 51 al Cartei ONU, prin care se obligau să acorde neîntârziat tot ajutorul pentru respingerea în caz de agresiune. Tratatul semnat pe o perioadă de 20 de ani, urma să fie

prelungit la fiecare 5 ani, atâta timp cât niciuna din părțile va denunța în scris. Liderul Ceaușescu a declarat la București deplină înțelegere și caldă simpatie, reafirmând cele spuse la Praga față de procesul reformativ declanșat în ianuarie 1968, în Cehoslovacia. Deosebit de semnificativ este faptul că în 1968 România a reînnoit Tratatul de Asistență Mutuală numai cu Cehoslovacia, deși în acel an se împlineau două decenii de la parafarea tratatelor similare cu țările socialiste(82).

Larga deschidere a noilor orientări din politica externă vor fi concretizate prin acțiunile inițiate de București, cu rezonanță deosebită în lumea occidentală ce a culminat cu vizita președintelui Richard Nixon la București, din 2-3 august 1969.

În eşalonarea momentelor importante în care România s-a implicat se remarcă coloclviul european al cooperării și securității ce a avut loc între 26 și 28 iunie 1969 la București, având ca temă: „Dezvoltarea cooperării între statele europene –premisă a unui climat de pace și securitate în Europa”. A fost organizat sub auspiciile Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale din România(A. D. I. R. I), având ca invitați prestigioase personalități din domeniul relațiilor internaționale, diplomați, economiști, parlamentari și ziariști din Europa și de pe alte continente. Cei 20 de participanți au avut posibilitatea să-și împărtășească în cadrul acestei reuniuni, opiniile și să-și exprime punctele de vedere în legătură cu una din problemele de importanță majoră pentru întărirea păcii și înțelegerii între popoare-problema securității europene.

În opinia lui Mircea Malița, adjunct al ministrului afacerilor externe, secretar general al A. D. I. R. I dezbaterile sincere ale participanților au subliniat că întâlnirea a jucat rolul unui laborator de idei, al unui atelier în care s-au formulat noile poziții privind examinarea factorilor de decizie politică a statelor europene. Soluțiile asupra securității, păcii și cooperării au necesitat o fază intermediară de pregătire în care oamenii de știință, observatorii atenți ai fenomenelor europene, cercetători și analiști, și-au expus părerile, inclusiv participanții din SUA, Canada, Liban și din Mexic. Ca și europenii, ei s-au pronunțat cu competența câștigată în anii îndelungați de studii politice, într-un spirit deschis asupra ideilor care puteau genera soluții pentru securitatea și pacea în Europa. La București, ei au cunoscut mai îndeaproape principiile pentru care se milita. În acest cadru, președintele Consiliului de Miniștri al R. S. R., acad. Ion Gheorghe Maurer, președinte de onoare al A. D. I. R. I aprecia,„pentru a fi eficiente și viabile răspunsurile la problemele importante ale Europei, trebuie să căutate și găsite exclusiv

prin căi și mijloace pașnice, pe temeiul principiilor și metodelor consfințite în Carta ONU, a căror respectare și aplicare riguroasă de către toți și față de toți, oferă cheazășia unei păci și securități pașnice”(83).

În spiritul acestor inițiative, România a participat la diviziunea internațională a muncii, prin intensificarea și diversificarea relațiilor economice internaționale. Schimburile economice și colaborarea tehnico-științifică dintre state a constituit în concepția românească o bază trainică a cooperării internaționale, un factor important al progresului fiecărei țări, prin creațiile materiale și spirituale. Opinia românească era consacrată și apreciată pe arena mondială deoarece fiecare țară era interesată în mod vital în dezvoltarea continuă în schimburile economice (84).

Noile cercetări în politica externă a țării au fost sintetizate și de Tezele C. C. ale P. C. R pentru Congresul al X-lea al partidului, care subliniau:RSR va promova în continuare o politică externă în centrul care ia să situeze în mod statornic prietenia frățească, alianța și colaborarea multilaterală cu țările socialiste(85). Dezvoltarea relațiilor României cu țările europene dovedesc că „promovarea în mod constant, pe baza principiilor enunțate, permit dezvoltarea relațiilor bilaterale inter-europene, drept una din căile cele mai eficiente pentru întărirea încrederii și stimei reciproce între națiunile europene”(86). În opinia noastră, toate materialele comentate erau menite să asigure pregătirea și desfășurarea Congresului al X-lea al P. C. R. Opiniile exprimate erau de fapt, cadrul necesar de a argumenta ecoul intern și internațional al lucrărilor Congresului al X-lea, care vor fi amânate datorită vizitei președintelui SUA, Richard Nixon. (87).

Luna august a anului 1969 a fost una specială pentru regimul Ceaușescu. A fost mai întâi vizita lui Richard Nixon (2-3 august), prima vizită a unui șef de stat american în România. A urmat Congresul al X-lea al P. C. R(6-12 august)amânat 2 zile pentru a permite prezența oaspetelui american pe pământ românesc. Gestul a iritat considerabil Moscova, care a considerat vizita lui Nixon și gestul liderilor români, o intervenție în sfera să de influență(Magazin istoric, nr. 3/2008). Apoi la 17 august, România și Israelul au procedat la ridicarea nivelului de reprezentare diplomatică la rang de ambasadă, ceea ce a generat o gravă criză a raporturilor dintre București și țările arabe(Siria, Irak, Egipt, Sudan)(93).

Prin prezentarea celor amintite, am considerat necesar să evidențiem accentuarea distanțării față de Kremlin și noile orientări ale țării, spre marile puteri occidentale. Vizita lui Nixon era încununarea

unui moment deosebit de fructuos din partea activității diplomaților, delegaților și reprezentanților României la Washington și la New York. Vizita a fost pregătită temeinic prin întâlnirile avute în tot cursul anului 1969.

Astfel: în ianuarie a avut loc vizita în România a senatorului Walter Mondale, democrat din partea statului Minnesota. A fost primit de președintele Ceaușescu și la conducerea M. A. N. și M. A. E. Concomitent schimburi culturale și comerciale întregeau bunele relații. La 26 iunie Casa Albă a anunțat oficial că președintele Richard Nixon a acceptat invitația de a vizita România. El va expune liderilor Congresului SUA, motivul vizitei: „noi trebuie să arătăm celor 150 de milioane care locuiesc în acea parte a lumii vechi că SUA nu a renunțat la ele. . . noi nu mergem acolo pentru a antagoniza pe sovietici sau pentru a crea o situație revoluționară pe care nu o vom pute ajuta ci mergem acolo pentru a oferi speranță popoarelor din Europa de răsărit”(88).

În pregătirea vizitei, președintele Nixon numea la 22 iulie pe Leonard Carpenter Meeker în calitate de ambasador extraordinar și plenipotențiar al SUA, în România, ce a ocupat această funcție până la 10 mai 1973. Era unul din diplomații de prestigiu pe care Departamentul de Stat European îl desemna pentru calitățile sale.

Vizita oficială a avut loc în zilele de 2-3 august 1969, în România, fiind prima vizită a unui președinte SUA, în România după 1945, în același timp, prima într-o țară din Europa de răsărit. Întrucât la Departamentul de Stat domnea părerea că o astfel de vizită ar fi putut submina negocierile sovieto-americane pentru Limitarea Armelor Strategice (S. A. L. T), toate discuțiile legate de realizarea vizitei s-au purtat între Consiliul pentru Securitate Națională de pe lângă Casa Albă (Henry Kissinger și adjunctul său Helmut Sonnenfeldt) și Ambasada Română la Washington (ambasadorul Corneliu Bogdan și primul său colaborator, consilierul Iosif Gheorghiu). Departamentul de Stat și Ambasada SUA din București au fost implicate în realizarea vizitei, numai după anunțul oficial al Casei Albe din 28 iunie. În timpul vizitei, președintele Nixon a fost însoțit de soția sa, de Henry Kissinger și consilierii săi de la Casa Albă.

În afara oficialităților române, Nixon a avut întâlniri cu reprezentanți ai vieții sociale și culturale române. Reține atenția următoarea declarație făcută de Nixon, când a vorbit despre raporturile româno-americane: “o legătură pe care o împărtășim este aceea a originii a peste 160 de mii de persoane ce au venit în SUA pentru a ne ajuta să clădim națiunea noastră”. În cadrul discuțiilor dintre cei doi președinți a

fost abordată și chestiunea chineză (inclusiv inițiativa României de a sprijini R. P. Chineză să devină membră a ONU). S-a discutat și necesitatea reducerii tensiunii în Europa și în Orientul Apropiat și în mod deosebit în Asia.

În acest context, Nixon a folosit vizita sa la București pentru a transmite un mesaj liderului nord-vietnamez, Ho Și Min. Printre ziaristi și comentatorii de radio și de televiziune, care au însoțit delegația SUA a fost și un reprezentant al postului de radio Vocea Americii (Mircea Carp). A fost pentru prima dată de la instalarea regimului comunist, când autoritățile române au permis intrarea în România a unui reprezentant al postului Vocea Americii, ca un gest de respect față de președintele SUA, deși postul respectiv ca și Europa Liberă, continuau să fie considerate ostile României. Căldura cu care a fost primit de către populația Bucureștiului, l-a impresionat profund pe Nixon, care a declarat ulterior că în România a avut **cea mai emoționantă experiență** dintre cele peste 60 de țări vizitate(89).

Trebuie spus că această vizită a creat un climat extrem de favorabil dezvoltării relațiilor bilaterale româno-americane, inclusiv consacrarea noilor orientări de politică externă ale țării, datorită prestigiului câștigat prin inițiativele în cadrul ONU, (după admiterea sa ca membră în 1955). Era astfel, prețuirea și recunoașterea unei țări iubitoare de pace, care făcea treptat, opinie separată de sistemul „bolșevic” al Moscovei.

Este edificator în acest sens faptul că, după revenirea sa în SUA, Richard Nixon declara la 4 august 1970, în cadrul informării pe care a făcut-o la Casa Albă, liderilor din Senat și Camera Reprezentanților, opinia sa cu privire la turneul efectuat în unele țări din Asia și România. Nixon a afirmat printre altele: „Statele Unite trebuie să renunțe la abordarea monolitică față de țările din zonă” după care a continuat „a meritat să ocolesc o jumătate de glob pentru a-l întâlni pe Yahya Khan în Pakistan și pe Ceaușescu în România”. În cartea sa, Henry Kissinger „Anii de la Casa Albă”, scria că scopul vizitei lui Nixon a fost „de a reaminti Moscovei că el a avut opțiuni față de Europa de Răsărit și de asemenea, față de RP. Chineză, pe care, de câțiva timp România o sprijină”(90).

Vizita a stimulat raporturile comerciale româno-americane, fapt ce corespundea preocupărilor României de a diminua dependența economică față de Moscova și de a intensifica comerțul său cu țările din afara blocului socialist. La rândul său, administrația SUA a văzut, în dezvoltarea schimburilor economice bilaterale, un domeniu care putea să contribuie la diminuarea influenței Moscovei asupra Bucureștiului.

Rezultatele practice nu au întârziat să apară; ele s-au concretizat în succesiune cronologică dovedindu-se astfel schimbarea raporturilor în relațiile româno-americane, raporturi speciale, accentuate după 1967.

Astfel, la 3 august s-a semnat la București *Înțelegerea privind stabilirea și funcționarea* în Statele Unite și în România a unei Bibliotecii Americane și respectiv a Bibliotecii Române, care de atunci au oferit condiții noi de informare pe multiple planuri. Trebuie spus că înțelegerea a intrat în vigoare chiar în aceeași zi. La 4 august 1969, Paul Findley, deputat republican din partea statului Illinois, a introdus în Camera Reprezentanților rezoluția H. R. 13305, prin care se cerea Congresului să acorde președintelui SUA, autoritatea să extindă statutul clauzei națiunii celei mai favorizate, României. La 5 august, Walter Mondale, senator democrat din partea statului Minnesota, a introdus în Senat rezoluția S. 2775, privind acordarea statului clauzei națiunii celei mai favorizate, României(91).

Pe de altă parte, s-a acționat concret prin diverse schimburi sportive(92), culturale(93) ori traduceri de cărți, care în tot cursul anului au contribuit la intensificarea cunoașterii științifice în plan cultural. Intensificarea schimburilor pe multiple planuri, atestă dorința reciprocă de extindere a relațiilor bilaterale româno-americane. Pe baza unei analize pertinente, Mircea Malița, în virtutea atribuțiilor sale deținute ca martor direct la numeroase evenimente ale anului internațional, a făcut o amplă caracterizare a principalelor direcții de dezvoltare a trăsăturilor esențiale ale ambianței politice, morale, ale anului 1969. El evidențiază faptul că orice negociere începută în 1969, rămâne de bun augur. Subliniază înmulțirea inițiativelor de pace, când tot mai multe metropole au devenit sedii de tratative, unde s-au reînnoit eforturile de a închide focarele deschise de conflicte. Se concluzionează astfel, că anul 1969 merită atributul de diplomatic(94). În spiritul concluziei formulate cu o autoritate diplomatică, exemplificăm abordarea temeinică a unor rezoluții adoptate, precum și consacarea unor studii care să reflecte în evoluție poziția României față de problemele omenirii. Au fost publicate sinteze privind universalitatea principiilor fundamentale ale dreptului internațional(95), sinteze „România și cooperarea economică internațională” (96).

Delegația română la ONU va susține în cadrul lucrărilor sesiunii a XXIV-a a Adunării Generale, coordonatele dezvoltării politicii noastre externe, pe baza recomandărilor Consiliului de Stat și Consiliului de Miniștri al RSR, exprimând acordul organelor constituționale ale țării față de propunerea de a se organiza o conferință europeană, adresându-se tuturor statelor europene și tuturor factorilor interesați, chemarea de a

conlucra în spiritul înțelegerii reciproce, pentru pregătirea și reușita unei asemenea reuniuni. Toate acestea își găsesc reflectarea în studiul „Exigențele unui climat de destindere în Europa”(97).

Nu întâmplător, la București primul ministru al Suediei, formula cu înțelepciune o cerință majoră de perspectivă, care va duce la instaurarea unei atmosfere de înțelegere și prietenie, a popoarelor, în anul 1969: contactul dintre oameni creează contracte între națiuni, Aria acțiunilor și măsurilor ce pot asigura colaborarea statelor europene, în direcția obiectivului esențial care era securitatea europeană, trebuia extinsă. Toate propunerile și aprecierile formulate de România ca și de alte state erau pătrunse de justețea avansării, în vederea realizării securității, într-un climat ce mai condiționa elemente de încredere ori considerații ce puteau fi interpretate diferit. Dar toate vizau dorința de a contribui la succesul eforturilor întreprinse în sensul dorit de popoarele Europei.

Afirmațiile lui Mircea Malița exprimau concret faptul că anul 1969 trebuie considerat ca an diplomatic. Astfel, la ultimele dezbateri a celei de-a XXIV-a sesiuni a Comisiei Economice a Națiunilor Unite pentru Europa, marile probleme s-au cristalizat, iar opțiunile participanților s-au concretizat în rezoluțiile adoptate. Mircea Malița, ca adjunct al Ministrului Afacerilor Externe, a participat la lucrările sesiunii, dând o largă apreciere dezbaterilor ce au avut loc, prin comparație cu sesiunea a XIX-a, la care participase. În opina să exista o diferență, în bine, trecându-se de la discuții sterile, la propuneri practice ale guvernelor, cu dorința acestora de cooperare, îndeosebi în Europa. El aprecia faptul că țările occidentale erau absolvite de Piața comună și instituțiile lor proprii, subliniind necesitatea cooperării, atât în cadrul acestor organizații, și care oferea posibilitatea elaborării de produse de calitate, în schimburile comerciale, cât și în afara acestor organizații, în raporturi cu țările din estul Europei.

În opinia lui Mircea Malița, această ierarhizare atestă reorientarea eficientă a comisiei. El susținea rolul Comisiei de a studia și difuza rezultatele diverselor forme de cooperare practicate în Europa, evidențiind faptul că țările sunt mult mai legate decât se credea, prin contracte de colaborare, de producție și de desfacere, invenții și brevete, de cercetare și comerț. În acest sens susținea o sinteză concretă a mijloacelor de conlucrare în materie de cercetare, producție și desfacere. Era convins că o documentație vie și concretă, formarea de cadre pentru comerț, care să cunoască realitățile din țările partenere, ar constitui un imens avantaj pentru desfășurarea comerțului internațional. El susținea în

baza rezoluțiilor ONU, ca activitatea să fie desfășurată în perspectivă, pe 10-15 ani(98).

Convingerile sale vor fi susținute argumentat de delegația română, care continua tradiția prezenței neîntrerupte de 13 ani în cadrul comisiei. Se știe 2 ani, comisia a funcționat sub președinția lui Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. Munca delegației, ca și a reprezentanților români la cele peste 100 de întâlniri anuale, a avut un caracter tehnic, dar și de schimb de experiență și informații pe diverse teme ce prezentau un interes real pentru țara noastră.

La sesiunea la care a participat s-a exprimat clar poziția României de a diversifica preocupările comisiei, chemată să se pregătească pentru aniversarea a 25 ani de activitate a ONU. Delegația română, prin cele peste 20 de intervenții, a marcat o ilustrare a faptului că această comisie oferea un cadru de înfățișare a poziției României pe plan european, cât și dorința să de a promova cooperarea, ca un pas spre pace și colaborare.

Toate aceste metode erau susținute și de guvernul român care înțelegea să le aplice și să le extindă pentru atingerea aceluiași scop. O analiză aprofundată de ansamblu, demonstrează pregnant că existau posibilități reale de a consacra o bună conlucrare a tuturor popoarelor în spiritul intereselor proprii ce primau față de profundele deplasări social-politice, care se petreceau pe arena europeană și mondială. Trebuie spus că în toate ocaziile erau mereu susținute ideile că statele mici și mijlocii pot acționa tot mai ferm pe arena mondială și să-și aducă contribuția activă la instaurarea unor relații de deplină egalitate între națiuni, de respect față de voința și aspirațiile fiecărei țări. Aceste idei și-au găsit o rezonanță și în lucrările Comitetului celor 18 de la Geneva, care dezbăteau problemele dezarmării. (99)

O altă mare problemă a constituit-o dezbaterea în comitet a interzicerii armelor chimice și bacteriologice, pe baza schimburilor de păreri din sesiunea 18 martie-23 mai 1969, reluată în ședința din 8 iulie în Comitetul de dezarmare, unde s-a prezentat „raportul secretarului general asupra armelor chimice și bacteriologice și asupra efectelor, eventualelor utilizări”(100), întocmit de un grup de 14 experți în materie, desemnați de eficace relative la încetarea cursei înarmărilor. Toate aceste idei își vor găsi reflectarea în rezoluțiile finale ale sesiunii jubiliare a ONU.

La 3 februarie 1970 în răspunsul guvernului român la scrisoarea secretarului general al ONU în problema întăririi securității internaționale, se sublinia necesitatea realizării de programe pe calea dezarmării. În acest sens se înscrie și interviul acordat de Nicolae

Ecobescu privind momentele care au dus la geneza ideii de a se proclama Deceniu al Dezarmării(101)

La 3 aprilie 1969, delegația României la Conferința Comitetului pentru Dezarmare de la Geneva a avansat pentru prima dată ideea deceniului dezarmării, subliniind necesitatea eforturilor statelor lumii la realizarea unor pași obiectivi pe calea dezarmării. Acestea ar fi trebuit să fie ordonate într-un chip nou, conferind tratativelor perspective și continuitate, consistență și eficacitate. Delegația română a susținut că era cazul să se recurgă la o abordare funcțională cu o suită de măsuri integrate scopului fundamental urmărit, dezarmarea generală și înainte de toate, dezarmarea nucleară. În această optică s-a conceput proclamarea Deceniului Dezarmării de către Națiunile Unite (1970-1980) care, armonizat cu cel de-al doilea deceniu al dezvoltării permitea conjugarea eforturilor întreprinse de comunitatea internațională în aceste domenii de importanță vitală pentru omenire.

U. Thant, secretarul general al ONU, , consacră la 3 septembrie 1969, în „Introducerea” la raportul său anual asupra activității, un capitol cu un postulat cheie :Lumea se găsea la o cotitură extrem de critică. Ea poate continua cursa înarmărilor la un preț teribil pentru securitatea și progresul popoarelor lumii sau poate înainta către obiectivul dezarmării generale, obiectiv pe care prin decizie unanimă Adunarea Generală l-a atribuit în 1959 în ajunul deceniului 1960-1970. Cea de-a doua cale aleasă ar fi asigurat securitatea, bunăstarea și progresul întregii omeniri, ar fi avut considerabil de câștigat. A propus ca membrii ONU să proclame deceniul 1970-1980 (care era deja desemnat ca al doilea deceniu al Națiunilor Unite pentru dezvoltare) ca deceniu al dezarmării.

Printr-o rezoluție specială, Adunarea Generală a ONU hotărâ să proclame Deceniul Dezarmării, iar în termenii aceleiași rezoluții să se adreseze guvernelor cu chemarea de a intensifica fără întârziere eforturile lor concertate și concretizate pentru a întreprinde măsuri eficiente relative la încetarea cursei înarmărilor, iar prin încheierea unui tratat de dezarmare generală și totală să poată fi pus sub controlul internațional strict și eficace. Trebuie spus că negocierile de dezarmare au demarat încă din prima sesiune a Adunării Generale a ONU prin prima rezoluție adoptată la 24 ianuarie 1946, ce consacra problema dezarmării nucleare.

Rezoluția se referea expres la eliminarea armelor atomice și a tuturor celorlalte arme de distrugere în noiembrie 1959 a rezoluției 1378 (XIV)(102) a Adunării Generale, prin care dezarmarea generală era proclamată drept *cea mai importantă problemă căreia omenirea trebuie să-i facă față* și în care se sublinia necesitatea adoptării unor măsuri care

să conducă la obiectivul dezarmării generale și totale sub un control eficace.

Au fost încheiate acorduri colaterale privind demilitarizarea Antarcticii, Tratatul cu privire la interzierea experimentelor cu arme nucleare în atmosferă, în spațiu și sub apă, Tratatul privind principiile care guvernează activitatea statelor în domeniul explorării și folosirii spațiului extraterestru inclusiv Luna, ori alte corpuri cerești, Tratatul de interzicere a armelor nucleare în America Latină și Tratatul de Neproliferare a armelor nucleare. Dar aceste acorduri nu au putut fi respectate și nu au stăvilit acumulația de cantități tot mai mari de armament. În ciuda eforturilor depuse în Comitetul pentru Dezarmare nu s-au înregistrat progrese către dezarmare generală rămânând doar în stadiu de discuții, deoarece cheltuielile militare au sporit în anul 1969, depășind peste 200 mld. dolari. Omenirea a ajuns să cheltuiască pentru înarmare o cantitate din resursele sale ce depășea valoarea totală a producției lunii anului 1900, ajungându-se numai pentru scopuri militare din 1900 până în 1970 să fie cheltuiți peste 4000 mld. dol.

Cheltuielile militare ale tuturor statelor în anul 1967 după date analizate au însumat 182 mld. dolari ce reprezintă 53 de dolari pentru fiecare cetățean al omenirii. Cifra ca atare oricât de sugestivă ar fi, nu poate să dezvăluie dimensiunile reale ale eforturilor pentru înarmare. Reperle comparative atestă până în 1970 o creștere a cheltuielilor militare raportată la produsul național brut al întregii omeniri în raport cu alocațiile care au fost percepute. Astfel, pentru educația celor peste 1 miliard de tineri de vârstă școlară de pe glob, statele cheltuiau în medie 100 de dolari. Pentru un tânăr îmbrăcat în uniformă militară, se cheltuiau anual 7800 de dolari. Stocurile au ajuns la cifre fantastice de peste un miliard de megatone, echivalentul a peste 50 mil. de bombe de tip Hiroshima.

Stadiul tratativilor de dezarmare în Comitetul de la Geneva ar fi trebuit să depășească stadiul declarațiilor lor și să nu fi ajuns pe făgașul realizărilor practice. În concepția românească enunțată cu diverse prilejuri se exprima necesitatea unor acțiuni astfel încât, toate popoarele să-și ridice hotărât glasul și să oblige guvernele să treacă în mod concret la realizarea dezarmării. România a apreciat că este necesar să se acționeze hotărât pentru a se obține succese concrete. În acest sens la 5 martie 1970, în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva, reprezentantul său a prezentat propunerile guvernului român pentru înfăptuirea dezarmării generale. Problema dezarmării va rămâne în tot

cursul anului 1970 ca una din problemele centrale ale vieții, concentrând atenția atât a cercurilor politice, cât și a opiniei publice internaționale.

În opinia guvernului român(103) cristalizarea unei concepții unitare și o viziune clară, precisă și cuprinzătoare asupra scopului urmărit în problema dezarmării trebuie să pornească de la acțiuni raționale pe baza unui program și o planificare impusă în toate sferile activității umane. În activitatea ONU, dezvoltarea și decolonizarea rămân concepte prin prisma unei strategii de ansamblu constituită dintr-un complex de măsuri eșalonate în timp și subordonate unor finalități practice. Adică, dezarmarea trebuie integrată într-o strategie globală a păcii(104) care vizând atacarea celor mai acute probleme de interes universal să stea la baza unor acțiuni energice imediate și viitoare.

Aceste propuneri prezentate de România în Comitetul de la Geneva se disting prin caracterul lor concret, constructiv, practic, pătrunse de realism și traducerea lor în viață, preconizate de guvernul român au promovat în mod viguros destinderea internațională și încrederea reciprocă, corespunzând intereselor fundamentale ale tuturor statelor. Era o consecință firească *a vocației de universalitate a propunerilor avansate de țara noastră.*

Umanitatea nu putea să-și permită să irosească în continuare în scopuri iraționale resursele financiare , materiale și umane fără să –și pericliteze interesele sale vitale, pacea și securitate, progresul și bunăstarea. . Erau rațiuni care au impus măsuri energice și neîntârziate pentru stăvilirea cursei înarmărilor și reducerea treptată a cheltuielilor militare propunând ca soluție înghețarea de către toate statele a cuantumului bugetelor militare prin diminuarea succesivă a cheltuielilor militare.

Asumarea într-un document internațional cu cerință obligatorie și vocație universală a unor angajamente ferme de nerecurgere la forță, la amenințarea cu forță, de neamestec sub nicio formă și nicio împrejurare în treburile interne ale altor state, atestă acțiunea concretă legată indisolubil între lupta pentru dezarmare și luptă pentru abolirea politicii de forță promovată de România.

Consecința directă a interdependențelor caracteristicii timpului prin indivizibilitatea păcii și securității internaționale reclamau în mod imperios un sistem universal de pace și securitate colectivă. Era conceptul fundamental consacrat de Carta ONU fiind chiar rațiunea de a fi a Organizației Națiunilor Unite activitatea sa, normele fundamentale înscrise în Carta ONU, iar în baza tradițiilor de colaborare între țările europene putea conjuga efortul tuturor statelor în direcția dialogului

constructiv, permanent în vedea rea edificării unor domenii noi de cooperare și inițierii de acțiuni practice de interes general(105)

Comisia Economică a ONU pentru Europa a creat terenul prielnic confruntării diferitelor experiențe și inventarierii aspectelor cooperării economice prin mijloace specifice :cooperare științifică și tehnică, aplicarea metodelor de dezvoltare economice, inclusive metodelor matematice în modelarea fenomenelor economice, cooperarea în domeniul eficacității conducerii și cercetării operaționale, promovarea comerțului între țările Europei și planificarea pe termen lung în scopul ameliorării condițiilor de viață. În cadrul sesiunii Comisiei, delegația română a formulat propuneri care au adus o largă contribuție la dezvoltarea relațiilor dintre statele europene. Sesiunea Comisiei și-a desfășurat lucrările sub auspiciile deosebit de favorabile –comemorarea unui sfert de veac de la crearea ONU.

În contextul pregătirii sesiunii jubiliare a ONU, Comitetul de dezarmare continua la Geneva tratativele începute. Spiritul negocierilor ale căror lucrări începute la 17 februarie 1970 după două luni de activitate jalonau principalele demersuri în Comitetul de dezarmare. sfera largă de probleme fixate continua de fapt, negocierile începute la 15 august 1968 care includeau patru mari grupe de măsuri: dezarmare nucleară, dezarmare generală, probleme de dezarmare nenucleară și măsuri colaterale ale dezarmării. În cadrul dezbaterilor generale au intervenit toate cele 25 de delegații membre, care și-au expus considerațiile de principiu asupra problemelor dezbătute(106).

Discuțiile purtate au evidențiat nemulțumirile și frustrările statelor membre în legătură cu ritmul lent al tratativelor de dezarmare ce fuseseră analizate și în cadrul sesiunii a XXIV-a a Adunării Generale a ONU. Măsurile energice și radicale nu s-au concretizat în eforturile Comitetului asupra problemelor fundamentale ale dezarmării. Delegația română a solicitat Comitetului date statistice privind fenomenul negativ ce marchează profund umanitatea dar mai ales consecințele asupra securității și păcii omenirii. România își exprima opinia critică asupra activităților desfășurate, Comitetul neglijând una din componentele esențiale ale activității sale, care constituia mandatul și însăși rațiunea de a fi.

În acest spirit s-a organizat în 1969 Colocviul internațional pe tema,„Dezvoltarea cooperării între statele europene-premisă a stabilirii unui climat de pace și securitate în Europa”. Lucrările Colocviului de la București desfășurate între 26-28 iunie 1969 au dovedit prin prezența oamenilor de știință și specialiști în domeniul relațiilor internaționale din

majoritatea țărilor Europei, dar și țări din afară prin reprezentanții lor, necesitatea unei mai bune conlucrări. Au fost prezenți reprezentanții Comisiei Economice ONU pentru Europa, Oficiul Națiunilor Unite de la Geneva, UNESCO și O. I. M. (107).

În acest context, președintele Consiliului de Miniștri Ion Gheorghe Maurer, ca președinte de onoare al A. D. I. R. I. , sublinia „Securitatea europeană trebuie să fie pentru fiecare popor garanția că niciodată în nicio împrejurare nu se va găsi în fața unui act de forță sau amenințarea libertății și independenței, a drepturilor și intereselor sale legitime”. Toți participanții au recunoscut unanim necesitatea de a se porni în făurirea securității de la realitățile existente pe continent ca urmare firească a dezvoltării istorice după 1945. Institutul regal de afaceri internaționale din Londra s-a oferit să colaboreze la pregătirea și organizarea pe plan științific a celui de-al doilea Colocviu, care s-a desfășurat la București între 4-6 iunie 1970.

Tema colocviului a fost, *Probleme ale Conferinței pentru cooperare și securitate în Europa*”. Alegerea temei era determinată de înțelegerea faptului că atâta timp cât securitatea europeană nu poate fi decât opera tuturor statelor continentului Conferința generală europeană apare ca o necesitate obiectivă. Întrunirea conferinței tuturor statelor europene a deschis o nouă etapă a înfăptuirilor concrete în edificarea securității și cooperării în Europa. Inițiativa statelor socialiste întrunite la București în 1966, și reluată la Budapesta și Praga, iar la propunerea Finlandei de a găzdui la Helsinki această conferință s-a ajuns ca până în 1970 să se creeze noi premise favorabile pregătirii și desfășurării întrunirii tuturor statelor europene.

Prin eforturile și contribuția oamenilor de știință Colocviul de la București din 1970 și-a propus dezbaterea unei viitoare Conferințe europene care să clarifice aspectele concrete organizatorice și temele puse în dezbatere care să atragă atenția, atât oamenilor de știință cât și liderilor politici și opiniei publice asupra celor mai eficiente căi de abordare a problematicii atât de complexe a securității europene. La acest colocviu au participat invitați din 31 de țări europene, din Canada și SUA precum și din conducerea unor organisme internaționale. S-a realizat un schimb de idei fructuoase, Colocviul de la București fiind conceput ca o dezbatere liberă, fiecare participant cu opinii și considerații personale susținute cu argumente concrete. Asociația de Drept internațional și Relații internaționale s-a consacrat ca un laborator de idei în care participanții la colocviu prin dezbaterile concrete dincolo de ideile păcii și securității să promoveze prin oamenii de știință un larg ecou și o nouă

contribuție pozitivă în cooperarea rezolvării marilor probleme ale continentului european. Aceste considerente își găsesc rezolvarea concretă în reuniunea experților ONU, privind promovarea exporturilor și priorităților industriale (108).

Încă de la începutul existenței sale la 1 ianuarie 1967, ONUDI, ca organizație autonomă a promovat industrializarea țărilor în curs de dezvoltare și cooperare a activităților organismelor ONU. Pe măsură ce industrializarea statelor independente a realizat progrese, instituțiile specializate ale ONU au încercat treptat să coordoneze și să susțină dezvoltarea industrializării creându-se astfel condițiile pentru ONUDI. În anii 1963, 1965 și 1966, în cadrul ONU erau adoptate rezoluții ca ONUDI să devină în funcțiune din 1 ianuarie 1967. În mandatul său ONUDI a întreprins două tipuri fundamentale de activități: cele operaționale, reprezentând ajutorul direct acordat țărilor în curs de dezvoltare și cele de susținere ce cuprindeau studii orientate spre activitatea și programele de cercetare.

Comunitatea internațională și-a pus îndreptățite speranțe de pace. Agenda diplomatică de la Geneva a cuprins reuniuni ale unor importante organisme internaționale cum au fost: Comisia de drept internațional, Comitetul pentru definirea agresiunii, Sesiunea E. C. O. S. O. C., întrunirile de lucru ale unor comitete și comisii ale U. N. C. T. A. D și comisiei economice a ONU pentru Europa, inclusiv alte organizații și grupe de lucru cu caracter economic, social, științific și cultural.

În ansamblul acestor dezbateri sesiunea a doua din 1970, a Conferinței Comitetului pentru dezarmare reluată la 16 iunie a ocupat un loc distinct prin problemele examinate ca și prin momentul în care aveau loc negocierile de dezarmare. Așadar, concluzionăm că problemele dezarmării au rămas un capitol de mare însemnătate și de stringentă actualitate în ansamblul vieții internaționale, a timpului istoric, prin eforturile și preocupările pentru asigurarea și edificarea unui cadru de pace și securitate, indispensabil pentru progresul omenirii. Trebuie să subliniem că o deosebit de sugestivă remarcă a secretarului general al ONU, făcută la începutul lunii iulie 1970 la Geneva în fața E. C. O. S. O. C. el sublinia însemnătatea tuturor activităților economice și tehnico-științifice ale ONU, relevând cu deplină temei că popoarele de pretutindeni apreciază organizația în primul rând după rezultatele obținute pe plan politic, al soluționării conflictelor curente sau potențiale pentru că omenirea era lovită înainte de toate de **conflicte, disensiuni, armamente**. (109). Primul moment l-a constituit aniversarea a 25 de ani de la crearea ONU-organizație înființată în urma experienței tragice al

celui de-al doilea război mondial și care a înscris ca obiectiv fundamental ocroti rea generațiilor viitoare de repetare a unor configurații pustiitoare. Bilanțul rezultatelor negocierilor de dezarmare apare după 25 de ani sumar și lipsit de consistență, deoarece au fost încheiate doar câteva acorduri de prevenire sau de preîntâpinare a penetrației factorului militar în anumite zone care își au oricum valoarea lor, dar niciunul nu a condus la reducerea cursei înarmărilor.

O analiză critică asupra acestei situații atestă că din 1948 până în 1968 cheltuielile militare s-au triplat iar în 1970 cifra uriașă însuma 200 mld. dolari. Sesiunea jubiliară ce s-a desfășurat din septembrie – decembrie 1970 era chemată să formuleze judecăți și concluzii politice în legătură cu disproporția între înarmare și dezarmare de toți reprezentanții organismelor ONU prezenți în sesiunea de vară de la Geneva.

Al doilea moment care a definit locul sesiunii Comitetului în ansamblul negocierilor de dezarmare, l-a constituit faptul că se desfășura în primul an (1970) al deceniului proclamat de Adunarea Generală drept Deceniu al Dezarmării. În baza rezoluției 2602(XXIV) adoptată de Adunarea Generală, a fost proclamat deceniul dezarmării. Comitetului de la Geneva, specializat pentru problemele dezarmării i s-a trasat sarcina de a elabora un program al deceniului care să fie o bază a negocierilor de dezarmare și adoptării unor măsuri concrete în viitor.

Aceasta reflectă preocupările majore ale organizației și înțelegerea de către marea majoritate a celor 126 de țări membre ale ONU, că problematica dezarmării trebuie abordată în viitor cu energii sporite și cu voință de a ajunge la rezultate palpabile în cadrul unor strategii unitare cu obiective bine conturate. Era mesajul direct de a se ajunge la atenuarea și lichidarea decalajului extrem de periculos care există între cursa accelerată a înarmărilor și ritmul lent al negocierilor de dezarmare, decalaj ce va avea în perspectivă efecte deosebit de nocive asupra securității și dezvoltării omenirii(110).

Lucrările se desfășurau în sesiunea Comitetului de Dezarmare în prezența delegațiilor statelor. Deși membrii participanți la lucrările Comitetului erau de acord cu măsurile practice, nu s-a reușit să se asigure prioritatea în cadrul negocierilor. Prezența țărilor nenucleare membre ale Comitetului și reiterarea în cadrul sesiunii a opțiunii lor pentru prioritatea dezarmării nucleare prin invocarea rezoluțiilor ONU și obligativitatea unor negocieri de fond, nu a găsit calea directă a angajării și adoptării unor măsuri concrete de dezarmare nucleară.

În asemenea condiții, dezbaterile din sesiune, cu toate expunerile unui mare număr de delegații, nu au ajuns la finalizare, preconizându-se

că mandatul Comitetului să prevadă potrivit Cartei ONU o gamă largă de măsuri în vederea interzicerii demonstrațiilor de forță și retragerea trupelor străine în granițele proprii. Toate negocierile și propunerile în Comitet prezentate de SUA, Japonia, Italia, Suedia, România, încercau să clarifice în documentele de lucru diferitele aspecte tehnice.

5. Inițiative românești în domeniul cooperării și colaborării internaționale

În ansamblul politicii externe a României, dezvoltarea cooperării și colaborării cu țările socialiste, cu toate țările lumii, indiferent de orânduirea social – politică pe baza respectării principiilor fundamentale ale Cartei ONU, a ocupat un loc important. Promovarea României în spiritul colaborării și cooperării îndeosebi cu țările europene era apreciată în mod deosebit în cadrul ONU.

În acest context se înscrie și vizita președintelui Consiliului de Miniștri al României, Ion Gheorghe Maurer, efectuată la invitația cancelarului Willy Brandt în zilele de 22-26 iunie 1970, în R. F. G. România dezvolta în 1970, concomitent, multiple relații atât cu RFG cât și cu RDG căutând să afirme cu consecvență că o condiție esențială a realizării securității europene este aprecierea obiectivă a relațiilor istorice concrete din viața politică europeană

România a militat în cadrul ONU susținând necesitatea participării ambelor state germane la viața politică a Europei în scopul eliminării focarelor de tensiune, pentru destindere și securitate în Europa. Semnificative rămân frecvențele luări de poziție din țările vestice în favoarea recunoașterii RDG pentru dezvoltarea unor relații bilaterale normale(116). Guvernul federal și Guvernul român nu nutreau iluzii, ele fiind interesate în lichidarea încordării, promovarea colaborării și organizarea păcii în Europa(108)

Stabilirea în 1967a relațiilor diplomatice și remarcabila dezvoltare a raporturilor economice au constituit baza pentru o continuă dezvoltare bilaterale. Tratatetele promovate de guvernul federal german atestau practic dorința bilaterală de nerecurgere la forță cu URSS ori alte state membre ale Tratatului de la Varșovia. Pronunțându-se în cadrul alianței nord-atlantice pentru tratative privind reducerea echilibrată a trupelor și a armamentelor.

Trebuie menționată strădania încheierii tratatelor privind renunțarea la folosirea forței, iar în cadrul tratativilor dezbătute și la renunțarea la forță sau la amenințarea cu forța, principii apreciate îndeosebi pentru

promovarea acestora de către România. În situația concretă a Europei din 1970 se promova calea întâlnirilor directe și depunerea eforturilor pentru stabilirea în continuare a unor reglementări pe baza de tratat între Bonn și Berlinul de Est.

În interviul său, cancelarul a apreciat vizita din 1967 în România, păstrând amintiri și gânduri plăcute față de ospitalitatea românească. A evocat cu plăcere vizita făcută în calitate de ministru al afacerilor externe, rămânând cu o impresie deosebită lăsată de convorbirile purtate cu liderii români, de prietenia arătată de populație precum și de dezvoltarea economică, *din păcate atât de grav afectată de catastrofa naturală abătută asupra țării*. A exprimat cu sinceritate prietenia și respectul datorat, dorind să promoveze colaborarea în cadrul unei reglementări de pace europene iar poporului german *să i se dea posibilitatea de a hotărî singur și liber asupra unității sale naționale. Acela care se pronunță pentru inviolabilitatea frontierelor trebuie să se preocupe de armonizarea intereselor naționale și europene*.

În opinia noastră sincronizarea dialogurilor bilaterale inițiate de România în ajunul zilei de 26 iunie 1970 nu erau întâmplătoare. Astfel, Corneliu Mănescu, ca ministru al Afacerilor Externe, fiind prezent la festivitatea unui sfert de veac de la semnarea Cartei Națiunilor Unite, la San Francisco, în 26 iunie 1970, s-a întâlnit și a avut discuții la 28 iunie cu secretarul de stat al SUA, William Rogers. La București se marca ziua de 26 iunie prin evocări și retrospective privind principiile Cartei ONU, ce au fost consacrate la San Francisco. (111)

În evocarea să cronologică va face practic un istoric în derulare a Conferinței de la San Francisco, relevând scopul și obiectivul fundamental al Cartei actul constitutiv al Organizației Națiunilor Unite. Evocând însemnătatea Cartei, pornind de la preambulul unde erau expuse condițiile istorice în care a fost adoptată Carta, intențiile care au prezidat la alcătuirea ei marca semnificativ cuvintele „Noi popoarele.” subliniind astfel voința popoarelor, adevăratele făuritoare ale istoriei, nu voința guvernelor ori a liderilor politici.

În acest context se înscrie întărirea relațiilor de prietenie și colaborare cu țările din spațiul balcanic „România a acționat cu perseverență pe linia eforturilor sale pentru îmbunătățirea continuă a climatului politic și întărirea relațiilor de colaborare și bună vecinătate între țările din Balcani, considerând că acesta este în folosul și spre binele popoarelor care trăiesc în această zonă” (112)

Importanța relațiilor regionale se impunea a fi luată în considerație deoarece accentuarea caracterului de interdependență în relațiile dintre

state releva permanent că la edificarea păcii în lume puteau să-și aducă contribuția remarcabilă prin acțiuni concrete, eficiente, care vizau normalizarea relațiilor interstatale și stingerea tuturor focarelor de încordare, cât și a unor conflicte fiind eliminate astfel tensiunile în diferitele zone geografice de pe glob. Deoarece Balcanii au constituit aria de înfruntare de-a lungul deceniilor, a intereselor unor mari puteri fiind considerat metaforic „butoiul cu pulbere al Europei” se preconiza eliminarea tuturor neînțelegerilor locale și învrăjbirii acestora în jocul de interese al marilor puteri. În acest sens, România acționa pentru realizarea unei colaborări și cooperări interbalcanice în interesul reciproc prin intensificarea schimburilor comerciale atât cu Albania, Bulgaria și Iugoslavia, cât și cu Grecia și Turcia.

Contractele diplomatice și dialogurile purtate prin vizite reciproce sau întâlniri la nivel înalt dovedeau atât lărgirea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice pe baza egalității în drepturi și avantajului reciproc, cât și o colaborare pe plan politic dintre statele din această regiune.

Încă din 1966 nivelul de reprezentare diplomatică al relațiilor bilaterale a crescut excepție făcând relațiile dintre Grecia și Albania. Este însă evident că toate acordurile intervenite pe parcurs atestă interesul comun iar convorbirile ce au avut loc demonstrează concret posibilitatea reală de a se dezvolta alte acțiuni concrete dând un impuls relațiilor reciproce. Cooperarea României cu țările balcanice ilustrează sensul ascendent întreținut de-a lungul anilor pentru asigurarea unei evoluții pașnice și constructive. Întâlnirile liderilor politici atestă înțelegerile realizate în special cu ocazia sesiunii din decembrie 1969 a Comisiei guvernamentale mixte româno-iugoslave de colaborare economică.

Vizita președintelui Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer, în ianuarie 1970 la Belgrad a contribuit la evoluția ascendentă a raporturilor de colaborare dintre cele două țări. În același spirit s-a acționat în relațiile bilaterale româno-bulgare care s-au intensificat până în 1970, astfel încât la Comisia Mixtă guvernamentală în sesiunea a VIII-a de la Sofia între 26-28 martie 1970, s-au făcut noi pași înainte privind dezvoltarea colaborării și cooperării economice.

Interesul României pentru crearea unor zone de pace și securitate, de destindere fusese manifestat –după cum am arătat-încă din 1965. Atunci, România a inițiat o rezoluție, pe care Adunarea Generală a ONU a adaptat-o la 21 decembrie 1965. Este vorba de „Măsuri de luat la nivel regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene având regimuri sociale și politice diferite” (Rezoluția

2129)(113). Atunci, la propunerea României s-au alăturat alte 8 state europene (este vorba de Austria, Belgia, Bulgaria, Danemarca, Finlanda, Iugoslavia, Suedia și Ungaria) în calitate de coautoare, fiind acceptată în unanimitate la sesiunea a XX-a a Adunării Generale a ONU din 1965, fiind prima rezoluție care consacră importanța fenomenului de destindere în Europa și afirmă influența acestui proces asupra ansamblului relațiilor internaționale și a soluționării marilor probleme nerezolvate. România a acționat și s-a pronunțat cu consecvență pentru transformarea Balcanilor într-o zonă denuclearizată, considerând că realizarea acestei zone este o parte componentă a luptei pentru dezarmare.

La 13 iunie 1970, misiunea permanentă a României socialiste pe lângă ONU-New York transmitea o notă secretarului general, cuprinzând considerațiile guvernului român în problema întăririi securității internaționale, ca răspuns la recomandările rezoluției 2606 (XXIV) adoptată de Adunarea Generală, la 16 decembrie 1969.

România a fost coautoarea a numeroase rezoluții care au marcat prezența activă a țării noastre, preocuparea ei constantă pentru respectul suveranității și egalității statelor, pentru promovarea unor acțiuni de natură să asigure participarea sporită a tuturor statelor la soluționarea problemelor internaționale (114). În sinteză putem concluziona cele afirmate prin enumerarea în succesiune a problemelor fundamentale abordate. Astfel, se atestă poziția României în problemele păcii și securității internaționale, propunerile românești având un larg ecou în cadrul ONU prin participarea delegației oficiale, cât și a experților aflați în sediile din New York, Geneva, Paris, Viena.

Contribuția României la codificarea dreptului internațional și la elaborarea unor instrumente juridice internaționale în domenii specifice a fost apreciată pe parcursul pregătirii sesiunii jubiliare (a XXV-a) care s-a desfășurat între septembrie-decembrie 1970. În perspectiva aniversării enunțate s-a acționat în scopul eliminării politicii de dominație din viața internațională. Față de aceste mari probleme enunțate delegațiile țării au acționat în cadrul ONU și a organismelor sale cu consecvență. Ilustrăm cele afirmate prin participarea la al doilea congres mondial al alimentației, România acționând în lupta contra subnutriției și lichidării în viitor a decalajelor economice în cadrul campaniei mondiale contra foamei prin programul de cooperare F. A. O. și industrie adoptată în 1966 și dezvoltat pe parcurs (115).

La 22 iunie 1970, în palatul UNESCO de la Paris s-a deschis prima Conferință a miniștrilor științei din Europa, care, prin acțiunile lor vor dezvolta ideea promovată de România ce a propus pregătirea unei

asemenea reuniuni internaționale la nivel european, delegația română fiind apreciată de Conferința generală și directorul general Rene Maheu. În acest scop s-a convocat o comisie internațională de experți care au pregătit documentele de lucru ale conferinței.

La invitația guvernului român reuniunea comitetului de experți s-a ținut la București în aprilie 1968, apoi în cursul anului 1969, secretariatul UNESCO, cu ajutorul a numeroși consultanți, între care și specialiști români, au elaborat documente de lucru și a hotărât convocarea ei la sediul Organizației în 1970. Lucrările s-au desfășurat între 22-27 iunie concomitent cu aniversarea adoptării Cartei ONU(116).

România și-a adus contribuția activă la realizarea acțiunilor enunțate, fiind reprezentată la lucrările conferinței miniștrilor științei de o delegație condusă de prof. dr. Gheorghe Buzdugan, președintele Consiliului Național al Cercetării Științifice, iar la San Francisco de o delegație condusă de ministrul Afaceri lor Externe, Corneliu Mănescu.

În acest context vor fi afirmate pozițiile României în ideea cooperării internaționale în vederea asigurării păcii și securității, principiu inclus în articolul 2 al Cartei ONU. Împlinirea a 25 de ani de la semnarea Cartei ONU a invitat la reflecții obligând eforturi sporite pentru a traduce în fapt ceea ce reprezentanții popoarelor au hotărât a fi înscrise în Cartă ca deziderate esențiale ale propășirii.

În acest sens putem remarca inițiativa României în cadrul sesiunii de la Geneva(1-31 martie 1970)în comitetul special al ONU, pentru principii, care a adoptat proiectul documentului final ce sintetiza eforturile mai bine de un deceniu pentru formularea normelor fundamentale ale relațiilor dintre state:declarația referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea dintre state.

Declarația a fost supusă aprobării Adunării Generale a ONU la sesiunea comemorativă desfășurată între septembrie-decembrie 1970. Documentul sublinia că respectarea riguroasă a principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și de cooperare între state pentru îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate de statele membre în conformitate cu Carta ONU. Declarația reafirma drepturile inalienabile ale statelor derivând din atributele lor fundamentale de suveranitate și independență, consfințind protecția juridică a libertății, a integrității teritoriale și independenței politice a statelor, a egalității lor în drepturi, a dreptului de a-si alege și dezvolta în mod liber sistemul politic, social, economic și cultural potrivit nevoilor și aspirațiilor fiecărui popor. (117).

În acest context s-a pronunțat și reprezentantul țării noastre la ONU împotriva politicii zonelor și a sferelor de influență prin combaterea formelor de încălcare a libertăților popoarelor. Au fost făcute aprecieri critice la adresa menținerii Consiliului de tutelă în structura ONU. Motivația era clară. Carta elaborată în 1945 nu a ținut cont că în lume existau zeci de state și popoare sub dominație colonială. Car ta cuprindea formulări în care se pornea de la acceptarea și recunoașterea de fapt a drepturilor unor țări de a domina și a avea colonii și a ține sub tutelă alte popoare și teritoriile acestora(118).

România a activat consecvent pentru îmbunătățirea Cartei ONU și democratizarea organismelor ONU ca singura modalitate de a face din ONU un for eficient care să răspundă concret cerințelor vieții întregii omeniri. În concepția românească democratizarea trebuia să reprezinte o transformare profundă a întregului sistem existent în măsură să asigure participarea liberă și neîngrădită a tuturor statelor la viața internațională. În spiritul acestor idei, România, prin inițiativele și propunerile sale a acționat pentru democratizarea structurilor și mecanismului organismelor specializate ale ONU vestigiilor de dominație.

Întreaga activitate desfășurată de delegațiile române în cadrul sesiunilor ONU atestă promovarea unei politici de pace și colaborare internațională ce se va concretiza în luările de poziție pe toată durata sesiunii jubiliare. Concomitent, s-a acționat în cadrul sesiunii a treia a Comitetului special al ONU pentru definirea agresiunii. Scopul era de a întări și promova autoritatea justiției și a dreptului în relațiile internaționale, a principiilor fundamentale ale acestor relații astfel încât definirea agresiunii era menită să constituie un instrument juridic eficace pentru menținerea păcii și un obstacol în calea folosirii forței sau a amenințării cu forța.

Lucrările primelor două sesiuni ale Comitetului special s-au desfășurat la Geneva în 1968 și la New York în 1969. Reînnoind mandatul Comitetului cea de-a XXIV-a sesiune a Adunării Generale a ONU a precizat că este urgent să se definească agresiunea și că ar fi de dorit ca înainte de cea de-a XXV-a aniversare a ONU acest îndemn și această sarcină de mare răspundere să fie aplicată de lucrările celei de-a treia sesiuni a Comitetului special încheiată în luna august 1970(119).

Delegația română a participat activ prin inițiative, propuneri și intervenții în toate dezbaterile începu te în septembrie 1970 prin șeful delegației Corneliu Mănescu, ca ministru de externe și adjunctii săi, Mircea Malița și George Macovescu, pregătind practic primirea șefului statului român, invitat la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a ONU.

Reprezentantul României în ”Comitetul de dezarmare” prezenta punctul de vedere al României, încă din 6 august 1970, în cadrul programului deceniului dezarmării axat pe următoarele categorii de măsuri: încheierea tratatului de dezarmare generală și completă; adoptarea unor măsuri de frânare a înarmărilor, negocierea de acorduri în domeniul dezarmării nucleare, reducerea armamentelor convenționale și a efectivelor forțelor armate(120).

Abordarea problemelor majore ale omenirii viza rezolvarea în lume a conflictelor și lichidarea subdezvoltării precizând că sunt zone întregi ale globului care erau rămase în urmă, iar bogățiile lor erau ținute sub dominația străină. Guvernul Român aprecia că era timpul să se treacă de la rezoluții generale privind lichidarea subdezvoltării la măsuri practice, la un program multilateral, apreciind deviza sub care se desfășurau lucrările sesiunii, program ce arăta esența activităților consacrate de ONU sub deviza „Dezarmare, dezvoltare, decolonizare”.

De asemenea, România considera ca anormală existența ONU fără prezența poporului chinez, susținând ca necesară restabilirea drepturilor legitime ale RP. Chineze în ONU și organisme sale. Intervenția reprezentantului României se încheia cu îndemnul de a inaugura noul pătrar de veac al existenței ONU, prin eforturi și mai mari pentru unirea popoarelor indiferent de mărimea teritorială, de puterea lor economică și militară, de orânduirea socială, pentru triumful păcii și progresului omenirii. Sublinia prezentarea opiniei guvernului român față de marile probleme ale omenirii văzând soluționarea prin munca cu răbdare, cu perseverență și cu răspundere pentru rezolvarea conflictelor că singura alternativă spre viitor. În numele poporului român pe care îl reprezenta spunea: „ Să nu uităm că istoria va judeca felul în care noi, oamenii politici de astăzi, am pregătit viitorul generațiilor de mâine, am înțeles aspirațiile și voința popoarelor, am slujit progresul, civilizația și pacea”(121).

Delegația română în tot cursul lunii decembrie 1970, depășind momentele de rutină din ordinea de zi a sesiunii și-a afirmat preocuparea de a se evita o confruntare armată și mai ales nucleară, catastrofală pentru omenire, promovând acțiuni concrete pe baza unui sistem clar de angajamente în care fiecare națiune să acționeze pentru oprirea cursei înarmărilor și în general a amenințării cu forța.

Delegația română sublinia „războiul îndoliază încă populații din numeroasele regiuni ale globului”. Indochina și Orientul Apropiat continua să constituie sfera unei periculoase confruntări militare ce provocau o legitimă îngrijorare a popoarelor. Dezarmarea rămânea încă

un deziderat în timp ce o cursă a înarmărilor devenea o circumstanță agresivă a conflictelor existente și o sursă de alimentare sau de declanșare a unor potențiale conflicte.

Totodată, preocuparea de a rezolva problemele vitale, care existau din cauza decalajului economic și tehnologic în continuă creștere între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare atestă cu putere inițiativele României de a aborda teme principale ale sesiunii ONU ce trebuia să consacre deceniul dezarmării și deceniul dezvoltării.

În timpul dezbaterilor erau aprecieri pozitive formulate la adresa inițiativelor românești. Se sublinia că în urma acordului intervenit între guvernul român și ONU la București s-a deschis un centru de informații real ONU. Secretarul general, U. Thant l-a numit ca director al centrului pe Dr. Sayed Abbas Chedid, personalitate cu preocupări cunoscute și recunoscute în domeniul informației(122).

6. Sesiunea a XXV-a a ONU în cifre și fapte

Încheierea primei decade de la demararea lucrărilor celei de-a 25-a sesiuni a Adunării Generale a ONU a găsit atât plenara adunării, cât și toate cele șapte comitete ale sale în plină activitate. Dezbaterile generale de politică externă din plenară au început după numai două zile de la deschiderea sesiunii, operativitate fără precedent în istoria ONU. Apoi, în numai două ședințe, Comitetul General, din care făcea parte și Maria Groza, în calitate de președintă a Comitetului pentru probleme sociale, umanitare și culturale, a definitivat ordinea de zi și a repartizat-o pe comitete.

Din cele 108 puncte înscrise inițial pe agenda provizorie a actualei sesiuni, au mai rămas 98, restul fiind înscrise ca subpuncte ale unor probleme aflate pe ordinea de zi sau trimise sesiunii viitoare spre dezbateri. Din cele 98 puncte, 85 sunt probleme de substanță. Din cele 85, 23 au fost cândva inițiate de România sub formă de propuneri sau proiecte de rezoluție sau au la bază rapoarte ale unor organisme ONU din țara noastră.

La sesiunea enunțată, România a înscris pe agendă, două noi puncte, ambele aprobate în unanimitate de către Comitetul General: 1) „*Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume*” 2) „*Rolul științei și tehnicii moderne în dezvoltarea națională și necesitatea întăririi cooperării economice, tehnice și științifice între state*”. Primul punct a fost repartizat spre dezbateri în Comitetul nr. 1 pentru problemele

politice și de securitate, iar al doilea, în Comitetul nr. 2 pentru problemele economice și financiare.

Anul 1970, împlinindu-se un pătrar de veac de la fondarea ONU, între 13 -24 octombrie a avut loc o sesiune jubiliară în prezența unor șefi de state și guverne. Potrivit unor surse ale secretariatului ONU, la lucrările sesiunii jubiliare, care s-au desfășurat sub deviza: „Pace, Justiție și Progres”, au luat parte cel puțin 60 de șefi de state și guverne, zeci de vicepreședinți și vicepremierii, circa 150 de miniștri și miniștri adjuncți, sute de experți și consilieri.

În sesiune, două comitete speciale și comitetele numărul 2 și 3 ale Adunării Generale au lucrat intens la pregătirea a patru documente ce urmau a fi adoptate în cadrul solemn al sesiunii jubiliare, în ziua de 24 octombrie, când se vor împlini 25 de ani de la intrarea în vigoare a Cartei ONU. Acestea erau: Declarația solemnă de reafirmare a încrederii statelor în viabilitatea principiilor Cartei, a angajamentului lor de a acționa pentru sporirea rolului și eficacității Organizației în scopul de a deveni un instrument eficient în întărirea securității internaționale și promovarea progresului tuturor popoarelor ;Declarația privind strategia dezvoltării și lansarea celui de-al doilea deceniu al ONU pentru dezvoltare (1971-1980); Declarația cu privire la principiile relațiilor prietenești și de cooperare între state; Programul de acțiune, sub forma unui document al ONU, conținând o serie de măsuri eficiente pentru lichidarea definitivă și cât mai urgentă a ultimelor vestigii ale colonialismului.

Potrivit hotărârii Adunării Generale, cea de-a 25a sesiune ordinară a Adunării și-a încheiat lucrările la 15 decembrie. În cadrul ei se așteaptă a se adopta peste 120 de rezoluții și hotărâri. Sesiunea trecută fuseseră adoptate 139 de asemenea documente(123).

Unanimitatea cu care a fost acceptată propunerea românească intitulată „Rolul științei și tehnologiei moderne în dezvoltarea națiunilor și necesitatea întăririi cooperării economice și tehnico-științifice între state”, dezbaterile vii pe care le determina în rândul participanților la sesiunea Adunării Generale sunt prin ele însele o confirmare a înțelegerii mereu mai profunde de către statele comunității internaționale a rolului științei și tehnicii în dezvoltarea națională, a influenței pe care cooperarea în acest domeniu o exercită asupra atmosferei politice generale.

Experiența a 25 de ani de existență și activitate a ONU a relevat cu pregnanță necesitatea abordării problemei în termenii noi. Experiențele pozitive ale anilor trecuți, dar mai ales neajunsurile, măsurile parțiale și efectele limitate ale programelor de până acum releva acuitatea punerii acestei probleme în noi coordonate, necesitatea de a-i asigura un cadru de

dezbatere, abordare și rezolvare nou, cu participare generală. Apare mai mult ca oricând necesitatea de a asigura operei, pe care Organizația Națiunilor Unite și instituțiile sale specializate o au de împlinit în această direcție, cadrul organizatoric și unitatea de concepție necesare în vederea unei activități de viitor eficiente. Propunerea românească a venit în întâmpinarea acestui imperativ, pe care sesiunea jubiliară a Adunării Generale a ONU, ce s-a desfășurat sub egida „pace, justiție și progres”, a trebuit să-l aibă în atenție ca un obiectiv esențial.

Abordând problema efectelor sociale ale dezvoltării colaborării economice, științifice și tehnologice, nu ar putea fi ignorat nicidecum efectul pozitiv pe care acesta îl exercita, în mod direct sau indirect asupra atmosferei politice. Este unul din argumentele care a condus țările socialiste la propunerea – formulată în Declarația Consfătuirii de la Praga a miniștrilor afacerilor externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia – de a include pe ordinea de zi a unei viitoare conferințe general europene pentru cooperare și securitate problemă: „Lărgirea relațiilor comerciale, economice și tehnico – științifice, pe baza egalității în drepturi, în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene” O asemenea viziune asupra relației dintre economic și politic pe care propunerea amintită o reflecta în cel mai înalt grad, dovedește spirit constructiv și realism politic. Într-un schimb viu de valori materiale și spirituale, corespunzător necesităților tuturor popoarelor, pacea, înțelegerea, aprecierea și stima mutuală dobândesc noi argumente și garanții. „În epoca actuală, când cuceririle științifice și tehnice pun la îndemână popoarelor imense mijloace și posibilități de a-și spori avuția materială și spirituală, de a valorifica resursele naturale în folosul societății – arăta Nicolae Ceaușescu – dezvoltarea relațiilor economice între state, participarea la diviziunea internațională a muncii se impun ca o cerință obiectivă a progresului uman. Schimbând între ele produsul muncii, participând împreună la accelerarea progresului economic, științific și cultural, aducându-și contribuția la dezvoltarea patrimoniului civilizației moderne, popoarele se cunosc mai bine, se prețuiesc mai mult, conlucrează mai eficient și în direcția consolidării păcii”(124).

Din multitudinea punctelor de vedere care ilustrează aceste preocupări, reținem de pildă, pe acela al președintelui Comisiei Economice ONU pentru Europa, Evgheni Mateev, care declară: „După cum se știe, comisia noastră, alături de celelalte comisii regionale ale ONU, are drept preocupare fundamentală dezvoltarea colaborării în Europa în domeniul economic și tehnico-științific. Totodată, acest organism are și un important rol politic. Lucru explicabil, întrucât se știe

că îmbunătățirea colaborării economice favorizează climatul politic internațional”.

Ni se par, de asemenea, semnificative părerile unui om de știință, ale acad. M. D. Milionscikov, prim-vicepreședinte al Academiei de Științe a URSS, care, într-un interviu acordat la începutul anului 1970, sublinia: „ De pe urma folosirii mai eficiente a mijloacelor materiale și a potențialului colectivelor științifice, ar avea de câștigat toate statele Europei. Sunt extrem de numeroase domeniile în care se poate realiza o asemenea colaborare tehnico-științifică. Este binecunoscut că cooperarea dintre țările socialiste în domeniul științei și tehnicii se dezvoltă cu succes, de pildă activitatea din cadrul institutului unificat de cercetări de la Dubna sau lucrările pe planul cercetării Cosmosului, care au dus deja la lansarea în comun a unui satelit artificial al Pământului. Există exemple și în relațiile dintre țările socialiste și țări cu altă orânduire”(125)

Subliniind actualitatea rezoluției 2318 (XXII) din 21 decembrie 1967, referitoare la „cooperarea în domeniul științei și tehnicii”. adoptată de Adunarea Generală a ONU, Memoriul explicativ al guvernului român atrage atenția asupra problemei perfecționărilor de ordin instituțional, care se cer a fi realizate în scopul înglobării, într-o viziune de ansamblu și pe un front atotcuprinzător, a multiplelor aspecte ale promovării și aplicării științei și tehnicii, ale amplificării cooperării între state, corespunzător funcției pe care știința și tehnica o exercită ca pârghie de bază a creșterii economice și prosperității națiunilor”. Opera pe care viitorul o cere întreprinsă impune implicit o întărire a rolului ONU și al organismelor sale, o coordonare mai eficace a activităților prezente și de perspectivă, o orientare fermă, consecvent susținută, spre obiective esențiale. În context, crearea unui mecanism interguvernamental pentru aplicarea științei și tehnicii în favoarea dezvoltării, apare ca un mijloc adecvat de natură să impulsioneze aceste activități.

Venind în întâmpinarea năzuinței firești a tuturor națiunilor de a vedea cooperarea economică, științifică și tehnică căpătând noi dimensiuni și o sporită eficiență, propunerea prezentată de guvernul Republicii Socialiste România dobândește o nouă semnificație prin prezentarea ei într-un moment în care Organizația Națiunilor Unite își va face nu numai bilanțul unei activități de un sfert de veac, ci își va stabili, fără îndoială, și programul ei de viitor. ” Pace, Justiție și Progres”, a constituit egida celei de-a XXV-a sesiuni a Adunării Generale a ONU. A urmări și a aduce o contribuție eficientă la împlinirea acestor deziderate vitale ale umanității înseamnă a acționa perseverent și în domeniul

cooperării economice, științifice și tehnice în favoarea dezvoltării –era imperativul momentului.

Tabloul lumii contemporane oferea încă imaginea unor decalaje și disparități economice pe care cifrele și nu numai ele le pot exprima în mod elocvent. Numeroase țări asupra cărora colonialismul sau alte vicisitudini istorice au pus amprenta subdezvoltării, revendica cu justețe măsuri rapide pentru ameliorarea situației.

Oportunitatea unei abordări de ansamblu a problemei cooperării economice, științifice și tehnice, pe care propunerea guvernului român inițiază, este reliefată cu pregnanță și de preocuparea actuală pentru definirea programului de acțiuni a ONU în favoarea dezvoltării pe durata viitorului deceniu.

În fața actualei sesiuni stă sarcina adoptării unei Declarații privind strategia dezvoltării și lansarea celui de-al doilea deceniu al ONU pentru dezvoltare (1971-1980), lacunele și neîmplinirile primului deceniu ONU pentru dezvoltare întăresc convingerea că în locul declarațiilor de intenții, este necesar să fie introduse acțiuni concrete, eficiente astfel încât viitorul deceniu să răspundă atât nevoilor și aspirațiilor țărilor în curs de dezvoltare cât și intereselor generale legate de o cooperare atotcuprinzătoare, cu perspective nelimitate.

Față de cele enunțate aducem argumente prin inițiativele României privind cooperarea economică și tehnico-științifică. De-a lungul anilor, în cadrul Organizației Națiunilor Unite și a diverselor sale, organisme, România a avut numeroase inițiative în domeniul cooperării economice și tehnico-științifice prezentate de cele mai multe ori împreună cu alte state în calitate de coautoare, aceste inițiative s-au concretizat în valoroase rezoluții, dintre care vom nota pe cele care ni se par a fi semnificative. În concepția României principiile propuse au exercitat o influență serioasă asupra tuturor lucrărilor ce urmăreau o largă colaborare economică internațională a statelor indiferent de regimul lor social sau politic, considerând că o astfel de colaborare ar putea avea o influență pozitivă asupra relațiilor internaționale (126).

Concluzii

Rivalitățile apărute între foștii aliați din timpul celui de-al doilea război mondial se vor actualiza după 1946. Ele vor conduce la conflictul dintre cele două superputeri, cunoscut sub denumirea de „Război rece”. Părerile istoricilor sunt convergente în privința stării de încordare între

cele două sisteme social-politice. După o pace ratată a urmat un război al nervilor care includea aspecte controversate ce au influențat viața întregii omeniri. Pentru România, intrată în zona de influență sovietică, după divizarea Europei, va începe un regim politic impus de Kremlin, ce a trecut de la democrația populară din România, schimbând complet cursul firesc al vechiului sistem politic.

Influențele sovietice din România au depășit implicațiile politice (prin ocupația militară), ele erau transpuse și în celelalte planuri, economic, social, cultural. Chiar și politica externă a României era, datorită regimului impus grevată între anii 1945-1958 de tutela sau umbrela sovietică, ce a marcat „diplomația pumnului de fier”. După consolidarea regimului politic, prin grupul național, s-a trecut treptat de la starea de dependență față de directivele de la Moscova, prin politica internaționalistă la o politică externă, națională și rațională. În acest sens am evidențiat semnificația istorică a anului 1963 care a marcat noile direcții de politică externă (începutul a fost făcut în 1961 prin numirea ca președinte al Consiliului de Miniștri a lui Ion Gheorghe Maurer, iar ca Ministru de Externe pe Corneliu Mănescu).

Cu toate că România n-a putut ocupa locul ce-l merita și i se cuvenea de drept în cadrul celui mai important for internațional –este vorba de Organizația Națiunilor Unite abia la 10 ani de la crearea acesteia, iar intrarea să în toate instituțiile specializate ale ONU s-a desăvârșit abia în 1972, când țara noastră a fost admisă în două instituții financiare cu vocație universală - Fondul Monetar Internațional și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare-prezența României în organisme internaționale s-a impus treptat prin profesionalism, credibilitate, respectul față de normele dreptului internațional.

Contribuției României prin inițiativele și propunerile delegațiilor române, cât și a reprezentanților permanenți în cadrul ONU și al organismelor sale a urmărit să evidențieze afirmarea și consacrarea concepției românești privind coordonatele majore și luările de poziții față de marile probleme care au influențat existența omenirii. Pentru România și conducerea P. M. R. izbucnirea unei crize în interiorul blocului comunist și anume polemică ideologică sovieto-chineză a fost un prilej de a-și croi un drum propriu față de Moscova, fără a părăsi însă structurile politice, economice și militare create de sovietici.

Relațiile est-vest în special cele dintre SUA și URSS au fost de asemenea atent urmărite de liderul de la București, mărturie fiind notele reprezentanților români din Moscova și Washington. Aceasta a făcut că România să aibă o poziție echilibrată în momentele de criză izbucnită

între SUA și URSS, este vorba despre o criză cubaneză din 1961-1962, de criza Berlinului care va acutiza starea de încordare cu tot dezghețul produs în relațiile est-vest.

Erau două momente de încordare internațională, atunci când liderii SUA și URSS, își făceau declarații pacifiste, iar propaganda pentru coexistență pașnică era în plină desfășurare. Nu întâmplător, Gheorghiu-Dej preciza într-un interviu acordat unui ziarist american de la Washington Post, atât în 1960, cât și în 1963: „ guvernul român a aderat la acordul din 1963, între URSS, SUA și Marea Britanie asupra interzicerii experimentelor cu arme nucleare în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă, care reprezintă o contribuție la destinderea internațională, o expresie a politicii de coexistență pașnică între state cu sisteme sociale diferite, o dovadă că problemele litigioase ale vieții internaționale pot fi rezolvate pe calea tratativilor”(127).

În acest context politica externă a României marcată de anul 1964 se va afirma în cadrul ONU și organismelor sale prin inițiative și propuneri apreciate direct în rândul diplomaților ce activau în acest for mondial al păcii, iar sub rezerva practicării limbajului diplomatic se afirmau gesturile de independență ale conducerii de la București care provocau o iritare sporită la Moscova. Ea nu era dispusă să permită sateliților săi să se dirijeze în mediatori în conflictul ce o opuneau unei alte mari puteri.

Atitudinea de independență a României în cadrul blocului comunist îndelung gândită va fi continuată prin declarația din aprilie 1964 și apoi după decesul lui Gheorghiu –Dej (19 martie 1965), cât și de urmașul său Nicolae Ceaușescu ce a folosit cu abilitate poziția dobândită. Practic, marile probleme ce au stat în atenția României ca participantă activă în cadrul ONU încă de la admiterea sa ca membră, a acestui for mondial au fost :consacrarea păcii într-o nouă concepție despre forțele care trebuiau antrenate pentru cauza păcii ;problema cursei înarmărilor și a dezvoltării omenirii ce frâna evoluția normală a statelor lumii prin accentuarea decalajelor între țările puternic dezvoltate și cele în curs de dezvoltare ;dezarmarea în raport cu dezvoltarea cooperării și colaborării dintre state.

În raport cu cele enunțate iată principalele acțiuni românești privind dezarmarea:neproliferarea nucleară și altor arme de distrugere în masă ;problema dezarmării în cadrul ONU;problema cheltuielilor militare ;problema denuclearizării Europei, securitatea și cooperarea în Europa și în zona Balcani lor;reglementarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale, și nu în ultimul rând, problema educației tineretului în spiritul păcii, colaborării și cooperării între popoare.

Principiul reglementării pe cale pașnică a diferendelor dintre state a constituit o parte integrantă a programului românesc consacrat instaurării și menținerii unei păci trainice în lume. El era inclus atât în inițiativele și propunerile susținute în cadrul sesiunilor ONU, cât și documentele finale ale congreselor P. M/C. R (AL IX-lea și al X-LEA). Opinia publică din România era informată doar cu finalizările întreprinse în cadrul ONU, fiind elogiata doar formulările distincte atribuite liderului comunist român Nicolae Ceaușescu, dar și a unor inițiative ori acțiuni practice susținute de reprezentanții permanenți ai României la ONU și în cadrul organismelor sale.

În concepția românească, reglementarea pașnică a diferendelor era considerată a fi o cerință fundamentală a salvagădării păcii și securității mondiale. Contribuția teoretică era atribuită liderului comunist Ceaușescu, privind necesitatea reglementării pe cale pașnică a diferendelor dintre state, ce poate fi sintetizată prin următoarele idei: recursul la forță, la mijloacele militare, nu reprezintă o soluție viabilă pentru soluționarea diferendelor, soluționarea pe cale politică prin negocieri a tuturor litigiilor ori stări conflictuale cu condiția existenței unei disponibilități reale din partea statelor implicate ;angajarea unor negocieri pornindu-se de la principiul respectării legitime ale fiecăruia;necesitatea menținerii dialogului și a „canalelor de comunicare” și în general a stabilirii unor raporturi normale între state, indiferent de opțiunile lor politice sau sociale ;implicarea statelor în acțiunea de soluționare a oricărui diferend în cadru bilateral sau cu alte state prin intermediul ONU(128).

Punerea în aplicare a reglementării pe cale pașnică a diferendelor a vizat în practică trei direcții/domenii: raporturile bilaterale ale României cu celelalte țări; inițiative pe plan european și zonal/regional; inițiative în cadrul organismelor ONU, dar toate acțiunile inițiate își vor găsi o posibilă realizare concretă. Marile principii ale Cartei ONU –adevărate comandamente ale moralei, rațiunii și legalității internaționale –s-au impus pe parcursul întregii activități desfășurate de România, ca membră a acestui organism (1955 – 1970), fiind singura bază rațională pe care s-au soluționat problemele care interes au toate popoarele. Era un fapt ce a devenit tot mai greu de contestat că singura cale pentru soluționarea problemelor majore ale vieții internaționale a constituit-o așezarea fermă a relațiilor dintre state pe principiile suveranității și a independenței raționale, a egalității în drepturi și avantajului reciproc, a neamestecului în treburile interne, a interzicerii forței și a amenințării cu forța.

Astfel, prezența lui Gheorghiu Dej la a XV-a sesiune a ONU în 1960, a dovedit o nouă orientare în politica externă românească. Participarea șefului statului, Nicolae Ceaușescu la a XXV-a sesiune jubiliară a ONU a constituit un prilej de analiză a coordonatelor de politică externă, a afirmării dorinței de pace, a formulării unor propuneri care au găsit rezonanță și aprecieri favorabile din partea miniștrilor de externe, ori a șefilor de state prezenți, ori a șefilor delegațiilor statelor membre (în sesiunea jubiliară au rostit discursuri 76 de delegații ale statelor), a presei și opiniei publice mondiale. Cu aceeași intensitate și-a exprimat adeziunea întreaga națiune față de inițiativele prezentate.

Inițiativa punerii în discuția Adunării Generale a ONU a problemei reglementării pe cale pașnică a conflictelor dintre state, i-a revenit lui Ceaușescu, care în discursul său rostit la cea de-a XXV-a sesiune jubiliară sublinia că pentru asigurarea păcii în lume, trebuie să se pună capăt oricărei agresiuni și conflicte armate în raporturile dintre state, ceea ce impunea ca toate statele să –și asume obligația solemnă de a renunța la folosirea forței sau amenințarea cu forța în rezolvarea problemelor litigioase(129).

De fapt, toate inițiativele, propunerile și soluțiile expuse de reprezentanții României în cadrul sesiunilor ONU sau organismelor sale, evidențiau că, în practică există o legătură strânsă între aspectele politice și cele juridice în viața internațională. Toate motivațiile politice au încercat să justifice anumite construcții juridice în sprijinul drepturilor popoarelor la autodeterminare, dar și să consacre potrivit Cartei principiile fundamentale ale relațiilor dintre state. Trebuie spus că se acționa în strânsă interdependență în spiritul raporturilor politice dintre state consacrate pe cale diplomatică, iar prin acordurile bilaterale pe baza dialogului să fie finalizate negocierile și tratativele. Așadar concepția românească urmărea să asigure un climat de pace și securitate, prin acțiuni concrete susținute ce deveneau viabile, într-o lume în care fiecare stat urmărea scopurile sale naționale sau interese vitale și unde adesea puteau deveni incompatibile cu cele ale altor state.

Din analiza experienței anilor de activitate la ONU (1960-1970) rezultă că izvorul principal al diferitelor forme de cooperare economică internațională vine atât din respectarea principiilor Cartei, cât și din preocuparea consecventă a fiecărui stat de a-și mobiliza în primul rând toate resursele naturale și umane de care dispuneau și de a folosi avantajele cooperării în scopul valorificării lor superioare. În spiritul acestor idei au fost formulate propuneri de către reprezentanții României încă din 1957 la a XII-a sesiune a Adunării Generale a ONU privind

necesitatea elaborării și adoptării unor principii de cooperare economică care să călăuzească statele în relațiile dintre ele, și care păstrează întreaga lor actualitate și astăzi. Unei asemenea forme de cooperare i se adresau în mod special acele domenii care prin amplificarea influenței lor antrenau responsabilitatea tuturor statelor. Primul domeniu important este și azi energia atomului.

Promisiunile puterilor nucleare de creștere a cooperării cu țările în curs de dezvoltare de a se crea baza energiei nucleare a dus omenirea pe panta ascendentă a curbei cooperării în acest domeniu. Al doilea domeniu de cooperare este spațiul cosmic. Aplicațiile (practice)pașnice ale exploatării cosmosului –meteorologice și comunicații –au fost mai rapide decât speranțele inițiale, creând unul din capitolele de interes ale întregii omeniri.

Oceanul, cu resursele sale, practic inepuizabile, constituie încă un domeniu important de cooperare. O sesiune a ONU a consacrat acest domeniu, iar întrunirile unui Comitet de studii asupra oceanului au devenit tot mai frecvente. Pe măsură ce cooperarea pașnică în aceste domenii a crescut, au sporit și finalizările unor tratate de interdicere a experiențelor nucleare în adâncurile abisale. Tratatul de neproliferare a armelor de distrugere în masă, la care România și-a adus contribuția prin ratificarea acestuia întărită prin semnătura reprezentanților săi diplomați, a intrat în vigoare.

Este necesar să evidențiem că există încă și alte domenii de importanță primordială care solicită impulsionearea unei largi cooperări între state. Acestea sunt :apă, hrană, populația, urbanizarea și dezvoltarea economică. Ele au stat și în atenția propunerilor și inițiativelor românești. Statele membre, care sub egida ONU și a organismelor sale specializate (O. M. M, UNESCO, FAO) au inițiat acțiuni concrete pentru domeniile enunțate. Dar problema cea mai ascuțită din toate rămâne dezvoltarea economică de care depinde ansamblul relațiilor dintre state. Agravarea discrepanțelor între nivele de dezvoltare a diferitelor state a condus la diferențieri și disensiuni ce contribuiau la agravarea păcii omenirii. Intensificarea continuă a decalajelor deja existente au determinat și acțiunile ce vor fi inițiate. Căutarea de soluții din partea ONU a fost sprijinită de România prin inițiativele propuse spre dezbateră și apoi consacrate prin rezoluții.

Un alt domeniu în care România a activat pentru cooperarea internațională, prin numeroase inițiative a fost rolul omului în progresul dezvoltării economice, comerț, tehnică și știință. În concepția românească omul rămâne resortul principal al progresului. De investițiile care se fac

În cultura și capacitățile lui depinde forma societății viitoare. O dovadă în acest sens o constituie faptul că la 17 decembrie 1968, Adunarea Generală a ONU a procedat la adoptarea anului internațional al educației ce a fost stabilit pentru marcarea jubileului de la crearea sa-1970. Scopul proclamării acestui an sub auspiciile ONU a fost de a promova o nouă atitudine mai dinamică a educației, consacându-se astfel inițiativa românească. În toate domeniile capitale legate de însăși existența materială a umanității s-au derulat programe și acțiuni care au rămas însă cu un pas în urma cerințelor presante ale realității. Oricare derulare a acțiunilor promovate în scopul cooperării internaționale a rămas sub nivelul necesităților, oferind un câmp larg de inițiative.

Principalul obstacol pentru cei 15 ani analizați (1955-1970) care a făcut cooperarea internațională insuficient de viabilă a fost cursa înarmărilor. Este cunoscut faptul că încetarea acesteia ar fi eliberat resurse financiare cât și intelectuale necesare unor soluții pașnice. Dar, tot la fel este știut că majoritatea cercetărilor din lume erau îndreptate spre programe militare. În concepția românească privind acțiunile ce pot fi inițiate găsim reflectată ideea că realizarea unei păci trainice între națiuni era condiționată de succesul eforturilor pentru întărirea legalității internaționale, pentru perfecționarea sistemului de norme ce trebuia să guverneze relațiile dintre state în scopul eliminării definitive a forței și a amenințării cu forța din viața internațională. România a desfășurat consecvent promovarea unei securități reale care nu se putea realiza decât prin demersuri treptate privind stăvilirea cursei înarmărilor.

Al doilea obstacol ce a rămas și astăzi viabil îl constituie conflictele deschise. În timp ce afectează tot ceea ce părțile în conflict au ca potențial uman și material, ele aruncă o umbră de neîncredere asupra ansamblului realității omenirii, abătându-le de la sarcinile primordiale. Al treilea obstacol constă în însăși structura organismelor ONU care nu au realizat participarea nediscriminată a tuturor subiectelor de drept internațional, respectiv a tuturor statelor la activitățile lor și care nu reușiseră să funcționeze cu eficacitatea unor instituții productive. Față de problemele litigioase ale omenirii, singura cale de rezolvare a acestora rămâne promovarea în cele mai bune condiții a cooperării internaționale. Nu întâmplător s-a consacrat ideea ce a dăinuit în rândul tuturor statelor membre ale ONU „Cooperarea este un exercițiu al păcii prin cultivarea acelor principii care asigură și stabilitatea relațiilor politice dintre state”.

În concluzie, concepția românească se reflectă prin inițiativele și propunerile în cadrul sesiunilor Adunărilor Generale ale ONU, cât și în

organismele sale a coordonatelor de politică externă a unei țări iubitoare de pace.

În centrul activității sale internaționale a susținut colaborarea și cooperarea pe toate planurile cu țările socialiste. Concomitent a amplificat relațiile cu țările în curs de dezvoltare ori cu cele care luptau pentru dezvoltarea lor independentă pe baza respectării dreptului fiecărui popor de a fi stăpân pe destinele sale, pe resursele naturale, de a-și făuri viitorul așa cum dorește fiecare. În scopul instaurării unei politici de destindere și pace în lume, a întreținut bune relații cu țările capitaliste puternic dezvoltate, căutând să se asigure o colaborare pașnică între ele.

România a promovat cu consecvență principiile coexistenței pașnice, acționând pentru lărgirea relațiilor bilaterale pe baza tratatelor, a dialogului, a vizitelor reciproce ale delegațiilor oficiale ori a șefilor de state, finalizate prin declarații solemne ori acorduri economice și culturale. Sunt acțiuni concrete care se reflectau în rezoluțiile Adunărilor Generale ale ONU (ca autoare sau co-autoare alături de Canada, Franța ori alte state). România își fundamenta politica să pe cunoașterea realității, prin aprofundarea condițiilor social-politice ale momentului istoric concret: în criza rachetelor din Cuba, a canalului din Suez, a conflictelor din Orientul Mijlociu ori din Extremul Orient.

În activitatea să desfășurată între anii 1955-1970, România a ținut cont de interesele vitale ale poporului, de cauză generală a păcii și destinderii, ca imperative ale existenței umanității. Totodată a avut în vedere și alte elemente definitorii pentru poziția ce o ocupa „în concertul națiunilor” sau „cutia de rezonanță a națiunilor”, cum era considerat Palatul de Sticlă al ONU, din insula Manhattan (New York). Ca stat socialist a căutat să îmbine politica să internaționalistă cu cea națională și rațională, care va trebui să primeze prin tactica pașilor mărunți în scopul distanțării de Moscova.

Ca stat european, România a militat pentru edificarea unui sistem real de securitate și colaborare, bazat pe egalitatea tuturor statelor din regiune și luarea în considerare a intereselor acestora, în care scop s-a pronunțat în mod constant și a acționat cu perseverență pentru realizarea unui cadru politic și juridic adecvat, pentru lărgirea și diversificarea relațiilor sale cu toate statele europene(137), de a-și făuri viața așa cum o dorește fiecare, de a colabora în pace și înțelegere cu celelalte state și popoare, depășind astfel raporturile de dominație.

Ca stat în curs de dezvoltare, România era legată de toate celelalte state în curs de dezvoltare, prin aspirațiile comune spre progres și prosperitate, pentru relații noi de adevărata egalitate și colaborare

reciproc avantajoasă între națiuni, în cadrul unei noi ordini economice și în cadrul lucrărilor sesiunilor jubiliare din 1970, delegația română inclusiv șeful statului s-a pronunțat pentru desființarea bazelor militare străine aflate pe teritoriul altor națiuni, precum și pentru desființarea blocurilor militare. În acest context s-a declarat în favoarea unei soluționări politice internaționale(130).

O constantă a inițiativelor și propunerilor românești a constituit-o cerința repudierii tendințelor de dominație prin forță și dictat, pe împărțirea lumii în zone de influență și dominație, politice a conflicte lor din Orientul Mijlociu, pentru pace și bună înțelegere, pentru retragerea trupelor israeliene din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967, pentru rezolvarea problemei palestiniene în conformitate cu interesele sale legitime, inclusiv de a-și constitui un stat național propriu, pentru asigurarea independenței și suveranității tuturor statelor din regiune.

Față de problema cipriotă, România s-a pronunțat ferm pentru soluționarea pe cale politică cu menține rea integrității și suveranității Ciprului, pentru o colaborare pașnică între cele două comunități din insulă (greacă și turcă). Ecoul internațional al acțiunilor, propunerilor și inițiativelor românești, al pozițiilor adoptate față de marile probleme ale omenirii, atestă concret viabilitatea politicii externe promovată de România prin reprezentanții săi în forumul păcii.

Ca membru al ONU, România s-a făcut remarcată printr-o participare activă și avizată la soluționarea problemelor complexe din viața omenirii. Importante rezoluții ale Adunării Generale în variate domenii politice, economice, tehnico-științifice(131), cultural, juridic, militar, au avut la bază inițiative românești sau promovate în calitate de co-autoare.

În 1965, Adunarea Generală a ONU a adoptat la propunerea României rezoluții care s-au bucurat de o largă audiență internațională (din 21 decembrie) intitulată „Acțiuni pe plan regional în vederea reglementării relațiilor de bună vecinătate între state europene aparținând unor sisteme social-politice diferite. La această rezoluție s-au raliat în calitate de co-autoare alte 8 state europene: Austria, Belgia, R. P. Bulgaria, Danemarca, Finlanda, R. S. F. Iugoslavia, Suedia, R. P. Ungaria(132): Rezoluția nr. 2037(XX) din 7 decembrie 1965 intitulată „Declarația cu privire la promovarea în rândul tineretului, a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare”. În această rezoluție se prefigurau ideile și preocupările care ulterior și-au găsit o materializare strălucită.

Pentru o mai bună înțelegere trebuie spus că aceste inițiative vizau o activitate de perspectivă fără a fi limitată la un timp istoric concret.

Prima rezoluție se consacra prin actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, fiind și prima rezoluție adoptată de Adunarea Generală a ONU în probleme europene, iar cea de-a doua era cel dintâi document oficial prin care ONU se adresează tinerei generații și care s-a finalizat în cadrul sesiunii jubiliare din 1970. Un alt important document adoptat a fost „Declarația asupra întăririi securității internaționale”(133) ce are drept coautor România, s-a dovedit în perspectiva deosebit de utilă prin observații și propuneri de mare importanță pentru realizarea unui climat de pace și progres tocmai prin prevederile sale. Așadar, în concepția românească, asigurarea păcii depindea, în primul rând, de încetarea cursei înarmărilor și de realizarea dezarmărilor, mai ales a celei nucleare, în condițiile în care pacea mondială era amenințată de escaladarea fără precedent din punctul de vedere cantitativ și calitativ a cursei înarmărilor. Astfel că, departe de a contribui la edificarea unei securități durabile, acumulările de armament nu puteau fi justificate prin invocarea unor rațiuni de securitate.

Principala rațiune a fenomenului cursei înarmărilor –aceea de a obține o superioritate permanentă în domeniul militar, atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere calitativ și/sau de a realiza un echilibru militar, „acel echilibru strategic”, ca modalitate de a obține securitatea mult dorită – determină statele să intre într-un cerc vicios, în care sporirea puterii militare a unor state sau a unor grupuri de state, atrăgea după sine adoptarea de noi măsuri de sporire a capacității militare de către partea adversă. În acest sens, soluția românească pentru realizarea unei securități reale, pe plan intern sau internațional, era realizarea unui echilibru militar însă la nivele tot mai scăzute de înarmare, prin dezarmare, prin oprirea și inversarea cursei înarmărilor, prin înghețarea și reducerea efectivă a cheltuielilor militare și armamentelor, și nu prin „limitarea” sau controlul creșterii lor.

Agravarea climatului politic internațional în sensul creșterii suspiciunii și neîncrederii dintre state prin cursa înarmărilor, sublinia de fapt cursul destinderii internaționale și a desfășurării cu succes a negocierilor de dezarmare, sporind pericolul izbucnirii unor conflicte locale prin multiplicarea geografică și numerică a deținătorilor de armament (mai ales prin atragerea ca parteneri în comerțul cu arme a țărilor în curs de dezvoltare), agravând criza economică mondială.

NOTE:

1. Uniunea dintre Egipt și Siria din perioada 1958-1961
2. Peter Calvoceressi, *Politica mondială după 1945*, București, Editura Alfa, 2000, pag. 368
3. Yahya Armajani, Thomas M. Ricks, *Middle East: past&present*, Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1986. pag. 406
4. François Massoulié, *Conflictele din Orientul Mijlociu*, București, Editura All, 2003, pag. 86
5. Chaim Herzog, *The Arab-Israeli wars: war and peace*, New York, Vintage Books, 1984, pag. 149.
6. Jacques Massu, *Vérité sur Suez*, Paris, Plon, 1978, pag. 126
7. Chaim Herzog, *Op. cit.* , pag 149
8. Yahya Armajani, Thomas M. Ricks, *Op. cit.* pag. 406
9. Peter Calvoceressi, *Op. cit.* , pag. 368
10. Crăciun Ionescu, *Zile fierbinți în Orient*, București, Editura Politică, 1988, pag. 309
11. *Ibidem*, pag. 313
12. Steven L. Spiegel, *The other Arab-Israeli conflict: making America`s middle east policy from Truman to Reagan*, Chicago;London, University of Chicago Press, 1985, pag. 148
13. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* , pag. 313
14. Abba Eban, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/Eban.html>.
15. Hélène Carrière d'Encausse, *La politique soviétique au Moyen-Orient: 1955-1975*, Paris, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, 1975, pag. 184
16. Christopher Andrew, *C. I. A Și Casa Albă. Serviciul Secret și președenția americană de la George Washington la George Bush*, București, Editura All, 1998, pag. 300
17. Lorand Gaspar, *Histoire de la Palestine*, Paris, François Maspero, 1978, pag. 181
18. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* , pag. 318
19. Michael D. Wormser, *The Middle-East (fifth edition)*, Washington, Congressional Quarterly, 1981 pag. 18
20. Steven L. Spiegel, *Op. cit.* , pag. 152
21. Itamar Rabinovich, Reinharz Jehuda, *Israel in the Middle-East : documents and readings on society, politics and foreign relations 1948-present*, New York, Oxford University Press, 1984, pag. 221
22. Hélène Carrière d'Encausse, *Op. cit.* , pag. 185
23. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* pag 322
24. *Ibidem*, pag. 323
25. The liberty incident, <http://www.thelibertyincident.com/nowicki-sigint.html>.
26. Thomas Moorer, <http://www.ussliberty.org/moorer3.htm>.
27. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* , pag. 325
28. Itamar Rabinovich, Reinharz Jehuda, *Op. cit.* , pag. 321
29. Hélène Carrière d'Encausse, *Op. cit.* , pag. 186
30. Alan Dowty, *Israel/Palestine*, Cambridge Polity Press, 2005, pag. 100
31. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* , pag. 327

32. Walter Laquer, *Confrontation the Middle East and world politics*, New York, Quadrangle, The New York Times Book, 1974, pag. 2
33. Crăciun Ionescu, *Op. cit.*, pag. 328
34. Michael D. Wormser, *Op. cit.*, pag. 18
35. Peter Calvocoressi, *Op. cit.*, pag. 371
36. Martin Mc. Cauley, *Rusia, America și războiul rece :1949-1991*, Iași, Editura Polirom, 1999, pag. 83
37. Alan Dowty, *Israel /Palestine*, Cambridge, Polity Press, 2005, pag. 100
38. *Ibidem*, pag. 100
39. Serge Bernstein, Pierre Milza, *Istoria secolului XX*, București, Editura All, 1998, pag. 248.
40. Peter Calvocoressi, *Op. cit.*, pag. 373
41. Crăciun Ionescu, *Op. cit.*, pag. 329
42. *Ibidem*, pag. 330
43. *Scânteia*, din 21 mai 1967
44. Ion Calafeteanu, Alexandru Cornescu Coren, *România și criza din Orientul Mijlociu(1965-1971)*, Editura Sempre, București, 2002, pag. 11-13
45. *Ibidem*, pag. 14-15
46. *Scânteia*, din 1 iunie 1967
47. Ion Calafeteanu, Alexandru Cornescu Coren, *Op. cit.*, pag. 35
48. *Ibidem*, pag. 39-40
49. *Ibidem*, pag. 44
50. *Ibidem*, pag. 44-45
51. *Ibidem*, pag. 46-47
52. *Ibidem*, pag. 61
53. *Ibidem*, pag. 61-62
54. *Ibidem*, pag. 63-64
55. *Ibidem*, pag 65
56. *Ibidem*
57. *Ibidem*, pag 65-72
58. *Ibidem*, pag. 72
59. *Ibidem*, pag. 72-73
60. *Ibidem*, pag. 73-75
61. *România la ONU*, pag. 110-115
62. *Rezoluția 2318(XXII)a Adunării Generale a ONU privind Știința și Tehnologia (15 decembrie 1967)*
63. Din inițiativa României, până în 1970, prin Dosarul Dezarmării, se preconiza reducerea cheltuielilor militare.
64. Interviu acordat revistei LUMEA (17 iunie 1968)de către Corneliu Mănescu, ministru al Afacerilor Externe al României, președintele celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale a ONU, după încheierea lucrărilor Adunării Generale a ONU din a doua parte a sesiunii (24 aprilie-13 iunie 1968), New York.
65. După Deceniul Dezvoltării 1960-1970, a urmat deceniul dezarmării, 1970-1980, vezi *Dosarul Dezarmării*, în revista *Lumea*, decembrie 1970.
66. *Cuvântarea reprezentantului României în cadrul dezbaterilor la sesiunea a XXIII-a a Adunării Generale a ONU*

67. Mircea Predescu, Traian Chebeleu, *România în organizațiile internaționale, sinteze*, în *Lumea* nr. 27(244), 27 iunie 1968, pag. 33
68. Martin Hill, personalitate deosebită în lumea diplomatică cu o îndelungată carieră de funcționar internațional, începută încă din primii ani de existență ai Ligii Națiunilor, făcând parte apoi din secretariatul conferinței de la San Francisco și a Comisiei pregătitoare pentru crearea ONU, fiind ancorat în existența ONU prin funcții de înaltă răspundere în Secretariatul Organizației, iar în 1968 ocupa funcția de asistent special al secretarului general, U. Thant pentru relațiile de coordonare dintre agențiile din sistemul ONU. Apud, *Interviu acordat lui Eugen Preda de Martin Hill*, în revista *Lumea*, ONU Reuniunea de la București a organismelor de coordonare, nr. 27(244) din 27 iunie 1968.
69. Costin Murgescu, *Obiectivele reuniunii mixte ONU de la București*, în revista *Lumea*, nr. 28(245), 4 iulie 1968. Notă: Costin Murgescu a fost reprezentantul R. S. R. în Comitetul pentru Programe și Coordonare al Consiliului Economic și Social al ONU.
70. *Declarația secretarului general al ONU*, în revista *Lumea*, nr. 28(245), 4 iulie 1968. U. Thant îndeplinea funcția de secretar general din noiembrie 1961, având un al doilea mandat, fiind reales până la 31 decembrie 1971. Înaintea carierei diplomatice, începută după 1950, U. Thant a activat în domeniul învățământului și educației din Birmania. Între lucrările scrise de U. Thant, cităm: „Liga Națiunilor”, 1933, „Spre o nouă educație”, 1946; „Democrația în școli”, 1952; „Istoria postbelică a Birmaniei”, 1961.
71. Reuniunea ONU de la București, opinii și impresii, *Lumea* nr. 29 (246), 11 iulie 1968, pag. 6-7
72. D. Miculescu, *Agenda Comisiei a II-a a ONU*, New York, 15 octombrie, în revista *Lumea*, 1968, pag. 7
73. Mircea Malița, adjunct al Ministrului Afacerilor Externe, în *Lumea*, nr. 32(301), 31 iulie 1968, pag. 7-9.
74. *Rezoluția Adunării Generale*, 2129(20) din 21 decembrie 1965
75. *Ibidem*
76. *Doc. ONU A/PV 1408*, 21 decembrie 1965
77. *Rezoluția 2222(XXI), a Adunării Generale din 19 XII 1966*
78. *Rezoluția 2037(XX) din 7 XII 1965*
79. *Proiectul de rezoluție conținut de Doc. ONU E/AC 24/L 255. Vezi și Rezoluția ONU 2412(XXIII) din 17 XII 1968*
80. Nicolae Ecobescu, Sergiu Celac, *Politica externă a României socialiste*, Editura Politică, 1975, cap. V, *Activitatea României în cadrul organizațiilor internaționale*, pp 52-61
81. Sesiunea a XXIII-a a început, relatări de la trimisul special la New York al revistei *Lumea*, George Serafim, *Lumea*, nr. 40 (257), 26 septembrie 1968, p. 5
82. Nicolae Ecobescu, *Dezarmarea, cronologie*, 1945-1978, p. 264
83. Ioan Scurtu, *La București înainte de Praga '68*, în *Dosarele Istoriei*, an 3, nr. 5 (21), București, 1968, Editura Nemira, pp. 39-41
84. Petre Otu, *Raporturi româno-cehoslovace în timpul primăverii de la Praga*, în *Dosarele Istoriei*, an 3, 1998, nr. 5(21), pp. 41-47
85. *Lumea*, nr. 28 (297), 3 iulie 1969, p. 4
86. *Lumea*, nr. 29(298), 10 iulie 1969, pp. 4-7

87. Dumitru Mazilu, *Prietenia și colaborarea cu țările socialiste, temelia politicii externe a României*, în *Lumea*, nr. 30(299), 17 iulie 1969, pp. 6-7
88. Vasile Gliga, adjunct al Ministrului Afacerilor Externe, *Dezvoltarea relațiilor României*. În *Lumea*, nr 31 (300), din 24 iulie 1969, p. 4-5
89. Sâmbătă, 2 august 1969, a început vizita oficială în România, la invitația Președintelui Consiliului de Stat, al R. S. R, Nicolae Ceaușescu (În luna martie 1967 a făcut o vizită particulară în România), Richard Nixon, n. 1913-d. 1994, în California(Yarba Linda), a absolvit Facultatea de Drept în 1937, a Universității Duke-Durham din Carolina de Nord, practicând avocatura. Ca și Eisenhower a fost candidat al partidului Republican, fiind ales vice-președinte (1952-1956 și 1956-1960). În 3 rânduri, când Eisenhower era bolnav va îndeplini și unele atribuții ale președintelui. Din 1952-1963, a vizitat 53 de țări în calitate de reprezentant personal al președintelui. Ulterior a călătorit în diferite țări ale lumii, având convorbiri cu liderii politici din 40 de state. La 5 noiembrie 1968 a fost ales al XXXVII-lea președinte al SUA, depunând jurământul la 20 I. 1969, Cf. Revista *Lumea*, nr. 32(301), 31 iulie 1969, p. 11
90. Petre Otu, „*Nimeni nu uită, nimeni nu trebuie uitat*”, în *Magazin Istoric*, martie 2008, p. 7
91. Mircea Răceanu, *Cronologie*. pag. 208. Richard Nixon a fost președintele SUA în perioada 1969-9 august 1974, când și-a dat demisia în urma acuzațiilor în afacerea Watergate.
92. Mircea Răceanu, *Cronologie*. . . . pp. 208-210
93. Cf. Mircea Răceanu, *Op. Cit.* , p. 210
94. *Ibidem*, p. 210
95. Între 19 -23 septembrie, la Cleveland a avut loc finala Cupei Davis, la tennis între România și SUA, câștigată de tenismenii americani.
96. Corul „*Madrigal*” a efectuat un turneu în SUA în octombrie –noiembrie 1969, dând concerte în 25 de orașe. 97. Mircea Malița, *Despre anul internațional 1969*, în *Lumea*, nr. 1 (323), 1 ianuarie 1970, pp. 4-5
98. *Lumea*, nr. 8(277), 13 februarie 1969, pp. 4-5
99. *Lumea*, nr. 9(278), 20 februarie 1969, pp. 4-5
100. *Lumea*, nr. 17(286), 17 aprilie 1969, pp. 2-3
101. Mircea Malița, *Colaborarea economică – instrument al destinderii europene*, în *Lumea*, nr. 18(287), 24 aprilie 1969, p. 4-5, corespondență din Geneva.
102. *Lumea*, nr. 23 (292), 29 mai 1969, p. 8-9
103. Tiberiu Bogdan, *O nouă rundă a negocierilor de dezarmare*, în *Lumea* nr. 31(300), din 24 iulie 1969, pp 14-15
104. Nicolae Ecobescu, *Deceniul dezarmării*, în *Lumea*, nr. 8(330), 19 februarie 1970, pp. 4-5
105. *Arhiva M. A. E, Dosar 241/ONU*
106. Nicolae Ecobescu, *Imperativul Dezarmării*, în *Lumea*, nr. 11(333), 12 martie 1970, p. 5
107. *Ibidem*, pp. 4-5
108. *A XXV-a sesiune a Comisiei Economice a ONU pentru Europa*, în *Lumea*, nr. 16(338), 16 aprilie 1970, p. 11
109. Tiberiu Bogdan, *Corespondența din Geneva, Tratatul de dezarmare*, în *Lumea*, nr. 17(339), 23 aprilie 1970, p. 9

110. Nicolae Fotino, director științific al A. D. I. R. I, *Al doilea colocviu internațional privind cooperarea și securitatea europeană în Lumea*, nr. 22(344), 28mai 1970, p. 5
111. Damian Lascu, *ONU pentru dezvoltare industrială O. N. U. D. I*, în *Lumea* nr. 24(346), 11 iunie 1970, p. 13
112. Tiberiu N. Bogdan, *Corespondența din Geneva, Comitetul pentru Dezarmare în sesiunea de vară*, în *Lumea*, nr. 31(353), 30 iulie 1970, pp. 6-7
113. Nicolae Ecobescu, *Dezarmare, Cronologie 1945-1978*, Editura Politică, București, 1980, p. 128
114. Radu Pascu, *Colaborare între România și R. D. G în spiritul păcii și securității europene*, în *Lumea*, nr. 25(347), 18 iunie 1970, pp. 10-11
115. *Ibidem*, p. 11-Interviu cu Willy Brandt
116. Edwin Glaser, *La un sfert de veac de la semnarea Cartei Națiunilor Unite, San Francisco 26 iunie 1945*, în *Lumea* nr. 26(348), 25 iunie 1970, pp. 12-14
118. *România și colaborarea interbalcanică*, în *Lumea*, nr. 25 (347), 18 iunie 1970, pp. 12-14
119. Vezi textul Rezoluției în *** *România în sistemul Națiunilor Unite*, Editura Politică, București, 1974, p. 288-289
120. A. Bolintineanu, M. Malița, *Carta ONU*, . pp. 276-310
121. *F.A.O – 25 de ani de existență*, în *Lumea*, nr 25(347), 18 iunie 1970, pp. 18-19
122. Edwin Glaser, *San Francisco, 26 iunie 1945, La un sfert de veac de la semnarea Cartei Națiunilor Unite*, în *Lumea*, nr. 16(348), 25 iunie 1970, pp. 12-14
123. *Principiile dreptului internațional privind relațiile de prietenie și cooperare între state-Proiect de Declarație*, în *Lumea*, nr. 30(352), 23 iulie 1970, pp. 20-22
124. A. Bolintineanu, M. Malița *Carta ONU*, Art. Cartei
125. *Definirea agresiunii-Element important pentru menținerea păcii și securității*, în *Lumea*, nr. 35(357) 27 august 1970, p. 18
126. Ion Calafeteanu(coordonator)*Istoria politicii externe românești* , p. 412
127. *Lumea*, nr. 43(364), 22 octombrie 1970, p. 4
128. George. G. Potra, *Obiectivele Centrului de Informare al ONU*, În *Lumea*, nr. 26(348), 25 iunie 1970, p15.
129. *Corespondență din New York de la Constantin Alexandroaie*, în *Lumea*, nr. 39 (361), 24 septembrie 1970, p. 6
130. Victor Duculescu, *Op. cit.* , p. 7
131. A. N. I. C. , *Scânteia*, ianuarie 1970.
132. Liviu Rodescu, *România și Națiunile Unite*, în *Lumea*, nr. 42(365), 15 octombrie 1970, p. 2
133. Pierre Milza, Serge Bernstein, *Istoria secolului XX, vol. II, Lumea între război și pace (1945-1973)*, Editura All, 1998, p. 141, Cf. Constantin Moraru, *Politica externă a României, 1958-1964*, Editura Enciclopedică, 2008, p. 207
134. A. N. I. C. „*Gheorghe Gheorghiu Dej*”, dosar 832/1964.
135. Traian Chebeleu, *Reglementarea pașnică a diferendelor internaționale. Inițiative ale României la ONU*, Editura Politică, București, 1984, pp. 13, 15, 17, 22
136. A, N. I. C. , *Scânteia*, nr. 8583 din 21 octombrie 1970.
137. Contribuția Națiunilor Unite pentru comerț și dezvoltare, Geneva, 1968, ori inițiative în colaborarea economică europeană.

138. Acest concept românesc i-a fost atribuit lui Nicolae Ceaușescu(deși era folosit încă de Gheorghiu Dej)și consacrat în toate cuvântările sale inclusiv în cadrul celei de-a XXV-a sesiuni jubiliare ale ONU
139. Conferința Națiunilor Unite pentru aplicarea științei și tehnicii în folosul regiunilor slab dezvoltate de la Geneva(1965)-Rezoluția nr. 2129(XX)
140. Cf. Doc. ONU, nr. A/C 1357, Arhiva diplomatică a M. A. E
141. Rezoluția Adunării Generale a ONU, nr. 2734(XXV), din 1970

TRACI ÎN RÂNDURILE NOTABILILOR DIN ORAȘELE GRECEȘTI VEST-PONTICE ÎN EPOCA PRINCIPATULUI

*Prof. Raluca Milea
Școala Gimnazială Plopu*

Cetățile grecești de pe litoralul vestic al Pontului Euxin au fost întemeiate în ținuturi dominate etnic de populații tracice, respectiv getice. Centre regionale, mai mult sau mai puțin importante, de viață economică și culturală, orașele grecești întemeiate în teritorii barbare au exercitat firesc o atracție puternică pentru populația autohtonă. Faptul că existau legături strânse între colonii și hinterlandul lor tracic este demonstrat de unele obiecte de inventar, de proveniență tracică, identificate în necropole (la Apollonia, de exemplu, în a doua jumătate a sec. IV a. Chr. apar fibule tracice), de epitetele unor divinități (la Odessos s-a găsit un relief din sec. II a. Chr., dedicat lui “Heros Karabazmos”) (1) sau chiar de numele așezării (denumirea *Mesambria* este tracică (2)). Mai mult decât atât, așa cum vom arăta în cele ce urmează, au existat printre membrii elitei tracice, personaje care au încercat să pătrundă în râdurile notabililor orașelor grecești, folosind probabil mare parte din averea proprie în acest scop (cum a făcut, de exemplu, Metokos fiul lui Taroula (3) la Apollonia).

Orașele grecești din Pontul Stâng au fost supuse de romani în 72-71 a. Chr., când Marcus Terentius Varro Lucullus, guvernator al Macedoniei, în cadrul celui de-al treilea război contra lui Mithridates al VI-lea Eupator, regele Pontului, devenit unul dintre cei mai puternici inamici ai Romei, prin încercarea de a cuceri treptat întreaga zonă circumpontică și prin amenințarea pe care o constituia pentru securitatea provinciei romane Asia, creată în 133 a. Chr. În 61 a. Chr., proconsulul Macedoniei, C. Antonius Hybrida, personaj veros și abuziv, a provocat, prin excesele sale, revolta cetăților pontice federate, care, ajutate de bastarni și de geți, l-au înfrânt în apropierea orașului Histria, eliberându-se de alianță cu Roma (o inscripție atestă prezența lui C. Antonius Hybrida la Dionysopolis în iarna anului 62 – 61 a. Chr. în ajunul războiului cu celelalte cetăți pontice (4)) (5). În perioada următoare, aceste cetăți au intrat în aria de stăpânire a regelui get Burebista, care, în fruntea unei vaste uniuni a triburilor geto-dace din Slovacia și din

Pannonia până în Dobrogea și până în Balcani, a supus, cu armele sau numai cu prestigiul forței, toate orașele grecești din Pontul Stâng, de la Olbia până la Apollonia (Dion Chrysostomos, XXXVI, 1, 4) (6).

Octavianus a decis să rezolve problema frontierei la Dunărea de Jos prilejul fiindu-i oferit de un atac al geților lui Dicoes în dreapta fluviului, concomitent cu o mare invazie bastarnă în anul. 29 a.Chr. Puterea acestei populații de neam germanic slăbise în secolul I a. Chr., mai întâi sub ascendentul geto-dacilor lui Burebista, apoi sub presiunea sarmaților care, venind dinspre Don, își făcuseră apariția în stepele de la răsărit de Nistru. În aceste condiții regiunea Balcanilor a devenit foarte atractivă pentru bastarni (7). Alarmați de apariția unei forțe atât de primejdioase în spațiul pe care ei înșiși îl revendicau, romanii au intervenit cu toată energia. După un război care a durat doi ani (Cassius Dio, LI, 23 – 26) (8), armata comandată, în numele lui Octavianus, de M. Licinius Crassus a zdrobit nu numai masele bastarne, omorându-l pe regele lor, Deldon, în luptă, dar și rezistența populațiilor tracice din Balcani. În ceea ce privește triburile getice din dreapta Dunării, atitudinile lor au fost variate. Rholes, căpetenia geților situați la est de triballi (în ținuturile moesilor), fiind în relații neprietenoase cu bastarnii, care îi încălcase teritoriul, s-a aliat cu Crassus, devenind *socius et amicus populi Romani*. În părțile de sud și poate centrale ale Dobrogei, alt șef de trib getic, Dapyx, i-a primit pe romani, dimpotrivă, cu ostilitate, opunându-le o rezistență înverșunată, soldată cu înfrângerea și cu sinuciderea sa (9). După acest moment, romanii s-au mulțumit să își afirme dominația în partea răsăriteană a frontierei danubiene a Imperiului de la distanță, prin interpuși, mandatarii Romei la Dunărea de Jos fiind, la începutul secolului I p. Chr., regii Traciei odrise, reconstituită în hotarele ei de odinioară (până la gurile fluviului) cu sprijinul lui Augustus (10).

Moartea lui Rhoemetalces III, i-a dat prilejul împăratului Claudius să suprimă regatul odris. *Thracia* propriu-zisă, de la sud de Balcani, a fost organizată ca o provincie procuratorială, iar *Ripa Thraciae*, inclusiv *Scythia Minor*, a fost anexată provinciei Moesia, care se întindea astfel de-a lungul întregii zone inferioare a Dunării, de la gura Savei până în Deltă și până la țărmul Pontului Stâng (11). Romanii au organizat provincia Tracia după ce au anexat regatul tracic. Există opinii diferite privind granița dintre Moesia și Tracia, dar în anul 45 p. Chr. teritoriul (χώρα) Odessosului constituia granița cu provincia Tracia. Orașul a continuat să aparțină Moesiei și după 86 p. Chr. când provincia a fost împărțită în Moesia Superior și Moesia Inferior (12).

În epoca Principatului, orașele grecești au constituit scena pe care cetățenii s-au întrecut pentru obținerea de onoruri variate, de titluri oficiale, pentru dobândirea respectului și a recunoștinței concetățenilor. Asumarea unor magistraturi îndeplinite pe propria cheltuială, actele de evergetism săvârșite în momente de prosperitate sau, dimpotrivă, de criză a orașului reprezentau mijlocul prin care indivizi cu o situație financiară bună, provenind din familii respectabile, în care deținerea de magistraturi și evergetismul erau o constantă, puteau dobândi o poziție preeminentă în societatea locală sau în cadrul comunităților de orașe grecești constituite în provinciile romane. Aceste persoane puteau obține cetățenia romană.

Dacă în epoca elenistică, foarte puține persoane de origine tracică sunt atestate în documentele epigrafice care păstrează amintirea activității notabililor locali, probabil pentru că cetățenia coloniilor grecești, clientelare regatelor barbare, nu era atractivă pentru elita tracică, inscripțiile de epocă romană menționează personaje de seamă ale societății histriene sau tomitane purtând nume tracic.

În documentele epigrafice histriene din epoca Principatului apar 5 personaje purtând nume de origine tracică: ...ΣΕΤΚΕΛΕΙ, binefăcător din tribul Boreis(?) după “a doua întemeiere a orașului” (13), ...μοσ Δατειζει (patronimic tracic (14)), binefăcător din tribul Boreis(?) după “a doua întemeiere a orașului” (15), Δωτοῦς Δατιζει (nume tracic (16) + patronimic tracic (17)), binefăcător din tribul Boreis(?) după “a doua întemeiere a orașului” (18), Δάδ[α]ς Μηνίου (nume tracic (19) + patronimic grecesc (20)), membru de onoare al gerusiei după “a doua întemeiere” a orașului (21), Ζιπας Διοκλέους (nume tracic (22) + patronimic grecesc (23)), preot al lui Dionysos, a ridicat o clădire de cult (στιβάς) pe cheltuiala proprie (24).

Pentru Tomis, capitală a Pontului Stâng, inscripțiile de epocă romană menționează 2 personaje purtătoare de nume tracic: Σεραπίων Δάδα (nume grecesc (25) + patronimic tracic (26)), crainicul sacru (ιεροκῆρυξ) (27), Δάδας Διονυσίου (nume tracic (28) + patronimic grecesc (29)), ιερέυς (30). Tomis a atins apogeul dezvoltării sale în epoca Principatului, când a devenit centrul Comunității Pontice, metropola Pontului Stâng, prosperitatea lui atrăgând diverși indivizi, cetățeni romani, C. Arrius Quintianus, fost de două ori duumvir și augur al municipiului Troesmis, menționat, împreună cu soția sa, Claudia Servanta, fiul lor, Arrius Quintianus și libertul (Arrius) Ianuarius într-o inscripție funerară (31), străini care veneau, pe litoralul vestic al Mării Negre mai ales din Asia Mică (32), Aur. Priscius Isidoros, pontarh, arhieru, arhonte la Tomis, dar și membru în sfatul orașelor Flavia

Neapolis și Antipatris (33), traci care au reușit să pătrundă în elita orășenească, Dadas fiul lui Dionysios (34).

Printre locuitorii Callatidei menționați în documentele epigrafice care păstrează amintirea unor magistrați și binefăcători ai orașului, se numără foarte puțini cetățeni romani, nici un străin și nici o persoană cu nume tracic. Orașul s-a dovedit cel mai puțin receptiv la schimbare, foarte probabil datorită statutului privilegiat de *civitas foederata*.

În inscripțiile din Dionysopolis apar Αὐρ (ήλιος) Οὐίκτωρ Δρειβαλου ((*tria nomina: cognomen* roman (35) + filiație tracică (36)), ἔφηβος și Αὐρ(ήλιος) Γουρθιθις Παπα (*tria nomina: cognomen* tracic + filiație microasiatică (37)), ἔφηβος. Cele două personaje sunt menționate în inscripția IGB I², 14, o listă de efebi datând de la începutul secolului III p. Chr. Aur. Gourthithis fiul lui Papas era probabil fratele lui Aur. Laberius fiul lui Papas (*tria nomina: cognomen* roman (38) + filiație microasiatică (39)), din aceeași lista de efebi, fapt demonstrat de filiația identică a celor doi.

La Odessos, din sec. I p. Chr. până în sec. III p. Chr. putem identifica în rândurile notabililor cetății 9 persoane care poartă nume tracice. Câțiva traci, probabil posesorii unor averi considerabile pe care le pun în slujba orașului, reușesc așadar să urce pe scara socială în cetatea greacă (în lista preoților eponimi ai Odessos-ului de la sf. sec. I a. Chr – încep. sec. I p. Chr. (40) este menționat și un Κοτυς Δερναίου care deține cea mai înaltă magistratură dintr-un oraș grecesc în a. 42 a. Chr.). Descendenții lor, purtând nume grecești, pot fi uneori întâlniți în rândurile tinerilor nobili (câțiva fii ai unor traci apar în listele de efebi odessitane pe parcursul celor trei secole: Διονύσιος Δαδα, Αὐρ(ήλιος) Ἀντίπατρος și fratele său, Αὐρ(ήλιος) Ἀγαθήνωρ, fiii unui Δαδας ș.a.). Inscripțiile de epocă romană de la Odessos îi amintesc așadar pe: Κοτυς Δερναίου (nume tracic (41) + patronimic microasiatic (42)) preot eponim în a. 42 a. Chr. (43); Δαδας Ἀρτεμιδώρου (nume tracic (44) + patronimic grecesc (45)), ἔφηβος (46); Διονύσιος Δαδα (nume grecesc (47) + patronimic tracic (48)), ἔφηβος (49); Ἀγάθων Δαδα (nume grecesc (50) + patronimic tracic (51)), ἔφηβος (52); Κοτυς Χρήστου (nume tracic (53) + patronimic grecesc (54)), ἔφηβος (55); Αὐρ(ήλιος) Ἀντίπατρος Δαδα (*tria nomina: cognomen* grecesc (56) + patronimic tracic (57)), ἔφηβος, frate cu Αὐρ(ήλιος) Ἀγαθήνωρ Δαδα (*tria nomina: cognomen* grecesc (58) + patronimic tracic (59)), ἔφηβος (60); Μάρκος Αὐρ(ήλιος) Σκοντις (*tria nomina: cognomen* tracic (61)), arhonte, agoranom și preot al lui Apollo Phoebos, și fiul său,

Ζουραξ[ης] Σκοντα (nume tracic (62) + patronimic tracic (63)) menționați într-o inscripție funerară, (64) datând din sec. III p. Chr.

La Mesambria, Αὐρήλιος Ρουτελιανός (*tria nomina: cognomen roman (65)*), βουλευτής, face o dedicație către o divinitate tracă identificată cu Apollon (66). Dat fiind că dedică unei asemenea divinități, scrie grecește dar poartă nume romane, este probabil un trac care a primit cetățenia romană.

În Apollonia Μήτοκος Ταρουλου φύσι δὲ Δέκμος (nume grecesc (67) + filiație dublă: tracică (68) și romană (69)) a ridicat un templu dedicat lui Apollo Ietros ulterior unei distrugerii ce afectase cetatea (70), probabil invazia costobocilor din a. 170 p. Chr. (71) (IGB I², 400, inscripție votivă, sec. II p. Chr.). Personajul ține să precizeze în inscripția pe care o ridică faptul că a fost onorat de cetate cu titlul de κτίστης τῆς πόλεως și că este fiul natural al lui Δέκμος (φύσι δὲ = fiul natural al lui, (72), purtător al unui nume roman (Δέκμος = Decimus, *praenomen roman*), probabil tot un individ de origine tracică. El însuși poartă însă un nume personal grec, avem așadar de-a face cu fiul unui trac care în același timp urcă pe scara socială. Este un binefăcător, dar nu i s-a încredințat nici o funcție a orașului. Numai în momentul în care o nenorocire se abate asupra cetății (invazia costobocilor din a. 170 p. Chr.), pentru că este nevoie de banii de care dispunea acest individ, i se permite să-și ia titlul de “fondator al orașului”. Titluri precum: πατὴρ τῆς πόλεως, κτίστης τῆς πατρίδος, υἱὸς τῆς βουλῆς, υἱὸς τῆς γερουσίας, υἱὸς τοῦ Πόντου erau împărțite, în epoca imperială, în care efervescența concurenței în afirmarea la nivelul societății proprii cetăți sau chiar pe plan regional (în acest caz, în cadrul Comunității Pontice) de către persoane bogate care întreprindeau acțiuni de binefacere sau își asumau sarcina costisitoare a exercitării unei magistraturi (73).

Felul în care indivizii de origine tracică, dornici de afirmare sunt priviți și primiți de aceste orașe corespunde și evoluției fiecăruia dintre ele în epoca romană. De exemplu, Metokos fiul lui Taroula, care contribuie la refacerea Apolloniei după un atac al costobocilor în sec. II p. Chr., primește titlul de κτίστης τῆς πόλεως, dar nu îndeplinește nici o funcție publică. Apollonienii s-au folosit de resursele financiare ale acestui individ într-un moment de criză, pentru a depăși situația dificilă în care se găsea la momentul respectiv. Orașul, cândva important port de popas între Bosfor și cetățile de pe litoralul nordic al Pontului Euxin, suferise o decădere lentă, începând încă din a doua jumătate a sec. IV a. Chr., în epoca romană rolul său politic și economic în regiune fiind minor. La Mesambria, sub un nume roman, Aur. Rutilianus, *bouleutes*, se

ascunde probabil un trac, iar în Dionysopolis, din 38 de personaje, doar 2 au în structura onomastică nume tracice. Din Anchialos, *polis* întemeiat de Traian, nu se cunoaște nici un personaj aparținând elitei orașului care să-și trădeze originea tracică.

În schimb, la Odessos, care poate fi comparat cu Tomis, se observă tendințe și atitudini diferite ale elitei sociale. Ca și metropola Pontului, cetatea odessitanilor a cunoscut maximul dezvoltării sale economice în epoca romană. Viața la Odessos în sec. I – III p. Chr. era intensă creând un mediu propice pentru afirmarea unor indivizi străini de corpul elitei predominant grecești. În rândurile tinerilor nobili ai cetății se numără fii ai unor traci care poartă nume grecești sau romane (de exemplu, Dionysios fiul lui Dadas, Agathon fiul lui Dadas, dar își precizează și originea etnică negrecească. Aceste cazuri se înscriu în linia firească de evoluție a procesului de elenizare pe care o cunoșteau de obicei traci care pătrundeau în elita socială a unei cetăți grecești, a căror origine etnică nu mai poate fi identificată la a doua generație. Există însă și personaje care poartă nume tracice, deși înaintașii lor sunt desemnați cu nume grecești: Kotys fiul lui Dernaïos – preot eponim în a. 42 a. Chr.; Dadas fiul lui Artemidoros – sf. sec. I a. Chr. – încep. sec. I p. Chr. – efeb; Kotys fiul lui Chrestos – efeb – sec. II p. Chr., de unde rezultă că ei nu se elenizează, cel puțin la nivel formal. Ei nu se simt obligați de elita din Odessos, oraș cosmopolit datorită efervescentei vieții sale economice și care atrăgea diverși indivizi. Ca și la Tomis, la Odessos elita greacă este mai permisivă decât cea din Apollonia sau Callatis de exemplu. Această atitudine permite ascensiunea socială a unor traci bogați care reușesc să exercite magistraturi importante (Kotys fiul lui Dernaïos a fost preotul eponim din a. 42 a. Chr.) și să se afirme în viața publică a orașului în așa măsură încât nu se simt obligați să își mai ascundă originea etnică sub nume grecești, cum este cazul lui Kotys din inscripția IGB I², 51bis, listă de efebi din sec. II p. Chr., anterioară Constituției Antoniniane, personaj al cărui tată purta un nume grecesc: Chrestos. Totuși, parcursul social al etnicilor traci în cadrul elitei odessitane cunoștea anumite limite. Dobândirea cetățeniei romane constituia, în epoca Principatului o culme a ascensiunii sociale pentru notabilii orașelor grecești. Dar un personaj cum este M. Aur. Scontis, trac de origine, deși deține titluri și funcții importante la Odessos (este arhonte, agoranom, preot al lui Apollo Phoebos), nu reușește să obțină cetățenia romană decât prin *Constitutio Antoniniana* prin care toți peregrinii din Imperiu deveneau cetățeni romani. El nu se bucură de evoluția pe scara socială pe care o cunoaște, de exemplu, M. Ulpius Artemidoros, un grec din Histria,

care, după ce obține titluri onorifice din partea cetății și îndeplinește funcții înalte, obține cetățenia romană, ca o încununare a parcursului său social.

Note

1. R. F. Hoddinott, *Bulgaria in Antiquity. An Archaeological Introduction*, London 1975, pag. 51;
2. D. Detschew, *Die thrakischen Sprachreste*, Wien 1976, pag. 295;
3. G. Mihailov, *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, I², Sofia 1970, nr. 400;
4. IGB I², 13
5. D. M. Pippidi, D. Berciu, *Din istoria Dobrogei*, vol. I, București 1965, pag. 25 - 26
6. Apud D. M. Pippidi, D. Berciu, *op.cit.*, pag. 29 - 30
7. D. M. Pippidi, D. Berciu, *op.cit.*, pag. 32
8. Apud D. M. Pippidi, D. Berciu, *op.cit.*, pag. 32
9. D. M. Pippidi, D. Berciu, *op.cit.*, pag. 33
10. *Ibidem*, pag. 35 - 36
11. *Ibidem*, pag. 48
12. A. Minchev, *Odessos*, în D. Grammenos, E. Petropoulos (eds.), *Ancient Greek Colonies in the Black Sea*, Thessaloniki 2003, pag. 230
13. D. M. Pippidi, *Inscripțiile din Scythia Minor I. Histria și împrejurimile*, București 1983, nr. 191 – inscripție onorifică, sec. I a. Chr. – I p. Chr.
14. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 120
15. ISM I, 191 – inscripție onorifică, sec. I a.Chr. – I p.Chr
16. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 151
17. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 120
18. ISM I, 191 – inscripție onorifică, sec. I a.Chr. – I p.Chr.
19. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
20. H. Solin, *Die griechischen Personennamen in Rom. Ein Namenbuch*, Berlin – New York 1982, pag. 374
21. ISM I, 193 – inscripție onorifică, 25 februarie – 10 iulie 138 p.Chr.
22. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 189
23. H. Solin, *op.cit.*, pag. 40
24. ISM I, 167 – inscripție onorifică monumentală, a doua jumătate a sec.II p.Chr.
25. H. Solin, *op.cit.*, pag. 377
26. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
27. ISM II, 17 – catalog, sfârșitul sec. II – începutul sec. III p.Chr.
28. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
29. H. Solin, *op.cit.*, pag. 302
30. ISM II, 26 – catalog, sec. III p.Chr.
31. ISM II, 244, *terminus post quem* a. 166 p. Chr.
32. Al. Avram, *Στρατόνειακος Εὐαρέστου Τριανός ὁ καὶ Τομεΐτης*, în *Studii Clasice* XXXIV – XXXVI, 1998 – 2000, București 2002, pag. 138
33. ISM II, 96, inscripție onorifică din epoca Severilor
34. ISM II, 26, sec. III p. Chr.
35. W. Schulze, *Zur Geschichte lateinischer Eigennamen*, Berlin 1933, pag. 260

36. V. Cojocaru, *Populația zonei nordice și nord-vestice a Pontului Euxin în sec. VI – I a. Chr. pe baza izvoarelor epigrafice*, Iași 2004, pag. 145
37. L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*, Prag 1964, § 1199
38. W. Schulze, *op. cit.*, pag. 162
39. L. Zgusta, *op. cit.*, § 1199
40. IGB I², 46, listă a preoților eponimi ai cetății odessitane între anii 44 - 43 a. Chr. și 2-3 p. Chr.
41. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 258
42. L. Zgusta, *op. cit.*, § 253
43. IGB I², 46, listă a preoților eponimi ai cetății odessitane între anii 44 - 43 a. Chr. și 2-3 p. Chr.
44. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
45. H. Solin, *op.cit.*, pag. 27
46. IGB I², 50, listă de efebi, sf. sec. I a. Chr. – încep. sec. I p. Chr.
47. H. Solin, *op.cit.*, pag. 302
48. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
49. IGB I², 51, listă de efebi, sec. II p. Chr. (înainte de *Constitutio Antoniniana*)
50. H. Solin, *op.cit.*, pag. 717
51. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
52. IGB I², 51bis, listă de efebi, sec. II p. Chr. (înainte de *Constitutio Antoniniana*)
53. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 258
54. H. Solin, *op.cit.*, pag. 929
55. IGB I², 51bis, listă de efebi, sec. II p. Chr. (înainte de *Constitutio Antoniniana*)
56. H. Solin, *op.cit.*, pag. 929
57. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
58. V. Cojocaru, *op. cit.*, pag. 153
59. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
60. IGB I², 47, listă de efebi din anul 215 p. Chr.
61. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 459
62. V. Cojocaru, *op. cit.*, pag. 146
63. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 459
64. IGB I², 162
65. W. Schulze, *op. cit.*, pag. 415
66. IGB I², 356 și 357, inscripții votive, sec. III p. Chr.
67. F. Bechtel, *Die historischen Personennamen des Griechischen bis zur Keiserzeit*, Halle 1917, pag. 514
68. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 491
69. G. Mihailov, *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, Sofia I² 1970, pag. 370
70. IGB I², 400, inscripție votivă, sec. II p. Chr.
71. B. Gerov, *Die Krisis in den Ostbalkanländern während der Alleinregierung des Marcus Aurelius*, Acta antiqua 16, 1968, 328-329; G. Mihailov, *op. cit.*, pag. 369 - 370
72. H. G.Liddell, R. Scott, H. S. Jones, *Greek – English Lexicon*⁹, London 1940, s. v. “φύσις”
73. D. M. Pippidi, *Un nouveau document sur le koinon pontique au IIe siècle. En marge d'un album agonistique d'Istros*, în *Scythica Minore. Recherches sur les colonies grecques du littoral roumain de la mer Noire*, București – Amsterdam 1975, 239.

DIN NOU DESPRE IULIU POPPER

Pr. Petru Moga

În cazul inginerului român Iuliu Popper, haloul de legendă protejează și confiscă totodată realitatea istorică a personalității sale. Este ca un ecou ce reverberează continuu, după legități străine cunoașterii, îndepărtând de urechea și înțelegerea noastră sunetul original, cu timbrul și mesajul lui autentic.

Convingerea noastră este că acest autentic suport istoric al temei Iuliu Popper este mult mai spectaculos decât legendarul colportat fără măsură atât de admiratorii cât și de detractorii săi.

Pentru demersul firesc al cercetării stratul dens legendar, îmbogățit de-a lungul timpului și îmbrăcând complet nucleul real, este o provocare foarte serioasă. Se cere o angajare încăpățanată pentru demistificare, și pentru a reconstitui apoi chipul, sperăm autentic, al lui Iuliu Popper, operând pentru aceasta cu informații verificate.

În articolul de față ne propunem să problematizăm afirmația potrivit căreia între oamenii lui Iuliu Popper au fost și români, ba chiar moșneni din Prahova (Silviu Neguț, Căutători de noi târâmurii, 1987).

Se pleacă de la un articol publicat în ziarul "Românul", Buenos Aires, 1930, în care se face afirmația că "mai sunt undeva, tot în extremul sud, fiii și nepoții coloniștilor români aduși de Popper, care deși spun cu mândrie că sunt argentinii, nu uită să adauge că sunt *hijos de rumanos* (fii de români)". Alte informații care să susțină și să nuanțeze în continuare articolul din 1930 (o scrupulozitate maximă ar verifica inclusiv autenticitatea acestuia) nu sunt accesibile sau n-au fost accesibile publicului românesc până la apariția în 2005, la Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, a monografiei de mari dimensiuni intitulată "Țara de Foc și ultimul ei conchistador-Iuliu Popper", semnată de Gheorghe Romanescu, profesor la Universitatea "Al.I.Cuza" din Iași. Că aceste alte informații sunt accesibile publicului românesc este un fel de a spune, pentru că în realitate monografia D-lui Gheorghe Romanescu, cea mai complexă și științifică prezentare în limba română a lui Iuliu Popper, a avut un tiraj extrem de mic, practic inaccesibil publicului.

Elementele care ne interesează pentru tema articolului nostru sunt preluate în studiul D-lui Romanescu din monografia în spaniolă a lui Boleslao Lewin, Ed.Plus Ultra, Buenos Aires 1974, care este la rândul ei

cel mai serios și complex studiu apărut în Argentina pe tema Iuliu Popper.

Bazându-ne pe aceste două studii și deasemenea pe cel publicat de istoricul Juan E. Belza în două volume, ”En la isla del fuego”, Publicacion del Instituto de Investigaciones historicas Tierra del Fuego, Buenos Aires, 1974 – 1975, cuprinzând o mare cantitate de documente oficiale din epocă, ne permitem să propunem o posibilă soluție veridică în problema coloniștilor români aduși de Popper în Țara de Foc.

În mod sigur, Iuliu Popper a chemat în Argentina și respectiv în Țara de Foc pe fratele său mai mic, Maxim Popper. El este numit oficial de Guvernul central al Argentinei la 20 aprilie 1888 ca primul comisar al Comisariatului San Sebastian, proaspăt înființat. La 4 august 1891, Maxim Popper moare la vârsta de 23 ani și este înmormântat în colonia El Paramo, din zona nordică a golfului San Sebastian. – Așa cum nicio sursă nu afirmă că Iuliu Popper ar fi fost căsătorit și că ar fi avut urmași, nici despre mult mai tânărul și mai fragilul său frate nu se afirmă ceva de acest gen. Deci sămânța de adevăr a informației din ziarul ”Românul” din 1930, cu toate ecourile ei ulterioare, îmbogățite generos, trebuie căutată în altă parte.

Censo Nacional de 1895 (sintesis) con indicacion de edad, origen y profesion

1. Ushuaia.

1. *Godoy Pedro, 37, B. Aires, militar.*
 2. *Muguerza de Godoy Virginia, 34, B. Aires.*
 3. *Godoy Laura, 12, B. Aires.*
-258

2. Harberton

259. *Bridges Thomas, 52, argentino ciud., estanciero.*
 260. *Bridges Maria Ann, 52, Inglaterra.*
 261. *Bridges Despard Thomas, 22, Argentina, estanciero.*
 262. *Bridges Lucas Stephen, 20, Argentina, estanciero.*
 263. *Bridges Samuel Williams, 17, Argentina, estanciero.*
 264. *Bridges Bertha Milman, 15, Argentina.*
 265. *Bridges Alice Couty, 13, Argentina.*
-281

3. Lapataia.

282. *Petersen Federico, 30, Suecia, mecanico.*
 283. *Fontan Cesario, 29, Espana, carpintero.*
 284. *Soto Maria, 34, Chile, sirvienta.*
-293

4. Bahi'a Thetis.

294. Aparicio Carlos, 29, B. Aires, marino.
 295. Serna Augusto de la, 29, E. Rios, marino.
 296. Cremona Maria, 26, B. Aires.
318

5. Isla de los Estados.

319. Luces Manuel, 50, Espana, contramaestre.
 320. Patino Manuel, 52, Espana, carpintero.
 321. Martin Pedro, Espana, herrero.
353

Personal del Faro.

354. Frigerio Jose, 30, Italia, marino.
 355. Morgan Jorge, 33, Norteamerica, cabo de mar.
 356. Morgan Elisa, 20, T. del Fuego.
361

Vapor nacional Golondrina

362. Maristany Agustin, 47, Espana, marina.
 363. Conto Domingo, 49, Portugal, maquinista.
 364. Kerne Estanislao, 30, Austria, maquinista.
374

6. San Sebastian.

375. Santa Soloma Gaspar, 37, B. Aires, policia.
 376. Diaz Jose, 35, Portugal, policia.
 377. Larres Benito, 29, B. Aires, policia.
 378. Lema Ramon, 22, Espana, policia.
 379. Bonifacini Antonio, 23, Oriental, policia.
 380. Uequia Ignacio, 32, Espana, policia.
 381. Lires Manuel, 22, Espana, policia.
 382. Gonzalez Miguel, 25, Espana, policia.
 383. Castro Sundbland Jose M., 31, B. Aires, militar. (Comisi6n limites).
 384. Backhausen Carlos, 48, Alemania, militar.
 385. Ortiz Carmen, 39, Mendoza, militar.
 386. Ortiz Juan, 25, Mendoza, militar.
 387. Ortiz Juan, 28, Mendoza, militar.

 389. Lussich Marcos, 26, Austria, minero.
 390. Mairinoch Juan, 23, Austria, minero.
 391. Pirich Esteban, 28, minero.
 392. Hostoich Vicente, 35, Austria, minero.
 393. Franatosich Antonio, 31, Austria, minero.
 394. Jurquich Mariano, 30, Austria, minero.
 395. Bussich Antonio, 28, Austria, minero.

396. *Santalis Juan, 24, Mendoza, minero.*
397. *Peruzzi Carlos, 47, Italia, minero.*
398. *Glade Carlos T., 34, B. Aires, agrimensor.*
399. *Ansorge Bruno, 40, Alemania, quimico.*
400. *Belfort Julio, 32, Alemania, empleado.*
401. *Risso Clemente E., 18, Entre Rios, empleado.*
402. *Botazzi Luis, 50, Italia, minero.*
403. *Franco Juan de la Cruz, 34, Paraguay, panadero.*
404. *Morales Gregorio, 26, San Juan, peon.*
405. *Sapunar Antonio, 32, Austria, minero.*
406. *Lucie Pedro, 29, Austria, minero.*
407. *Saninovich Juan, 29, Austria, minero.*
408. *Kirigin Nicolas, 26, Austria, minero.*
409. *Jukic Marcos, 22, Austria, minero.*
410. *Sapunar Jorge, 26, Austria, minero.*
411. *Marovich Simon, 30, Austria, minero.*
412. *Martinez Samuel, 28, Portugal, ovejero.*
413. *Dicks Jack, 30, Inglaterra, ovejero.*
414. *Woods Normand, 25, Inglaterra, estanciero.*
415. *Norlen Allick, 28, suecia, ovejero.*
416. *Beauvoir Jose Maria, 44, Italia, sacerdote.*
417. *Ferrando Juan B., 25, Italia, carpintero.*
418. *Bergese Antonio, 50, Italia, carpintero.*
419. *Ronchi Pablo, 42, Italia, empleado.*
420. *Forcina Francisco, 48, Italia, empleado.*
421. *Mata Juan, 10, Tierra del Fuego.*
422. *Delfrio Simon, 8, Tierra del Fuego.*
423. *Casa Jose, 13, Tierra del Fuego.*
424. *Chamorro Felix, 27, Entre Rios, jornalero.*
425. *Iturralde Pedro, 47, B. Aires, jornalero.*
426. *Cornero Francisco, 31, Francia, jornalero.*
427. *Ipeconi Miguel, 24, B. Aires, carpintero.*
428. *Beltran Andres, 30, Escocia, ovejero.*
429. *Rey Antonio, 21, Espana, minero.*
430. *Torres Pascual, 30, Chile, minero.*
431. *Raddich Jose, 31, Austria, minero.*
432. *Raddich Jorge, 21, Austria, minero.*
433. *Arpi M. Candelaria, Chile, 27, costurera.*
434. *Cornero Emilio Eulogio, 1, Chile.*
435. *Chamorro Isabel, 30, Tierra del Fuego.*
436. *Chamorro Marcos, 2, Tierra del Fuego.*
437. *Rufino Luisa, 29, Italia, religiosa.*
438. *Masobrio Rosa, 44, Italia, religiosa.*
439. *Gutierrez Rosa, 33, Chile, religiosa.*
440. *Oyarzun Maria A., 15, Chile, religiosa.*
441. *Mata Ma. Patrocinio, 8, Tierra del Fuego.*
442. *Nicola Ma. Luisa, 16, Tierra del Fuego.*
443. *Pezzoli Jose, 40, Santa Fe, policia.*

444. *Wiche Previterio, 37, B. Aires, policia.*
 445. *Ramos Juan de Dios, 49, Santa Fe, policia.*
 446. *Castro Vicente, 39, Cordoba, policia.*
 447. *Castoldi Daniel, 34, Italia, policia.*

(*Juan E. Belza – En la isla del fuego – pg.41 ÷ 48*)

Istoricul E. Belza reproduce în studiul său rezultatele recensământului oficial întreprins pe seama Țării de Foc în 1895, respectiv la doi ani de la moartea lui Iuliu Popper, cu indicarea numelor, a vârstei, a originii și a profesiei. Pentru localitatea Ushuaia și pentru navele care țineau de portul Ushuaia sunt consemnate persoane ocupând pozițiile 1 – 258 din recensământ, pentru colonia Harberton, sunt pozițiile 259 – 281 din recensământ, pentru Lapataia pozițiile 282 – 293, pentru Bahia Thetis pozițiile 294 – 318 din recensământ, pentru Isla de los Estados pozițiile 319 – 353, personalul ”Farului” ocupă pozițiile 354 – 361, pentru ”Vapor nacional Golondrina” pozițiile 362 – 374, iar colonia San Sebastian, întemeiată de Iuliu Popper avea la acea dată coloniști cunoscuți în pozițiile 375 – 447. Dimensiunea coloniei San Sebastian, numărând la doi ani după moartea lui Popper, 73 de persoane, este cert comparabilă doar cu Ushuaia, care era oficial reședința guvernatorului local.

La categoria mineri, majoritatea sunt consemnați ca provenind din Austria. Înțelegem că nu este Austria de astăzi, ci Imperiul Austro – Ungar, din a doua jumătate a secolului al-XIX-lea. Fiind în continuare atenți la numele de familie, mult mai greu de consemnat, convenabil pentru utilizatorii limbii spaniole decât se putea face acest lucru cu numele de botez, vom constata că, cu doar câteva excepții, sunt nume din spațiul iugoslav. La poziția 405 apare însă un miner de 32 ani, ca provenind din Austria, pe nume SAPUNAR ANTONIO, iar la poziția 410 un alt miner, de 26 ani, tot din Austria, se cheamă SAPUNAR JORGE.

Putem accepta, fără riscuri majore, să citim în formularea Antonio și Jorge, numele românești cunoscute, Anton și Gheorghe. Iar numele de familie Sapunar îl citim ca fiind numele românesc de SĂPUNAR(U). Așa cum iugoslavii care s-au aventurat să spele nisip aurifer în coloniile – flotații întemeiate de Iuliu Popper, fiind considerați austrieci, deoarece proveneau din Imperiul Austro-Ungar, devine plauzibilă prezența alături de ei a unor români, transilvăneni sau nu, dar provenind de pe teritoriul Imperiului Austro-Ungar.

Pe Antonio Sapunar, de 32 de ani în 1895, îl găsim în 1891 pe lista celor 66 de persoane angajate la Buenos Aires și trimise în Țara de Foc de către Iuliu Popper. Dacă erau chemate din Europa de către Iuliu Popper sau de către altcineva, special pentru colonizarea Țării de Foc, nu știm. Pe Antonio Sapunar îl găsim la poziția 64, și presupunem că avea atunci 28 de ani. La poziția 23 – 24 găsim încă doi Sapunar, pe Tadeo și Nicolas.

Din caietul de însemnări aparținând comisarului Maxim Popper și aflat într-o colecție particulară din Argentina aflăm numele persoanelor care lucrau în El Paramo, Rio Grande și Slogget, la data de 9 februarie 1891. Dintre acestea, la un total de 69 de nume regăsim pe Tadeo Sapunar și Antonio Sapunar, lucrători amândoi în colonia Slogget.

Presupunând că numele de botez au fost de fiecare dată corect consemnate, am avea semnalată în Țara de Foc prezența a patru persoane cu același nume de familie, cu sonoritatea românească de Săpunar(u), și având numele de botez : Antonio, Jorge, Tadeo și Nicolas, adică : Anton, Gheorghe, Tadeu și Nicolae. – Nu sunt singurii care, între lucrătorii lui Iuliu Popper, par frați sau rude apropiate, având același nume de familie. Ceea ce înseamnă că veneau în grup sau pentru a fi împreună, chemați de rude sau prieteni.

După moartea lui Iuliu Popper, când proiectele sale s-au prăbușit, faptul că există totuși între cei 73 de rezidenți din San Sebastian, doi Sapunaru, cu statut de mineri, ne îngăduie să presupunem o autohtonizare a acestora, întemeierea de familii și existența unor urmași, care la nivelul anului 1930, mai știau că sunt *hijos de rumanos*.

Până la apariția unor eventuale noi documente, singurele certitudini sunt cele semnalate: au existat români între oamenii lui Popper, unii au rămas în Țara de Foc, dar proveniența lor este legată de spațiul fostului Imperiu Austro-Ungar.

„AVENTURA MOLDOVENEASCĂ” A CAZACILOR DIN A DOUA JUMĂTATE A SEC. AL XVI-LEA

*Prof. Emilia Râncu
Școala gimnazială Centrală Câmpina*

Complexitatea conjuncturii geopolitice din a doua jumătate a sec. al XVI-lea în zona sud-est europeană a adus pe cazacii zaporojeni într-o interesantă relaționare cu românii est-carpatici. Înaintarea otomanilor în inima bătrânului continent, în urma căderii Bizanțului și a înfrângerii Balcanilor a permis o intensificare a legăturilor țărilor române cu Polonia, mai întâi, și apoi cu Ucraina apuseană, cu cazacii zaporojeni, iar mai apoi cu îndepărtata Rusie Moscovită. Viabilitatea statalității Moldovei reprezenta „un scut” al acestor popoare slave, implicate în tentativele de a opri expansiunea Imperiului Otoman în Europa de Răsărit.

Cazacii zaporojeni, al căror mod de viață este cunoscut încă de pe timpurile Rusiei Kievene (1), se organizau ulterior, în perioada bizantină, la pragurile Niprului, pentru a respinge atacurile tătarilor (2), făcând parte, la jumătatea sec. al XVI-lea, din statul polono-lituanian (3). În istoriografia română cazacii zaporojeni sunt de obicei reprezentați drept mercenari, pe cât de importanți și bravi, pe atât de nestatornici și conjuncturiști. Cum Moldova mijlocului de sec. al XVI-lea devenise arena unor tulburări permanente(4), s-a intensificat la maxim activismul zaporojenilor în direcția instalării omului lor pe tronul domnesc, transferat deja, din porunca Porții, de la Suceava la Iași. Aveau loc, așadar, adevărate „aventuri moldovenești” ale cazacilor în Moldova, după expresia istoricului ucrainean Mihail Hrușevski (5), expediții militare cu scopul de a susține un pretendent sau altul pe tronul de la Iași, însoțite de incendierea și jaful localităților moldave (6). Nicolae Iorga remarca, în acest context, că „Moldova ajunsese pentru cazaci câmpul clasic al aventurilor războinice și comoara prăzilor” (7), incursiunile zaporojene fiind instigate, se pare, și de guvernul moscovit. Devastările în masă ale pământurilor vrăjmașilor lor erau o „normă de conduită militară” și o sursă de existență pentru cazaci (8) care aveau drept țintă orice dușman, începând cu populația civilă și cu militarii otomani din suburbiile fostei metropole bizantine până la co-naționali ucraineni din Polonia, rutenii.

Un episod cu implicări politice directe, deși cu un caracter aventurier, în viața politică a Moldovei de la jumătatea sec. al XVI-lea a fost legat de Dimitrie Wisniowiecki, considerat drept persoana care a pus temelia organizării cazacilor la pragurile râului Nipru și care, realiza o tentativă nereușită de a se înscăuna pe tronul moldovenesc. Acest nobil polonez de origine ucraineană a căzut într-o cursă în timpul expediției sale din Moldova (1563), fiind trădat de boierii moldoveni și apoi extrădat spre pierzanie autorităților otomane (9). Moartea tragică a lui „Dumitrașco”, numit de istoricul Mihail Hrușevski „un aventurier de stepă, nestăpânit și cu largi viziuni” a avut menirea să „netezească calea spre Moldova a mai multor lideri ai cazacilor”, inclusiv a lui Bogdan Hmelnițki și a fiul său Timuș Hmelnițki(10).

În Moldova celei de-a doua jumătăți de sec. al XVI-lea, socotită drept „arena unor tulburări permanente”, Ion Vodă cel Viteaz încheia la Hotin, în iunie 1572 o alianță moldo-polonă cu Jerzy Jazlowiecki, voievod al Ruteniei și mare hatman al Coroanei ce-i permitea recrutarea armatei sale din Ucraina pentru confruntarea cea mare cu turcii (11). Dacă la apelul inițial al domnului au răspuns doar cazacii poloni, ulterior, victoriile lui Ion Vodă de la Brăila, Tighina, din Bugeac și Cetatea Albă vor fi obținute și cu sprijinul cazacilor zaporozjeni (de pe Nipru). Cu toate că finalul lui Ion Vodă cel Viteaz a fost tragic, alți pretendenți la tronul moldav au urmat exemplul lui și al sprijinitorilor acestuia.

În a doua jumătate a sec al XVI-lea, cel mai încercat de pretendenții la tron ce veneau la domnie cu sprijin cazac a fost Petru Șchiopul. Uzurpator de tron al lui Ion Vodă, Petru Șchiopul era primul Basarab care urca pe tronul Mușatinilor la 24 iulie 1574, cu sprijinul și la inițiativa fratelui său Alexandru al II-lea, domnul Țării Românești, cu ajutor turcesc și tătäresc (dublase tributul la 80.000 de galbeni), având și concursul unor împrejurări dificile din armata predecesorului său cu care se confruntase.

Cronicarul Azarie îl prezenta pe acest domn ca pe un chip perfect de stăpânitor după legile divine, iubitor al țării „bărbat de neam bun și iubitor de bine, frumos, cu suflet luminat, milostiv în apucături, foarte darnic, urând nedreptatea, bun față de săraci și judecător drept, căci după scripturi, cinstea domnului iubește dreptatea...”(12). La fel și cronicarul Grigore Ureche în „Letopisețul Țării Moldovei” îl prezintă pe Petru Șchiopul ca pe un domn ideal, înzestrat cu toate calitățile necesare unui conducător, însă în realitate – afirmăm noi – nu pe cele esențiale: „Blând, ca o matcă fără ac, la giudeț drept, nebețiv, necurvar, nelacom,

nerăsipitoriu... spre săraci milostiv, țării apărătoriu ... cu de toate podoabele câte trebuie unui domn de cinste”(13).

În realitate însă, fire slabă, temătoare, bolnăvicioasă, având și infirmitatea superficială – după părerea lui Nicolae Iorga – ce i-a pricinuit porecla exagerată sub care este cunoscut în istorie, Petru Șchiopul a domnit fără strălucire în două rânduri (1574-1579; 1582-1591).

Liniștită ar fi fost domnia lui Petru Șchiopul dacă nu ar fi avut de preîntâmpinat diferiți pretendenți, care își legitimau pretențiile la tron, inventând adeseori rudenii cu Ion Vodă cel Viteaz, pretendenți ridicați cu sprijinul și din rândul cazacilor, ale căror acțiuni au găsit un puternic ajutor din partea celor mulți, care se împotriveau asupririi domnului lor, văzând în noii domni posibilitatea schimbării în bine a situației acestora. Chiar în iulie 1574, reprezentantul Veneției la Istanbul consemna că “moldovenii nu voiesc să asculte de voievodul Petru”(14), iar în 22 oct. același an se raporta dogelui că, aceștia l-ar fi preferat pe Bogdan Vodă Lăpușneanu, aflat atunci în Moldova. Această stare de spirit, ca și ostilitatea mediului cazac față de Petru Șchiopul era menținută și de unii pribegi, partizani ai lui Ion-vodă, care se pripășiseră în căzăcime, precum logofătul Petre Albotă și Țopa (sau Ceapă – după Grigore Ureche), fost pârcălab de Roman (15).

Cea dintâi încercare de uzurpare de tron, din iunie 1577, a aparținut unui anume Crețul – ridicat din mijlocul căzăcimii, care invoca drept temei al acțiunii sale rudenii cu Ion – Vodă, dându-se frate după mamă cu fostul domn. Pretendentul avea ca susținători în țară pe un Filipovschi, căruia Petru îi va confisca drept pedeapsă satul Brecicanii și pe fostul logofăt Vasile Bălțatu, căsătorit cu o soră a lui Bogdan Lăpușneanu, Chiajna(16). Petru Șchiopul își va vedea liniștit de afacerile legate de zidirea Galatei – 10/24 iunie 1577 – după acel atac eșuat.

În august – septembrie 1577 un “oarecare Ioan ... valahul ce se pretindea din neamul domnilor moldoveni” (cum arată o scrisoare a principelui Transilvaniei Christofor Bathory), intră în Moldova cu cazacii, dar este respins, iar la sfârșitul lui noiembrie 1577 va reveni pe la Soroca, unde după o ciocnire victorioasă înaintea până la Iași, pe care îl ocupă după două zile de lupte cu detașamentele otomane și moldave ale lui Petru Șchiopul . Acest nou pretendent era, așa cum îl arată mărturiile, frate cu Ion-Vodă și cu Crețul, numindu-se Ivan sau Nicoară Potcoavă pentru că, așa cum scria Nicolae Costin, “frângea în mâini potcoave de cai”; avea 35-40 de ani, “blond, frumos”, purta - spune un raport din 12 dec. 1577 – “după obiceiul domnilor Moldovei o barbă foarte lungă”(17). Sugestiv pentru succesul său este și sprijinul venit din

interiorul țării din partea a “o samă de boiari de țară” care, aflând de existența unui frate a lui Ion –vodă și voind să scape de Petru, îl cheamă în țară, asigurându-l de ajutorul lor, făcând demersuri și la voievodul de Kiev, cneazul Constantin și starostele de Bar pentru a-l ajuta pe Potcoavă. De fapt, el se bucura de adeziuni și mai largi: „fosta-u și oaste de țară cu cazacii – scria Grigore Ureche – că mulți se închinară”, situație confirmată și de mărturiile externe: împăratul Rudolf al II-lea era informat că Potcoavă a fost așezat domn de către cazaci “cu voința țării”; sultanul, cerându-i lui Christofor Bathory în 16 dec. 1577 să dea ajutor lui Petru Șchiopul, adăuga că: Potcoavă intrase în Moldova cu sprijinul unor elemente din interior(18). Dar domnia noului voievod rămânea condiționată nu numai de adeziunea poporului, ci și de recunoașterea din partea celorlalte state, mai ales din partea Porții. Începând cu 29 nov. 1577, Ion –Vodă adresa solii, vestind venirea sa la cârma țării, cerând ajutor și relații de prietenie ori pentru a aduce steag de domnie – și parese, oferindu-se și urcarea haraciului – bistrișenilor, polonilor și turcilor, dar fu respins. Încă de la început, oficialitățile din Istanbul luau măsuri împotriva noului domn, dând poruncile convenite sangeacilor dunăreni de la Vidin, Nicopole, Silistra, beifului de Tighina și principelui Transilvaniei. O neinspirată inițiativă tactică a taberei lui Petru, de a așeza vitele (ce serveau la aprovizionarea armatei) în fața oastei, crezându-se greșit că armele de foc ale cazacilor se vor irosi asupra acelor animale, aduce înfrângerea lui Petru la Docolina, pe Prut. Domnul Moldovei fuge la Roman unde primește ajutorul unor trupe transilvănene. Respins de Poartă, având împotriva-i trupe trimise de principele Transilvaniei, de voievodul Țării Românești și firește de otomani, văzând și ostilitatea regelui Poloniei, Nicoară Potcoavă se retrage din țară pe la Soroca și trece Nistrul în Podolia, dându-i posibilitatea lui Petru Șchiopul, ce stătuse până atunci în Muntenia, să revină în capitala sa la 1 ian. 1578 (19).

Tragic i-a fost sfârșitul fratelui și urmașului în vitejie al lui Ion-Vodă Viteazul, care prins de ducele de Zbaraz, apoi de palatinul Podoliei, Nicolae Seniawski și întemnițat, o vreme, va sfârși eroic sub securea gădelui polon ce respecta porunca lui Ștefan Bathory, care la rândul lui dădea curs intervențiilor făcute de oficialitățile din Istanbul și de Petru Șchiopul ce trimise suveranului daruri: 50 boi, 4 butoaie cu vin, 2 butii cu pește sărat, un cal de rasă. Mare freamăt de nemulțumire cuprinsese mulțimea din piața de la Liov care participase la execuția celui ce arăta că a fost condamnat fără vreo vină, că slujise cu credință și vitejie regatul, luptând împotriva „dușmanilor numelui creștinesc” și care gândise să

facă din Moldova un zid împotriva păgânilor. Nedreptatea ce se săvârșise în piața Liovului, la 16 iunie 1578 (20), ca și puternicul răsunet pe care faptele de vitejie ale lui Nicoară l-au avut, va fi mai târziu recunoscută, și orașul Gdansk va da cinstire acestui luptător pentru legea străbună și pentru dreptate prin înălțarea unei statui a curajosului pretendent moldovean în fața clădirii Arsenalului ce se păstrează și astăzi.

Dar nici cu acest sacrificiu domnia lui Petru Șchiopul nu avusese liniște, trebuind la începutul lunii februarie 1578 să părăsească cu atâta grabă Iașul, încât doamna Maria rămânea în capitala ocupată de cazacii conduși de un „domnișor” – Alexandru – frate cu Potcoavă. Nici bine nu sosise la Înalta Poartă Ahmed - ceauș cu tratatul turco-polon ratificat, adăugând și scuzele polonilor pentru acțiunile lui Nicoară, că la 20 februarie 1578, un olac dădu vestea năvălirii lui Alexandru (21). Acesta stârni mânia sultanului care-l va pedepsi pentru incapacitate pe susținătorul domniilor Țărilor Române, Mihail Cantacuzino, pregătind, se pare, aceeași soartă și pentru voievodul moldovean și cei doi bei musulmani auxiliari, ce fuseseră învinși și ei asemeni lui Petru (22). Nu peste mult timp, la 13 aprilie 1578, Mahomed-pașa era înștiințat de victoria lui Petru Șchiopul care, ajutat de 3 detașamente de otomani, ardeleni, și munteni, îl asedia pe Alexandru, iar acesta, încercând o ieșire, fusese prins, cazacii urmăriți, iar lângă iezerul Ciurbeștilor fuseseră măcelăriți (23). Greu rănit, conducătorul lor murea curând după aceea, iar cei 200 de prizonieri cazaci fură duși la Istanbul și condamnați la galere; întrebați de sultan de ce au ocupat Iașul, ei au răspuns că au venit la cererea moldovenilor. Aceeași afirmație o întâlnim într-o scrisoare a regelui Poloniei către sultan, ca și într-un raport al agentului britanic de la Paris, din 16 martie 1578 (24).

La 26 iulie 1578 un alt domnișor se înfățișa la Nistru, un oarecare fiu al lui Alexandru Lăpușeanu, identificat cu Petru Miotla (25), un hatman al cazacilor zaporojeni care mergea în fruntea a 4000 de cazaci spre Iași, încercându-și norocul la domnie, dar a sfârșit executat prin sfâșiere cu caii. Numeroase solii și scrisori soseau la Poartă din partea polonilor, moldovenilor, ardelenilor și invers, prin care se cereau ajutoare, se anunțau înfrângeri sau victorii, se căutau dezvinovățiri, se făceau amenințări, și toate acestea fiind generate de acele vremi tulburi când securitatea lui Petru Șchiopul, domnul impus de turci, era mereu amenințată de „domnișorii” ridicăți din căzăcime.

În septembrie 1578 un alt corp de cazaci conduși de Constantin, fiul lui Nicoară Potcoavă se apropia de hotarele Moldovei, îndemnat de slăbiciunea lui Petru Șchiopul, cu gând să încerce ocuparea tronului (26).

Atras de beiful Tighinei cu promisiunea unei intervenții pe lângă sultan pentru dobândirea domniei Moldovei, Constantin a fost reținut, trimis la Istanbul și arestat. Când, în sfârșit, trimisul Poloniei săvârșea la Poartă împăcarea cu turcii și tătarii pe la sfârșitul lui octombrie 1578, sosea și vestea biruinței lui Petru în fața a 5000 de năvălitori cazaci în frunte cu un șef al lor, un alt Constantin – fiul lui Ștefan Lăcustă (27), biruință ce a avut loc la 12 octombrie 1578 și unde 3000 de cazaci și-au aflat sfârșitul.

Neremarcându-se prin vitejie asemeni înaintașului său Ion-Vodă, slab și neputincios, Petru Șchiopul atrăgea prin slăbiciunea sa numeroși pretendenți care, profitând și de sprijinul din interiorul țării, căutau momentul prielnic pentru instalarea la tron, creând o situație tulbure ce făcea impresie proastă la Poartă, motiv pentru care turcii se hotărâsc să-l înlocuiască. În asemenea condiții, la 21 noiembrie 1579, Petru Șchiopul primește ordinul de mazilire din partea sultanului, după ce, la 23 noiembrie același an, Germigny, trimisul regelui Franței la Constantinopol anunța pe acesta că, capuchehaia lui Petru Șchiopul a fost strangulat și s-a trimis un ceauș în „Bogdania” să-l aducă la Înalta Poartă pe fostul domn cu lanțuri la picioare (28). Așadar, în ultimele zile ale lunii decembrie 1579, Petru împreună cu doamna Maria și fiica lor soseau la Constantinopol și cu un tain de 40-60 de aspri pentru întreținere luau drumul Alepului, trăind mereu cu speranța revenirii în Moldova. A fost înlocuit prin intervențiile unui sudit venețian, albanezul Brutti și a vizirului Sinan, văr cu acesta, precum și ca urmare a intervenției mamei sultanului, cu Iancu Sasul – fiul natural al lui Petru Rareș, sas ardelean, fost servitor al lui Despot-Vodă (29).

Ațâțat în lupta pentru domnie de ambițioasa-i mamă Ecaterina, Iancu luase drumul Constantinopolului, acolo unde se țeseau și se desfășeau domniile, reușind să obțină protecția unor oameni cu mare influență, iar apoi, numit domn în locul lui Petru Șchiopul se întorsese în Moldova unde ajunse la sfârșitul lunii decembrie 1579. Pentru banii grei pe care i-a plătit ca să obțină domnia – peste 150.000 de galbeni: 80.000 sultanului, 20.000 mamei sultanului și 50.000 marelui vizir Sinan-pașa – pentru creditorii care trebuiau plătiți, pentru averile ce și le aduna în caz de mazilire, Iancu Sasul se dedă la cumplite jafuri și înrobiri, cum rar îi fu Moldovei să vadă (30). Măsurile pe plan intern provocară ample nemulțumiri, culminând cu răscoala lăpușnenilor, precum și cu pribegia unor mari boieri care-l reclamară la Poartă, cerând mazilirea. Și actele sale de politică externă conlucrau, prefigurându-i apropiatul sfârșit: profitând de dușmănia dintre Polonia și Turcia, va adopta acte de neprietenie față de rege, oprind pe nobilii sau negustorii poloni ce

tranzitau prin țară, luându-le averile, deschizând scrisorile ambasadorilor englezi; profitând de relațiile încordate dintre imperiali și regele polon, întreținea legături secrete cu imperialii prin Hans Rueber, comandantul lor din Ungaria superioară, generalul din Cașovia unde-și asigură și un adăpost spre care, în situații dificile, voia să treacă cu forța prin Polonia spre Germania, la Kesmark (31). Denunțat sultanului este capturat la Sniatin, la 14 septembrie 1582 de starostele Nicolaj Jazlowicki, unde spoliat de bunurile sale a fost decapitat, iar la 28 sept. același an, a fost declarat rebel, „tulburător de pace și oprimator al sărăcimii”(32).

La insistențele boierilor pribegi care aveau nevoie de un domn docil, precum și din rațiuni financiare bine întemeiate ale sultanului, este înscăunat pentru a doua oară pe tronul Moldovei, la 17/27 oct. 1582, tot „cuviosul și blândul domn” Petru Șchiopul. În ciuda numeroaselor trupe turcești, muntene și ardeleni cu care venea însoțit pentru reînscăunare, fusese primit cu brațele deschise – se înțelege de către boierii care avuseseră în Iancu un termen de comparație, nemaivând de astă dată nevoie să-și câștige tronul cu armele. Dar se vede că realegerea s-a datorat în mare parte și darurilor însemnate făcute la Poartă. Se crede că ar fi crescut tributul Moldovei cu 10.000 de galbeni, luând asupra sa și plătind și datoria lui Iancu (33). La acestea se mai adăugau darurile în bani către sultan și mama acestuia, precum și obligația către sprijinitorii la domnie – Sinan-pașa și preceptorul sultanului – de a plăti banii împrumutați cu mare dobândă care întreceau posibilitățile de plată ale acestuia, remarcă făcută și de rezidentul imperial de la Constantinopol, Preuner: „Petru, înainte de plecare a împărțit până la 80.000 de coroane, încât mulți cred că, chiar dacă ar rămânea în liniștită stăpânire a țării timp de câțiva ani, încă nu ar putea plăti o asemenea sumă”(34).

Angajând poporul la așa datorii, slugarnic și duplicitar în afară, tolerant față de abuzurile celor mari în interior, Petru Șchiopul nu se va bucura nici în această domnie de o stăpânire liniștită. Năvălirile căzăcești reîncep odată cu instalarea sa pe tron, fără a mai fi însoțite așa des de pretendenți, cu excepția unui anume Petru Cazacul și a unuia, numit Ivan. Petru Cazacul, unul dintre fiii nelegitimi ai lui Alexandru Lăpușeanu, rezultat dintr-o relație a acestuia cu o femeie a cărei identitate nu se cunoaște, a hălăduit o vreme și pe la pragurile Niprului, unde și-a făcut mulți prieteni, mai ales printre cazacii zaporojeni care l-au îndrăgit, se pare, datorită ținutei sale impunătoare și plăcute, dar mai ales, a bărbăției și a vitejiei sale (calități apreciate de cazaci) și s-a identificat cu aceștia, fiind receptat de contemporani ca având obârșie căzăcească. În vara anului 1586 avem informații că s-ar fi derulat prima lui încercare de a

prelua tronul părintesc (35). Se pare că, având și susținerea secretă a marelui cneaz și țar al Moscovei, Feodor (1584-1598) și a regelui polon Sigismund al III-lea (1587-1632), Petru Cazacul , întreprinde, împreună cu 15.000 de cazaci, o expediție în Moldova, fiind învins de oastea lui Petru Șchiopul, care va trimite la Înalta Poartă, la 12 iunie 1586, 40 de cazaci capturați cu această ocazie și tot atâtea capete tăiate de la cei căzuți în luptă.

Un alt pretendent la tronul Moldovei a fost Ivan care, năvălind împreună cu cazacii în nov. 1587 și biruit „din sus de Țuțora” de Petru, sfârșește tragic într-o mănăstire unde i s-au tăiat nasul și urechile (36), iar un anume Lazăr, care va constitui o primejdie reală pentru domnul moldovean în ianuarie 1591 (37), va fi alungat cu sprijinul Poloniei.

Tot tulburători de domnie erau și acei pretendenți ce mergeau la curtea imperială și la cea papală pentru a cere ajutor, în schimbul căruia făceau mari făgăduințe pe care Petru Șchiopul nu fusese în stare să le respecte. Așa era și Ștefan – se pare fiul lui Alexandru Lăpușeanu (38) – care cerea ajutor de la Sixt al V-lea, în vara lui 1589, făgăduind acestuia în caz de izbândă 50.000 de galbeni, ruperea relațiilor cu turcii și chiar unirea bisericii române cu biserica catolică. Tot astfel de demersuri le făcea la curtea apuseană un anume Ioan Bogdan ce se dădea frate cu „Ivonia” ori un anume Despot, pretins fiu de domn (39).

Șirul greutăților din a doua domnie a lui Petru continuă cu vestea tristă a mazilirii domnului și a chemării la Poartă în toamna anului 1589, știre datorată nevoilor financiare ale noului vizir Sinan și nicidecum cauzată de vreo vină a voievodului moldovean. Cu toate că obișnuitele sume de bani erau trimise Turciei (200.000 de galbeni sultanului și 60.000 de galbeni vizirului) se făcu totuși o schimbare: nevârstnicul său fiu – care avea cinci ani – ce primise steagul de domnie la 18 dec. 1589 de la trimisul sultanului, Emir-Alem, fu uns domn la 2 ian. 1590 de către mitropolitul Moldovei (40), deși în realitate tot Petru cărmuia țara, copilul figurând doar – potrivit tradiției – primul în lista de martori a documentelor.

Dar nesățioasa lăcomie a turcilor nu se va opri aici, și la puțin timp după aceea, în 1591, domnul fu înștiințat să sporească tributul, lucru ce-i va definitiva hotărârea sa, ca ridicându-se din scaun cu familia, averea și 100 de boieri credincioși să ia drumul lung al exilului. Bilanțul politic al anului 1590 și împrejurările anului 1591, fatale pentru familia Mihneștilor, mazilirea marelui vizir îi arătau lui Petru necesitatea unei apropiate pibegii pentru care făcea pregătiri subtile: la 17 ian. 1591 avea loc cununia secretă cu roaba Irina Botezata, oficiată de mitropolitul

Gheorghe Movilă, Ghedeon – episcopul de Rădăuți și Anastase – starețul mănăstirii Galata, al cărui act semnat de vornicul Eremia, logofătul Stroici, hatmanul Andrei, hatmanul Gheorghe și alții, trebuia făcut public după ieșirea domnului din țară; pentru că anul financiar se încheia la 15 august, cu puțin timp înainte, Petru Șchiopul, conștiincios și cu aptitudini de contabil, va fi ordonat toate socotelile și actele de cancelarie – lucru mărturisit de boierii lăsați la cârmă în lipsa sa: Nestor Ureche, Gheorghe – pârcălabul, Jora – pârcălabul, Stroici – vistiernicul, Toader Veveriță – secretarul și Ionașco – uricariul (41). Însoțit la plecare de o suită de cel puțin 500 de oameni – boieri care petreceau convoiul domnesc cu oști până la marginea țării, - din care nu lipseau: roaba Irina, ajunsă doamnă, domnița Maria – fiică și soțul ei Zotu – spătarul, tânărul coregent Ștefan cu al său profesor Teodosie Barnovschi, cei trei Movilești – Eremia, Simion și Toader – hatmanii Andrei și Gheorghe și alți boieri de starea a doua și a treia, Petru Șchiopul a luat drumul pribegiei; trecând mai întâi prin Pocuția (unde drumul n-a fost închis pentru „prietenu credincios și util al Poloniei”) s-a îndreptat apoi spre Satu Mare la contele Hardegg – pe care-l cunoștea de doi ani - de unde lua legătura cu arhiducele Ernest, fratele împăratului, anunțându-l că și-a părăsit tronul din cauza primejdioasei lăcomii turcești (42).

Cu permisiunea împăratului fostul domn al Moldovei se va opri în Austria, la Tirol unde i se va fixa drept reședință orașul Bolzano și unde a trăit cu a sa curte, supravegheat tot timpul de arhiduce, care-i controla corespondența, ca și drumul oamenilor săi la Veneția pentru interese comerciale, acuzându-l pe fostul domn de relații secrete cu turcii. Unii boieri din suita domnului au rămas până la sfârșit în preajma acestuia, alții însă s-au așezat în Polonia, lângă Nistru, de unde sperau o eventuală întoarcere în țară, odată cu posibila revenire în scaun a domnului lor pentru care, până în 1593 a făcut demersuri la Poartă influentul Andronic Cantacuzino (43), încurajat, mai ales, de revenirea la marele vizirat a lui Sinan-pașa. Cu acest prilej a ieșit la iveală adevăratul motiv ce l-a determinat pe domn să plece, act considerat până atunci de boieri ca o mare greșeală politică. Că schimbarea din Moldova de la 1591 reprezenta repercusiunea unui nou regim instalat la Constantinopol, odată cu 1 iunie, o dovedește chiar Petru Șchiopul în scrisoarea trimisă lui Sinan unde spunea că, „a plecat din domnie întrucât se temea că după mazilirea marelui vizir, sprijinitor al său pe lângă sultan, toată furia dușmanilor acestuia s-ar năpusti asupra sa”(44). Nici o acțiune ce privea reînscăunarea nu va reuși în acele vremi în care se stingea atât domnul, cât și pribeaga-i familie, departe de locu-i de baștină. Mai întâi s-a stins

doamna Irina, la 3 nov. 1592, urmată apoi de domnul bătrân și bolnav , care muri la 1 iulie 1594 în castelul Zimmerlehen, unde venise să stea pe timpul verii. Mormântul lui și al doamnei sale se află lângă biserica franciscanilor din Bolzano, iar inscripția funerară dezvăluie în slove latine numele domnului, “bărbat prea strălucit în vremi potrivnice, ca și în vremuri prospere, în război ca și în pace”(45).

După moartea pribeagului domn, fiul Ștefan – mai întâi la Bolzano și apoi la Innsbruck, devenise un adept al catolicismului, iar pe la 1600 Mihai Viteazul spera să și-l facă ginere, numai că dorința celor doi nu s-a împlinit în urma morții lui Mihai și imediat după aceea , în 1602 avea să se stingă și Ștefan, la Innsbruck (46). Domnița Maria care după moartea lui Zotu Tzigara, în 1599 se recăsătorii cu venețianul Polo Minio și va fi întâlnită până târziu, în 1620, întovărășită de soțul ei prin țara părintelui său (47).

Așa se stingea întreaga familie munteană a lui Petru Șchiopul, familie bolnăvicioasă ce nu avea nimic din vloga puternicilor și vechilor familii domnești. După multe discuții la Poartă în legătură cu punerea unor beglerbegi în cele trei țări române, după multă concurență, domnia Moldovei a fost acordată în sept. 1591 lui Aron – Vodă, fiul nelegitim al lui Alexandru Lăpușeanu, favoritul agentului englez Edward Barton care plătitese enorm la Înalta Poartă pentru această numire. Și aici intervin cazacii cu același interpus, Petru Cazacul, refugiat în Polonia și sprijinit de diplomatul Andrei Taranowski și de către marele cancelar Jan Zamoyski. Dispunând de oaste alcătuită din poloni și cazaci, Petru Cazacul intră în Moldova, ajungând să domnească 2 luni (august-septembrie 1592), având și sprijinul boierilor. În timp ce Aron – Vodă fusese mazilit și chemat de sultan să dea socoteală pentru abuzurile sale la Istanbul, în 17 iunie 1592, “boierii valahi au jurat în fața lui Petru, pe care l-au condus la scaunul domnesc, unde l-au instalat și s-au supus lui”.

Pentru a descuraja eventualii pretendenți la tronul Moldovei susținuți de cazaci și polonezi, Poarta oferă sprijin militar lui Aron Vodă pentru a alunga pe uzurpator, și a recupa tronul, iar diversiunea cazacilor asupra garnizoanelor turcești menite să ușureze menținerea pe tronul Moldovei a interpusului lor a eșuat la 14 oct. 1592. Captiv al fratelui său vitreg, Aron Tiranul (înrudirea celor doi fiind, probabil, doar după tată), Petru Cazacul a fost tratat ca “un lotru” ce a îndrăznit să vină “asupra țării noastre”, poruncind să-i fie tăiate nasul și urechile (48). Ca și cum pedeapsa n-ar fi fost prea mare, nefericitul domn a fost trimis la Istanbul unde a fost condamnat la moarte: neacceptând să treacă la mahomedanism (pentru a-și salva viața), el va fi agățat de viu într-un

cârlig de zidurile Seraiului și după obiceiul epocii, batjocorit și lovit cu pietre de mulțimea “dreptcredincioșilor”, la 15 nov. 1992; pentru a-i curma suferința, padișahul porunci să fie strangulat. S-a dorit din partea sultanului să se dea un înspăimântător exemplu posibililor candidați la domnie, dar și o atenționare severă cazacilor și polonilor de a se feri pe viitor să se mai amestece în treburile Înaltei Porți.

Relațiile Moldovei cu cazacii s-au caracterizat, în a doua jumătate a sec. al XVI-lea, prin frecvente ciocniri. De multe ori, cu asentimentul și chiar cu sprijinul maselor populare din Moldova, sătule de “zbirii domnitorilor”, cazacii aduceau prețiși fii de domni, de cele mai multe ori, stimulați continuu de magnații polonezi, și năvăleau peste Nistru, aducând multă pagubă Moldovei. Neconținut sultanul Murad al III-lea protesta că, “la limitele Moldovei și ale Poloniei sunt continuu tulburări și lupte”, reproșându-i regelui polon neputința de a-i nimici pe “acești latronis” ce se bucurau de sprijinul panilor polonezi(49). Cel mai afectat de năvălirile cazacilor, Petru Șchiopul, nedistingându-se prin vitejie sau poate nemaiavând nici vârsta pentru a se angaja într-un conflict puternic de nimicire a invadatorilor, își va primi “sentința” tocmai din cauza acestei slăbiciuni în arta militară.

Destinul Moldovei celei de-a doua jumătăți a sec. al XVI-lea continua să fie jucat de turci, polonezi, dar și de “aventurile” cazacilor zaporojeni. Sub domnia lui Petru Șchiopul, și mai mult, sub cea a lui Aron-Vodă, domni ce s-au menținut în tiparul vremii, suzeranitatea otomană asupra Moldovei va deveni de-a dreptul opresivă, fiind la un pas de impunerea regimului de pașalâc, dacă nu ar fi intervenit acea pagină de glorioasă epopée al cărei erou va fi Mihai Viteazul.

NOTE:

1. Eduard Baidaus, *Mihail Hrușevski și Istoria Ucrainei-Rusi*, în „Revista Istorică”, t. XX, 2009, nr.3-4, p. 309-328.
2. Ion Nistor, *Problema ucraineană în lumina istoriei*, ed. Ștefan Purici, Rădăuți, 1997, p.119.
3. Eduard Baidaus, *Idem*.
4. Florin Pintescu, *Unele considerații privind relațiile moldo-cazace în Evul Mediu*, 2002, p.73-91.
5. Eduard Baidaus, *Idem*.
6. Coord. Demir Dragnev, *O istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent*, Chișinău, 2007, p.86-87.
7. Nicolae Iorga, *Legăturile românilor cu rușii apuseni și cu teritoriul zis „ucrainean”*, din „Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii Istorice”, s.II, t.XXXVIII, 1916, p.22.
8. Eduard Baidaus, *Idem*.

9. Constantin Rezachevici, *Istoria popoarelor vecine*, Buc., 1975, p.465.
10. A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, vol.II, p.69, 70.
11. Constantin Rezachevici, *Rolul românilor în apărarea Europei de expansiunea otomană*, Buc., 2001, p.342.
12. Nicolae Iorga, *Pretendenți domnești în sec. al XVI-lea*, în „Analele Academiei Române. Mem. Secț. Ist.”, Seria II, nr. 19, București, 1898, p.194-195.
13. C.C.Giurescu, *Istoria românilor*, II, 1, p.208-209; vezi și Șt. Nicolaescu, *Petru Vodă cel Tânăr și Petru Vodă Șchiopol. O chestiune controversată în istoria românilor*, Buc., 1915, p.42.
14. A. Veress, *Documente*, II, doc. nr. 46, p.55-57.
15. *Ibidem*.
16. Dinu C. Giurescu, *Ion Vodă cel Viteaz*, ed. II, Buc., 1966, p.135; vezi și A.D.Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, V, ed. 3, 1927, p.145; N. Iorga, Doc., XI, p.XXXII.
17. C.C. Giurescu, *op.cit.*, p.235-236; D.C.Giurescu, *op. cit.*, p.186; Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, Buc., 1958, p.242.
18. Hurmuzaki, Doc., III, 1, p.7-8, nr. IV.p.6, nr. 2, p.57.
19. *Ibidem*, XI, p.XXXIX; D.C.Giurescu, *op.cit.*, p.194.
20. R. Economu, *Sfârșitul lui Ioan Nicoară Potcoavă*, în Magazin istoric , nr. 11, nov. 1970, p.65-66.
21. Hurmuzaki, Doc., Supl.I, 1.p.42.
22. *Ibidem*, III, 1, p.6.
23. *Ibidem*, III, 1, p.12; vezi și D.C.Giurescu, *op. cit.*, p.196; Gr. Ureche, *op. cit.*, p.245-246.
24. *Ibidem*, III, p.36.
25. Gr.Ureche, *op. cit.*, p.233; Hurmuzaki, Doc., III, 1, p.13; Hurmuzaki-Iorga, XI, p. XLII-XLIII; C.C. Giurescu, *op. cit.*, p.326.
26. Hurmuzaki-Iorga, , XI, p.XLII-XLIII; A.D.Xenopol, *op. cit.*, p.146.
27. C.C. Giurescu, *op. cit.*, II, 1, p.236.
28. Hurmuzaki, Doc., XI, p.9.
29. Idem, III, p.25, 78; A. Veress, *Alte lucruri nouă despre Iancu Vodă Sasul și familia sa*, în Rev. de Ist., nr.7-9, 1929, p.147.
30. Gr. Ureche, *op. cit.*, p.200; A. Veress, *op. cit.*, p.148.
31. D. Ciurea, *Relațiile externe ale Moldovei în sec. al XVI-lea*, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D.Xenopol” Iași, X, 1973, p.35-36; Hurmuzaki- Iorga, XI, p.XLVIII.
32. Hurmuzaki, Doc., III, p.16; D. Ciurea, *op. cit.*, p.36-37.
33. Hurmuzaki-Iorga, XI, p.LIII; A.D.Xenopol, *op. cit.*, p.152.
34. A.D.Xenopol, *op. cit.*, p.152.
35. Ilie Corfus, *Contribuțiuni noi privitoare la Petru Vodă Alexandrovici, zis Petru Vodă Cazacul*, în „Codrul Cosminului”, X, Cernăuți, 1936-1939, p.486, 489, 491-492.
36. C.C.Giurescu, *op. cit.*, p.238; D.C. Giurescu, *op. cit.*, p.199.
37. I. Minea, *Aron Vodă și vremea sa*, în „Cercetări istorice”, nr.1, 1932-1933, p.127-128; A.D.Xenopol, *op. cit.*, p. 162.
38. *Ibidem*, p. 141-142; G. Lăzărescu și N. Stoicescu, *Țările Române și Italia până la 1600*, Ed Științifică, Buc., 1972, p.130-131.

39. D.Russo, *Studii istorice greco-române*, II, Buc., 1939, p.523; I. Minea, *op. cit.*, p.142.
40. *Ibidem*.
41. Hurmuzaki-Iorga, Doc., XI, p.LXXXI.
42. C.C.Giurescu, *op. cit.*, II, 1, p.244-245; Șt. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 28-29.
43. I. Minea, *op. cit.*, p.143.
44. G. Lăzărescu și N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 132; Hurmuzaki, XI, p. 537.
45. *Ibidem*.
46. C.C. Giurescu, *op. cit.*, p.243-245.
47. *Ibidem*, p.131, 133; N. Iorga, *Întoarcerea unei pribege: d-na Maria Minio*, în „Mem.Secț. Ist.”, t.12, 1932, p.228-229.
48. Hurmuzaki, Doc., Vol. IV, Buc., 1952, p.105 și vol.XI, p.767; vezi și Șt. Gorovei, *Mușatinii*, Chișinău, 1991, p.127.
49. D. Ciurea, *op. cit.*, p.33-34.

ESEU. HOLOCAUSTUL ROMÂNESC ÎN ANTITEZĂ

*Prof. Dr. Gheorghe Râncu
Președinte Filială, Câmpina a SȘIR
Director Colegiul Tehnic Forestier
Câmpina*

Cel de-al doilea război mondial (1939-1945) și întreaga sa problematică: numărul victimelor, pagubele materiale și umane, bilanțul și consecințele în plan economic, social-politic, cultural, ideologic, mental-psihologic, problema statu-quo-ului teritorial și domeniul relațiilor internaționale – rămâne evenimentul de proporții pe care istoriografia mondială nu a reușit „da capo al fine” să îl măsoare, să-l înțeleagă și să-l explice în întreaga sa dimensiune, pentru ca generațiile postbelice să nu mai repete un astfel de fenomen, atât de catastrofic.

Cu cât se îndepărtează de a doua conflagrație mondială, specialiștii, dar și opinia publică, întrevăd, nu numai dimensiuni, dar și noi perspective, care prin sedimentarea informațională reieșită fracționat din deschiderea arhivelor din Vest și din Est, schimbă concluziile martorilor direct implicați, și de aici, maniera în care posteritatea își propune să înțeleagă corect un eveniment în care n-a fost direct implicată. Ce se va întâmpla, peste un veac și mai bine de atât, în conștiința generațiilor revoluate, care prin lupa cronologică vor stabili noi perspective de abordare ale fenomenului, în contextul în care noi, nici nu le putem acum întrevădea?

În mentalul general postbelic, pe fondul unei noi dimensiuni – a dreptului la viață, a egalității și a complementarității interasiale – s-a interpus, interogativ, o nouă temă: cum a fost posibil ca omul modern să se încarce negativ cu energia răului împotriva semenului său? Sinergia sinelui în empatia cu „celălalt” repune, readuce în actualitate eterna problemă a devenirii umane. Încotro? Ce am învățat din trecut? Ce am conștientizat și ce am înțeles, atâta vreme, cât față de regnul animal din care facem parte, ne detașăm prin rațiune, prin puterea minții de a analiza, de a sintetiza, și de ce nu, chiar de a prefigura destinul evoluției speciei umane?

Am încercat, în plan filosofic, să ne apropiem de tema crimelor întreprinse de om asupra semenilor săi. Termenii folosiți - genocid, etnocid, pogrom, shoah sau holocaust - pun în ecuație aceeași superficialitate prin care omul își rescrie propria sa istorie.

Complexitatea problemei și spațiul adecvat – obligat și sincer acoperit de vastitatea temei – ne determină ca intervenția noastră să ia forma unui eseu, punând în antiteză punctele de vedere despre holocaustul românesc. Încercarea noastră nu își propune să dea un răspuns (nu credem că în momentul de față cineva și-ar putea permite să formuleze concluzii finale), cât mai mult de a evidenția maximizarea sau minimizarea pe care o cunoaște în prezent acest subiect. Au fost consultate: dicționare, enciclopedii și lucrări de specialitate, în care, paradoxal, definițiile implică unanimitate. Maniera în care ele se aplică este, însă, diferită. Astfel, termenii de genocod, etnocid fac trimitere la exterminarea în masă a unui grup etnic, populație, popor; pogromul, în accepțiunea generală – trimite direct la crimele împotriva evreilor; shoah (din limba ebraică) are sensul de catastrofă pentru poporul evreu; holocaust, termen lingvistic cu o origine duplicitară ca sens, greco-ebraic, este înțeles în formula de „ardere, de tot”. Holocaust a căpătat o extensie mediatică de abia din a doua jumătate a sec. al XX-lea, fiind reimpus de mediile intelectuale americane, cu precădere de origine evreiască. Înțelesul - în largă sa accepțiune – face trimitere la crematoriile naziste din cel de-al doilea război mondial, și atunci, problema devenită de actualitate trebuie extinsă și la nivelul celorlalte state – satelit ale celui de-al III-lea Reich. Această dilemă a dihotomizat istoricii, oamenii politici, opinia publică în două tabere: holocaustologi și negaționiști. De aici și întrebarea: a fost holocaust în spațiul românesc în intervalul 1941-1944? Arhivele istorice, încă nepublicate în integralitatea lor, exacerbarea venită dintr-o parte sau din alta, excesul de zel sau chiar indiferența, mentalul traumatizant al celor din Est (ieșiți din lagărul comunist), care sunt puși să aleagă între Holocaust și Gulag, noua accepțiune dată în literatura de specialitate conceptului de totalitarism, înțelegerea incompletă față de termenul de antisemitism (tratată unilateral – din familia de popoare hamito-semitice, alături de evrei mai fac parte palestinienii și arabii), toate impun ca discuția despre unele puncte de vedere privind holocaustul să nu fie percepută integral și corect. Contează doar adevărul istoric sau prevalează interesul unor factori de putere? Până chiar și un holocaustolog, ca Andrei Oișteanu se întreba, constata: „Cum în România și în teritoriile administrate de români nu au funcționat astfel de crematorii, concluzia ar fi că, în România nu a fost Holocaust” (1).

Lecturile și studiile noastre ne-au impus o primă observație, și anume, aceea potrivit căreia, holocaustologii de pretutindeni ca și institutele de cercetare ale victimelor din rândul populației evreiești

aplică termenii de shoah/holocaust numai pentru perioada celui de-al doilea război mondial. Ei nu acceptă, ca în abordarea termenului de Gulag (pentru victimele comunismului) să fie cercetate și crimele comise de mulți agenți comuniști de origine evreiască, crime comise în țările foste comuniste. La celălalt pol, negaționiștii aplică termenul de holocaust doar pentru teritoriile ocupate de cel de-al III-lea Reich, acolo unde s-a aplicat „soluția finală”, neextinzându-l și pentru unele țări-satelit ale Germaniei - cazul României.

Holocaustul și Gulagul au fost, în mod cert, două realități traumatizante ale sec. al XX-lea, cercetarea istorică neputându-le trata unilateral, ci în complementaritatea lor, deși se poate sesiza, ușor, existența unor tendințe de a maximiza sau de a minimiza unul sau altul dintre cei doi termeni. De asemenea, se poate constata și accepțiunea dată termenului de antisemitism. Comunitatea evreiască mondială îl folosește cu trimitere la acțiuni, măsuri și crime împotriva poporului evreu, uitându-se, în mod intenționat că, din familia etnică hamito-semitică mai fac parte, astăzi, și arabo-palestiniienii. Majoritatea islamistă condamnă crimele provocate de statul Israel după 1948, și că aceste crime au stat la baza reacției de tip terorist a mișcărilor și grupărilor panislamiste.

O abordare diferențiată, dar tot incompletă, este și problema evreiască în cazul României. Există o bogată literatură de specialitate, și nu numai, care tratează începuturile prezențelor evreiești în spațiul românesc, cu precădere pentru epoca modernă, perioada interbelică și imediat postbelică. Considerăm că o cercetare reală, condiționată și de fondurile arhivistice publicate, ar trebui să aibă în vedere următoarele:

**predispoziția, în mare măsură, din rândul evreilor pentru ideologia comunistă;*

**promisiunile interbelice ale lui Stalin făcute evreilor din zona est-europeană, referitoare la crearea în arealul dintre Prut – Nistru - Bug a Republicii Sovietice Socialiste Evreiești, fapt ce ar putea conduce la explicarea și înțelegerea acțiunii evreiești din Basarabia din timpul evenimentelor de la Tatar - Bunar (1924), dar mai ales după notele ultimative sovietice din 26 și 28 iunie 1940, extinzând perioada până la 22 iunie 1941;*

**poziția autorităților românești din perioada 1941-1943 față de problema evreiască din Vechiul Regat, dar cu precădere pentru Basarabia și Bucovina de Nord, urmată de deportările în Transnistria;*

**schimbarea de poziție a cabinetului Antonescu după 1942-1943 și măsurile, cele care au fost, de salvare a mii de evrei prin România;*

**rolul jucat de mai mulți agenți comuniști de origine evreiască în primele două decenii ale regimului comunist din România. Implicarea lor în acțiuni torționare, antiromânești;*

**poziția față de evrei, adoptată de Gheorghe Gheorghiu-Dej și de Nicolae Ceaușescu pentru perioada 1954-1989.*

Conform recensămintelor oficiale, evoluția demografică a populației de cult mozaic a înregistrat următoarele date în sec. al XX-lea:

- în 1930 – populația evreiască număra 756.930 (4, 2%);
- în 1947 – cca. 428.312 evrei;
- în 1956 – cca. 146.000 evrei;
- în 1966 – cca. 42.900 evrei;
- în 1977 – cca. 24.700 s-au declarat evrei, estimările vorbeau de 35.000 de evrei;
- în 1992 – cca. 9.000 de evrei (8876).

Această descreștere evidențiază o emigrare a cca. 400.000 de evrei, cu acceptul autorităților comuniste, cu precizarea că, pentru un copil se plătea statului român 3000 de dolari, iar pentru un adult – cca. 9000 de dolari. Aceste sume au fost depuse în conturile unor bănci elvețiene în numele statului român. Surse neoficiale atestă că, în 1993 aceste sume nu mai existau, conturile fiind „golite”. Oare de cine? Doar arhivele serviciilor secrete – atunci când vor fi publicate – vor putea aduce mai multă lumină în acest caz. S-ar putea înțelege, atunci, sursa reală a unor mari averi „făcute peste noapte” în perioada imediat postdecembristă.

Revenind la tema eseist - formulată despre holocaustul românesc, ne propunem în continuare, nuanțarea în antiteză a unor puncte de vedere holocaustiene și negaționiste. Concluzia generală a holocaustologilor este că în România anilor 1940-1944 a existat Holocaust. Comunitatea evreiască, fie cea din România, dar mai ales cea din SUA, și nu numai, estimează date care merg până la cca. 400.000 de victime evreiești – așa cum este menționat la Templul Coral din București (2). Alți autori, precum Marcu Rozen (3), referindu-se la evreii exterminați de autoritățile românești între 1940-1944 estimează numărul de 270.000 victime, din care 155.000, ca urmare a pogromului de la Dorohoi (1 iulie 1940), a rebeliunii legionare (21-23 ian. 1941), a pogromului și a trenurilor morții de la Iași (29 iunie-6 iulie 1941), a victimelor din Basarabia, Bucovina de Nord și cele din Transnistria, completând cu cei 115.000 de evrei localnici ucrainieni din Transnistria (4).

Analizând guvernarea antonesciană, același autor, ca și alții, menționează ca măsuri anti-evreiești: scoaterea acestora din serviciul militar, înrolarea în detașamente de muncă, eliminarea elevilor evrei din

școli, concedierea unor artiști, profesori sau medici și avocați, confiscarea de magazine, localuri, farmacii, întreprinderi, pogromuri, deportări în masă etc. (5).

Comunitatea evreiască, fie din România, Europa sau SUA a publicat o uriașă literatură cu caracter memorialistic a supraviețuitorilor (6). Autorii, supraviețuitorii și istoricii evrei condamnă – în bloc – autoritățile românești din timpul guvernării Antonescu. Astfel, Jean Ancel, Radu Ioanid, Alexandru Florian, Moses Rozen, Elie Wiesel, Matatias Carp și alții îi învinovățesc pe Ioan și Mihai Antonescu, acuzându-i și că au falsificat și au distrus documente care i-ar fi putut incrimina (7). Fostul istoric ieșean, Jean Ancel lansează ca număr al victimelor provocate evreilor de autoritățile române 145.000 exterminați în Transnistria, ca și a altor 180.000 de evrei ucrainieni din Transnistria (8). Jean Ancel împinge spre 410.000 numărul victimelor evreiești din România și totodată face afirmația că, după Germania, România ar fi avut a doua mare implicare în exterminarea poporului evreu (9), numind Transnistria drept „regatul morții”(10). Timișoreanul Victor Neumann face trimitere la „Planul Madagascar” de creare a unor rezervații evreiești de către Adolf Hitler în zona dintre Nistru-Nipru-Bug cu scopul exterminării acestora (11). Același autor recunoaște însă că 57% dintre evreii români au supraviețuit războiului și că acest procent este cel mai mare în comparație cu celelalte țări din Europa Centrală și de Est, fapt remarcat ca o mare curiozitate de către istorici (12).

Profesorul univ. dr. Randolph L. Braham de la The Graduate School and University Center of the City University of New-York, considerat în rândul istoricilor evrei o somitate în problema holocaustului din Ungaria și România, făcând trimitere la cei cca. 600.000 de evrei exterminați, proveniți din Ungaria (inclusiv din Transilvania de Nord-Vest), constata: „Este o ironie a istoriei faptul că, de-a lungul celui de-al doilea război mondial, evreii care s-au identificat entuziast cu cauza maghiară au avut mai mult de suferit (cca. 80% exterminați, n.n.) de pe urma ungarilor decât din pricina românilor, îndeobște considerați mai xenofobi și mai antisemiți. În timp ce aceia din sudul Transilvaniei, ca și aceia din Vechiul Regat au supraviețuit aproape cu toții războiului, cei din Transilvania de Nord, aflată sub stăpânire maghiară au ajuns la Auschwitz” (13). În aceeași ordine de idei, rabinul Carmilly – Weinberger nota că: „Ungaria a asasinat 80% din evreii săi, trimitându-i la camerele de gazare de la Auschwitz – Maidanek”, în timp ce românii au aruncat colacul de salvare celor ce se aflau în pericolul de a „se îneca” (14).

Asociația Evreilor din România. Victime ale Holocaustului (A.E.R.V.H.) menționează că din Vechiul Regat și din Transilvania de Sud au fost deportați în Transnistria doar 4000 de evrei, și că această acțiune a fost sistată la intervenția Reginei Mamă Elena și a lui Mihai I (15). Aceiași sursă reliefează că, din cei cca. 150.000 de evrei deportați în lagărele din Bogdanovska, Domanovska, Acmețetka, Vapniarca, Skazinet și Peciora, 80-90.000 ar fi fost exterminați (16), cu precizarea că: „Din România sub guvernare antonesciană, nici un tren cu evrei nu a plecat spre lagărele de exterminare” (17). Se face, de asemenea, trimitere că autoritățile românești au constituit Centrul Național de Românizare în mai 1941 (18), pentru ca Radu Ioanid să menționeze că Ion Antonescu a desființat posturile de comisari de românizare (19).

Directorul Institutului, Elie Wiesel și Alexandru Florian, în cadrul unui simpozion „Gropi comune ale holocaustului”, afirmă că exterminarea evreilor a început mai devreme în România decât în teritoriile ocupate de nazism, dar că s-a încheiat și mai repede, pentru ca Centrul de Comemorare al Holocaustului - Autoritatea Yad Vasheim din Ierusalim să susțină că numărul victimelor din rândul populației evreiești din Europa, între 1939-1945, s-ar ridica la cca. 6-6, 9 milioane de evrei.

Unul dintre cei mai renumiți holocaustologi este Radu Ioanid, doctor în istorie și filosofie, cel ce a fost vicepreședinte al Comisiei Internaționale pentru studierea Holocaustului în România, 2003-2004, (președintele acesteia fiind Elie Wiesel), comisie care a elaborat Raportul în baza căruia președintele și premierul din acea perioadă, Ion Iliescu și Adrian Năstase și-au însușit, cel puțin oficial, acest raport. În prezent Radu Ioanid conduce divizia de cercetare arhivistică din cadrul Muzeului Memorial al Holocaustului din Washington, fiind alături de Elie Wiesel și Alexandru Florian, una din vocile cele mai pregnant susținătoare ale existenței holocaustului în teritoriile românești dintre 1941-1944. În lucrarea sa „Holocaust în România(...)”, autorul face trimitere la crimele săvârșite în timpul regimului antonescian împotriva evreilor și rromilor, reliefând că pentru rromi nu s-a utilizat formula de comuniști prosovietici – ca în cazul evreilor – ci acela de periculoși pentru ordinea publică, dând ca număr al țiganilor deportați în Transnistria cca. 25.000 (24.686), iar pentru evrei, cca. 250.000 de victime (20). Pentru Radu Ioanid termenul de Holocaust este înțeles ca: discriminare, izolare, deportare și exterminarea evreilor de către naziști și aliații lor (21). Pentru holocaustul produs în România anilor 1940-1944, Radu Ioanid, făcând trimitere la autori, menționează administrația românească pentru jurisdicția Vechiul Regat, Basarabia, Bucovina de Nord și Transnistria; cea maghiară pentru

Ardealul de Nord și cea germană pentru deportările evreilor și crimele efectuate de trupele Einsatzgruppen în Transnistria, la Berezovska în rândul evreilor și țișanilor (22). Același autor mai menționează în interviul dat „Observatorului cultural”, nr. 698, din 8.11.2013, că numai la Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington există peste un milion de pagini de documente în limba română, documente provenite din România, Moldova și Ucraina, și că, în concluzie, Holocaustul nu poate fi tratat izolat de antisemitism, deoarece Holocaustul este punctul culminant al antisemitismului (23).

Fără a considera că punctele de vedere ale holocaustologilor au putut fi tratate în complexitatea și integralitatea lor, considerăm ca fiind necesară desprinderea unor concluzii:

**Comunitatea evreiască extinde prin Holocaust/Shoah exterminarea evreilor la nivelul întregului spațiu european ocupat și dominat de Germania nazistă, dar și de aliații săi (înțelegi ca state-satelit ale celui de-al III-lea Reich) în timpul celui de-al doilea război mondial;*

**Pentru România, AERVH – condamnă autoritățile românești pentru crimele din Basarabia, Bucovina de Nord și mai ales din Transnistria;*

**Pentru evrei, România este considerată o țară cu o puternică tradiție culturală, antisemită;*

**Negarea holocaustului este în concepția lor o crimă, un nonsens ce trebuie pedepsit prin lege în țările în care acesta a avut loc;*

**Istoricii evrei nu acceptă ideea că în Gulagul roșu au fost implicați, ca vinovați, ca torționari și evreii, implicit și pentru România perioadei de după 1945;*

**Nu există puncte de vedere comune între autori, referitoare la numărul victimelor evreiești din timpul regimului Antonescu. Astfel, Radu Ioanid propune 250.000 evrei exterminați, Matatias Carp – 264.000, Raul Hilberg – 270.000, Marcu Rozen – 270.000, Jean Ancel – 310.000, la care completează cu încă 100.000 evrei ucrainieni uciși în Transnistria. În total se estimează pentru România cca. 280.000-380.000 de victime din rândul evreilor;*

**Este cert că asistăm la exagerări, mai mult sau mai puțin intenționate. Exemplu: numărul de 400.000 de evrei de la Memorialul/Templul Coral din București. Încă din 2003, AERVH a decis „să șteargă” acest număr. De asemenea, în cazul lagărului morții de la Auschwitz s-au estimat și afișat pe plăcuțe vizibile – în anii '60 ai secolului trecut – peste 4 milioane de victime, pentru ca în ultimii ani,*

cercetătorii să demonstreze pe baza documentelor, că ar fi, de fapt, 1 milion și o sută de mii;

**Istoricii evrei nu iau în considerare pentru evenimentele din Basarabia și Bucovina de Nord, imediat după cele două note ultimative sovietice din 26 și 28 iunie 1940, vreo implicare antiromânească a evreilor procomuniști, și că această atitudine a provocat o vie emoție printre români;*

**Comunitatea evreiască internațională a cerut autorităților românești postdecembriste să-și precizeze în mod oficial poziția față de Holocaust, fapt ce a condus la adoptarea O.U.G. Nr. 31/2002;*

**Se uită sau se omite în mod intenționat unele poziții publice, ca cele ale lui Alexandru Șafran (rabin al comunității evreiești din România, ulterior și din Geneva), precum și cele ale lui Wihelm Filderman, Președintele Uniunii Comunității Evreiești din România din timpul regimului Antonescu (fost coleg de liceu cu Ion Antonescu). Astfel, W.Filderman care a fost trimis de Ion Antonescu în Transnistria n-a făcut nicio declarație cu trimitere la genocidul antievreiesc impus de autoritățile românești. Memoriile lui W. Filderman se află și astăzi „sub cheie” în arhivele Autorității Yad Vasheim din Ierusalim, și că nici Elie Wiesel sau Teșu Solomonescu, Radu Ioanid și Jean Ancel n-au primit acceptul de a le consulta. Filderman a intervenit de mai multe ori pe lângă Mareșalul Antonescu pentru a cere sprijin pentru evreii deportați, ghetoziați, afirmând, după război, că România a fost țara în care au supraviețuit cei mai mulți evrei. Curios este și faptul că șeful comunității evreiești din România n-a fost arestat de regimul antonescian, dar că i s-a întâmplat acest lucru în 1945 sub comuniști, emigrând în 1948 în SUA.*

**Concluziile Crucii Roșii – în contextul în care Papa Pius al XII-lea l-a trimis în Transnistria pe nunțiul papal Andreea Cassulo alături de Crucea Roșie Internațională – n-au fost nici astăzi publicate, decât parțial și fără explicații.*

Un moment interesant, ce ridică pentru mulți semne de întrebare, este cel legat de măsura Papei Ioan Paulus al II-lea care l-a decorat pe Șerban Alexianu (fiul fostului guvernator român al Transnistriei) cu Ordinul „Orbis et urbi”, cea mai înaltă distincție papală primită de un român din partea Vaticanului.

După discursul lui Alexandru Șafran din 28 martie 1995 în fața Senatului României (în care făcea trimitere la comportamentul populației românești față de evreii deportați), importanți intelectuali evrei ca: Randolph L. Braham, Victor Eskenasy, Radu Ioanid, Jean Ancel și

Michael Shafir au protestat, într-o declarație dată la Toronto, 5 mai 1995, considerând că A. Șafran a ținut un „discurs rușinos”(24).

În partea a doua a intervenției noastre ne propunem o scurtă introspecție, vizând punctul de vedere românesc, luând în considerare , pe de o parte, cel oficial al statului român după 1989, iar pe de alta și cel al unor istorici români despre holocaust, acordând un spațiu restrâns poziției lui Paul Goma.

În timpul regimului național-comunist (1947-1989), conducerea de partid și de stat nu a considerat necesar să acorde, nici măcar disimulat, vreo importanță cu privire la tema exterminării evreilor. De aici, s-a manifestat o anumită „tăcere”, dar și o interdicție editorială pentru istoricii români. După 1989, odată cu prăbușirea regimurilor comuniste din Polonia, R.D.G., Cehoslovacia, Ungaria, România și Bulgaria (primul val), din 1991 (al doilea val – prăbușirea U.R.S.S.), arhivele din aceste țări au putut pune în circulație informații și teme noi de cercetare, care până atunci au zăcut în sertarele istoriei sau în memoria celor care au traversat acea perioadă. Ideologia comunistă, și de aici poziția oficială, nu permite abordarea crimelor proprii prin Gulagul roșu, fapt ce implică și tema holocaustului. După căderea comunismului din Europa centrală și de est, țările ieșite de sub Cortina de fier s-au aflat într-o situație de relativă tranziție în cercetarea istoriei recente. Ele nu erau pregătite să-și asume trecutul imediat, energiile fiind îndreptate spre critica totalitarismului comunist, a crimelor și opresiunilor la care au fost supuse popoarele est-europene. Deschiderea oferită cercetării istorice a fost atât de mare, încât abundența abordării, fără un program/proiect anume a luat-o în toate direcțiile. Cercetătorii consacrați și-au propus publicarea de documente, interpretarea și aducerea în actualitate a unor aspecte pe care în regimul trecut nu le-au putut aplica.

În paralel, după 1989, tema Holocaustului a căpătat o amploare nebănuită și de aici o poziționare diferită. Pe de o parte, holocaustul față de poporul evreu a devenit tema centrală a comunității evreiești internaționale, dar dublată de evitarea deschiderii dosarului Gulagului roșu în care victimele provocate trebuiau să excludă vreo implicare, vinovăție a sionismului, iar pe de cealaltă parte, noile autorități, și chiar istoricii, specialiștii problemei s-au simțit stânjeniți să-și asume o cercetare aprofundată referitoare la exterminarea evreilor. În aproape toate aceste țări s-a acceptat în unanimitate că holocaustul s-a referit doar la teritoriile ocupate de Germania nazistă.

Sub presiunea informațiilor puse în circulație de deschiderea arhivelor, a cercetărilor istoriografice și cu precădere a presiunilor venite

din partea Comunității Evreiești Internaționale, sprijinită de cercurile intelectuale și politice americane de aceeași origine, la care s-a adăugat și problema extinderii Uniunii Europene spre Est – toate au condus și la o modificare a atitudinii oficiale față de Holocaust. În țări ca Germania, Franța, Marea Britanie, SUA, Polonia etc s-au introdus reglementări legislative care interzic și pedepsesc practicile neonaziste, afișarea și propagarea simbolurilor fasciste și naziste, mergând până la pedeapsa cu închisoarea. În aceeași ordine de idei și măsuri, în România a fost adoptată O.U.G. Nr. 31/2002 privind „interzicerea organizațiilor și a simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii”(25). O.U.G. definește tipurile de organizații cu caracter fascist, rasist și xenofob, simbolurile specifice, cultul promovării persoanelor vinovate de holocaust, inclusiv semnificația de Holocaust, stabilind infracțiuni și contravenții (amenzi între 2500-15000 lei) sau pedepse cu închisoarea (de la 3 luni la 3 ani, de la 6 luni – 5 ani sau chiar de la 3-15 ani), în funcție de abaterea comisă de la lege. S-a avut în vedere și negarea în public a holocaustului (pedeapsa cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani) (26).

Un exemplu elocvent față de negarea holocaustului face trimitere la discursul istoricului Vladimir Iliescu, ținut în Aula Academiei Române, joi, 14 febr. 2013, agenția JTA informând că profesorul român a fost concediat de Universitatea din Aachen, tocmai pentru negarea holocaustului în România (27).

Revenind la problema negării holocaustului și la O.U.G. Nr. 31/2002, pe fondul contextului integrării României în structurile euro-atlantice (intrarea în N.A.T.O. și aderarea la U.E.), la 22 oct. 2003 la inițiativa președintelui României, Ion Iliescu a fost constituită Comisia Internațională pentru Studiarea Holocaustului în România. Comisia a fost prezidată de Elie Wiesel, așa cum avea să intre și în spațiul public, dar și în cel istoric.

Raportul final al comisiei Wiesel a fost publicat la Editura Polirom, Iași. 2005, ca un document oficial, însoțit de un volum de documente, editate de aceeași Polirom, Iași, 2005 (28). Documentul, inedit prin forma sa , dar mai ales prin implicațiile politice care l-au generat, este structurat pe alocuțiunile președinților, Ion Iliescu (12 oct. 2004) și Traian Băsescu (20 ian. 2005), a președintelui de comisie Elie Wiesel (11 nov. 2004), urmate de: rădăcinile antisemitismului românesc; relațiile româno-germane înainte și în timpul Holocaustului; retragerea autorităților românești în iunie-iulie 1940; propaganda antisemită; evreii și

comunismul în perioada 1938-1940; Holocaustul în România; deportările comunității evreiești și a rromilor; rolul și implicarea lui Ion Antonescu în politica antisemită; Holocaustul în Transilvania de Nord; solidaritate și salvare; procesul criminalilor de război, și în final, concluzii și recomandări (29). Ceea ce surprinde este faptul că acest raport a fost redactat doar într-un singur an (2003-2004), în urma întrunirii de trei ori a comisiei: la Washington (16-22 mai 2004), Ierusalim (6-9 sept. 2004) și București (8-12 nov. 2004), pentru ca la 11 nov. 2004 Raportul final să fie prezentat președintelui României.

Comisia a avut un compozit larg: istorici, politologi, supraviețuitori, reprezentanți ai unor organizații evreiești și rrome, parlamentari, consilieri, asociații și fundații românești și internaționale, reprezentanți ai unor universități din țară și din străinătate, ai unor centre arhivistice din România, Germania și Israel (30).

În alocuțiunea sa (12 oct. 2004), președintele României Ion Iliescu a dat curs următoarelor concluzii:

**Guvernul României a stabilit ca data de 9 oct. să devină ziua pentru comemorarea anuală a Holocaustului în România (9 oct. 1941, fiind ziua începerii deportărilor evreiești spre Transnistria).*

**Necesitatea cunoașterii acestei tragedii colective de către generațiile viitoare.*

**Plecând de la obiectivele strategice ale statului român, referitoare la rolul în cadrul NATO și aderarea la U.E., România se simte nevoită să înțeleagă și să-și asume trecutul.*

**Explicând conjunctura în care s-a aflat și a fost atrasă România în prima etapă a beligeranței sale (22 iunie 1941-23 aug. 1944, n.n.), președintele Ion Iliescu enumeră măsurile antievreiești (1938-1940), pogromurile, deportările și crimele comise de autoritățile româno-antonesciene (1941-1942), dar și atitudinea regimului de limitare a numărului victimelor, de salvare a evreilor din Vechiul Regat și din Ardealul de Nord ocupat de Ungaria horthystă.*

**Șeful statului român preia și consemnează ca număr al victimelor evreiești, în cursul Holocaustului în teritoriile aflate sub administrație românească – 250.000 de evrei la care se adaugă 12.000 de rromi, din cei cca. 25.000 deportați în Transnistria (n.n.).*

**Președintele României consemnează, de asemenea, și pe cei cca. 400.000 de evrei rămași în viață la sfârșitul războiului, număr care este legat tot de regimul antonescian, punând în manieră interogativă și vina autorităților militare germane pentru cele 250.000 de victime.*

** În același plan interogativ, liderul român de atunci își propune să înțeleagă, cum de s-a putut dezvolta în România un curent antisemit, ce a degenerat în Holocaust, cerând ca tema Holocaustului prin M.E.C. să devină curs facultativ/opțional în învățământul românesc (31).*

La o primă lectură, dar cea a bunului simț, suntem obligați să constatăm că, instituția prezidențială, autoritatea cea mai înaltă a statului român (forțată de împrejurări, dar și lipsită de curajul momentului istoric în care s-a aflat) a omis, intenționat sau nu, următoarele:

** comportamentul populației evreiești din perioada retragerii armatei și a autorităților românești (1940-1941);*

** cei peste 100.000 – 150.000(?) de evrei care s-au retras odată cu armatele sovietice după 22 iunie 1944 (număr care nu este luat în analiză, atunci când vorbim de totalul victimelor provocate de autoritățile românești în rândul evreilor);*

** Rolul jucat de evrei în structurile Partidului Comunist din România pentru perioada 1921-1944 și 1945-1974, pozițiile fruntașe ca foști ilegaliști și fideli reprezentanți ai ideologiei comuniste.*

La câteva luni, în mesajul său din 20 ian. 2005, cu ocazia comemorării evreilor martiri, uciși în timpul rebeliunii legionare (21-23 ian. 1941), noul președinte Traian Băsescu, despovărat de greutatea momentului pe care predecesorul său o inițiasse, s-a așezat mult mai confortabil, dar la fel, fără curaj, într-o serie de afirmații, cuminiți și încărcate de lecția istoriei, privind combaterea oricăror acțiuni și manifestări xenofobe și antisemite și, de aici, necesitatea procesului educațional în vederea restabilirii adevărului istoric pentru ca formarea tinerilor să se facă în lumina respectului pentru adevăr și față de valorile morale (32).

Mulțumind membrilor comisiei și adresându-se poporului român și președintelui României, Elie Wiesel, în mesajul său (11 nov. 2004), într-o manieră emfatică, se întreba, dar cu un ton acuzator:

** „De ce atât de mulți cetățeni au trădat umanitatea?;*

** De ce , deși nu toate victimele au fost evrei, toți evreii au fost victime?;*

** De ce a așteptat România atât de mult pentru a se împăca cu propriul său trecut?;*

** Deși au existat români buni și curajoși care au salvat vieți de evrei, de ce au fost atât de puțini? ” (33).*

Românii au primit o lecție de istorie? Trecutul trebuie asumat cu bune și rele. I-am ascultat oare pe toți, dintre cei care aveau ceva de spus, de completat și argumentat? Tot istoria va consemna și, în acest context,

aș completa – nu personal – ci prin apelul/documentul lansat la 12 dec. 2005 și intitulat „Libertate pentru istorie” a grupului de istorici francezi, format din Alain Decaux, Marc Ferro, Pierre Milza (și alții), „Istoria nu este o religie. Istoricul nu acceptă nicio dogmă, nu respectă niciun lucru interzis, nu cunoaște tabu-uri. El poate să deranjeze. Istoria nu este totuna cu morala. Istoricul nu are rolul de a exalta, ori de a condamna, el explică. Istoria nu este sclava actualității (...). Istoria nu este totuna cu memoria. Istoricul, într-un demers științific, colecționează amintirile oamenilor, le compară între ele, le confruntă cu documentele, cu obiectele, cu urmele existente și stabilește faptele. Istoria tinde să păstreze memoria, dar nu se reduce la ea. Istoria nu este un domeniu juridic. Într-un stat liber, definirea adevărului istoric nu aparține nici Parlamentului, nici autorității juridice. Politica statului, chiar animat de cele mai bune intenții, nu este politica istoriei”(34).

Cuvintele, comentariile sunt de prisos. Și totuși un lucru este cert: istoria nu este proprietatea istoricilor, așa cum nu este nici a politiciii și a acelor care se află pentru un moment la putere, indiferent de tipul regimului politic. Istoria este memoria omenirii, memorie în care trebuie să ne regăsim cu toții, popoare și grupuri etnice, culturi și civilizații, indiferent de rasă, indivizi și colectivități.

Considerăm că pe acest fundal trebuie înțelese și descifrate, atât Raportul Comisiei Wiesel, cât și Raportul final privind condamnarea regimului comunist (care a condamnat și criticat regimul, dar fără a individualiza vinovații). Secolul al XX-lea a fost denumit, nu întâmplător, „secolul iluziei totalitare” (35), ca un adevărat delir al rațiunii politice. De-a lungul acestui veac am avut de-a face cu un experiment politic, în care omul a fost introdus în laboratoarele modificării, nu numai a mentalităților, ci și a modului de a gândi asupra propriului destin. În comparație cu nazismul german, fascismul italian și comunismul sovietic, perioada guvernării antonesciene nu poate fi încadrată ca un experiment prefigurată și pregătit. Secolul al XIX-lea și perioada interbelică nu anunțau cauzal o exacerbare a violenței și a exterminării evreului în mentalul general românesc. Întrebarea care se pune este firească: cum în mai bine de un secol nu a existat o proliferare a răului, exterminativă, pentru ca doar în câțiva ani (1941-1944) victimizarea evreilor să abizeze spre rictusul morții?

La românii perioadei interbelice, ceea ce implică și guvernarea lui Ion Antonescu, nu a existat, ca în nazism și comunism, o politică de identificare a noțiunii de stat-individ. Tragedia anului 1940 pentru români nu s-a identificat cu teama viscerală față de stat, cât mai ales față

de destinul unei nații. Evenimentele au luat o turnantă brutală, încât răul căutat ca sens și întrebare a luat până și forma crimei. A fost o respingere a individului, a pluralismului și a democrației, ca o topire în soluția salvării statului național. România perioadei interbelice nu a atins palierul statului corporatist, chiar dacă această doctrină a fost o țintă pentru unele ideologii de dreapta – cazul Ligii Apărării Național Creștine. Fațada, interfața dintre conducător și mase viza, ca obiectiv, refacerea frontierelor stabilite prin statu-quo-ul teritorial de la Versailles.

Pentru sec. al XX-lea totalitarismul extremei stângi și a drepte a fost unul eșuat. Întrebarea care se pune este, dacă regimul antonescian a fost o componentă distinctă a totalitarismului? Răspunsul, indiferent de cine își propune, este Nu. Că vorbim de dictatura militară, este corect și firesc să acceptăm această formulă, doar ca o consecință a întreruperii evoluției democrației românești (1918-1938), în formele ei specifice, particulare, dictate de războiul al doilea mondial, care i-a pus pe români în fața alegerii unei singure alternative – de a merge alături de germani. 23 august 1944 a fost o consecință la fel de firească pentru un stat, care în 1941 nu a semnat un tratat politic și o convenție militară cu Germania. Acest demers s-a răsfrânt implacabil pe tratamentul impus României la Conferința de Pace de la Paris, 1946-1947. Mentalitatea de popor înfrânt și cei 42 de ani de regim comunist (1947-1989) explică și astăzi, de ce România, după 1989, nu își găsește cadența și soluțiile politice pe termen scurt și mediu.

Benedetto Croce definea fascismul (noi introducem aici și nazismul și comunismul), ca „o paranteză a istoriei contemporane”(36). Această paranteză este însă o componentă a memoriei colective. La fel de bine s-au dovedit utopice și eșuate, inclusiv disprețul față de individ și așezarea Europei pe baze rasiale. Din nefericire, însă, prețul a fost mare, uriaș prin dispariția a zeci de milioane de indivizi, combatanți sau nu. Că acest carusel al morții l-a integrat fatidic și pe evreu, nu este decât o pată interasială pentru civilizația europeană, care nu era la prima ei experiență. Istoria a consemnat faptele, învățămintele nu au intrat și în registrul politicii, care a măcinat și a distrus destine individuale, dar și colective. Regimurile totalitare, înțelese și în accepțiunea lor dictatorială, ca o urmare a războiului mondial în care au fost atrase popoarele, au fost o expresie malignă a psihologiei răului, și că, paradoxal, fără totalitarismul sec. al XX-lea, omenirea nu ar fi cunoscut natura radicală a răului (37). Consecințele primului război mondial, alegând aici doar componenta psihologică, au reproiectat originea mitică și metafizică a omului în dimensiunea mării mase. Individul nu mai există decât prin

masă, fără ceilalți, el nu există. S-a ajuns la maniera subsidiară în care rasismul nega originea comună a omului, introducând conceptul de origine divină a unei etnii, înțeles fie ca popor ales, fie ca popor ce ar trebui să domine lumea pentru o mie de ani, ca în ideologia nazistă. Astfel, conceptul de popor „ales” al mentalului evreiesc s-a reverberat opus în cel al creștinului. Reacțiile de tip fanaticist l-au făcut pe creștin să nu accepte acea interpretare a providenței, că cel ales a fost evreul. De aici, frontiera dintre rațional și irațional a devenit nu numai cauza antagonismului, cât mai ales tema vinovăției ancestrale. Cunoașterea psihologiei individului a devenit ținta politicului, ca o cale de a penetra conștiința umană, subordonându-și-o. Totul a devenit o istorie generală, de triumf a violenței asupra rațiunii. Istoricii, și mai ales psihanalistii au sesizat că dictaturile, ca și totalitarismul, au folosit teroarea prelungită și teama instituționalizată ca instrumente ale interiorizării individului. A fost un veritabil dresaj, domesticire forțată a individului, învățat și manipulat ce trebuie să facă și ce nu trebuie să spună, menținut în cușca terorizată de iraționalism până la excesul rezistenței, în care celălalt era doar forma aparentă a existenței (n.n. vezi și Mehlinger Howard) (38).

Aceste rânduri, care ne aparțin, deschid și perspectiva istoriografiei românești de după 1989. Concluzia noastră este cea conform căreia, ea este bazată pe cercetare, documentare și interpretare, condiționată de fondul arhivistic publicat (fie arhive românești, fie externe), pe abscisa interpretărilor existând și extreme. Exemplu, istoricul român de origine evreiască, Jean Ancel – susține existența Holocaustului în România anilor 1941-1944, sau, la polul opus, negaționiști, ca Ion Coja sau Vladimir Iliescu. Cert este faptul că istoricii români și publicațiile lor după 1989 nu neagă tema Holocaustului pentru Europa, dominată și stăpânită de cel de-al III-lea Reich, având rețineri pentru holocaustul românesc – înțeles prin inexistența crematoriilor organizate de regimul Antonescu. Sigur că vocile cele mai cunoscute pe această temă, sunt cele ale regretatului istoric ieșean Gheorghe Buzatu, dar și cele ale scriitorului Paul Goma. Trebuie afirmat, totodată, că nu există istoric român, de după 1989, care să nu aibă lucrări sau declarații referitoare la Holocaust. Poziția istoriografiei românești a fost direct influențată de o serie de declarații, cu caracter de acuzare față de autoritățile românești din 1941-1944. Spre exemplu, rabinul Moses Rozen afirma la Iași, în 2 iulie 1991, că autoritățile antonesciene sunt vinovate de moartea a 400.000 de evrei, sau cea a lui Elie Wiesel din „New-York Times”, 3 iulie 1991: „Trebuie să știți că dacă antisemiții nu sunt criticați în public, veți suferi. Veți fi izolați. Occidentul vă urmărește, cu mirare, cu spaimă, cu groază”(39).

Istoricul român Matei Cazacu, într-un interviu acordat lui R.F.I. (Radio France Internațională), referindu-se la Holocaustul românesc, afirma că până în 2002, autoritățile române au negat Holocaustul, chiar și președintele de atunci, Ion Iliescu: „Nu vom ști niciodată cifrele exacte, dar e important să știm marile suferințe”(40).

Emil Cioran, într-un interviu din 1998 la Paris dat lui Ion Diaconescu, declara că: „Era timpul să spunem răspicat, că nu am fost barbari. Că i-am ajutat pe evrei să nu fie decimați (...). Evreii ne sunt datori. Dar nu le cerem nimic. Să recunoască doar adevărul” (41). În memoriile sale omul politic Constantin Argetoianu afirma, înainte ca holocaustul să se fi produs, că: „Nu toți evreii sunt comuniști, dar toți comuniștii sunt evrei”(42).

Curios este că istorici evrei consacrați, și nu numai ei, nu au în scrierile și declarațiile lor nimic despre implicarea unor evrei în evenimentele din 1924 (Tatar-Bunar), 1940, perioada de tranziție 1944-1947 și mai ales prima etapă a regimului comunist din România.

Pe tema Holocaustului, cotidianul „România Liberă” a inițiat o dezbatere la care au răspuns: Neagu Djuvara, Radu Ioanid, Lucian Boia, Liviu Rotman, Marius Oprea și Stelian Tănase. Istoricul și fostul diplomat Neagu Djuvara declara că : „Regimul comunist s-ar fi instalat în România cu sau fără evrei”, dar și faptul, spre exemplu, că evreii au profitat de schimbarea de regim din 30 dec. 1947, și că în cadrul Ministerului Afacerilor Străine peste 80% erau de sorginte evreiască (43). Evreii s-au implicat alături de sovietici dintr-un spirit de autoapărare, dar și de răzbunare pentru victimele provocate de regimul Antonescu. Radu Ioanid considera ca și Liviu Rotman că, a da vina pe evrei pentru instaurarea comunismului în România este un „clișeu antisemit” (44). Conform spuselor sale, evreii s-au înscris în P.C.R. pentru că acesta era o organizație antifascistă, menționând ca cifre următoarele: P.C.R. în 1933 avea români - 375, maghiari - 444, evrei - 330 (22, 16%) și bulgari - 140, pentru ca în 1944 evreii din P.C.R. să reprezinte cca. 30%, iar în cadrul Securității să ființeze în 1948 un număr de 338, adică 8, 5% (45). Același autor menționează că autoritățile comuniste românești au „vândut” evreii statului Israel, în intervalul 1948-1958 peste 100.000 de evrei și alți peste 300.000 sub Nicolae Ceaușescu (n.n.) (46). Istoricul Liviu Rotman atribuie acest clișeu antisemit dreptei legionare, și că proverbiala identitate iudeu-bolșevic a stat la baza exterminării evreiești dintre 1941-1944 (47). Tot el afirma că, evreii n-au fost dominanți numeric în primul eșalon, ci în al doilea (48). Un consanguin cu Radu Ioanid, Alexandru Florian, director general al

I.N.S.H.R. – E.W., cu ocazia Zilei comemorării victimelor Holocaustului din România, 9 oct. 2013, declara în Camera Deputaților că, victimele din rândul populației evreiești au fost rezultatul unei politici de exterminare organizate, controlate și aplicate de autoritățile românești antonesciene, doar pentru faptul că erau altfel decât majoritatea, și că, comemorarea tragediei evreilor și rromilor trebuie făcută pentru a nu se uita și repeta. În mare, aceleași idei au fost susținute de către Radu Ioanid, Aron Florian, Tibori Szoltan Szabo, Paul Shapiro, Michael Shafir, Jennifer Craig-Norton, Adrian Cioflângă și Elisabeth Ungureanu cu ocazia proiectului „Educația pentru viitor prin înțelegerea trecutului”, pregătirea formatorilor ca profesori de istorie în domeniul Holocaustului, 11-13 nov. 2013, Cluj Napoca, Hotel Agope (49).

Revenind la dezbaterea inițiată de „România Liberă”, istoricul bucureștean Lucian Boia declara că, în P.C.R. (1921-1944), evreii erau numeroși și în primele rânduri pentru că în fostul regim antonescian și carlist au fost discriminați. De asemenea că, evreii din întreaga lume au avut o înclinație spre stânga comunistă și doar foarte puțini spre dreapta (50). La rândul său, Marius Oprea, cu ocazia aceleiași dezbateri, reliefa că, această prezență în număr mare a evreilor în structurile de partid și de stat se explică prin fidelitatea evreilor față de ideologia comunistă, precum și faptul că ei proveneau din vechea gardă (51). Pe aceeași temă, analistul Stelian Tănase remarca, referindu-se la P.C.R. că, neavând o reală bază socială, cu un proletariat redus numeric, grupul minoritar al evreilor a optat spre comunism din perspectiva întronării unui regim politic, care să le confere o poziție dominantă. Este concludent, în regimul bunului simț al oricărui cercetător, că nu poate fi învinuit evreul pentru instalarea regimului comunist în România, dar că, la fel de bine, trebuie nuanțată prezența și rolul acestuia în sferele de putere ale regimului comunist.

Istoricii români de după 1989 pun în fața cercetării istorice și o serie de teme adiacente ideii de deportare-exterminare a evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord și Transnistria. Astfel, ar putea fi enumerate: rolul agenților evrei în rândurile P.C.R. (1921-1944 și 1944-1989, acesta fiind în permanentă scădere în epoca Ceaușescu), implicările în evenimentele de la Tatar-Bunar (1924) în retragerea armatelor și a autorităților române, imediat după cele două note ultimative sovietice, dar și pe parcursul anilor 1940-1941, a retragerii peste Nistru – după 22 iunie 1941 – a cca. 100.000-130.000 de evrei odată cu Armata Roșie (amintind aici teama lor față de posibilele reacții ale armatei și ale

autorităților românești odată cu revenirea lor în Basarabia și în Bucovina de Nord.

Este interesant de precizat poziția istoricului american Nicholas Nagy-Talavera care consemna în 1970 că, în haosul retragerii românești din iunie-iulie 1940 „s-au petrecut multe lucruri care nu ar fi trebuit să se întâmple. Populația evreiască și cea ucraineană, în entuziasmul generat de plecarea autorităților române (...) i-au tratat pe românii în retragere, într-un fel care avea să-i coste scump un an mai târziu” (52). Henri Prost, istoric francez, afirma că „pe tot parcursul retragerii lor - trupele române – au avut de suferit insulte grave din partea evreilor, aflați în număr mare în aceste regiuni (53).

Istorici precum Gheorghe Buzatu, Florin Constantiniu, Ion Scurtu, V.Fl. Dobrinescu, Stelian Neagoe, Paul Cernovodeanu, Constantin Hlihor (și enumerarea poate continua) au abordat, cercetat și publicat, atât documente, cât și studii referitoare la Ion Antonescu și guvernarea 1940-1944. De departe, niciunul dintre ei nu poate fi acuzat de negaționism.

Din partea istoricilor evrei sau a Comunității Evreiești Internaționale sunt aduse acuze de negaționism lui Ion Coja, scriitorului Paul Goma, chiar și lui Gheorghe Buzatu (reamintind, aici, demiterea profesorului Vladimir Iliescu de la Universitatea din Aachen, după discursul său din febr. 2013 din Aula Academiei Române). Pentru comunitatea evreiască lista negaționiștilor trebuie completată cu Vadim Tudor și Adrian Păunescu.

În numeroasele sale lucrări, istoricul ieșean Gheorghe Buzatu, referindu-se la mareșalul Ion Antonescu și la epoca sa, prezintă puncte de vedere ale unor istorici și oameni de stat cum ar fi: Andreas Hillgruber, Henri Michel, Henri Prost, Diletant, A. Simion, Eddy Bauer, Regele Mihai, B.H. Liddell Hart, M.L. Lebedev, John Heegan, inclusiv a unor istorici români – concluziile lor având în vedere judecarea dreaptă, cu plusuri și minusuri (greșeli politico-militare ale celui ce a condus destinele României între 1940-1944) (54). În aceeași ordine de idei trebuie remarcat și faptul că, după semnarea pactului Ribbentrop-Molotov (Moscova, 23 aug. 1939) s-a încetățenit printre evreii din U.R.S.S., România și Ucraina știrea că în viitor, în zona Basarabia – Bug se va constitui o patrie evreiască, Republica Sovietică Socialistă Evreiască. Ordine precise au fost transmise evreilor și ucrainenilor de către Moscova în perioada premergătoare notelor ultimative sovietice. Astfel, martori, documente și istorici consemnează: înarmarea unei părți a populației cu orientări procomuniste, devastarea unor sedii aparținând

autorităților românești, oprirea trenurilor, autobuzelor, mașinilor (etc.) în care se aflau români în retragerea lor spre Prut, împușcarea unor preoți ortodocși, chiar și catolici la Chișinău și Cernăuți, a unor primari români, batjocorirea și uciderea unor militari români, comisari, autorități și chiar civili nevinovați, molestarea unor profesori români de către elevi evrei, jefuirea unor magazine, bănci și sedii ale administrației financiare (55). Profesorul Valentin Negre și nu numai, dă exemplul și al consemnărilor lui Carol II din „Note zilnice”, referitoare la incidentele provocate de evrei în momentul retragerii autorităților românești din iunie-iulie 1940, precum și la măsurile antiromânești ale Armatei Roșii și ale politrucilor (comisari) sovietici între 1940-1941, 1944-1954, deportări de români, rusificarea și interzicerea totală a drepturilor pentru populația românească (56). De menționat ar fi și faptul că, istoria postbelică nu a consemnat vreo acțiune de solidaritate cu românii din vara aceluia încercat an – 1940. Această observație ar putea fi urmată de o alta, și anume că, holocaustul roșu a debutat cu un an mai devreme față de măsurile autorităților românești, 1941-1944.

O pagină interesantă a deschis-o pe marginea holocaustului și scriitorul român Paul Goma. Atât prin romanele sale, dar mai ales prin lucrarea „Săptămâna roșie, 28 iunie-3 iulie 1940” sau „Basarabia și evreii” – eseu în mai multe variante și ediții – Paul Goma își propune o abordare, ca sumar, a temei Holocaustului din perspectiva: a) întrebări și răspunsuri pe marginea termenului de holocaust – și - cum de a fost posibil; b) scurtă istorie a Basarabiei, istorii și falsificări; c) victime evreiești provocate de autoritățile românești (1941-1944); d) holocaustul roșu față de români (1940-1941 și 1944-1953); (e) antisemitism versus antiromânism, urmate de memorii/mărturii ale supraviețuitorilor și o bogată bibliografie (57).

Marea interogație gomiană (ca de altfel pentru toți cei care studiază problematica holocaustului) este legată de cauza care a făcut ca românii să treacă de la o atitudine de toleranță față de evrei până în 1938 (implicând, aici, și măsurile guvernelor Goga-Cuza și Gigurtu), la cea de persecuție, lichidare sau chiar exterminare a populației de rit mozaic (58). Dacă în mai bine de trei sferturi de secol (1866-1938) n-au fost consemnate victime în rândul populației evreiești din România modernă și imediat după Marea Unire din 1918, cum s-a ajuns, și a fost posibil, ca într-un interval de doi ani, 1941-1942 să vorbim de un număr, fie el de 400.000 de victime, fie de 270.000 sau chiar sub 200.000 de evrei, fapt ce ar determina o concluzie, conform căreia ar trebui să acceptăm un număr de 3000 de victime pe zi, număr care în plan fizic este greu de

crezut că s-ar fi putut produce. Revenind cu obstinție la întrebarea pe care și-o pune, Paul Goma ia în analiză problema raportului dintre Holocaust și Gulag, reliefând că nici astăzi nu se poate da un răspuns corect din partea cercetătorilor de orice fel, privind numericul exterminării evreiești din al doilea război mondial, cu atât mai mult și din România (59). „De ce atâta ură?” este și întrebarea pe care și-o pune marele savant și istoric Nicolae Iorga la 6 iunie 1940 (60).

Concluzia lui Paul Goma vizează negarea holocaustului evreiesc în România, fără a nega măsurile autorităților românești cu caracter antievreiesc. El nu acceptă numărul de 400.000 de victime, propunând cercetarea și a conceptului de Gulag (înțelegând și victimele produse în rândul populației românești din perioada Gulagului Roșu). Scriitorul pune în contrapondere și ura evreilor împotriva românilor, mai ales după al doilea război mondial, dar și după prăbușirea regimurilor comuniste din Europa (1989) și din U.R.S.S. (1991) (61). Ca și Ion Coja, Paul Goma vede în Gulag, dușmanul nr.1 al sioniștilor. Termenul în accepțiunea evreilor, ar trebui scos din categoria genocid, exterminare, deoarece trebuie acceptat doar conceptul de Holocaust, și acesta interpretat ca fiind doar împotriva evreilor (62). Răspunsul scriitorului român, născut în Basarabia la 20 oct. 1935, referitor la dura reacție românească față de evrei îl caută în comportamentul celor din urmă din Săptămâna Roșie 28 iunie-3 iulie 1940 (63).

Holocaustul și Gulagul au fost, în mod cert, două realități ale Europei secolului al XX-lea, negarea lor ar putea fi o eroare istorică. Decantarea și cântărirea evenimentelor și a surselor documentare trebuie să evite maximizarea, dar și minimizarea oricărui concept dintre cele două. În articolul său „Spovedania” apărut în Reflecții despre Holocaust, Traian Popovici, fost primar de Cernăuți, după reeliberarea din iunie-iulie 1941 a Bucovinei de Nord, denumea intervalul dintre 1940-1945 ca o „eclipsă morală”, dar și faptul că poporul român este nevinovat de ceea ce s-a comis în numele lui, că deportarea evreilor în Transnistria rămâne un fapt istoric real, un act necugetat, brutal și inuman (64).

Sunt importante de menționat două proiecte: a) unul al Institutului Român de Istorie Recentă privind studierea Holocaustului în România, proiect ce va viza publicarea unui prim volum de documente, mărturii și microfilme (demarează, însă, de la concluzia că, în România a fost Holocaust) și b) Proiectul Gulag și Holocaust în conștiința românească, propus de Centrul de Cercetare al Imaginarului din Cluj Napoca. Cele două proiecte pleacă de la premisa că, de abia după prăbușirea regimului comunist în 1989, România a avut șansa de a-și recupera memoria

trecutului recent, dar și de a-și evalua poziția față de acesta pe baza studierii arhivelor interne sau externe. Desigur că așteptăm cu deosebit interes și volumele destinate perioadei 1946-1965-1989, cu precizarea că în aceste demersuri nu se poate începe cu o concluzie prestabilită. Comunismul și nazismul, ca două tari ale secolului trecut, se ridică imperativ pentru a fi cercetate și explicate corect, chiar dacă au fost înființate instituții oficiale de cercetare ale Holocaustului sau de investigare a crimelor comunismului. Condamnarea regimului comunist s-a efectuat în 2006, dar fără a se consemna în fapt și vinovații, cu nume și prenume. Acuzarea celor două totalitarisme, de la Hannah Arendt (1951) la Ernst Nolte (1998) implică și afirmația că indiferent de ideologie, genocidul rămâne tot genocid, depășind abordările minimale că Holocaustul este acceptat doar pentru Occident, iar Gulagul, numai de țările din Est, nu însă și invers.

În momentul de față nici holocaustologii, nici negaționiștii nu pot demonstra cu documente un număr real al victimelor evreiești provocate de autoritățile românești din guvernarea 1940-1944. Ca maxim și minim (?), aceste estimări s-ar plasa între 400.000 și 100.000-150.000 de evrei. La nivel oficial, așa cum menționam, referitor la alocuțiunea Președintelui României, la 12 oct. 2004, se făcea trimitere la cca. 250.000 de victime în rândurile evreilor (vezi trimiterea nr. 31, op. cit., p.1-13). La antipozii, după cercetările istoricului Dinu C. Giurescu, autoritățile românești antonesciene poartă răspunderea (documentată – susține istoricul) a 123.710 evrei (65). În fața acestor date, orice persoană de bun simț se întrebă, pe care dintre ele să le creadă, să le ia de bune, unde să se poziționeze: în tabăra holocaustologilor sau în cea a negaționiștilor. Este într-adevăr o mare dilemă, inclusiv pentru cercetători, istorici. Mai mult decât atât, Comisia Wiesel a pus și un premiu de 10.000 de dolari pe care i-ar fi primit cel care ar fi făcut vreun denunț, privind un român care a ucis evrei în anii războiului. Până în prezent n-a fost mediatizată efectuarea unui astfel de denunț. Tot la fel de adevărat este și faptul că pentru Polonia și România se vorbește de posibile despăgubiri, ce s-ar ridica între 10-50 miliarde de dolari.

Cititorul poate descoperi că există nu numai liste negre cu nume și prenume care sunt învinovățite de Holocaust, dar și liste roșii pentru cei care au provocat Gulagul, inclusiv și împotriva românilor. Astfel de liste se pot regăsi la istoricii români (menționați deja), precum și la unii scriitori – vezi Paul Goma. Istorici români sau evrei ori de pretutindeni au obligația de a da răspunsurile necesare, referitoare fie la Holocaust, fie la Gulag. Dialogul, publicarea arhivelor de documente, analizele

comparate și confruntarea veridicității mărturiilor sau a documentelor puse în circulație vor putea constitui tot atâtea instrumente puse în slujba găsirii și demonstrării adevărului.

Cuantificarea asumării reciproce față de Holocaust și față de Gulag este o temă de dezbatere nu numai pentru România și lumea de astăzi, dar și pentru viitorime. Stereotipiile și prejudecățile românilor, ca și ale celorlalți europeni nu pot fi depășite decât prin multiculturalism, dialog bazat pe managementul răbdării și deprogramarea creierelor și a memoriei colective, diseminată de fantasmеle și spaima cu care omenirea se iută la tragediile provocate de Holocaust și Gulag. Nu mai poate fi acceptat dictonul de „istorie interzisă”, de index-ul la care sunt puse și supuse încă documente de arhivă. La fel de adevărat este și faptul că, decantarea, cunoașterea, înțelegerea și asumarea trecutului solicită timp. Doar cifre, ani, enumerări și nume, concepte menționate ca ideologii explicate nu rezolvă necunoscutele din marea ecuație a istoriei.

Suntem vădit impresionați de dialogul din sine cu sine însuși pe care și-l propune Radu Mihai Crișan, care mărturisește că: „nu sunt nici pentru masonerie și nici potrivnic ei; nici antisemit și nici filosemit; nici xenofob și nici xenofil; nici favorabil legionarilor și nici împotriva lor; nici proAntonescu și nici contra sa; nici șovin și nici renegat” (66).

Între acuzați și judecători, între vina colectivă și cea individuală, între stat ca organism instituțional și cetățenii săi – locurile, ca și pozițiile pot fi inversate. În aceste condiții, la ce tip de Adevăr am ajunge și cine și-l va mai însuși? Acceptând Holocaustul, nu putem să vorbim și de complicitatea unor evrei în prefigurarea și instalarea Gulagului, în maximizarea numărului victimelor, și de aici, a pedepselor introduse deja în unele țări față de cei care neagă Holocaustul.

Pot fi doar acuzaatori: o comisie sau un institut, chiar numit el „Elie Wiesel, Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington sau Autoritatea Yad Vasheim din Ierusalim, atât timp cât nu ne acuză o autoritate statală sau, mai ales, ONU. Considerăm că Holocaustul ca și Gulagul sunt departe de a fi studiate, cunoscute, și de aici asumate, că este nevoie de un efort unanim în deschiderea și publicarea documentelor din arhive, că doar moartea unei singure persoane tot crimă se numește. Dacă am pune față în față exterminarea prin Holocaust a celor 400.000 sau 250.000 de evrei, în România cu cele cca. 500.000 de victime ale regimului comunist ne-am putea da seama de dimensiunea reală a crimelor comise. Pentru aceasta, implicarea totală trebuie să aparțină cercetătorilor, oamenilor de știință, care trebuie să convingă prin documente și studii comparative și nu unor politicieni, canalelor mass-

media sau unor instituții ale statului, create din dorința manipulării în vederea atingerii unor scopuri și avantaje imediate.

NOTE:

1. Oișteanu, Andrei, *Holocaust încercare de definire*, în „Reflecții despre Holocaust”, A.E.R.V.H.(Asociația evreilor din România. Victime ale Holocaustului), Buc., 2005, p.51.
2. Rosen, Marcu, *Holocaust sub guvernarea Antonescu*, A.E.R.V.H., Buc., 2004, p.81; vezi și Goma, Paul, *Săptămâna roșie 28 iunie-3 iulie 1940 (...)*, lucrare în 4 ediții la Museum, Chișinău (2003), Criterion Publishing (2004), Vremea 2004, Anamarol 2008, inclusiv o ediție pentru Internet.
3. *Ibidem*, p.21-80.
4. *Ibidem*, p.81.
5. *Ibidem*, p. 25.
6. Lustig, Oliver, *Ecouri din holocaust în literatura universală (antologie de mărturii)*, A.E.R.V.H., Buc., 2005, p.495; vezi și Kuller Hary, *Tinerii întrebă, supraviețuitorii răspund*, A.E.R.V.H., Buc., 2005.
7. Ancel, Jean, „Surse arhivistice despre holocaustul din România”, în Reflecții despre holocaust, A.E.R.V.H., Buc., 2005, p. 105-106.
8. *Ibidem*, p.95; vezi și Jean Ancel, *Contribuții la istoria României. Problema evreiască 1933-1944*, Vol. I, Ed. Hasefer, 2001 și vol. II, 2003, inclusiv Jean Ancel, *Transnistria*, 3 volume, Ed. Atlas, Buc., 1998.
9. *Idem*, *Transnistria*, Ed. Atlas, Buc., 1998, Vol. III, p. 303.
10. *Ibidem*, p. 167-171.
11. Neuman, Victor, *Istoria evreilor din România*, Ed. Amacord, Timișoara, 1996, p. 215.
12. *Ibidem*, p. 227.
13. Szabo, Zoltan, Tibori, *Frontiera dintre viață și moarte (...)*, Ed. Compania, Buc., 2005, p. 7-8.
14. *Ibidem*, p. 197; vezi și Ion Coja, *Holocaust în România*, Ed. Kogaion, Buc., 2002, p. 5-8.
15. Rozen, Marcu, *op. cit.*, p. 53.
16. *Ibidem*, p. 61-71.
17. *Ibidem*, p. 88.
18. Benjamen, Lya, „Starea juridică a evreilor și implicațiile cotidiene ale legislației antievreiești 1940-1944” în Reflecții despre Holocaust, A.E.R.V.H., Buc., 2005, p. 189.
19. Ioanid, Radu, „Pogromul de la București 21-23 ian. 1941” în Reflecții despre Holocaust, A.E.R.V.H., Buc., 2005, p. 212.
20. *Idem*, *Holocaustul în România. Distrugerea evreilor și rromilor sub regimul Antonescu 1940-1944*, Ed. Hasefer, Buc., 2006, p. 138-166 și 263-330.
21. Dungaciu, Sandra, „Observator cultural”, nr. 696/25.10.2013, nr. 697/01.11.2013 și nr. 698/08.11.2013.
22. *Ibidem*.
23. *Ibidem*.
24. Szabo, Tibori, Sandor, *op. cit.*, p. 25.

25. O.U.G., Nr. 31/2002; M.O., nr. 214/28 martie 2002, aprobată prin Legea nr.107/2006, modificată și completată ulterior. A fost numită și „Ordonanța Antonescu”.
26. *Ibidem*.
27. Vezi presa românească din 15-20 febr. 2013; site-ul Adevărul.ro; discuțiile, reacțiile pro și contra de pe Youtube și Gogle.
28. Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, Raport Final, Ed. Polirom, Iași, 2005, p. 622.
29. *Ibidem*; vezi Cuprinsul din Raportul Final.
30. *Ibidem*, *Cuvânt înainte*.
31. *Ibidem*, p. 9-13.
32. *Ibidem*, p. 17-18.
33. *Ibidem*, p. 15.
34. Buzatu, Gheorghe, *Trecutul în judecata istoriei (...)*, în Vol. 117; *Românii în istoria universală*, Ed. Mica Valahie, ediția a II-a, Buc., 2011, p. 8; vezi și *Apelul „Libertate pentru istorie”*, Revista „Histoire”, 12 dec.2005 sau în ziarul „Liberation”, 13 dec. 2005, Paris; Apelul a fost redactat de 19 istorici francezi și semnat de 444 persoane.
35. Arendt, Hannah, *Originile totalitarismului*, Ed. Humanitas, Buc., 2006, p. 9.
36. ***, *Istoria ilustrată a fascismului*, Ed. Enciclopedia Rao, Buc., p. 52.
37. Arendt, Hannah, *op. cit.*, p. 9.
38. Mehlinger, D., Howard, *The Studi of totalitarisms*, Washington, D.C., S.U.A., 1996, p. 16.
39. „New - York Times”, 2-3 iulie, 1991, New-York, discursurile lui Moses Rozen și Elie Wiesel; vezi și Paul Goma, *Săptămâna roșie (...)*, variantă pentru Internet, p. 23 sau cele 4 ediții publicate.
40. Buzatu, Gheorghe, *Românii în istoria universală*, vol. 117, *Trecutul în judecata istoriei*, ediția a II-a, Ed. Mica Valahie, Buc., p.8.
41. „Cadran politic”, anul VII, nr. 65-66, martie- aprilie 2009.
42. Argetoianu, Constantin, *Memorii „Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri”*, Ed. Albatros, Humanitas și Machiavelli, 2008, vol. I-II.
43. „România Liberă”, 30 martie, 2012.
44. *Ibidem*.
45. *Ibidem*.
46. *Ibidem*.
47. *Ibidem*.
48. *Ibidem*.
49. w.w.w.inshr-ew.ro.
50. „România Liberă”, 30 martie, 2012.
51. *Ibidem*.
52. Nagy – Talavera, M., Nicholas, *Fascismul în Ungaria și România*, ediția în limbile română/engleză, Buc., 1996, p. 414.
53. Prost, Henri, *Destin de la Roumanie (1918-1954)*, Paris, 1954, p. 143-144.
54. Buzatu, Gheorghe, *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, 2 volume, Iași, 1990; vezi de același autor și *Trecutul în judecata istoriei*, Ed. Mica Valahie, Buc. sau Ed. Tipografia Moldovei, Iași, 2013.

55. Goma, Paul, *op. cit.*, p. 196-248; vezi și Valentin Negre, *Basarabia. Pagini din istoria rășluirii (răpirii)*, cu un argument introductiv al lui Gheorghe Buzatu, Slobozia, 2009, p. 81-176.
56. Negre, Valentin, *op. cit.*, p. 140-143; vezi și C-tin, Virgil, Gheorghiu (reporter de front), *Ard malurile Nistrului*, Ed. GEEA, 1993, ce descrie acțiunile desfășurate în Basarabia și Bucovina de Nord în 1940-1941.
57. Goma, Paul, *op. cit.*, p. 428.
58. *Ibidem*, p. 7.
59. *Ibidem*, doar ca o lectură completă a lucrării citate.
60. „Neamul românesc”, 6 iulie 1940.
61. Goma, Paul, *op. cit.*, p. 256.
62. *Ibidem*, p. 22. Paul Goma se întreabă în manieră statistică: „Dacă românii ar fi ucis 400.000 de evrei, după 22 iunie 1941, de unde a ieșit peste un milion de evrei în România în 1945-1946?” (reincluzând aici și pe cei din Basarabia și Bucovina de Nord, provincii ce reîntraseră în 1944 sub ocupație sovietică), p. 25. El recunoaște că nu a reușit în ultimii 4 ani să afle numărul evreilor retrași odată cu armatele sovietice după 22 iunie 1941, p. 31.
63. *Ibidem*, p. 36. În *op. cit.*, p. 193-256, Paul Goma gestionează evenimentele din 1940-1941, mărturii și documente, precum și pogromurile provocate de români la Dorohoi, Iași, București, Basarabia, Bucovina de Nord și Transnistria, p. 259-380.
64. Popovici, Traian, Art. „*Spovedania*”, în *Reflecții despre Holocaust*, AERVH; Buc., 2005, p. 265. El mărturisește modul în care s-a preluat administrarea Bucovinei de Nord de către autoritățile românești eliberatoare, disensiunile dintre Centrul de Guvernământ și București, modul în care s-au organizat acele cartiere periferice pentru ghetoizarea evreilor, deportările ca și măsurile antievreiești, p. 264-302.
65. Giurescu, C., Dinu, *1939-1944 Evreii din România*, în „Magazin istoric”, nov. 1997, p.75-76; vezi și Ornea Z., în „Dilema”, Buc., anul VIII, nr.408, dec. 2000, p.11.
66. Dr. ec. Crișan, Mihai, Radu, *Istoria interzisă*, Ed. Tibo, Buc., 2008, p.6.

NICOLAE COSTIN. VIAȚA ȘI OPERA

*Prof. Elena Vasile
Școala Gimnazială Centrală Câmpina*

Dintre cei șase fii ai lui Costin Hatmanul, cronicarul Miron Costin a fost singurul care a lăsat urmași: trei băieți –Ioan, Nicolaeși Pătrașco și trei fete –Maria, Tudosca și Safta.

Soția lui Miron Costin, Ilina Logofeteasa era fiica lui Ioan Movilă, un pretendent fără noroc la tronul Moldovei cum spunea Nicolae Iorga ”o moghileasă”(1). Casătoria lui Miron Costin cu logofeteasa Ilina trebuie să se fi făcut prin intermediul Cantacuzinilor, ocrotitorii tânărului Miron.

Nicolae Costin, al doilea fiu al lui Miron, s-a născut prin 1660 și a avut un destin asemănător cu cel al părintelui său, prin importanta carieră politică pe care a făcut-o prin căsătoria cu o fiică de domn, cât și prin bogata și variata lui operă literară.

Spre deosebire de tatăl său care a murit de moarte silnică (2) la vârsta de 58 de ani, putând trăi mai mult, Nicolae Costin a murit de moarte naturală la vârsta de 52 de ani, în anul 1712, în luna septembrie. Asupra morții sale, Axinte Uricarul scrie că i-a survenit ducându-se la plimbare și pentru cercetarea moșiilor sale. Tot Axinte Uricarul îl caracterizează în felul următor:”Logofăt mare făcuse Nicolae Mavrocordat pe Nicolae Costin, pe acel vestit care le era și din părinți blagorodnic și învățat, și-l avea Niculai Vodă întru deosebită dragoste și socotință, iară după ce au trecut un an, în luna lui septembrie, mergând la țară pentru plimbare și pentru cercetarea moșiilor și a bucatelor lui și îmbolnăvindu-se, puține zile cu pocăință și precum se cade unui bun creștin au plătit datoria cea obștească”.

Nicolae Costin a avut o viață de zbucium și de pribegii. Din Polonia revine în țară împreună cu tatăl său, în timpul domniei lui Constantin Cantemir în anul 1685. Dar șase ani mai târziu, în 1691, tatăl său Miron Costin este ucis în împrejurări cunoscute, din ordinul lui Constantin Cantemir; alături de Miron Costin este ucis și fratele acestuia Velicio. Nicolae nu știa nimic de complotul urzit de unchiul său Velici, deoarece se afla la Bârlad în drum spre Constantinopole, de unde voia să-și aducă logodnica, pe Ileana, fiica fostului domnitor Gheorghe Duca. “Și Neculai feciorul lui Miron logofătul mergând să se însoare la Țarigrad, l-au întors de la Bârlad de l-au închis și pe dansul “povestește Ion Neculce(3). Că proiectul acesta de căsătorie se făcuse la acea dată, este

probabil, poate el dănuia din timpul vieții lui Gheorghe Duca și fusese amânat, cauza acestei amânări fiind tinerețea mirilor. Momentul căsătoriei, după toate probabilitățile, nu fusese chiar atunci ales, deoarece jupâneasa Ileana soția lui Miron Costin, după spusele aceluiași cronicar, tocmai murise.

După moartea tatălui său, Nicolae Costin a suferit în domnia lui Constantin Cantemir aceleași rigori. Nicolae este arestat de slujitorii stăpânirii și închis în beciul curții domnești din Iași împreună cu frații săi Ioniță și Pătrașcu. În sarcina fiilor lui Miron nu s-a găsit nici un fel de vină și au fost puși în libertate “eliberați pe chezășie”(4). Dar Costineștii erau prizonieri de vistiernicul Iordache Ruset “matca tuturor răităților”(5), cum spunea Ion Neculce, ceea ce îl determina pe Nicolae Costin să plece din nou în pribegie și împreună cu rudele cantacuzine a fost nevoit să se refugieze la comandantul polon de la cetatea Neamțului.

Dimitrie Cantemir, fiul celui care ordonase uciderea lui Miron Costin, noul domn ales de boieri, le oferă protecție, dar Costineștii nu se simt în siguranță și vor trece în Țara Românească în anul 1693. Aici, domnitorul Constantin Brâncoveanu le oferă ospitalitate și-i trimite la Țarigrad cu misiunea de a mijloci scoaterea din domnie a lui Dimitrie Cantemir(5). Într-adevăr misiunea reușește și numai după o lună Dimitrie Cantemir este înlocuit cu Constantin Duca, iar în timpul domniei acestuia Costineștii se întorc la Iași unde Nicolae se căsătorește cu Ileana Duca. Astfel Nicolae Costin devine cumnatul domnitorului și va dobândi funcția de hatman. Din pricina risipei necugetate domnia lui Constantin Duca merge rău, nemulțumirile răsună până la Poartă, acesta fiind în pericol de mazilire. Cuprins de spaimă, cheamă în grabă pe cumnatul său și înțelegându-se amândoi aleg “sfat rău”, cum afirmă cronicarul Ion Neculce.

Domnul și hatmanul trimiseră în taină ștafetă la cetatea Neamțului, unde se afla o garnizoană polonă, condusă de un moldovean, Moise Serdarul. Acesta se repede cu patru sute de oameni, lovește în timpul zilei, pradă biroul carvaseriei și taie capul lui Capegi – Bașa, venit să ancheteze situația din țară. În urma acestor evenimente, Constantin Duca este înlăturat de la tron și este înlocuit cu Antioh Cantemir. Hatmanul Nicolae Costin este destituit din funcție de propriul cumnat pentru sfatul imprudent, iar Nicolae este nevoit să ia din nou drumul pribegiei și va reveni la curtea lui Constantin Brâncoveanu unde va rămâne o perioadă de cinci ani, din decembrie 1695 până în septembrie 1700. Curios este faptul că, în tot acest timp Nicolae Costin nu a discutat niciodată cu stolnicul Constantin Cantacuzino asupra problemei originii poporului

român, deoarece stolnicul Constantin Cantacuzino nu a cerut și nici Nicolae Costin nu i-a dat lucrarea tatălui său “De neamul moldovenilor”, deoarece nu a rămas nici un document privitor la relațiile dintre cei doi cronicari(6).

Uneltirile lui Constantin Brâncoveanu, țesute cu dibăcie și cu pungi de bani izbutesc să-l răstoarne în 1700 pe Antioh Cantemir și să-l înlocuiască cu ginerele său Constantin Duca. Dăjdiile noi impuse țării îl fac impopular(6) și Duca Vodă, ruinat de datorii, de uneltirile lui Brâncoveanu, este pentru a doua oară îndepărtat din domnie, în 1703 și înlocuit cu Mihail Racoviță, vărul lui Iordache Ruset, dar domnia acestuia durează numai doi ani. În perioada domniei lui Racoviță, Nicolae Costin este din nou îndepărtat din Divan.

Sub domnia lui Antioh vodă, Nicolae Costin este ridicat la rangul de vel vornic al Țării de Sus și păstrează dregătoria în Divanul Moldovei, pe toată perioada domniei lui Antioh Cantemir. Dar în anul 1707, Nicolae Costin va pierde această demnitate după urcarea în domnie a lui Mihail Racoviță. În 1710, când Nicolae Mavrocordat va lua locul lui Mihail Racoviță, Nicolae Costin este rechemat în slujba țării. Nicolae Costin a trăit și el fiorul zilelor tragice pe care le-a îndurat Moldova întreagă cu prilejul primului război al rușilor cu turcii.

Nicolae Costin și-a făcut primele studii în țară, după moda timpului, primele cunoștințe primindu-le, împreună cu frații lui, de la un dascăl de țară(7), sub supravegherea tatălui. Cu înaintarea în vârstă va frecventa cursurile colegiului iezuit din Iași, cu iezuitul Renzi, care a fost și profesorul viitorului domn Constantin Duca. Studiile le va continua împreună cu frații săi în Polonia, după cum aflăm de la Dimitrie Cantemir, la colegiul din Lemberg.

Nicolae Costin nu a frecventat în Polonia o academie în adevăratul sens al cuvântului, așa că el rămâne ca formație cărturărească mai mult un autodidact(8), însă cu bune cunoștințe de limbile latină, polonă, slava veche, dar are și cunoștințe de greacă, franceză, italiană și spaniolă. Nicolae Iorga susține că cea mai bună dovadă a cunoștințelor lui Nicolae Costin, de limbile neolatine, italiană, franceză, italiană și spaniolă este traducerea adagiilor care se regăsesc pe marginea ediției latine a lui Wankelius, Ceasornicul domnilor.

În perioada cât a studiat în Polonia, dobândind o instrucție solidă, cunoscând foarte bine limba latină, va ține încă din copilărie discursuri în această limbă la curtea domnească în zilele de sărbători. Vorbea în același timp și limba polonă. Pentru că știa grecește a fost trimis în

diferite rânduri în solii la Constantinopol și purta corespondență cu Alexandru Exaporitul (8).

Grație educației sale solide, obținută în școlile poloneze, complexitatea cunoștințelor lui Nicolae Costin, stilul, caracterul, și preocupările lui literare, denotă că el a făcut o școală bine organizată, cu caracter umanist. În anul 1690, a fost trimis să primească pe Philippe d Avril, din porunca domnului, unde a fost atașat ca traducător. Însuși d Avril, ne informează în memorialul său de călătorie despre această întâlnire.

Nicolae Costin trecuse de vârsta de 20 de ani, când, în 1684, l-a însoțit pe tatăl său în exilul din Polonia, în toți acești ani de studiu punându-se la curent cu istoriografia acestei țări. Dar această influență a școlilor iezuite din regatul vecin, n-a fost singura ce s-a exercitat asupra „acestui bărbat de o vastă erudiție”(9), care va întrebuința pentru opera sa izvoare grecești, latine, ungurești și occidentale.

Setea de cunoaștere a lui Nicolae Costin reiese din faptul că acesta citește o parte din operele scriitorilor antici. În opera lui vom găsi citate din Homer, Ovidius, Thales din Milet, Empedocle, Epicur, Xenofon, Cicero, Tucidide etc., dar cea mai mare parte din aceste citate le-a scos din alte opere și uneori din antologiile care circulau, atât în Polonia, scrise în special în limba latină, cât și la noi, în originalele grecești sau traduceri slavonești și românești (10).

Printre cele mai importante lucrări se numără Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601. Data la care a început să fie scrisă această opera poate fi stabilită cu ajutorul unor indicații interne ale operei, care au în ele o doză de vag, ceea ce face deducția, oarecum ipotetică. Neîndoielnic este faptul că prezența în operă a unor aprecieri nefavorabile grecilor, în genere, sau numai aluzii la unele lipsuri morale, după opinia curentă, caracteristice acestora, impune concluzia că a fost scris anterior, probabil anterior primei domnii a lui Nicolae Mavrocordat, deci înainte de anul 1709, deoarece ele au fost găsite și în versiunea cu „Predoslovie către domn”.

Specialiștii descoperă într-un pasaj din cronică, aluzia făcută la un fapt petrecut „în zilele lui Constantin Duca Vodă”, că ulterior primei domnii a lui Duca Vodă, opera fusese începută chiar de curând pentru că autorul ajunsese cu tratarea Letopisețului numai până la războaiele lui Traian cu dacii. Deci opera fusese începută de Nicolae Costin după 12 noiembrie 1695, în timpul pe care îl lăsa liber situația sa de pribeag în Țara Românească.

Letopisețul Țării Moldovei este precedat de o Predoslovie. În această Predoslovie Nicolae Costin se raliază ideilor lui Cicero și Tucidide, pe care îi citează cu privire la importanța și rolului istoriei; aici Nicolae Costin își creează o situație favorabilă lui, de a-și etala cunostințele. În acest sens autorul afirmă că istoria este cel mai important „visteri, precum și toate științele cu nemurire împodobește înțelepciunea sa”(11).

În acest context, acesta evidențiază cât de importantă este istoria și rolul acesteia ca știință educativă și utilitaristă, deoarece în istorie rămân consemnate faptele politice ale înaintașilor, el susținând că în istorie se află acele exemple ce ajută domnitorii să conducă drept, ca dovadă „întărăștii și pre cei neînțelepți cu cunoștiința vremilor celor primejdioasă trecute la cele ce-s de față, mai treji îi face”(12).

Spre sfârșitul Predosloviei, Nicolae Costin continuă să laude rolul istoriei și afirmă că în țara noastră, letopisețul scris de el arată prima descălecăre a țării și de cine este descălecată și se precizează perioada în care a venit împăratul Traian în aceste părți. În Predoslovie, Nicolae Costin spune în felul următor: „, primește, dar, iubite cetitorule, și această a noastră ostenială care o închin cu bună priință și voie plecată, pre lângă care, rog pre Dumnezău, să-ți dăruiască cuget bun, să o cetești cu inimă bună și a noastră trudă neuitând-o pururea (13). Această predoslovie este una de împrumut, cu multe citate din scriitorii antici: Thales din Milet, Homer, Ovidius, Empedocle etc. Planul Letopisețului este inspirat din cronografele bizantine, slavone și polone. Opera cuprinde două părți: prima este alcătuită în 15 capitole și începe cu zidirea lumii iar a doua parte tratează descălecatul al doilea al Moldovei și evenimentele care au urmat până la domnia lui Ieremia Movilă.

Pentru această lucrare, Nicolae Costin se folosește de informații pe care le ia de la diferiți cronicari: Inokentie Ghizel, Duglosz, Wapowski, pe aceștia cunoscându-i prin intermediul lui Cromer: Antonio Bonfini-Historia pannonica, Miron Costin – De neamul moldovenilor, Letopisețul lui Grigore Ureche; pasaje din Homer, Ovidius, Empedocle, Epicur, Xenofon, Cicero, Tucidide.

Nicolae Costin sesizează unele greșeli ce se întâlnesc în aceste izvoare, ca de pildă când se discută originea numelui românilor, dat de alte popoare, acela de vlah, constatând o similitudine de numiri date de popoarele stăine între români și italieni-vlah și vloh; el se ridică contra afirmațiilor lui Aeneus Silvio Piccolomini, care interpretând greșit un fragment dintr-o poezie a lui Ovidius, credea că numele acesta vine de la „Flac hatmanul râmlienesc”(14).

Iată că în pofida celor spuse de unii specialiști, cu precădere Nicolae Iorga, Nicolae Costin și-a privit în mod critic izvoarele, atunci când a crezut că este cazul, luând atitudine față de afirmațiile care i se păreau că nu corespund realității.

Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii și până la anul 1601, este conceput în spiritul cronografelor compilative din secolul al XVII - lea. În această cronică autorul urmărește istoria Moldovei în cadrul larg al istoriei universale și în legătură cu istoria popoarelor vecine. Nicolae Costin dorește ca cititorul să înțeleagă istoria Moldovei, el începând lucrarea de la potop și părându-i-se că nici așa cititorul nu ar înțelege destul de bine originea poporului român.

În toate numeroasele manuscrise ale compilației lui Nicolae Costin, narațiunea lui este întreruptă la începerea campaniei generalului Basta împotriva lui Mihai Viteazul, a campaniei de la Mirăslău. Nicolae Iorga susține că, continuarea lucrării este luată din opera tatălui său Miron Costin, iar la mijloc se intercalează de un necunoscut poem, câteva versuri banale asupra morții voievodului Mihai.

Această lucrare a lui Nicolae Costin – Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 - este privită de către specialiști din unghiuri diferite. Nicolae Iorga în "Istoria literaturii române vechi" tratează întreaga lucrare a lui Nicolae Costin cu deosebită neîncredere, contestând orice calitate de stil: "nu se poate o deosebire mai mare decât aceea care există între tată și fiu". Miron este un poet, un pasionat ambițios, un deschizător de cale în cultura neamului și făuritor de teorii iar Nicolae este un pedant, un compilator prin vocație, mândru că merge pe urme străine. Trecutul îl eticheta, pentru prezent nu avea nici un interes, iar viitorul nu putea să-l vadă.

Trecându-se cu vederea că opera a fost scrisă cu două secole și jumătate mai înainte, Nicolae Iorga pretinde de la Nicolae Costin o concepție modernă în ceea ce privește atitudinea și felul de a trata istoria. Nicolae Iorga îi impută și o oarecare renunțare la obiectivitate, acuzându-l că nu pune pasiune în scrierea sa.

Nicolae Costin era fără indoială un om foarte citit, un lucrător harnic, dar niciodată el nu a fost în stare să se ridice la înălțimea unor vederi personale în orice materie. Stilul lui nu are un caracter propriu, este un stil învățat în școală, stilul umaniștilor; opera lui este alcătuită după toate regulile artei, povestirea lui nu are vigoare, copiindu-și pur și simplu izvoarele.

Ștefan Ciobanu susține că în multe privințe Nicolae Iorga are dreptate, dar portretul lui Nicolae Costin este redat în culori mult prea

exagerate. Se uită că Nicolae Costin a fost omul epocii sale, când plagiatul și compilația nu erau socotite un mare păcat, iar retorica stilului era la modă.

Sextil Pușcariu dă dreptate lui Nicolae Iorga și spune că în locul frazei miezoase din scrisorile înaintașilor săi, cu întorsăturile sintactice pline de efecte ale graiului popular, Nicolae Costin, introduce acum perioada măiestrită, necurgătoare a modelelor sale umaniste cu eleganța ei la modă, cu intercalările silite, care fac fraza să nu se adapteze ideii. Tot Sextil Pușcariu afirma că, așa cum e stilul, așa este și omul, ”veșnic de a-și fi atașat cu toată ocazia cunoștințele, care toate sunt culese din cărți”. În această privință întâlnim în opera lui Nicolae Costin reflecții care ne dezvăluie mentalitatea sa de clasă. O astfel de reflecție ne apare și în capitolul despre Alexandru cel Bun.

Nicolae Costin deplânge vremea în care trăiește, pentru că boierii nu mai au prestigiu ca în timpul lui Alexandru cel Bun. ”Însă numai pe aceste vremi umbra au mai rămas acelor dregători”(15). Un lucru este cert, acela că Nicolae Costin nu și-a egalat niciodată tatăl, dar se înscrie în pleiada marilor cronicari o problemă esențială pentru istoriografia românească și anume, aceea a romanității poporului român.

Nicolae Costin este primul scriitor român care traduce o operă din literatura occidentală în limba noastră, Ceasornicul domnilor după Antonio de Guevara, alcătuit în aceeași vreme în care se naștea în Apus, Principele lui Machiavelli, iar în spațiul românesc Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie.

Rolul lui Nicolae Costin, în contextul epocii sale, a fost de a păstra vie flacăra culturii așa cum o aprinseseră Milescu Spătarul și de altfel tatăl său, cronicarul Miron Costin, fiind de fapt un precursor al genialului Dimitrie Cantemir.

NOTE

1. Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române vechi de la 1688-1750*, vol II, Ed. Pavel Suru, Buc. 1925, p 61.
2. C.A. Stoide, I Lăzărescu, *Viața și opera lui Nicolae Costin*, Ed. Junimea Iași 1976, p 53.
3. *Ibidem*.
4. Alexandru Piru, *Istoria literaturii române*, Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc.1941, p 256.
5. *Ibidem*.
6. *Ibidem*.
7. C.A Stoide și I. Lăzărescu, *op.cit.*, p.57.
8. Nicolae Iorga, *op. cit.*, Buc.1925, p.58.

9. C.A Stoide și I. Lăzărescu, op. cit., P. 58.
10. George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, Ed. Științifică, Buc.1969, p.235.
11. Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române*, Ed. Eminescu, Buc1987, p.118.
12. Nicolae Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601și de la 1709-1711*, Ed. Junimea, Iași 1976, p.91.
13. Nicolae Costin, op. cit., p.42.
14. *Ibidem.*
15. *Ibidem.*

SCURTĂ INTROSPECȚIE ÎN ISTORIA FEMEILOR ȘI LUPTA LOR PENTRU EMANCIPARE

Profesor Victoria Vâlcu

Cu toate că, în virtutea originii lor, câteva femei au exercitat puterea și și-au lăsat amprenta în istorie, cele mai multe, acea majoritate tăcută, și-au petrecut viața fără a trece în istorie. Abia reformele din sec. al XX-lea au început să le aducă egalitatea cu bărbații.

De ce oare femeilor le-a fost dat să suporte un asemenea regim de-a lungul timpului?

Maternitatea a fost principalul obstacol în calea independenței femeilor. Nașterea era primejdioasă și mortalitatea infantilă ridicată. Preocuparea femeilor cu creșterea copiilor justifică în mare măsură rolul lor relativ minor în istorie.

Filozoful grec Platon clasifica femeile, copiii și sclavii ca *ființe lipsite de judecată*: credea că erau din fire inferioare bărbaților în materie de „capacitate de a avea virtuți”.

Cele mai multe *societăți antice* erau patriarhale (rolul dominant al bărbatului). Femeile aveau grijă de casă și nu aveau dreptul de a-și exprima părerea în problemele importante ale vieții lor. O femeie nu era decât o sclavă, după cum observa Hesiod, atunci când dădea următorul sfat confrăților săi: „mai întâi vă luați o casă și o femeie și un bou cu care să puteți ara”. Potrivit codului lui Manu, datoria nevestei era *să-și venerateze bărbatul* ca pe un zeu chiar dacă acesta era un tiran. Femeile *persane* trăiau în izolare strictă în harem, nevăzând nici un bărbat cu excepția soților și fiilor lor și a eunucilor care le îngrijeau.

În *biserica creștină* timpurie, femeile erau aproape tot atât de zeloase ca și apostolii în răspândirea scripturii. Unele erau preotese în primele biserici și luau parte la slujbele publice, dar în cărțile mai târzii ale Noului Testament, precum Epistola către Timotei a sfântului Apostol Pavel, *femeile sunt considerate nevrednice* să predice sau să se bucure de autoritate asupra bărbaților pentru simplul motiv că o femeie, Eva, a fost cea care a adus păcatul în lume. *Biserica catolică* a decretat mai târziu că femeile nu pot fi hirotonisite și le-a interzis să slujească în altar. Biserica s-a opus în mod special acordării unor drepturi sporite femeilor căsătorite și a preferat *legea romană*, care ținea femeile sub protecția taților și apoi a soților lor.

Când scrisul și cititul s-au dezvoltat în Sumer și Babilon în al doilea mileniu î.Hr., femeilor nu li s-a oferit șansa de a le deprinde.

Mii de ani, descendentele lor s-au bucurat de foarte puțină școlarizare: scopul educației era *pregătirea bărbaților pentru a deveni conducători*. Femeile nu erau private total de educație. Nu au existat școli pentru fete înainte de sec. al XVI-lea, dar în secolele anterioare *femeile avute angajau un tutore* pentru fiicele lor sau plăteau o sumă de bani pentru a fi educate într-o mănăstire. *Christine de Pisan(1363-1429)*, scriitoare de origine venețiană, care a militat pentru drepturile femeilor și Elisabeta I a Angliei au fost foarte bine educate acasă. Maicile erau instruite să *transcrie* și să împodobească manuscrise și au adus o contribuție importantă la răspândirea culturii. În primele mănăstiri de maici au fost multe femei învățate precum maica superioară vizionară *Hildegard din Bingen(1098-1179)*, care a întemeiat mai multe *case de cult* și a scris poezii și piese de teatru.

Primele școli de fete apar în sec.al XVI-lea odată cu Reforma lui *Martin Luther*, care a promovat o nouă atitudine față de educație. El a susținut *școlarizarea gratuită* pentru băieți și fete și a considerat că *fetelor capabile* trebuie să li se ofere șansa de a avea studii superioare, dar au trecut *300 de ani* pentru ca ideile lui să fie aplicate în Germania. Reformatorul scoțian *John Knox(1514-1572)* a întemeiat *fundatii de educație* universală în Scoția, însă numai băieții puteau merge la universitate. În Franța, au fost înființate școli de fete precum Congregation de Notre Dame, întemeiate de Saint Pierre Fourier la Paris. În Anglia nu au existat școli de fete până în sec. al XVII-lea când s-au deschis școlile particulare pentru cei avuți, iar la Bristol a fost înființată Școala Red Maids pentru educația fetelor sărace. *Educația generală* a fost introdusă în Anglia doar după adoptarea Legii Educației din 1870, cam în același timp cu deschiderea educației universitare pentru femei în Europa și S.U.A.

Femeile căsătorite nu s-au bucurat de-a lungul veacurilor în cea mai mare parte a Europei de o existență legală independentă. Potrivit dreptului comun englez, de exemplu „soțul și soția sunt o singură persoană în fața legii”. O femeie nu avea drepturi de a obține venituri din proprietatea ei până la reformele introduse de Legea Proprietății Femeilor Căsătorite din 1870. De-abia după 1907 *femeile franceze* au dobândit dreptul de a-și păstra *propriile câștiguri*.

Literatura antică și medievală menționează limpede că femeile *se pricepeau la farmacie*. Dramaturgul grec Euripide citează femei care se ocupau cu bolile femeiești. Existau femei medici în lumea greco-romană

și *femei studente* la medicină în timpul Renașterii italiene, mai ales la Universitatea din *Bologna* care a angajat chiar profesori-femei în sec. al XVIII-lea, precum *Anna Morandi-Mazolini*, care predă anatomia și Maria Dalle Donne care preda obstetrica. Odată cu cunoștințele sporite despre boli, au renăscut prejudecățile cu privire la inferioritatea intelectuală a femeilor. În unele țări, acestor prejudecăți li s-au adăugat și altele și anume că o femeie care se pricepea la medicină putea fi vrăjitoare. Persecutarea vrăjitoarelor în sec. al XVII-lea și al XVIII-lea s-a soldat cu moartea a mii de femei. Barierele au căzut de-abia din a II-a ½ a sec. al XIX-lea. Revoluția industrială a făcut necesară forța de muncă feminină, însă femeile erau în continuare plătite mai puțin decât bărbații și au rămas în *afara profesiunilor liberale*. Muncitoarele lucrau la liniile de producție, cele din clasa mijlocie au devenit *învățătoare, activiste sociale* sau *funcționare de stat*. În timpul Primului Război Mondial (1914-1918) când milioane de bărbați au plecat la luptă, în societățile occidentale, a fost o mare cerere de femei într-o gamă largă de ocupații tradiționale pentru bărbați și în care s-au dovedit capabile. Pentru a obține plată egală pentru muncă egală, femeile au început să *se organizeze târziu în syndicate*. Organizația Internațională a Muncii, înființată în 1919, a impus principiul plății egale pentru femei și bărbați pentru femei și bărbați pentru muncă de valoare egală, dar în anii 20 ai sec. al XX-lea, nevoia de *protejare a femeilor* împotriva abuzurilor era încă socotită *mai importantă decât plata egală*. Femeile au avut un rol *minor în politică* până în sec. al XX-lea. Se credea că ele erau conduse mai multe de emoție decât de rațiune sau conștiință. Au existat și perioade de excepție. Femeile au avut un rol de frunte la începutul Revoluției Franceze.

Cu toate că unele au domnit ca *monarhi*, femeile nu au avut drept de vot sau de a deține funcții politice. Înainte de sfârșitul sec. al XIX-lea (în Noua Zeelandă în 1893, finlandezele în 1906, în America femeile au dobândit drept de vot în 1920, în Marea Britanie în 1928) femeile au putut vota pe picior de egalitate cu bărbații. Femeile au continuat să se apropie de mai multă egalitate în anii '20, mai ales în Rusia, după Revoluția din 1917.

După al doilea Război Mondial, ONU a decretat că ambele sexe trebuie să se bucure de drepturi similare, însă în țări precum Kuwait sau Arabia Saudită, femeile nu au nici drept de vot, nici să candideze în alegeri. Femeile sunt *subprezente* în parlamentele majorității țărilor, cu toate că Sirimavo Bandaranaike în Sri Lanka (fostul Ceylon), Margaret Thatcher în Marea Britanie și Benazir Bhutto în Pakistan au reușit să

ocupe cele mai înalte funcții publice. Analfabetismul este în continuare mai ridicat în rândul femeilor decât al bărbaților, iar forța de muncă feminină este mai scăzută decât cea masculină, ca, de exemplu, doar 24% în America Latină. Dintre toate obstacolele întâmpinate în progresul femeilor, sarcinile casnice continuă să fie cel mai mare.

La început de sec. al XXI-lea, femeile reprezintă în Finlanda 1/3 din membrii parlamentului și aproape ½ din cei ai guvernului. În 2003- Finlanda a fost singurul stat din Europa în care funcțiile de președinte și prim-ministru au fost ocupate de câte o femeie.(1) Preocupările științifice cu precădere referitoare la locul și statutul femeii în societatea românească modernă sunt cuprinse în lucrarea „*Istoria femeii din România în documente 1866-1918*” coordonată de dr. Alin Ciupală (junior).

Începuturile mișcării feminine românești sunt concretizate în *caritatea privată* manifestată la un cadru privat al unei familii mai mari, este un domeniu domestic lărgit dominat *de autoritatea juridică a tatălui* și de cea *casnică* a mamei. Astfel, în 1836- marea băneasă SAFTA BRÂNCOVEANU începea construcția Spitalului brâncovenesc din București, folosind parte din averea lăsată prin testament de soțul său, marele ban GRIGORE BRÂNCOVEANU. În 1862- Elena Cuza înființează azilul pentru copii orfani - azil ce-i va purta numele - instituție ce a avut o îndelungată istorie (clădirea există și astăzi în Cotroceni, aflată în proprietatea Universității București). După 1869 această instituție a fost ocrotită de regina Elisabeta a României.

În a II-a ½ a sec. al XIX-lea societățile și asociațiile feminine devin o *realitate*, încât sunt evidențiate în enciclopedii: „*societățile de dame*” apăruseră și activau datorită spiritului de asociere al femeilor, organizații ce subliniau necesitatea extinderii activității de la cadrul privat al familiei *la viața publică*. Ca urmare, apar mult mai multe asociații, de ordinul zecilor, marea lor majoritate fiind în mediul urban. Din punct de vedere al dispunerii geografice funcționau, atât în Vechiul Regat, în toate regiunile, chiar dacă în București sunt cele mai multe. Exemplu: „Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române”, „Reuniunea femeilor române” - în Moldova (în Muntenia acestea aveau rețele zonale). Acestea au făcut eforturi pentru dobândirea personalității juridice, încât să poată fi rezolvate aspectele organizatorice: fonduri, participanți în vederea recunoașterii oficiale și să arate că nu sunt niște cluburi de distracție bune doar pentru ocuparea timpului liber. Potrivit datelor din Monitorul Oficial - asociațiile feminine erau mai numeroase decât cele masculine (aceasta și pentru că bărbații erau ocupați mai ales cu

realizarea dimensiunii politice a sferei publice, în timp activismul social este pus în practică îndeosebi de către femei.

Una din cele mai longevive organizații – Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române – și-a desfășurat activitatea între 1910 până la instalarea regimului comunist. Se definea prin opera de solidaritate socială, culturală, cu deviza: „Prin noi înșine”- ce urmărea să dezvolte cultura națională și patriotică în toate păturile sociale, deci, scopul general era unul cultural și social pentru care se presupunea punerea în mișcare a forței feminine și unirea acesteia. În condițiile în care femeile nu se bucurau de drepturile unei depline cetățenii, ele doreau ca prin instituțiile create și patronate de Societate, să ofere tinerelor fete pe lângă educația intelectuală și *una morală, civică și patriotică*. Se poate spune că femeile române și-au asumat rolul de educatoare ale națiunii și au pășit cu mult curaj într-un domeniu din care fuseseră constant respinse și unde au găsit relativă înțelegere și puțin sprijin din partea instituțiilor statului controlate de bărbați, cei care și-au arogat permanentul control al ordinii specifice sec. al XIX-lea.

În ceea ce privește educația femeii înainte de Primul Război Mondial, se poate spune că, încă din prima ½ a sec. al XIX-lea fetele boierilor munteni și moldoveni erau trimise pentru a-și completa educația fie în *pensioanele particulare* din Principate, fie în cele din străinătate. Pensioanele erau organizate la noi de polonezi sau italieni, dar în măsură covârșitoare de francezi.

Primele instituții publice de învățământ pentru fete apar în ultimii ani ai regimului fanariot și mai cu seamă după 1822 sub forma *pensioanelor particulare* deschise de alogeni, pentru ca înființarea școlilor naționale în epoca regulamentară să ofere părinților noi locuri în care să-și trimită fiicele la învățătură. Iată câteva exemple de pensioane:(2)

În Muntenia – pensioanele conduse de Carolina Vaillant, Charrier de Mondeville, Bernard Stalz sau Paulirii Apelant. În Moldova – cel mai cunoscut a fost pensionul condus de Isabela Garot (1833) precum și cele ale Smarandei Bacinschi și Charlotte Sachetti. Nu a lipsit nici *inițiativa românească* – fie că e vorba de „Așezământul de fete române ”- din București, aflat sub protecția vornicesei *Elisabeta Știrbei* sau școala deschisă la Craiova de vornicul Iordache Otetelișanu sau în Moldova, la mănăstirea Barboi, o școală de fete înființată de domnitorul Mihail Sturza și pusă sub patronajul doamnei sale *Smaranda*. Domnitorul Barbu Știrbei a organizat în 1892, la București „*Pensionul românesc de fete*” după exemplul celui din Petersburg, devenit mai târziu „Școala centrală de

fete”. De asemenea, fetele din Muntenia mergeau la studii în străinătate, în special în Franța, iar cele din Moldova mai ales în școlile germane sau vieneze.

Școlile de stat apar după realizarea statului național român, după 1859, mai precis odată cu Legea Instrucțiunii Publice în 1864. Totuși analfabetismul era destul de mare - ex. în 1906 – 82,67% analfabeți (mai ales în rândul fetelor). În Câmpina, prima școală de fete a apărut în 1868. Ministrul învățământului, Spiru Haret, prin legea învățământului profesional prevedea *organizarea unor școli profesionale pentru fetele* care nu doreau, sau nu puteau, să urmeze o pregătire academică și acordarea unor subvenții din partea statului acelor absolvente care s-ar fi asociat și ar fi deschis ateliere. Preocuparea pentru pregătirea tinerelor fete era nu numai a statului, ci și a *femeilor*, preocupare concretizată în școlile patronate fie de societățile feminine, fie de diferite personalități ale familiei regale sau din rândurile mării burghezii. În ce privește *învățământul universitar*, femeile au posibilitatea să studieze fie la Universitatea din Iași(1869) sau București(1864).

La sf. sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea se puneau tot mai mult problema unui sistem de învățământ feminin, evidențiat prin numeroase articole ex.: articol publicat de Eleonora Stratulescu în „Unirea Femeilor Române” – an II, nr.3 – iunie 1910. În lupta pentru emanciparea femeii un rol important l-au avut anumite personalități. Între acestea, în mod deosebit Regina Elisabeta a României. Astfel, până în 1906 a înființat nu mai puțin de *14 societăți* filantropice. Iată câteva:

- Instituțiunea Surorilor de Caritate (1879);
- Societatea Regina Elisabeta (ce patrona un azil pentru bătrânii săraci) (1881);
- Policlinica „Regina Elisabeta”(1896);
- Institutul Evanghelic al Diaconeselor (1903);
- Azilul de orbi „Vatra Luminoasă”.

Elisabeta I a României s-a născut la 29.12.1843, la Neuwied; a avut 2 frați: Wilhelm și Otto. Pădurea germană, Rinul, alături de teme românești au fost subiectele prezente în opera literară a reginei scriitoare – Carmen Sylva. Regina avea o cultură clasică deosebită la care s-a adăugat muzica, pictura, învățarea lb. franceze, cultură ce caracteriza tinerele fete din categoria căreia îi aparținea. Era de o rigurozitate deosebită, romantică, avea o sensibilitate deosebită. Ca urmare, cultiva gustul pentru frumos, educația religioasă - „Nihil sine Deo”(Nimic fără Dumnezeu). S-a căsătorit la 26 de ani cu Principele Carol I de Hohenzollern. Venind în România a fost impresionată de peisajele

deosebite și costumele viu colorate ale țăranilor noștri; era surprinsă în fața lipsei drumurilor moderne, a condițiilor vieții cotidiene. Venea într-o țară în care *totul trebuia făcut*; ca urmare nu s-a rezumat la un rol decorativ al unei figuri feminine încoronate, și-a completat cu cinste soțul încoronat. A fost în primul rând o *animatoare a artei românești*. Pseudonimul „Carmen Sylva” exprima dorința de a cânta, atât pădurile natale, cât și pe cele din România. În 1880 a publicat la Leipzig primele volume de versuri (dintr-o serie de 50 de ediții în țară și în străinătate) numeroase dintre acestea se referă la români (descrieri geografice, schițe și etnografice). Titu Maiorescu recunoștea rolul reginei Elisabeta în popularizarea literaturii române în Occident, prin traducerea și edițiile publicate, dar și în privința păstrării portului național, a întăririi sentimentului etnic la români, precum dezvoltarea micii industrii casnice românești sau în organizarea ajutoarelor sanitare în timpul Războiului de Independență.

Carmen Sylva - „animatoarea artei românești”, după cum spunea Al. Țigara Samurcaș, nu numai datorită propagandei culturale, ci și sprijinul acordat unor oameni de cultură precum: Alecsandri, Grigorescu, Enescu, pe care regina îl numea „*drag copil al sufletului meu*”, a fost descoperit și trimis la studii în străinătate de Carmen Sylva. Instituțiile de caritate înființate sub patronajul reginei Elisabeta subliniază, evidențiază rolul reginei în formarea personalităților feminine.

Al. Țigara Samurcaș face o interesantă comparație între cele două regimuri: în timp ce a doua jum. a sec. al XIX-lea a fost marcată de încercările femeilor de a se emancipa, în primul rând, *pe ele însele*, de a-și lărgi orizontul spiritual și de a se determina recunoașterea lor drept *componentă a sferei publice sociale, perioada interbelică* aduce în prim plan *revendicările politice* și o nouă platformă a acțiunii feminine, mult îndatorată perioadei anterioare(3).

Printre româncele sec. al XIX-lea, unele au ocupat o poziție deosebită. Maria Rosetti, scoțiana soție a lui C. A. Rosetti, devenită simbolul revoluției și al României în opera artistică a lui Rosenthal, ea bucurându-se de respectul și prețuirea lui Jules Michelet, care a evocat-o în scrisoarea sa dedicată Revoluției Române de la 1848, ca și Ana Ipătescu, însuflețitoarea rezistenței bucureștenilor pentru salvarea revoluției amenințată la 19 iunie 1848, care s-a bucurat de ecouri în mass-media europeană a epocii, se înscriu printre ele, ca și Elena Negri ori Luxița Florescu, iubitele devotate ale lui Vasile Alecsandri și Nicolae Bălcescu, dar și iubindu-și patria virtuală cu pasiune. *Dora d'istria* ocupă o poziție aparte printre româncele deosebite ale secolului naționalităților.

Dora d'istria era Elena, fiica lui Mihail Ghica, frate cu cel dintâi domn pământean, Grigore IV Ghica, dar și cu domnitorul regulamentar Alexandru Ghica. Mama Elenei Ghica a fost Caterina sau *Catinca Ghica*, la rândul ei o intelectuală, care a publicat în 1839, semnând "*O mumă*", lucrarea "*Pentru educația copiilor*" de Jeanne Louise Campan, pe care o tradusese.

De copil, Elena Ghica a căpătat o educație aleasă, atât prin însușirea unor cunoștințe de cultură universală, cât mai ales prin *învățarea limbilor străine*. La 15 ani traducea Eliada lui Homer și a alcătuit câteva piese de teatru. După înlăturarea de la domnie a lui Alexandru Ghica, intrat în conflict cu puterea protectoare (Rusia) și cu reprezentanții ei în Principate, Mihai Ghica a călătorit o vreme prin Europa. Elena Ghica s-a desăvârșit intelectual în acei ani, mai ales în Germania, la Dresda, Berlin și apoi la Viena, trecând apoi și în Veneția.

După 1855, Elena Ghica și-a început activitatea publicistică orientată multilateral, dar în care *patria ei* a rămas un *obiectiv constant*, deși, fără îndoială, Elena Ghica, care a adoptat pseudonimul *Dora d'istria*, s-a dovedit a fi o adevărată europeană, chiar o cetățeană a lumii. Cărțile sale demonstrează preocupările pentru problemele religiei și ale Bisericii, consacrand studii protestantismului și bisericii catolice. A fost adepta principiului naționalităților, susținând acest principiu în publicații precum *Revue des yeux Mondes* - articol despre reflectarea „*naționalității române*” în *cântecele populare*.

Elena Ghica era preocupată și de *soarta femeii*. Astfel, a publicat în 1859-1860, în două volume, lucrarea *Les femmes en Orient*, iar în 1865, la Paris, lucrarea „*Des femmes par une femme*”. Se manifestă ca o *feministă*. Semnificativă a fost și adeziunea ei la un apel adresat femeilor din „*cele două lumi*” de americanca Giulia Ward Howe, din Boston, în 1870. Dora d'istria a fost preocupată și *de artă*. În 1854, când era în Rusia, a expus la Petersburg *două peisagii* pictate de ea, răsplătite cu o medalie de argint. A continuat studiile ei despre „naționalitățile” balcanice. Avea însă neconținut în minte pe români, trecutul și viitorul lor. A publicat în „*Rivista orientale*” studii despre literatura română, preocupând-o Gh. Șincai, dar și H. Rădulescu și chiar poetul George Crețianu. Din 1870, ea s-a stabilit la Florența, unde avea să-și petreacă restul vieții. Între timp, societăți savante din diverse țări, dar mai ales *academii italiene* au ales-o în sânul lor, *alegerea unei femei reprezentând* în acea vreme pentru ele o *excepție*. În 1880 a efectuat o vizită în S.U.A. și în 1882 proiecta o călătorie în India. Dora d'istria a încetat din viață la 17 noiembrie 1888 la Florența. Cu ea dispărea o adevărată legendă.

Fusese un întârziat *Pico della Mirandola* al epocii moderne, o cetățeană a lumii și o europeană, o feministă a începuturilor unei mișcări de emancipare și afirmare, dar și o fidelă a originilor ei (4).

La sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea se poate observa efectul extinderii sistemului de învățământ ce cuprindea acum și fetele, femeile. Ca urmare, în domenii importante ale vieții publice apar tot mai multe femei care au demonstrat aceleași capacități de exprimare ca și bărbații. Câteva exemple sunt edificatoare pentru a exprima dorința de obținere a drepturilor egale cu bărbații.

Calypso Botez în perioada interbelică luptă pentru obținerea drepturilor femeilor considerate o necesitate a societății. S-a născut în 1880, la Bacău, era licențiată în istorie și filosofie, profesoară de curs secundar, membră în „Comitetul diriguitor al Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeii române“. Absolventă a Universității A. I. Cuza Iași, a predat filosofia la Liceul de fete din Galați și apoi la Liceul Carmen Sylva din București și a făcut parte din Comisia de inspectori ai Școlilor de stat. A fost membră a Crucii Roșii în perioada Primului Război Mondial, chiar Președinte pentru zona Galațiului. Încă din timpul războiului, Calypso Botez a fost printre fondatorii Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor din România și a Asociației pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române. În 1921 a fost membru fondator și apoi Președinte al Consiliului Național al Femeilor Române. În această calitate a cerut și a menținut drepturile femeilor, fiind cea care a scris *argumentat* despre modul în care legislația și factorii politici din România nu respectă prevederile Constituției referitoare la egalitatea tuturor românilor în fața legii. A avut de luptat cu prejudecățile unei societăți românești nepregătite pentru emanciparea politică a femeii, cu ironiile celor care vorbeau despre pregătirea unui război civil sau a unei noi lupte de clasă, între femei care își cer drepturile politice și bărbați, și cu mentalitatea conform căreia „băta bărbatului din clasele de jos și necuviința bărbatului din clasele de sus au risipit farmecul de taină al femeii“(5). Calypso Botez a reprezentat mișcarea feministă din România la nivel internațional, fiind membră în *Mica Antantă a Femeilor* (Petit Entente de Femmes) în funcția de trezorier al acestei organizații, reper al istoriei feminismului balcanic (6). Calypso Botez a promovat în principal *ideea educării masei*, atât a femeilor cât și a bărbaților și ridicarea socială prin educație.

În raportul său prezentat la 3 noiembrie 1923 în ședința Consiliului Național al Femeilor Române, Calypso Botez făcea o interesantă și documentată analiză a transformărilor prin care a trecut societatea

românească după război, schimbări care nu au cuprins și drepturile femeilor. Constituția din 1923 nu le-a acordat drept de vot femeilor, dar le-a oferit *egalitatea drepturilor civile*, politica rămânând un privilegiu al bărbaților. Ea și-a susținut opiniile în publicațiile vremii („Convorbiri literare“, „Revista idealistă“, „Revista pentru știință și reformă socială“), preconizând că femeia va avea drept de vot cât de curând, pentru că societatea are nevoie ca femeia să nu mai fie un pion, ci un *decident în politică*. Calypso Botez s-a pronunțat și pentru alte probleme ale femeii în România, precum: retribuția egală cu cea a bărbatului, accesul la învățământul de toate gradele-prin înființarea a cât mai multe școli de fete, accesul femeilor la cariere în Justiție și Magistratură. În raportul intitulat „*Situația juridică a femeii în România*“, prezentat la primul Congres de la București al *Micii Antante a Femeilor*, cerea aducerea unor modificări Codului Civil, care nedreptătea femeia, netratând-o ca pe un cetățean egal în drepturi, ci restricționându-i drepturile odată cu căsătoria.

Calypso Botez a fost *teoreticianul feminismului românesc*, printre puținele doamne care, nu doar au militat în asociații locale, regionale sau internaționale, dar care au și susținut drepturile femeilor, fiind *membru al Institutului Social Român* și fondator al secțiunii feminine. În anul 2011, Asociația Filia a inaugurat premiul „Calypso Botez“ pentru *implicare civică*.

Mica Antantă a Femeilor - Petit Entante de Femmes (PEF) a cărei membră a fost Calypso Botez, s-a constituit, la inițiativa mai multor feministe din Europa imediat după constituirea în 1921 a *Micii Înțelegeri* (1921). Dacă *Mica Înțelegere* avea trei state aliate: România, Cehoslovacia și Iugoslavia, *Mica Antantă a Femeilor* a adunat membre din *cinci state*: România, Grecia, Polonia, Cehoslovacia și Iugoslavia (mai, 1922, la Roma). Această Antantă Cordială era menită să discute și să încerce rezolvarea problemelor cu care se confruntau femeile din cele cinci state, de la cele de ordin economic, social și politic, până la cele de igienă socială și protecția mamei și a copilului. Președinte al PEF a fost aleasă prințesa *Alexandra Gr. Cantacuzino*, activistă feministă cunoscută nu numai în România, ci și în întreaga Europă.

Prima conferință generală a *Micii Antante Feminine* și-a desfășurat lucrările la București, *între 1 și 6 noiembrie 1923*, sprijinită fiind de *Regina Maria* și primul ministru I. I. C. Brătianu, care au trimis salutul lor tuturor participantelor, încurajând această inițiativă diplomatică feminină. *Mica Antantă a Femeilor* cerea în noiembrie 1923, printr-o moțiune trimisă Ministrului Român de Interne de către delegațiile prezente la PEF, „*emanciparea femeii din Grecia, România și*

Iugoslavia“, emancipare ce s-a realizat treptat. Mica Antantă a Femeilor a avut o existență mai scurtă decât Mica Antantă politică și a rămas în istorie ca o inițiativă diplomatică feministă est-europeană, susținută și promovată de feminismul românesc(7).

Începutul sec. al XX-lea a însemnat și începutul activității unor femei în domenii până atunci susținute numai de bărbați. De exemplu: Prima *femeie-aviator* din România a fost *Elena Caragiani-Stoenescu*, cea care a demonstrat că și femeile au capacitatea *de a pilota un avion*. Născută în 1887 la Tecuci, a fost fiica medicului Alexandru Caragiani și a Zenei Radovici. Din adolescență s-a remarcat prin inteligență și curaj; a urmat cursurile Facultății de Drept, obținând licența în 1913. O tânără frumoasă și fragilă, cu o pasiune specială: *avioanele*, pasiune dobândită de la pionierii aviației românești, printre care și propriul cumnat, *Andrei Popovici*, cel de-al 11-lea *aviator al României*. Primul zbor al Elenei a avut loc în 1912, împreună cu căpitanul Mircea Zorileanu.

Elena Caragiani a învățat să piloteze pe avionul „Bristol-Coandă“, produs la uzina engleză Bristol de către inginerul român Henri Coandă, avându-l ca instructor pe aviatorul Constantin Fotescu. Neîndreptățită și neînțeleasă în țară, Elena Caragiani a plecat în Franța pentru a se specializa și pentru a primi brevetul de pilot, fără de care nu putea efectua zboruri individuale. La Paris, unde prima femeie-pilot, *doamna de Roche*, primise brevetul încă din 1910, Elena Caragiani a găsit multă admirație pentru pricepera sa. A absolvit cu brio Școala de Aviație civilă din Mourmelon le Grand, obținând *brevetul internațional de pilot-aviator nr. 1591* din 22 ian. 1914. A fost una dintre primele *zece* avioane brevetate din lume.

Prima avioane româncă a fost apreciată la Paris; a primit brevetul de pilot și angajată să zboare și să scrie articole, reportaje de război, din avion. Elena Caragiani și-a reprezentat cu cinste țara, nu numai în Europa ci și în S.U.A.

Atunci când a ajuns la New York toate ziarele americane au scris despre sosirea româncei-avioane, i-au luat interviuri, fiind prezentată ca o *personalitate marcantă* venită din Europa.

Americanii au prețuit-o pe această femeie îndrăgostită de zbor, care se supunea benevol unor antrenamente istovitoare și care zbura ca un pilot adevărat. N-au tratat-o ca pe o ciudățenie, ci au sărbătorit prezența ei în S.U.A.

În timpul Primului Război Mondial, după îndelungi insistențe a fost primită ca infirmieră la un spital militar din Iași. Activă și iubitoare de Țară a organizat la Tecuci, în casa părintească, un cuib al aviației

românești și a condus un spital improvizat pentru răniții din zonă. Ani de-a rândul a fost nevoită să lupte cu prejudecățile unei societăți ce plasa femeia în sfera casnică sau mondenă, cu atitudinea presei care o prezenta ca pe o amazoană dornică de senzații tari, nedreptățindu-i talentul și dorința de a-și servi Țara. După ce absolvise Facultatea de Drept a fost admisă în Baroul București ca *prima femeie avocat*, însă autoritatea superioară a anulat decizia și i-a retras acest drept, pe motiv că o femeie nu poate activa ca avocat. S-a căsătorit după război cu avocatul Virgil Stoenescu. Obosită să-și revendice drepturile, a plecat din Țară, la Paris și apoi în Mexic pentru a face reportaje aeriene. A fost răpusă de tuberculoză în 1929 și înmormântată în Cimitirul Bellu din București (8).

După al II-lea Război Mondial, Eleonor Roosevelt (1848-1962), soția președintelui Franklin Delano Roosevelt (1882-1945) a fost una din cele mai autorizate voci ce s-au pronunțat pentru respectarea drepturilor omului. Președintele Harry Truman a numit-o pe Eleonor Roosevelt delegatul S.U.A. la Adunarea Generală a Națiunilor Unite pentru a duce pe mai departe idealurile și memoria ilustrului soț. Aceasta s-a implicat activ în redactarea *Declarației Universale a Drepturilor Omului*. Și-a încheiat misiunea la O.N.U. în 1953, în momentul în care *Dwight Eisenhower* a devenit președinte, candidatul susținut de ea pierzând alegerile, pentru ca la începutul anilor '60 să-l susțină pe J.F. Kennedy la președinție, revenind pentru o scurtă perioadă la Națiunile Unite. A luptat permanent pentru respectarea drepturilor omului în țările de după cortina de fier, pentru drepturile femeilor și ale populației afro-americane.

În 1958, Eleonor Roosevelt a fost semnatară unei scrisori-apel trimisă Guvernului român, în care aceasta ruga, în nume personal, autoritățile de la București să autorizeze *reunirea în Israel a unor familii despărțite de ani de zile*. Scrisoarea a apărut în mass-media occidentală și americană, fiind percepută de către guvernul R.P. Române ca o presiune americană de liberalizare a imigrației. La funeraliile fostei prime-doamne, cuvintele rostite de senatorul *Adlai Stevenson* i-au sintetizat viața! *Ce altă ființă umană a atins și transformat viața atâtor oameni?*(9).

Victoria Woodhall (13.09.1838, Homer, Ohio, S.U.A. – 10.06.1927) născută *Victoria Chaplin* – reformatoare socială, americană, *prima femeie candidat* la președinția S.U.A., a fost prima femeie ce a condus un ziar „*Woodhall-Chaplin's Weekly*“, săptămânal ce a rezistat pe piața americană timp de 6 ani. Acest ziar a făcut auzit cuvântul femeilor în presa americană. Ziarul a publicat articole dedicate femeilor și nu numai, legate de: educația sexuală, dreptul de vot pentru femei,

spiritualitate, vegetarianism, prostituție și multe alte tabu-uri ale epocii. Cele două surori, *Victoria* și *Tennessee* militau pentru apărarea femeii în fața abuzurilor familiilor și soților, dreptul de a alege, dreptul la studii și la o carieră egală cu cea a bărbaților. Mișcarea feministă cu o importantă tradiție în S.U.A. a acceptat câteva din ideile surorilor Chaplin.

La 2 aprilie 1870 Victoria și-a anunțat, într-un interviu din *New York Herald*, intenția de a candida la președinția S.U.A. Nu era nicio lege care să o împiedice! Platforma ei era socială, bazată pe *drepturile femeii*, dar cuprindea și idei reformatoare, în domeniul politic și economic, drept de vot pentru femei, *ziua de muncă de 8 ore*, impozit gradual pe venit, program de protecția socială pentru copii și femei. Ajunsesse cea mai cunoscută femeie în America.

După Victoria Woodhall au mai fost și alte candidate la cea mai înaltă funcție în S.U.A. Din păcate până acum, niciuna nu a avut succes. Iată câteva cazuri mai interesante:

- *Belva Ann Lockwood* – a candidat în 1884 și 1888. Este prima femeie trecută pe buletinul de vot.

- *Gracie Allen* – a candidat în 1940 împotriva lui Roosevelt. A adunat 42.000 voturi.

- *Charlen Mitchell* – a candidat în 1968, din partea Partidului Comunist. A fost *prima femeie de culoare* candidată la funcția supremă în stat.

- *Linda Jenness* – a candidat în 1971, la vârsta de 31 ani și a avut circa 80.000 voturi.

- *Leonora Fulassi* – a candidat în 1988 și a primit cele mai multe voturi dintre toate femeile care s-au luptat pentru președinție (peste 250.000) (10).

Lupta pentru independență a femeilor s-a manifestat și în celelalte continente: America de Sud, Asia, Africa. Ca urmare, și în aceste continente femeile au reușit să ocupe funcții importante în stat, chiar cea supremă.

- Iată numele acestor femei președinte:

- *Maria Estela Martinez de Peron* – Argentina (1974-1976)- a fost prima femeie președinte din lume și prima înlăturată în urma unei lovituri de stat.

- *Vigdís Finnbogadóttir* – în Islanda (1980-1996), prima femeie președinte din Europa. *Prima din lume aleasă prin vot direct.*

- *Corazon (Cory) Aquino-Filipine* (1986-1992) – prima femeie președinte din Asia. A știut să-și respecte țara, poporul și încrederea oferită de aceștia, schimbând *statutul de casnică* cu acela de președinte.

A schimbat totodată și istoria tristă și plină de abuzuri a unei națiuni și mentalitățile legate de rolul și rolul femeii în societatea filipineză.

- *Violeta Barrios de Chamonna* – Nicaragua 1990-1997- prima femeie președinte din America Centrală.

- *Sylvie Kinigi-Burundi* (1993-1994) – prima femeie președinte din Africa.

- *Mary McAleese* – Islanda. Din 1997- prima femeie din lume care a urmat unei alte femei președinte (*Mary Robinson*).

- *Ellen Johnson-Sirleaf* – Liberia. Din 2006-prima femeie din Africa aleasă prin *vot direct* (11).

A doua jumătate a secolului al XX-lea a fost marcată de activitatea plină de succes a unei femei supranumită „doamna de fier“. Aceasta a fost *Margaret Thatcher* (1925-2013). Thatcher a fost aleasă în fruntea Partidului Conservator în *februarie 1975*. Și-a marcat venirea în fruntea guvernului parafrazându-l pe Sfântul *Francisc* din *Assisi*: Când e *neînțelegere*, să aducem armonie. Când e *greșeală*, să aducem *adevărul*. Și când e disperare, să aducem *speranță*!

Margaret Thatcher a fost prima femeie care a condus un partid în Marea Britanie, iar mandatul său a fost cel mai lung, după cel al lordului *Salisbury*. Din 1979 până în 1990, Marea Britanie a fost condusă *de două femei*: *Margaret Thatcher* și Regina *Elisabeta a II-a*, de aproximativ aceeași vârstă, *Margaret* fiind cu 6 luni mai în vârstă decât regina.

Margaret Thatcher a rămas emblema stabilității și a unor reforme contestate la vremea lor, dar care au dat roade pe termen mediu și lung (succesul în Războiul Insulelor Falkland, a limitat puterea sindicatelor, curaj în fața teroriștilor-Armata Republicană Irlandeză, a fost o promotoare a NATO, dar a susținut și dezvoltarea unui program nuclear independent al Marii Britanii, a creat un parteneriat americano-britanic existent și astăzi; diplomația britanică a fost activă pe toate fronturile; a fost printre primii lideri ce au remarcat reformele lui *Mihail Gorbaciov* față de care a manifestat simpatie: *mă aștept ca domnul Gorbaciov să facă tot ce este posibil pentru a continua reformele. Noi îl vom susține.*

În relațiile cu Comunitatea Europeană a avut o atitudine uneori ostilă. Nu a crezut niciodată în viitorul Angliei ca parte a unei Comunități a Statelor europene, a unei uniuni de state care cooperează în varii domenii, pornind de la economie. Printre prioritățile premierului britanic nu se aflau cooperarea într-o structură unică și nici lezarea suveranității britanice. S-a scris că avea puternice sentimente naționale și că singurul sprijin acceptat în dezvoltare era cel al S.U.A.

Margaret Thatcher a vizitat România în septembrie 1971, în calitate de secretar de stat pentru educație și știință al Marii Britanii și în 1975, între 30 august și 3 septembrie, în calitate de lider al Partidului Conservator. Relațiile economice româno-britanice s-au dezvoltat la sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80, dar nu la nivelul celor româno-americeane. Margaret Thatcher a avut rolul său în câștigarea războiului rece, dar și-a manifestat deschis reticența față de unificarea Germaniei, fapt ce afecta frontierele Europei și schimba statu-quo-ul din vremea lui W. Churchill. Margaret Thatcher și-a scris memoriile în două volume, unul apărut în 1993, cel de-al doilea în 1995. A rămas simbolul unei *ere* atât în istoria Marii Britanii, cât și în istoria războiului rece. Cele mai frumoase cuvinte rostite de ea au fost cele în memoria soțului său Denis Thatcher, în 2004: „Să fii prim-ministru e o muncă singuratică. Într-un sens așa se cuvine să fie-nu poți conduce dintr-o îmbulzeală. Dar cu Denis nu am fost niciodată singură. Ce bărbat! Ce soț! Ce prieten!“. Margaret Thatcher a murit în acest an, la vârsta de 88 ani(12).

Dar cea mai înaltă recunoaștere a femeii în societate este dată de obținerea *Premiului Nobel pentru Pace* încă de la instituirea acestuia (1901); până astăzi 14 femei au fost laureate ale acestui premiu. Prima laureată: *BERTHA VON SUTTNER* (1842-1914) născută contesă de *Kinsky von Chimic und Tettau*, în anul 1905. Era scriitoare, autoare a unei cărți celebre în epocă, *Jos armele!* și un militant pentru pace, cu toate că provenea dintr-o familie cu o lungă tradiție militară. A fost președinte onorific al Biroului permanent pentru Pace din Berna, a încercat o conciliere germano-engleză și a fost singura femeie care era invitată, în epocă, să țină discursuri cu privire la pace. S-a bucurat de simpatia lui Alfred Nobel, căruia i-a fost o scurtă perioadă secretară, în anul 1976, iar această colaborare s-a transformat într-o prietenie de o viață, baroana fiind cea care a avut *ideea acordării Premiului Nobel pentru Pace*.

În 1931 Jane Adams, sociolog și lider al mișcării feministe a câștigat Nobel-ul pentru munca sa de pionierat în domeniul *protecției sociale*; în 1946, premiul a fost acordat lui *Emily Green Balch*, fondatoarea mai multor organizații ce luptau pentru pace și împotriva abuzurilor și încălcării drepturilor omului.

Anul 1976 a fost cel mai spectaculos din istoria Premiului Nobel pentru Pace. Această distincție a fost acordată de către Comitetul Nobel, lui *BETTY WILLIAMS* și *MAIREAD CORRIGAN*, două femei casnice din Belfast, Irlanda de Nord. Ele au demonstrat întregii lumi „ce pot face oamenii obișnuiți pentru promovarea păcii“. Cele două au fondat

Mișcarea pentru Apărarea Păcii în Irlanda de Nord, împreună la 14 august 1976. Cele două femei au organizat cele mai mari mișcări pentru pace din istoria Irlandei de Nord. După câteva zile au redactat Declarația Oamenilor Păcii: “Noi adresăm un mesaj lumii din partea acestei mișcări pentru pace. Dorim să trăim, să iubim și să construim o societate pașnică și dreaptă [...] Recunoaștem că sunt multe probleme în societatea noastră, care sunt surse de conflicte și violență. Recunoaștem că fiecare glonț tras și fiecare bombă care explodează fac această muncă încă și mai dificilă [...] Ne dedicăm zi de zi relațiilor cu vecinii noștri, apropiați și depărtați, pentru a construi această societate pașnică în care tragediile pe care le-am cunoscut să fie doar o amintire urâtă și o permanentă avertizare”.

Mișcarea pacifistă a celor trei femei din Belfast a cuprins toată Irlanda de Nord. Apelurile simple și emoționante au fost difuzate de mass-media în întreaga lume. La 10 decembrie 1977 cele două au primit Premiul Nobel pentru Pace. Cele două laureate activează și astăzi în domeniul drepturilor omului, al protecției copiilor și sunt invitate în întreaga lume să țină conferințe.

Maria Tereza (1910-1997) a fost laureată a Premiului Nobel pentru Pace în anul 1979. A fost călugărița care a demonstrat că *binele trebuie făcut cu modestie și perseverență*, până la jertfa de sine. Soră de caritate, călugăriță romano-catolică, și-a închinat viața alinării suferințelor locuitorilor din mahalalele Calcuttei. Pentru milioane de oameni, Maica Teresa din Calcutta întruchipează spiritul *mărinimiei creștine* la sfârșitul sec. al XX-lea, secol marcat de materialism și lăcomie. La Calcutta a înființat, într-o aripă a unui templu hindus, un azil pentru săraci și muribunzi, pe care l-a numit Nirmal Hriday, „*Inimă sfântă*”. Alte proiecte au fost: un azil pentru copii abandonți, un azil de bătrâni, o colonie de leproși și un atelier pentru șomeri. În 1950 a întemeiat propriul ei ordin de maici, Ordinul Misionarilor de Caritate (13).

În anul 1982 – laureată a fost *ALVA MYRDAL* (n. 1902) scriitoare, diplomat, ambasador în India și apoi reprezentanta Suediei la Geneva la Conferința dezarmării. A primit Premiul Nobel pentru Pace pentru imparțialitatea opiniilor sale și pentru îndelungata sa activitate în domeniul dezarmării.

În 1991 - Premiul Nobel pentru Pace a fost acordat lui *AAUNG SAN SUU KYI* (n. 1945) din Myanmar, femeia care și-a dedicat întreaga viață luptei cu dictatura militară din țara sa. Aceasta nu a putut veni să-și primească premiul, care a fost ridicat de către fiii săi. Dictatura militară din Myanmar a considerat-o atunci, ca și astăzi, cel mai mare pericol.

Ultima dată a fost eliberată în noiembrie 2010, iar din ultimii 20 de ani, 15 ani a fost în închisoare sau arest la domiciliu.

Anul următor, în 1992, o altă femeie, *RIGOBERTA MENCHU TUM* (n. 1959) din *Guatemala* a primit Premiul Nobel „ca recunoaștere a activității sale pentru justiție socială și reconciliere etnoculturală bazată pe *respectul drepturilor popoarelor indigene*, fiind o recunoaștere târzie a drepturilor popoarelor indigene și implicit a atrocităților la care au fost supuse timp de secole.

În anul 1997, laureată a fost (n. 1950) o luptătoare din S.U.A. pentru interzicerea minelor anti-persoană și pentru înlăturarea lor, din zonele unde acestea au fost plasate.

Anul 2003 i-a adus Premiul Nobel avocatei iraniene *SHRIN EBADI* (n. 1947), prima femeie din lumea islamică premiată pentru eforturile sale curajoase de promovare a democrației și de apărare a drepturilor omului, mai ales a drepturilor femeilor și a copiilor.

WANGARI MAATHAI (n. 1940) din Kenya, prima femeie din Africa de Est și Centrală care și-a luat titlul de doctor în științe biologice, a fost laureată a Premiului Nobel pentru Pace în 2004. Era încununarea unor decenii de muncă, de campanii umanitare și apeluri la ajutor, la luptă împotriva sărăciei, foametei, pentru drepturile femeilor și ale copiilor din Africa.

Femeile au fost laureate și în alte domenii:

- Premiul Nobel pentru fiziologie și medicină:

GERTY THERESA CORI (1947)

ROSALYN YALOW (1977)

BARBARA MCCLINTOCK (1983)

RITA LEVI-MONTALCINI (1986)

GERTRÜDE B. ELOIN (1986)

CHRISTIANE NÜSSLEIN-VOLHARD (1995)

LINDA B. BUCH (2004)

FRANÇOISE BARRE-SINOUSI (2008)

CAROL W. GREIDER (2009)

ELIZABETH H. BLACKBURN (2009)

- Premiul Nobel pentru economie:

ELEONOR OSTROM (2009)

- Premiul Nobel pentru fizică și chimie:

MARIE CURIE (1903-fizică-1911-chimie; prima femeie laureată a Premiului Nobel și singura persoană care a primit înalta distincție de două ori, în două domenii diferite)

IRENE JOLIOT-CURIE-1935-chimie

DOROTHY CROWNFOOT HODGKIN (1964-chimie)

ADA E. YONATH (2009-chimie)

- Premiul Nobel pentru Literatură:

GRAYIA DELEDDA (1926)

SIGRID UNSET (1928)

PEARL S. BUCK (1938)

GABRIELA MISTRAL (1945)

NELLY SACHS (1966)

NADINE GORDIMER (1991)

TONI MORISON (1993)

WISLAWA SZYMBORSKA (1996)

ELFRIEDE JELINEK (2004)

DORIS LESSING (2007)

HERTA MÜLLER (2009) (14)

Iată și câteva cugetări despre femei:

„Trăim o epocă nouă-epoca femeii care reușește în viață. În fiecare zi depășim bariere noi și ne pregătim să gândim libere noi și ne permitem să gândim liber despre cine suntem și ce înseamnă succesul pentru noi.“

Ruth Ross

„Pot trăi, dacă vreau, orice experiență de viață. Acum nu mai trebuie să fiu altceva sau să acționez altfel decât simt pentru a mă defini ca femeie. Sunt femeie.“

Ally Sheedy, n.1962

„Femeia este mai mult decât soție și mamă, iar atunci când își asumă aceste roluri nu trebuie să renunțe la nimic din ceea ce o definește.“

Elizabeth Cady Stanton (1815-1902)

„Dacă o femeie nu poate reuși decât în competiție cu bărbații, aceasta e o pierdere, nicidecum un succes. O femeie nu trebuie să-și dorească doar să reușească, ci să-și păstreze feminitatea și aceasta să-i impresioneze pe cei din jur.“

Suzanne Brogger, n. 1944

„O femeie liberă este o femeie care are încredere în sine și este mulțumită de ceea ce face. Este o persoană conștientă de sine. Totul depinde de libertatea de a alege.“

Betty Ford

„Orice femeie trăiește cu speranța că omenirea, descoperind calea reconcilierii, a păcii, a puterii pe care ne-o dă bunătatea, își va da seama că alcătuiește o singură familie.“

Pam Brown, n. 1928

„Femeile sunt adevărații arhitecți ai societății.“

Harriet Beedrer Stowe (811-1896)

„Cea mai întunecată pagină din istoria omenirii este prelungirea sclaviei femeilor.“

Elizabeth Cady Stanton (1815-1902)

„A beneficia de libertatea de a ne duce ideile mai departe decât în trecut, este un dar de care multe femei nu s-au bucurat înaintea noastră și de care multe nu se pot bucura încă.“

Jewelle Gomez

„Când femeile trebuie să tacă, o femeie vorbărească este o femeie care vorbește pur și simplu.“

Dale Spender, n. 1943

„Nimic nu e mai fascinant pentru o femeie decât cadrul intim al conversației feminine. O prietenă va spune întotdeauna „nu ești singură, și mie mi-a fost greu. Uite ce mi s-a întâmplat.“ Cu alte cuvinte, simte-te ca acasă“(15).

Elsa Walsh

BIBLIOGRAFIE

1. *Encicopedie de istorie universală*-p.254
2. „*Istoria femeii din România în documente 1866-1918*“, volum coordonat de prof. doctor Alin Ciupală
3. Idem
4. Dora d'istria în revista „*Istorie și civilizație*“, nr.22/2011, autor-academician profesor doctor Dan Berindei
5. Revista „*Istorie și civilizație*“, nr. 23/2011
6. Revista „*Istorie și civilizație*“
7. Cristina Păiușan – Nuică, în revista „*Istorie și civilizație*“ nr. 21/2011
8. Revista „*Istorie și civilizație*“ nr. 9/2010
9. Revista „*Istorie și civilizație*“ nr. 2/2009
10. Revista „*Istorie și civilizație*“nr. 12/2010
11. Revista „*Istorie și civilizație*“ nr. 13/2010
12. Revista „*Istorie și civilizație*“ nr. 5/2010
13. *Encicopedie de istorie universală*-p.402
14. Revista „*Istorie și civilizație*“ nr. 26/2011
15. Citate din „*Dar de femeie*“-autoare Helen Exley, Editura Helen Exley.com, 2005.

IZVOARELE ISTORICE OTOMANE DESPRE MIHAI VITEAZUL ȘI URMAȘII SĂI

*Prof. Marius Zaharia,
Școala B.P. Hașdeu Câmpina*

Izvoarele istorice otomane reprezintă o sursă importantă pentru reconstituirea epocii lui Mihai Viteazul și a perioadei următoare. Chiar dacă subiectivismul cronicilor otomane este mai mult decât evident, coroborate cu alte izvoare istorice ele ne oferă informații importante, și uneori chiar relevante.

Din unele dintre cronicile otomane reiese situația grea în care ajunsese Țara Românească datorită abuzurilor săvârșite de turci. Naima Efendi menționează: „În Țara Românească erau din abundență oi, vite mari și mici, miere și sare. Când voievozii se schimbau, negustorii și bogătașii din Istanbul le împrumutau bani, și după aceea se duceau în țară și, în schimbul banilor dați, strângeau de la populație oi, miere și brânză. Și în timp ce ei cereau aceste lucruri, cu o dobândă excesivă, au izbucnit certurile. Cămătarii când își revendicau banii mergeau până acolo încât îi insultau pe bei, îi blestemau și provocau violențe” (1).

Cronicarii otomani consideră că răscoala Țărilor Române a fost determinată de abuzurile marelui vizir Sinan pașa. Șarih ul Menarzade Ahmed scria: „Deși mai înainte, el <Mihai Vodă> trimisese pentru expediția din Wesprim două-trei sute de cai, totuși, oamenii trimiși de marele vizir i-au cerut, iarăși, și din Belgrad cai și zaherele și plata tributului. Acestea nesosind însă la timp la Belgrad, <Mihai vv.> a fost muștrat. Apoi, <solul său> ajungând cu 400 de cai, cu bani și cu daruri sub cetatea Győr (Yanik), i s-a spus că nu a sosit la timp și s-a poruncit ca el să fie ucis” (2). La intervenția fiului său, Sinan a revenit asupra hotărârii, dar a declarat că în anul următor va desființa statul românesc (3). Concluzionând, cronicarul arată că pricina răscoalei lui Mihai a fost: „modul de a fi fost tratat cu mânie și cu furie” (4). Acuzându-l pe Sinan pașa, el scria că: „Dar vina cea mai mare <a lui Sinan pașa> era aceea că, nearătând prietenie față de voievozii Țării Românești și Moldovei, i-a jignit” (5).

Prezentând situația din capitală, în preajma declanșării luptei antiotomane, Șarih ul Menarzade Ahmed afirma: „În București, capitala sus-numitului Mihai, fiind peste 4000 de creditori și slugile celor mari erau cămătari. Aceștia, zilnic, îl atacau < pe Mihai vv. >, aruncau cu

pietre în palatul său și cu orice lucru încăpea în mâinile lor, îi loveau pe oamenii care se aflau la poarta lui” (6).

Într-un telhîs (raport rezumativ către sultan) adresat lui Murad al III-lea se arăta că: „Transilvania se va răscula, Tara Românească și Moldova de asemenea se vor răscula, pregătirea (răscoalei) poate fi observată de pe acum” (7). Faptul că otomanii cunoșteau situația reiese și din porunca emisă pe 15. XI. 1594, privind acordarea domniei Țării Românești „fiului lui Iancula, care a fost în trecut voievod al Moldovei (Bogdan, fiul lui Iancu Sasul)” (8). Decizia s-a luat la numai două zile după declanșarea răscoalei din 13 noiembrie, răstimp în care, după cum apreciază cunoscutul turcolog Mihai Maxim, nu era posibil ca vestea acesteia să fi ajuns la Istanbul, să fi intrat în dezbaterile Divanului Imperial și să fi declanșat procedura de mazilire a lui Mihai (9). Se poate concluziona că decizia de înlocuire a voievodului nu are legătură directă cu revolta din 13 noiembrie, 1594. De astfel, porunca privind înlocuirea lui Aron-Vodă de pe tronul Moldovei este dată pe 9 noiembrie 1594, deci cu patru zile înaintea declanșării revoltei antiotomane (10).

Înainte expediției otomane din 1595 s-a hotărât, pentru prima oară în istorie, transformarea Țărilor Române în pašalâcuri. După cum menționează sursele turcești, Țara Românească era dată lui Satârgi Mehmed pașa, iar Moldova lui Giafer pașa.

În ceea ce privește bătălia de la Călugăreni, cronicarii otomani evidențiază duritatea ei și pieirea a trei din marii comandanți turci. Sarihul Menarzade Ahmed descrie rușinea suferită de Sinan pașa: „a fugit și a căzut într-o mlaștină; despărțindu-se de falnicul său cal, dintr-o mlaștină ieșea și într-alta cădea; apoi, când ba ieșea, ba stătea, un viteaz din Rumelia, numit Hasan, l-a ajuns și luându-l în spinare, l-a scos din mlaștină” (11).

Referindu-se la campania din toamna anului 1595, cronicarii otomani pomemesc numai numele voievodului român, ceea ce demonstrează că acesta a avut rolul principal. Sigismund Bathory apare, foarte rar, cu denumirea de „Erdeli” (Ardeleanul). Este evidențiat dezastrul otoman de la Giurgiu, bătălie căreia nu i s-a acordat importanța cuvenită în istoriografia română. Sarihul Menarzade Ahmed, după care se inspiră Naima, arată că marile pierderi înregistrate de turci se datorează și lăcomiei lui Sinan-pașa, care a pus la capătul românesc al podului de peste Dunăre încasatori care să ia dările pentru pradă și prizonieri, întârziind, astfel, evacuarea armatei otomane (12).

La Giurgiu s-a înregistrat și sfârșitul akingiilor, cavaleria neregulată a turcilor, vestită pentru expedițiile ei de pradă. Naima

remarcă în acest sens: „Majoritatea trupelor de akinci, aflându-se pe țărmlul de dincolo, nici un singur ins nu s-a salvat, și în vremea aceea rădăcina acângiilor tăindu-se, s-au stins” (13).

Importanța bătăliei de la Giurgiu este evidențiată mai mult de sursele turcești decât de cele creștine. Șarih ul Menarzade Ahmed afirmă: „O astfel de nenorocire și pagubă nu s-au întâmplat nici într-o epocă, și o înfrângere așa de mare nu s-a văzut niciodată” (14). Otomanii au sezizat rolul alianței dintre cele trei Țări Române, același Șarih ul Menarzade Ahmed arătând că: „până ce Tara Transilvaniei nu va fi invadată și atacată, Tara Românească și Moldova nu vor fi stăpânite” (15).

Ciocnirile cu otomanii vor continua și în anii următori, chiar dacă Mihai Viteazul încheiase pace cu Imperiul Otoman. În 1598, domnul român îl înfrânge în sudul Dunării, lângă Nicopole, pe Hafiz Ahmed pașa, folosind o stratagemă. El l-a trimis ca sol la demnitarul otoman pe Dimo Celebi, acesta anunțând sosirea darurilor și banilor care arătau supunerea domnului. În consecință, pașa și-a așezat cortul pe țărmlul Dunării, pentru desfășurarea evenimentului. Cronica lui Sarih Menarzade prezintă ceea ce a urmat: „Dar când s-au văzut pe drumul îndepărtat trăsurile acoperite cu postav roșu, l-a întrebat pe blestematul de Dimo, solul lui Mihai, ce sunt acelea ? care a răspuns zicând: Sunt harabalele cu visterie și daruri”. Fiecare crezând cuvântul solului, pe când le așteptau pe acestea, l-au văzut pe dușman și în partea opusă. Fiind fără arme, l-au înconjurat. Oastea rătăcitului de Mihai era de peste 20.000, pe când a lui Hafiz pașa abia dacă era de 3000 de oameni, și cei mai mulți nici nu aveau asupra lor arme de luptă. Dar „harabalele cu daruri”, văzute în depărtare, erau care cu tunuri. Ghiaurii cei blestemați s-au apucat de luptă. După o mică bătălie, neputând să reziste, și-au ales fuga. Din cauza acestei nenorociri, care a apărut pe neașteptate, Hafiz pașa și-a pierdut mințile, fiind învins, s-a întins pe gâtul calului și a fugit în părțile Târnovei”(16). În aceeași cronică se arată că: „...toată avuția lui Hafiz pașa a fost devastată și prădată. Haina pe care o îmbrăca și turbanul, când au fost aduse blestematului de Mihai, îngâmfwându-se mereu cu hăinie, a îmbrăcat o femeie ușuratică cu turbanul și cu haina pașei. Apoi, a arătat-o oastei sale și râdea cu hohote spunând: vedeți că l-am prins pe serdar; nu este nici o deosebire între acela și aceasta”(17).

Ulterior, Hafiz pașa s-a răzbunat crunt pe Dimo, trimis de Mihai în solie la Istanbul, în anul 1599. El a obținut de la marele muftiu o fetva (sentință) de condamnare a solului, și:”l-a omorât în chinuri groaznice, spânzurându-l de piept”(18).

Înainte de a trece la unirea Țărilor Române, Mihai și-a asigurat spatele frontului. După cum arată Sarih ul Menarzade: "...răutăciosul de Mihai, fiind sfătuit de raia'ua Țării Românești, s-a angajat ca să trimită avuția haraciului îndoită, pe care trebuia să o plătească mai înainte, an de an"(19).

Rolul jucat de turci în căderea lui Mihai a fost în general neglijat de istorici. Naima Efendi prezintă amploarea intervenției otomane în anul 1600: "serdarul vizir Mahmud pașa, care fusese trimis mai înainte în aceste locuri, a pornit cu armata, în același timp cu Saban pașa, beilerbeiu din Cipru, care împreună cu flota avea paza malurilor Dunării, a trecut cu galerele pe malul dinspre Tara Românească"(20).

Împotriva oastei otomane a fost trimis banul Calotă, care a fost înfrânt. Șarih ul Menarzade menționează: "Când a avut loc lupta, cu sprijinul lui Allah cel puternic oastea musulmană obținând victoria, cea mai mare parte a blestemaților a fost făcută pradă de ascuțișul săbiilor strălucitoare. De asemenea și serdarul lor, fiind musafir în lumea cealaltă, <turcii> au venit la divanul împărătesc cu tigva sa, cu steaguri având vârful aurite, cu tobe și țimbale(21)."

În anul 1601, Ali pașa, beilerbeiu de Silistra, scotea în evidență, într-un raport trimis Porții, contribuția decisivă a lui Mihai în obținerea victoriei de la Guruslău(numele lui Basta nici măcar nu este menționat): "Numitul voievod Mihâl, diavolul, a venit în Transilvania, a făcut luptă și război cu voievodul Transilvaniei, Sigismund, l-a învins (și) numitul voievod a fugit și a sosit la granița Moldovei; în prezent ținuturile Transilvaniei și Moldovei sunt în stăpânirea lui Mihai Vodă"(22).

Din izvoarele istorice otomane reiese clar că rolul principal în războiul antiotoman de la Dunărea de Jos l-a avut domnul român. Atenția și epitetele care i se acordă de către cronicarii otomani reprezintă o dovadă certă, în acest sens.

Dintre urmașii lui Mihai Viteazul pe tronul Țării Românești, cel care a încercat să reia lupta antiotomană, luându-l drept model pe marele voievod a fost Radu Mihnea al III-lea (1658-1659). Naima scria despre el că: "citea și scria cărți în arabă, persană și turcă"(23).

La începutul domniei, el a fost nevoit să-i însoțească pe otomani în Transilvania, împotriva lui Gheorghe Rakoczi al II-lea. Aici s-a petrecut un episod care probabil a întărit hotărârea domnului de a declanșa răscoala antiotomană. El a obținut învoirea de a se întoarce în țară de la Kenan, pașa de Buda. Cronicarul mai sus menționat arată ce a urmat: "Dar îndată ce obținuse numita învoire, în clipa despărțirii, Can Arslan pașa dăduse din supărare un picior în burta lui Mihnea bey și apoi

trântindu-l pe spate țipă: ”Măi, afurisitule, eu sunt valiu de Silistra. N’ ai vrut să te umilești, cerând învoirea mea pentru plecare”. Mihnea, înfuriat, plecă cu supărare în Transilvania, spunând cu indignare și amenințare: ”Jur că nu voi ierta această hăinie, să vadă dânsul cum se lovește cu piciorul”(24).

Într-adevăr, domnul român se va răzbuna, după cum relatează același Naima: ”Can Arslan pașa, fiind învoit de Ken’an pașa să plece la slujba sa, îndată ce a pătruns în Tara Românească, Mihnea bey i-a simulat numai un ceremonial de prietenie sinceră; după aceea s-a răsculat cu populația valahă împotriva lui Can Arslan pașa. Neputând să-i reziste și neavând altă cale, Can Arslan pașa și a ales fuga. Cu mii de greutate a trecut Dunărea...”(25).

Cronicarul arată pierderile suferite de otomani: ”...el a făcut ca să fie uciși peste o mie de <musulmani> negustori aflați în țara sa și sprijinându-se pe o ceată de ghiauri, dintre maghiari și croați, a cutezat să se opună...”(26).

A acțiunea lui Mihnea a eșuat însă, el și aliații săi neavând forța necesară pentru a rezista în fața intervenției turco-tătare.

În afara momentelor conflictuale, cum au fost și cele prezentate mai sus, relațiile româno-otomane s-au caracterizat prin existența unor perioade îndelungate de coexistență pașnică. Rezistența armată, dar și diplomația, au asigurat păstrarea ființei statale românești.

NOTE:

1. Aurel Decei, Relații româno-orientale, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 223-224.
2. Mihail Guboglu, Crestomație turcă, București, 1978, p. 413.
3. Ibidem.
4. Ibidem.
5. Ibidem, p. 415.
6. Ibidem, p. 417.
7. Mihai Maxim, Culegere de texte otomane, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1974, p. 70.
8. Idem, Noi documente turcești privind Țările Române și Înalta Poartă (1526-1602), Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2008, p.242.
9. Ibidem.
10. Ibidem, p.240.
11. Mihail Guboglu, op. cit., pp. 428-429.
12. Ibidem, p. 433.
13. Aurel Decei, Istoria Imperiului Otoman, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 279.
14. Mihail Guboglu, op. cit., p. 434

15. Ibidem, p. 443.
16. Ibidem, p. 459.
17. Ibidem, p. 460.
18. Ibidem, p. 464.
19. Ibidem, p. 463.
20. Aurel Decei, *Relații româno-orientale*, p. 242.
21. Mihail Guboglu, *op. cit.*, p. 467.
22. Mihai Maxim, *Noi documente turcești privind Tările Române și Înalta Poartă (1526-1602)*, p. 305.
23. Mihail Guboglu, *op.cit.*, p. 760.
24. Ibidem, p. 753.
25. Ibidem.
26. Ibidem, p. 760.

BIBLIOGRAFIE

1. Decei, Aurel, *Istoria Imperiului Otoman*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
2. Decei, Aurel, *Relații româno-orientale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
3. Guboglu, Mihail, *Crestomație turcă*, București, 1978.
4. Maxim, Mihai, *Culegere de texte otomane*, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1974.
5. Maxim, Mihai, *Noi documente turcești privind Tările Române și Înalta Poartă (1526-1602)*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2008.

III. ISTORIE UNIVERSALĂ

RELAȚII POLITICO-DIPLOMATICE ÎNTRE CHINA ȘI SUA ÎNTRE 1964-1968

*Prof. Brezeanu Marius
Liceul Teoretic Filipeștii de Pădure*

În contextul Războiului rece, pe continentul asiatic, China comunistă a jucat un rol central în diplomația americană. Relațiile dintre cele două state China comunistă și SUA au început ca momente tensionate, după 1949, datorate preluării puterii de către comuniștii subordonați Moscovei și au sfârșit ca o colaborare, după anii '70.

Jocul politic în lumea asiatică de după cel de-al doilea război mondial a fost marcat, după părerea mea, de un patruleter, până în anii 1970-1972, și de o politică triumphiulară după. Acest lucru s-a datorat existenței celor două superputeri SUA și URSS-ul care dominau lumea la acel moment, Chinei comuniste care izolată, față de lumea occidentală și Chinei naționaliste, adică Taiwanul, considerat de multe state unicul reprezentant al națiunii chineze. În urma jocurilor de culise Taiwanul a fost sacrificat, după ce China comunistă a ieșit din izolare și s-a impus pe scena internațională, cu sprijin american.

În acest articol voi urmări, ceea ce eu am considerat, premisele reluării relațiilor politico-diplomatice dintre SUA și China. Eu am vizat perioada 1964-1968 punctul de plecare al acestor premise, care au convers toate spre vizita lui Richard Nixon, președintele american, în China și recunoașterea Chinei comuniste, alături de celelalte mari puteri, pe scena internațională.

În acest articol doresc să demonstrez că gestul președintelui american Richard Nixon, de a vizita China comunistă în 1972 și întâmplător, ci a fost rezultatul unor înlănțuiri de jocuri politice care au început la mijlocul anilor '60.

Politica americană față de China comunistă în deceniul al șaptelea a fost marcată de rapiditatea evenimentelor de pe scena internațională care s-au derulat, la care SUA au trebuit să se adapteze și să ia măsuri. Acestea au constituit premisele vizitei lui Nixon și recunoașterea regimului comunist chinez. O primă mutare pe scena internațională, care a avut loc la mijlocul anilor '60 și a cărui semnificație a marcat politica internațională, a fost recunoașterea Chinei comuniste de către Franța;

urmată de explozia primei bombe nucleare chineze; apoi de dezbaterile care s-au desfășurat cu privire la reprezentarea națiunii chineze la ONU, pe diverse proiecte de rezoluții; continuată de agravarea conflictului din Vietnam, ce era văzut de pe poziții diferite de către comuniștii și naționaliștii chinezi. Dar cel mai important eveniment pe plan internațional le-au constituit neînțelegerile care s-au ivit între China comunistă și URSS, pe plan ideologic și politic, de către americanii au căutat să profite.

Recunoașterea de către Franța a regimului comunist de la Beijing a determinat China naționalistă a lui Chiang Kai și să reacționeze violent și să rupă legăturile cu Franța. La rândul ei Franța a rupt legăturile cu această țară. S-a creat un pericol pentru China naționalistă care își vede locul său de la ONU amenințat, excluderea sa ca unică reprezentată a națiunii chineze și posibilitatea de a fi invadată de China comunistă, pentru care Taiwanul nu era decât o provincie rebelă. Gestul Franței a amenințat și pozițiile americane din Coreea de sud, sudul Vietnamului și din China lui Chiang Kai si. Exista riscul extinderii mișcării comuniste spre sud-estul Asiei, unde americanii erau deja implicați în conflictul din Vietnam, o demoralizare a sud-coreenilor. Prin presiuni diplomatice și prin negocieri criza a fost depășită, iar decizia Franței a rămas una singulară, pentru această perioadă, deoarece nici o țară cu putere economică reală nu a urmat gestul său, au fost doar câteva țări africane. Japonia, Canada, Germania nu s-au grăbit să recunoască China comunistă.

O motivație a gestului francez a fost dat de către Chiag Kai si, care într-o discuție cu ambasadorul SUA la Taipei afirmă: „cu trei ani în urmă de Gaulle si-a trimis emisarii la mine, care au sugerat că guvernul Republicii China [Taiwanul –n.a.] să abandoneze alianța exclusivă cu SUA și să facă din Franța un al treilea partener. *Quid pro quo* va fi schimbul de ambasadori. Această primă inconfundabilă indicație motivează Franța să excludă SUA și Marea Britanie , să restaureze influența franceză în toată Asia de sud-vest, să se continue cu alianța cu China comunistă pentru acest scop.”(1)

Americanii au preluat inițiativa de a forța nota astfel încât ruperea relațiilor dintre Franța și China naționalistă să pară un act unilateral din partea Franței, pentru a diminua efectul internațional al acestei hotărâri. În telegrama transmisă de la ambasada americana din Republica China de la Taipei, din 10 februarie 1964, referitoare la schimbul de ambasadori care urma să aibă loc între Franța și China comunistă, se spunea: „La douăzeci de minute după întâlnirea cu președintele de la ora 18:00, el a

confirmat sosirea comunicatului francez, trimis verbal ministrului de externe de către însărcinatul cu afaceri externe, Pierre Salade, în această dimineață. El a considerat aceasta ca un comunicat oficial din partea guvernului francez. Eu [ambasadorul american la Taipei Jerauld Wright – n.a.] l-am silit pe ministrul de externe și pe primul ministru să aducă mesajul în scris [...] i-am repetat premierului și ministrului de externe că este nevoie să-și formuleze anunțul lor astfel încât să fie clar ca inițiativa pentru ruperea relațiilor a fost luată de Franța.”(2)

Ca dovadă că această măsură a reușit stă dovadă memorandumul directorului adjunct CIA, Ray Cline, către directorul general al CIA, McCone din data de 2 martie 1964 în care se afirmă : “Călătoria mea de la Taipei de luna trecută a reușit să determine guvernul Republicii Chineze să amâne ruperea relațiilor cu Franța, timp de două săptămâni, acest lucru forțând ambele capitale Peiping-ul și Parisul să arate clar că Franța a fost obligată să renunțe la suportul său diplomatic față de guvernul Republicii China în Taiwan ca preț al restabilirii relațiilor cu Peping-ul.”(3)

Indiferent de motivația Franței , inițiativa sa a dovedit că singura politică este recunoașterea existenței a doua Chine una naționalistă și una comunistă. Acest lucru a fost acceptat și de americani spre începutul anilor '70.

La 16 octombrie 1964 a avut loc prima explozie a unei bombe nucleare chineze , care a luat prin surprindere atât pe americani , cât și întreaga lume , deoarece prima explozie a unei bombe nucleare chineze era estimată undeva spre jumătatea lui 1965 sau chiar 1966 . Efectul acestei explozii s-a transmis în plan diplomatic și politic în toate țările patruleterului, iar consecințele sale au marcat de acum încolo politica continentului asiatic.

Politica americană a urmat mai multe direcții. Una a fost căutarea unei căi de înțelegere cu URSS în privința unui tratat de control al armelor nucleare , o alta a fost măsurile luate pentru liniștirea lui Ching Kai și , care se temea de o invazie iminentă a comuniștilor sau de o tentativă de a se experimenta o noua bombă nucleară împotriva Taiwanului de către China comunistă , considerat un teritoriu propriu de către aceasta, o altă direcție a constituit-o tratativele purtate de Washington cu Peipingul prin ambasada americană de la Varșovia, pentru a îndepărta tema acestuia de un atac nuclear preventiv din partea SUA contra sa și începerea unor negocieri în privința ideii o China în Taiwan.

Într-o estimare a Special National Intelligence din 26 august 1964 se afirma despre stadiul bombei atomice chineze : “ Fotografiiile aeriene din 6-9 august arată că dispozitivul anterior suspect de lângă Lop nor în Sinkiang este aproape cu certitudine un sit de teste nucleare [...] situl poate fi gata pentru un test în două luni sau chiar mai devreme. Caracteristicile sitului sugerează că a fost pregătit pentru diagnostic și studierea efectelor armei [...] Singurul reactor de producție chineză identificat până acum este mic , reactorul de la Pao-t’ou [...] noi estimăm că va trece cel puțin 18 luni și mai mult de 2 ani, după pornirea reactorului de la Pao-t’ou, înainte ca un dispozitiv să fie gata pentru testare, cea mai devreme data pentru test este jumătatea lui 1956”(4).

La un moment dat s-a pus problema unui atac preventive împotriva de capacitățile nucleare ale Chinei comuniste, din partea SUA. În urma dezbaterilor care au avut loc s-au tras următoarele concluzii: un atac preventiv asupra instalațiilor chineze ar face decât sa întârzie, cu 2-5 ani, dezvoltarea bombei nucleare și oricum explozia chineza nu ar schimba ceva, cu excepția la nivel psihologic, deoarece SUA are încă o superioritate în domeniul nuclear, după 15 ani de la prima explozie nucleară americana. O altă concluzie care s-a desprins a fost aceea că s-ar crea un precedent periculos care ar permite și altor state sa acționeze la fel. De asemenea s-a concluzionat ca , prin deținerea armei atomice comuniștii chinezii ar deveni mai precauți , iar ca exemplu s-a dat criza sovietica asupra Berlinului din 1948-1949, mai dura , decât criza Berlinului din 1959-1961 când sovieticii au fost mai precauți. Mult mai eficace ar fi o propaganda și un control asupra armelor nucleare , ca și noi angajamente din partea SUA(5) . Prin urmare o asemenea idee a unui atac preventiv a fost respinsă .

Explozia bombei atomice a pus în discuție materialul folosit de către China în fabricarea bombei , o estimare a cantității de material fuzionabil și a capacității de transport ale Chinei comuniste. Intr-un studiu al National Intelligence, făcut în februarie, 1965 se afirma ca materialul folosit în explozia nucleara de la 16 octombrie 1964 era uraniu U-235, iar chinezii vor avea în următorii 2 ani o cantitate care să ajute la continuarea programului dar și sa se fabrice câteva bombe(6) .In privința capacității de transport , China comunistă , dispunea de rachete cu rază medie de acțiune, dezvoltate din cele rusești , dar abia după 1970 ei pot dezvolta rachete intercontinentale. Pe apă dispun de submarine clasa G, atât model rusesc, cât și model propriu creat după modelul sovietic, ce funcționează cu motoare diesel și nu au încă echipamente pentru transportul bombelor atomice(7).

În plan diplomatic, între SUA și URSS, explozia nucleară chineză a relansat discuțiile în domeniul încheierii unui tratat de neprofilare a armelor nucleare. La Washington, pe 20 octombrie 1964, a avut loc o întâlnire, între ambasadorul sovietic Anatoly Dobrynin și ambasadorul american la ONU Adlai Stevenson, în cadrul căreia s-a reluat ideea îmbunătățirii relațiilor dintre cele două țări și, mai ales, extinderea prevederilor tratatului de interzicere a testelor nucleare în toate mediile ca un posibil viitor pas(8).

Până la vizita lui Richard Nixon în China comunistă a existat permanent teama acesteia de un atac nuclear preventiv din partea SUA. În toate întâlnirile care au avut loc la Varșovia, între ambasadorii celor două state, printre subiectele discutate a fost permanent și acesta. Cu toate asigurările americane de neintervenționism și ale tratatelor purtate, prin care se dorea să se ajungă la o înțelegere pașnică și la o destindere, chinezii nu au avut încredere în americani: “[...] Guvernul Statelor Unite spune că dorește să lărgescă contactele neoficiale cu China și să discute chestiunile dezarmării și non proliferării armelor nucleare cu Beijingul și că nu intenționează să atace China [...] dar de fapt SUA încercă să-și acopere intențiile agresive cu un val străveziu, dar nu va reuși niciodată(9).”

În perioada 1968-1969, chinezii, în negocierile purtate la Varșovia au menționat permanent că sunt pregătiți să răspundă la orice atac venit din partea americană, dar nu vor lua ei inițiativa declanșării unui război. Iată ce afirma ambasadorul chinez la Varșovia, Wand într-o discuție cu ambasadorul american de aici, Gronouski: “China nu va lua inițiativa provocării războiului cu SUA, dar China este pregătită, dacă războiul va izbucni el nu va avea limite(10).”

Un alt obiectiv care a fost important în politica americană, de după 16 octombrie 1964, ce a constituit o premisă importantă pentru reluarea relațiilor dintre SUA și China comunistă, l-a reprezentat locul Chinei naționaliste la ONU. În perioada imediat următoare s-a consacrat tot mai mult ideea o Chină, un Taiwan. În privința locului de la ONU, în special locul din Consiliul de Securitate, s-a vehiculat ideea că Taiwanul, prin cei 12 milioane de locuitori, nu mai avea prestigiul necesar de a reprezenta națiunea chineză, de circa 700 de milioane de locuitori care trăiau în China comunistă.

S-a conturat cu claritate imposibilitatea de a recuceri puterea politică și a reîntoarcerii pe continent a lui Chiang Kai si. S-a creat, ca și în 1945 când s-a pus problema reprezentării Chinei în Consiliul de Securitate, problema recunoașterii regimului comunist chinez ca unic

reprezentant al națiunii chineze din două motive: primul consta că erau 700 de milioane de locuitori chinezi, pe care SUA nu își doreau să-i aibă dușmani, iar al doilea motiv era reprezentat de existența armelor nucleare chineze, care într-o Chină ostilă, ce ar fi evoluat spre ideea nazistă sau spre cea imperialistă japoneză, ar fi provocat un al treilea război mondial mult mai devastator.

O altă amenințare, pentru politica americană față de China comunistă, a constituit-o recunoașterea regimului comunist chinez de către tot mai multe state, care au început să susțină China comunistă în locul Chinei naționaliste pentru locul din Consiliul de Securitate al ONU, dar și pentru locul din Adunarea Generală ONU. S-a conturat pericolul obținerii a 2/3 din voturi în Adunarea Generală a ONU, care ar fi creat premisele acceptării de facto a Chinei comuniste în structurile ONU, ceea ce ar fi obligat SUA să-și folosească dreptul de veto ceea ce ar fi afectat prestigiul său și ar fi realizat un precedent periculos.

S-au propus proiecte, din partea diverselor țări, care propuneau o Chină comunistă în Consiliul de Securitate și în Adunarea Generală a ONU, proiecte care au solicitat toată influența și puterea de convingere a SUA pentru a nu se întruni majoritatea de 2/3 pentru aprobare. Trei proiecte au ocupat locul principal, iar aceste au fost: proiectul albanez, vechi de câțiva ani, prin care s-a propus retragerea Chinei naționaliste din toate structurile ONU, inclusiv din Consiliul de Securitate și înlocuirea sa cu China comunistă; proiectul canadian, introdus în 1966, prin care s-a solicitat introducerea unei rezoluții în Adunarea Generală a ONU privind politica „o Chină, un Taiwan”, ce acorda câte un loc în Adunarea Generală fiecărei țări, iar locul din Consiliu de Securitate revenea Chinei comuniste; proiectul italian, a apărut ca idee în 1966 și a prevăzut înființarea unui comitet de studiu, în cadrul Adunării Generale a ONU, care să se ocupe de „problema chineză” și să ofere soluții(11).

Anii de vârf ai crizei au fost 1965 și 1966. În 1965 proiectul albanez a obținut 47 voturi pentru, 47 voturi împotriva și 20 de abțineri, ceea ce i-a determinat pe americani să caute soluții pentru anul următor. Salvarea a venit din partea italiană, care a propus înființarea unui Comitet de Studii a problemei chineze, iar americanii au acceptat-o, tactica lor s-a bazat pe faptul că acest proiect presupunea ideea existenței a două națiuni, ceea ce ar fi adus voturi împotriva din partea URSS-ului și a blocului comunist și neacceptarea sa de către China comunistă.

Alăturarea SUA la acest proiect a provocat o adevărată criză în tabăra Chinei naționaliste. Președintele Chiang Kai și a vrut să retragă China naționalistă de la ONU deoarece el considera că: „dacă rezoluția

comitetului de studii trece, aceasta nu poate însemna altceva decât acceptarea existenței a două Chine”, iar aceasta nu reprezenta „o salvare a poziției Chinei naționaliste la ONU”(12).

Într-o telegramă, trimisă la Taipei, se prezenta Taiwanului de ce americanii au ales această tactică: „[...] principalul motiv pentru care am spus italienilor și altora că noi vom susține rezoluție inofensivă a comitetului de studii este aceea de a ține China naționalistă în ONU și să prevenim trecerea oricărei altei rezoluții ca cea albaneză. Noi am fost și suntem convinși că fără această schimbare de tactică, în viitor, s-ar putea eroda poziția SUA/China naționalistă la rezoluția albaneză. În mintea noastră supremul obiectiv este să ne asigurăm că revoluția albaneză este înfrântă (13).”

Americanii au prezentat situația care s+ar fi creat dacă Chiang Kai și nu ar fi renunțat la poziția sa de retragere a Chinei naționaliste de la ONU: “noi am cerut cu ce-a mai mare seriozitate ca guvernul Republicii China [Taiwanul-n.a.] să nu facă acest pas pripit al retragerii de la ONU, dacă rezoluția comitetului de studii va trece; sovieticii și blocul pro-comunist se va opune revoluției și Beijingul va refuza să coopereze cu orice comitet ,atâta timp cât Republica China rămâne la ONU .Dar dacă Republica China se retrage de la ONU ambele ,Beijingul și suporterii săi vor sesiza oportunitatea de a ocupa locul vacant de la ONU [...]. Retragerea va priva guvernul Republicii China de suportul și înțelegerea internațională[.] ceea ce va ajuta dușmanii noștri(14).”

După ce a primit personal o scrisoare de sprijin și de motivare a gestului american, din partea președintelui american Lyndon Johnson, în care se preciza: ”[...]În opinia mea ,retragerea dumneavoastră din ONU ar fi o tragedie pentru ambele state. Consecințele vor fi dezastruoase, nu numai pentru China , dar și pentru întreaga poziție a lumii libere din Asia(15) “; urmate și de alte intense negocieri,președintele Chiang Kai și a renunțat la gestul retragerii.

Paralel cu proiectul de rezoluție italian s-a negociat și proiectul de rezoluție canadian, care era în opinia americană mult mai primejdios, deoarece promise, inițial, sprijinul Belgiei, Italiei ,Chile și Japoniei, iar aceasta a constituit unul dintre motivele alăturării SUA la proiectul italian. În urma negocierilor purtate atât de SUA, cât și de China naționalistă, cu o parte dintre susținătorii rezoluției , proiectul canadian a fost retras .

Pe 29 noiembrie 1966 într-un memorandum trimis de la ONU de ambasadorul SUA de aici, secretarului de stat Dean Rusk, se anunța respingerea celor două rezoluții,italiana și albaneză. Rezoluția albaneză a

primit următoarele voturi:57 împotriva, 46 pentru și 17 abțineri, iar rezoluția italiană a întrunit 34 de voturi pentru, 62 împotriva și 25 de abțineri.(16)

În anul următor situația s-a menținut favorabilă Chinei naționaliste rezoluția albaneză primind: 45 de voturi pentru,58 împotriva și 17 abțineri, iar rezoluția italiană: 32 voturi pentru, 57 împotriva și 30 de abțineri. Problema rezoluțiilor s-a ținut sub control până în 1969 , când s-a obținut, pentru prima dată, o majoritate simplă pentru proiectul albanez.

Războiul din Vietnam, o altă premisă , și implicarea americană în conflict au preocupat atât China comunistă , cât și China naționalistă. China comunistă s-a temut de o extindere a conflictului spre zonele sale, de o tentativă de a schimba regimul, printr-un atac prin Vietnamul de nord, și un atac nuclear american preventiv, iar China naționalistă a văzut oportunitatea accederii la putere pe continent, fiind în opinia sa, unicul prilej de a reuși atât timp cât Chiang Kai și mai este în viață și se bucură de prestigiu, pe China continentală. Pentru americani, odată cu agravarea situației militare din Vietnam, China comunistă a reprezentat o cale de a ieși din acest război.

După reluarea convorbirilor dintre americani și China comunistă de la Varșovia, subiectul intervenției americane în Vietnam , începută în 1963, a constituit una dintre principalele teme ale negocierilor. Președintele American, Johnson, a insistat de la bun început că implicarea militară americană nu trebuie să atingă niveluri care i-ar provoca pe chinezi sau pe sovietici să procedeze la o intervenție directă. În 1968, noul secretar al apărării, Clark Clifford își amintea: “Am fost uluit să descopăr că nu aveam niciun plan militar pentru a pune capăt războiului, scopul Americii era să împiedice câștigarea războiului de către nord-vietnamezi și formațiunile Vietcong.”(18) China comunistă a solicitat permanent retragerea trupelor americane din Vietnam și dreptul la libera exprimare în problemele interne ale poporului vietnamez. Comuniștii chinezi au susținut că tensiunile din Vietnam se datorau intervenției americane în sprijinul Vietnamului de sud prin care „au violat Înțelegerea de la Geneva din 1954 (...) și duc o politică imperialistă prin care încearcă să supună sud-estul Asiei”(19). O altă critică majoră a fost adusă atrocităților săvârșite de către armata americană în Vietnam: “americani au folosit gazele toxice și napalmul (...) arderea de vii a oamenilor și scoaterea organelor interne (...) SUA fiind mai crude decât Hitler”(20)

Replica americană a fost că trupele SUA din Vietnamul de sud luptă pentru libertatea poporului vietnamez și vietnamezii „(...) ar trebui să-și rezolve singuri problemele, ar trebui să fie liberi să o poate face, prin retragerea trupelor nord-coreene, a celor americane dar și a celorlalte forțe”.(21)

Intervenția americană în Vietnam a fost justificată prin rezoluția privind incidentului din Golful Tonking: „(...) Senatul și Camera Reprezentanților ale SUA reunite în Congres consideră că menținerea independenței și integrității teritoriale a națiunii sud-vietnameze sunt vitale pentru interesul național al SUA și pentru pacea lumii”(22).

China naționalistă a asigurat SUA de tot sprijinul său pentru intervenția sa în Vietnam. Americanii nu au dorit o implicare majoră a naționaliștilor chinezi în Vietnam deoarece ar fi dus la escaladarea conflictului, de aceea ei au susținut că: „(...) Vietnamul de sud mulțumește guvernului Republicii Chineze pentru ajutorul economic și tehnic și dorește ca el să crească; iar țara are, de asemenea, nevoie de ajutor în domeniul transportului, mai ales pe apă și mai are nevoie de asistență medicală”(23). Conflictul din Vietnam a fost văzut ca o bună oportunitate de alungare a comuniștilor de la putere și revenirea lui Chiang Kai și în China continentală, de către naționaliștii chinezi. Prin urmare în 1965președintele Chiang Kai și a propus un plan de invazie în sud estul Chinei comuniste, prin Vietnam, unde marea majoritate a populației l-ar fi susținut „(...) în proporție de 99 la sută în cele 5 provincii din sud estul Chinei.”(24) Americanii, într-un raport al lui Earle Wheeler, șeful statului major american, observau că: „[...] președintele Chiang Kai și probabil recunoaște că războiul vietnamez este ultima sa opțiune de a se întoarce pe China continentală cu speranța menținerii și stabilirii sale acolo. Mai mult el probabil crede că fiind consultant mai frecvent, va câștiga influență în cadrul guvernului SUA, care peste un timp va adopta planul de invazie al cărui avocat este”(25) Prin urmare generalul Earle Wheeler recomanda:”să-i se spună franc în fața că o invazie suportată de SUA iese din chestiune”(26). De altfel planurile lui Chiang Kai-și de invadare a Chinei comuniste, ce implicau nave și avioane americane pentru susținerea trupelor naționaliste în perioada anilor '60, au fost permanent respinse de americani, deoarece aceștia nu doreau să provoace un război cu China comunistă.

Ruptura provocată în 1963, între China comunistă și URSS a reprezentat o primă spărtură în cortina de fier a comunismului în zona asiatică. Mișcarea comunistă este de acum încolo bicefală, iar URSS-ul a făcut tot posibilul să izoleze China comunistă pe scena politica

internațională. China comunistă era amenințată în ceea ce consideră ca fiind zona sa de securitate, existând la nord statul sovietic care în perioada revoluției culturale din anii '60, din China, a provocat grave incidente la granița de nord a Chinei, ce au degenerat în adevărate războaie locale, la sud se găseau sateliți militari ai URSS-ului India și Bangladeshul. Zhou Enlai, primul ministru al Chinei comuniste, spunea într-un interviu: „Uniunea Sovietică dorește să prindă China într-un clește: există falca din Nord și iată acum și falca de Sud, Bangladesh și India, viitorii sateliți militari ai Rusiei, având baze pentru flota sovietică în Oceanul Indian”(27). Politica de destindere promovată de către cele două super puteri SUA și URSS care, încet-încet stabilise un condominiu asupra afacerilor internaționale, întărea posibilitatea Uniunii Sovietice de a interveni în Asia (28). În aceste condiții SUA a profitat de această ocazie pentru a lărgii fisura și pentru a face un prim pas spre limitarea influenței URSS-ului în lume. Față de China se dorea o inițiere a unei politici „înțelegere da, izolaționism nu”.

În acest cadru se înscriu și tentativele de reluare a legăturilor culturale și științifice cu China comunistă. Astfel, în 1965, într-un memorandum al lui James Thomson Junior, șeful Consiliului Național al Securității adresat Asistentului Special pentru afaceri de Securitate Națională Bundy se afirmă „SUA trebuie să ia inițiativa unui contact direct, dar limitat cu China Roșie prin activități de schimb cultural, cu accentul pe jurnaliști și școlari”(29)

Într-un alt studiu din 1 martie 1966 se specifică „ingredientele” unei apropieri de China comunistă: „o reînnoire unilaterală a invitațiilor adresate jurnaliștilor, medicilor, artiștilor chinezi de a vizita SUA autoritare vânzării de medicamente și alimente; eventuale viitoare modificări ale embargoului special care să permită comerțul cu bunuri non-strategice”(30). Răspunsul conducerii de la Beijing a fost de respingere ale acestor inițiative. Pe 15 martie 1966 se specifică într-un raport american: „noi am autorizat o varietate de cetățeni americani să călătorească în China comunistă - cel mai recent în decembrie, specialiști în medicină și sănătate publică, iar școlarii săptămâna trecută- dar din nou chinezii nu i-au lăsat să intre”(31).

Eforturile din partea americană au continuat astfel încât în 1968 SUA a hotărât ridicarea oricărei restricții în privința călătoriilor atât spre cât și dinspre China comunistă și se permitea aducerea în SUA a obiectelor de origine chineză până la valoarea de 100 de dolari. La începutul lui 1969 se recomanda președintelui Johnson, de către asistentul special al președintelui Walt Rostow, schimbarea regulamentului

Trezoreriei, astfel încât „orice produs non-strategic sa poată fi vândut Chinei”(32)

Toate evenimentele din perioada 1964-1968 s-au precipitat și au evoluat spre direcția necesității recunoașterii Chinei comuniste ca o mare putere de către SUA. SUA a văzut, poate, un instrument util în China comunista, în lupta împotriva Uniunii Sovietice, dar un instrument care avea bomba atomică și era recunoscut de tot mai multe state ale lumii.

NOTE

1. **Foreing Relations of the United States (în continuare FRUS-n.a), 1964-1968, vol. XXX, China**, United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 20.
2. **Ibidem**, pag. 2.
3. **Ibidem**, pag. 25
4. **Ibidem**, pag 78
5. **Ibidem**, pag. 97
6. Jones Matthew, **Groping Toward Coexistence US China Policy during the Johnson Years**, Diplomacy et Statecraft, vol. 12, no. 3, septembrie 2001, pag. 178.
7. **Ibidem**, pag. 147-148.
8. **Ibidem**, pag. 115.
9. **Ibidem**, pag. 314.
10. **Ibidem**.
11. Jones Matthew, **op. cit.**, pag. 180
12. **FRUS, 1964-1968, vol. XXX, China**, United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 447.
13. **Ibidem**,
14. **Ibidem**, pag. 445.
15. **Ibidem**, pag. 459.
16. **Ibidem**, pag 469.
17. **Ibidem**, pag. 611.
18. George Brown Tindall; David Shi, **America o istorie narativă**, vol III, Editura Enciclopedică, București, 1996, pag. 934.
19. **FRUS, 1964-1968, vol. XXX, China**, United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 149.
20. **Ibidem**, pag. 166-167.
21. **Ibidem**, pag. 205.
22. Jaques Portes, **Istoria SUA după 1945**, Editura Corint, București, 2003, pag. 102.
23. **FRUS, 1964-1968, vol. XXX, China**, United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 209
24. **Ibidem**, pag237
25. **Ibidem**, pag. 238
26. **Ibidem**
27. Jean-Francois Soulet, **Istoria comparată a statelor comuniste**, Editura Polirom, Iași, 1998, pag. 181.
28. **Ibidem**, pag 181.

29. FRUS, 1964-1968, vol. XXX, China, United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 171-172.
30. Ibidem, pag 264.
31. Ibidem
32. Ibidem, pag. 729

BIBLIOGRAFIE

XXX - Foreign Relations of the United States (în continuare FRUS-n.a), 1964-1968, vol. XXX, China, United States Government Printing Office, Washington, 1998.

Brown, George Tindall; David Shi, America o istorie narativă, vol III, Editura Enciclopedică, București, 1996

Matthew, Jones, Groping Toward Coexistence US China Policy during the Johnson Years, Diplomacy et Statecraft, vol. 12, no. 3, septembrie 2001

Portes, Jaques, Istoria SUA după 1945, Editura Corint, București, 2003

Soulet, Jean-Francois, Istoria comparată a statelor comuniste, Editura Polirom, Iași, 1998.

MACABEII

Prof. Cecilia Caraboi

Așezarea geografică a Israelului (Eretz Israel), cum se numea el în vechime, sau Palestina antică – o fâșie de pământ la încrucișarea de drumuri între Europa, Asia și Africa, punte între Mediterana la vest, și Marea Roșie, și Oceanul Indian la Sud; a fost un factor hotărâtor pentru evenimentele întâmplate pe aceste meleaguri de-a lungul mileniilor .

Prin această poziție geografică teritoriul, a servit drept loc de întâlnire a diverselor civilizații, drept fereastră a lumii vechi spre Apus, deci drept o arenă centrală, care a atras atenția și interesul tuturor și a servit ca amalgam de culturi ce au influențat soarta locuitorilor, atât în ceea ce privește viața lor zilnică, cât și existența lor politică și militară .

Coasta de răsărit a Mediteranei a fost din totdeauna râvnită de marile puteri din trecut și până astăzi, deoarece acela care ar fi deținut acest cap de pod ar fi fost în posesie cheia deschizătoare de drumuri care i-ar fi asigurat succese economice și influențe politice de mare importanță . În acest sens, lupta și întrecerea permanentă dintre puterile care nu-și cruțau mijloacele au permis locuitorilor puține și scurte perioade de liniște și, nu o dată, ei au fost obligați să ia calea pribegiei și să-și caute refugiu printre străini.

Toate neamurile antice care au trăit pe acest pământ și în teritoriile învecinate au dispărut de pe arena istoriei, nerezistând urgiilor. Unde sunt astăzi asirienii, babilonienii, mezii și parții, arameii, moabiții, madianiții, hicsoșii, fenicienii și multe alte popoare care la timpul lor erau considerate puteri? Chiar și vechii egipteni sau elinii antici au dispărut. Poporul egiptean de astăzi nu are nimic comun cu imperiul egiptean de altădată, la fel și grecii. Numai poporul evreu, datorită specificului său deosebit, își continuă existența neîntreruptă din cele mai vechi timpuri și până astăzi, în pofida mileniilor de împrăștiere și de pribegie. Referindu-se la acest aspect, Pascal afirma : “Acest popor este demn de respect nu numai prin vechimea lui, dar este singular și prin durata sa, continuând să existe de la apariția sa până astăzi[...] istoria lui închide în durata ei toate istoriile noastre” (Pascal, “Cugetări, IX”, aforismul 620) (1).

Palestina, în anul 332 î.Hr., fără lupte, este inclusă în Imperiul Macedonean și după moartea lui Alexandru Macedon (323 î.Hr.) – în Egiptul Lagid (323 – 200 î.Hr.).

Antioh al III-lea cel Mare, în anul 200 î.Hr. anexează Palestina Regatului Seleucid.

Iudeii s-au comportat cu loialitate față de stăpânii lor în diverse perioade, atâta timp cât aceștia le-au respectat autonomia religioasă sau i-au cruțat de la cea mai mare grozăvie : adorarea altor zei .

Antioh al IV-lea Epiphan (175 – 164 î.Hr.), suveran al Regatului Seleucid (Siria) și fiu al lui Antioh al III-lea cel Mare, profită de conflictul dintre preoțimea israelită filoelenă (aristrocrația sacerdotală – saducheii) și cea conservatoare, potrivnică elenizării (fariseii) .

Promotor energic al unei intense politici de elenizare, fondator al multor orașe, Antioh al IV-lea Epiphan, pentru acoperirea plăților uriașe către stăpânirea romană, după eșecul înregistrat în Egipt în fata dictatului de la Eleusis (168 î.Hr.), jefuiește comorile Templului din Ierusalim și interzice cultul lui Iahve, practicile religioase tradiționale, datinile și înalță un altar în Templu în cinstea lui Zeus în luna Chislev (Decembrie), anul 167 î.Hr.

O mărturie istorică din acea vreme, și anume “Vechiul Testament” prezintă în “Cartea I a Macabeilor”, capitoul I, dramaticul eveniment: “Mai mult, regele Antioh și-a înștiințat în scris regatul ca toți să alcătuiască un singur popor și că fiecare trebuie să-și părăsească datinile. Și toate neamurile s-au supus poruncii regelui. Și mulți dintre Israeliti au primit cu plăcere slujirea cerută de el și au jertfit idolilor și au pângărit ziua de odihnă. Prin trimișii săi, scrisorile regelui au ajuns și în Ierusalim, precum și în cetățile lui Iuda, poruncindu-le să urmeze obiceiurile străine de țară, să oprească de la jertfelnic arderile-de-tot și jertfa și libația, să pângărească ziua de odihnă și sărbătorile, să spurce sfântul locaș și pe cei sfinți, să zidească altare și capiști și temple idolești, să aducă drept jertfă carne de porc și de animale necurate, să-și lase copiii netăiați-împrejur și să-și pângărească sufletele cu tot felul de necurății și spurcăciuni, în așa fel, încât legea lor să fie dată uitării și toate rânduielile ei să fie înlocuite. Tot cel ce nu va face după porunca regelui, va trebui să moară. În duhul acestor porunci a scris el în tot regatul său; și a rânduit supraveghetori peste întregul popor și le-a poruncit cetăților lui Iuda să aducă jertfe în fiecare cetate.

Mulți au fost cei din popor care li s-au alăturat – cei care, în fapt, părăseau legea – și rele au făcut în țară și l-au silit pe Israel să se ascundă oriunde și-ar fi aflat scăpare.

Iar în cea de a cincisprezecea zi a lunii Chislev, în anul 145(al erei seleucide) (167 î.Hr.), regele a ridicat urâciunea pustiirii deasupra jertfelnicului și a zidit capiști idolești în cetățile lui Iuda, cele dimprejur.

La porțile caselor și în piețe se ardea tămâie. Cărțile legii, de cum le aflau, le ardeau în foc după ce le făceau zdrențe. Dacă la cineva era găsită cartea Legii și dacă cineva păzea legea, acel cineva era osândit la moarte prin porunca regelui. Având puterea de partea lor, așa făceau împotriva lui Israel, împotriva celor ce, lună de lună erau descoperiți. În cea de a douăzecișicincea zi a lunii se aduceau jertfe pe altarul de deasupra jertfelnicului. Femeile care le făcuseră copiilor lor tăierea – împrejur erau date morții, după cum suna porunca, iar de gâturile lor erau spânzurați pruncii; tot așa se făcea cu cei apropiați din neam și cu cei ce săvârșeau cu mâinile lor, o tăiere-împrejur.

Cu toate acestea mulți din Israel rămâneau neclintiți și găseau în ei puterea de a nu mânca din bucatele necurate ; erau gata să moară decât să se spurce cu mâncăruri ori să pângărească legământul cel sfânt; în fapt, au și murit.

Și mare urgie a venit peste Israel.”(2)

Din versetele de mai sus reiese începutul procesului de elenizare forțată. Antioh al IV-lea Epiphan desființa astfel decretul de toleranță al lui Antioh al III-lea cel Mare, tatăl său, care ca și regii persani, le îngăduise iudeilor să-și ducă viața după legea lui Moise.

Început sub reacția sensibilității religioase, acest proces va deveni conflict politic .

În luna Chislev (decembrie) a anului 167 î Hr., a fost terminată construirea altarului lui Zeus în templul din Ierusalim, peste altarul tradițional evreiesc al lui Iahve și comandantul elen al Ierusalimului a adus un porc și l-a sacrificat în templu, provocând cel mai cumplit sacrilegiu.

În același timp, comandanții săi au ridicat altare în toate orașele și satele din țară, îndemnând populația să aducă sacrificii și să se închine lui Zeus. Cu pedeapsa cu moartea erau sancționați cei care practicau circumcizia sau respectau Sabatul. Templul din Ierusalim a fost transformat într-un templu păgân. Au mai zidit și un gimnaziu în Ierusalim, după rânduielile păgânilor. Gimnaziul era școala cea mai populară în epoca elenistică; în el se practica educația fizică, un adevărat cult al corpului omenesc nud, ceea ce pentru evrei era o oroare.

Urmărind să elenizeze forțat pe evrei, regele seleucid Antioh al IV-lea Epiphan provoacă în Iudeea revolta Macabeilor. În orașul Modein, trăia familia de preoți Nehoiariv, al cărei șef era Matatia Hasmonaitul. Când în anul 167 î.Hr., comandantul elen a adunat pe toți bărbații din Modein, în piața în care fusese ridicat altarul lui Zeus și un evreu s-a apropiat să sacrifice un porc, bătrânul preot Matatia a scos o sabie de sub

haina sa și, apropiindu-se de cel care se pregătea de sacrificiu, l-a ucis. În același timp, fiii săi au atacat pe ofițerul elen și garda lui, omorându-l pe toți. Încurajată de cele întâmplate, mulțimea a distrus altarul, iar Matatia a strigat apoi celor de față: ”Cine e cu Dumnezeu să vină la mine !” Un mare număr de bărbați tineri s-au alăturat lui Matatia și împreună cu cei cinci fii ai săi, Ioan, Simon, Iuda, Eleazar și Ionatan s-au retras în munți adăpostindu-se în peșteri. Deoarece unele atacuri ale seleucizilor împotriva grupurilor de răsculați se produceau sâmbăta, iar iudeii nu luptau în ziua de Sabat, Matatia, în calitate sa de preot, a dat dezlegare pentru război în ziua de Sabat, deoarece luptele se duceau tocmai pentru sfințenia Sabatului. De atunci a rămas lege pentru generațiile ce au urmat, că sabatul nu întrerupe războiul.

Comanda supremă a fost dată lui Iuda, care a fost poreclit Macabi (Macabeu), pentru că toate atacurile sale împotriva seleucizilor erau ca loviturile de ciocan. În ivrit “Makevet” înseamnă “ciocan”. De la Iuda, acest supranume “Macabeu” va trece asupra întregii familii și așa va intra în istorie.

Printre cei care se alătură Macabeilor sunt Asideii, oameni “viteji, evlavioși, credincioși și devotați apărători și practicanți ai legii lui Moise”. Ei vor fi alături în lupta Macabeilor atâta vreme cât aceasta își va păstra caracterul religios.

Matatia moare în anul 166 î. Hr. În același an, Iuda Macabeul, conducător charismatic și talentat militar iudeu (166 – 160 î. Hr.), preia conducerea grupurilor de iudei răsculați împotriva regelui Antioh al IV-lea Epiphan și deja făurise o adevărată armată, când comandă prima sa bătălie contra generalului seleucid Apolonius. Lupta s-a dat în Nord - Vestul Ierusalimului . Armata seleucidă a fost învinsă și împrăștiată. Însuși Apolonius a căzut în luptă și Iuda i-a luat sabia, pe care a purtat-o până la sfârșitul vieții.

Înfrângerea și distrugerea armatei comandate de Apolonius a provocat furie la Damasc. Regele Antioh era ocupat cu războiul împotriva parților. Neputând elibera unități militare pentru luptele din Iudeea, el a constituit o noua armată pe care a pus-o sub comanda generalilor Nikanor și Gorgias. Legendele vremii spun că armata seleucizilor era așa de numeroasă, încât era asemuită cu “iarba pământului și cu stelele cerului”. Moralul populației și chiar al armatei lui Iuda Macabeul nu fost prea ridicat la aflarea forței uriașe de care dispuneau adversarii lor. De aceea, Iuda a luat câteva măsuri care să-I asigure victoria. El a trimis acasă fricoșii și dintre cei rămași a ales câteva mii de luptători curajoși. Întâlnirea dintre cele două armate a avut loc în

anul 165 î.Hr., la Emaus, lângă Ierusalim. Aici, Iuda și-a dezvoltat marele său talent de strateg. Prin câteva lovituri de șoc a izbutit să destrame frontul seleucid și să masacreze o mare parte din trupe. Panica produsă în armata siriană a fost cumplită. Abandonând armele, munițiile, luptătorii seleucizi au luat-o la fugă spre munții Nordului pentru a se înapoia la Damasc. Uriașa armata siriană (seleucidă) fusese nimicită de o forță evreiască foarte mică. Atât de categorică a fost această victorie, încât se sărbătorește de atunci și până în prezent sub numele de “Iom Nikanor”.

În urma acestei lupte, Ierusalimul, toate teritoriile Iudeii și punctele întărite au fost recucerite de către Iuda, exceptând cetatea Akra. Iuda resfințește templul din Ierusalim în 164 î.Hr. și, în amintirea acestui eveniment, s-a instituit sărbătoarea “Hanuka”, în înțelesul reînnoirii serviciilor divine în Templul pângărit de seleucizi, prin instalarea de statui și altare pentru Zeus. “Vechiul Testament”, Cartea I Macabei, capitolul 4, versetul 59 consemnează bucuria victoriei astfel: “Iuda și frații săi și toată obștea lui Israel au hotărât ca zilele sfințirii jertfelnicului să fie sărbătorite cu bucurie și veselie în fiecare an, la vremea lor, timp de opt zile, începând cu cea de a douăzeci și cincea zi a lunii Chislev”(3).

În memoria acestei izbânde, și astăzi se aprind lumânările de Hanuka timp de opt zile în fiecare an.

Situația din Regatul Seleucid s-a agravat în anul 164 î. Hr., când Antioh al IV-lea Epiphan a încetat din viață. Prin testament, a lăsat ca regent, cât timp fiul său Antioh al V-lea era minor, pe generalul Filip (Philipos). Generalul Lisias, comandantul armatei seleucide s-a declarat regent, și Filip n-a putut să se instaleze în palatul de la Damasc.

Iuda a profitat de aceasta criză din Regatul Seleucid pentru a îndepărta de pe teritoriul Iudeii pe amoniții care au atacat pe evreii din Galileea. Apoi a înfrânt în Edom pe arabii veniți din sud, care se ocupau cu jaful. A luptat și cu ultimele rămășițe filistene, învingându-le și a distrus orașele Hevron și Așdod, în care se aflau acestea. Iudeea devenise o țară cu un teritoriu mai întins decât înainte de declanșarea răscoalei Macabeilor. În anul 163 î.Hr., Iuda Macabeul obține o victorie hotărâtoare împotriva sirienilor, în urma căreia regentul Lisias s-a văzut nevoit să acorde libertate religioasă Iudeii.

În fața victoriilor lui Iuda, Lisias s-a temut că acesta va ieși din teritoriul moștenit de la Alexandru Macedon și Iudeea se va proclama stat independent. Cu o armată puternică în care se aflau sute de elefanți, Lisias atacă Iudeea la Bet-Zaharia. Luptele au fost crâncene. În toiul confruntărilor, Eleazar, fratele lui Iuda Macabeul, a zărit un elefant cu

podoabe scumpe, pe care se afla un tânăr. Crezând că este regale Antioh al V-lea Eupator Minorul, a atacat elefantul spintecându-l și tăindu-I pânțele. Elefantul s-a prăbușit peste el și l-a omorât. Apoi Iuda Macabeul și-a așezat forțele sale mici la Modein cu intenția ca acolo să dea atacul decisiv și “i-a îndemnat pe fărtații săi să se bată vitejește, până la moarte, pentru **legi, templu, cetate, patrie și așezăminte**” (II Macabei, cap. 13, v. 14), acestea fiind **elementele esențiale care definesc identitatea unui popor**. Această luptă n-a mai avut loc însă, deoarece mai mulți curieri veniți din Damasc, l-au anunțat pe Lisias că generalul Filip înaintează spre Damasc. Lisias a propus încheierea unei păci prin care aproba toate revendicările Iudei Macabeul: autonomie deplină, libertatea cultului religios și înlocuirea marelui preot Menelaos care era șeful partidului elenist. Granițele Iudeii se întindeau acum până la Mediterana, cuprinzând tot teritoriul dintre Iaffo și Așdod.

Iuda, nemulțumit de rezultat, continuă lupta pentru dobândirea libertății politice, fără de care cea religioasă era iluzorie.

După încheierea păcii cu Regatul Seleucid, Iuda Macabeul, bun cunoscător al istoriei romanilor (Roma devenise o mare putere în Mediterana de est), stabilește relații diplomatice cu Roma și încheie în anul 161 î. Hr. un tratat de alianță și de amicitie, cunoscut sub numele de “Tratatul de uniune cu Roma”, prin care romanii se obligau să vină în ajutorul iudeilor în caz de război. O mărturie asupra limbajului și cordialității relațiilor diplomatice ale timpului se găsește în Vechiul Testament:”Atunci Iuda l-a ales pe Eupolemiu, fiul lui Ioan, fiul lui Acos, și pe Acos, și pe Iason, fiul lui Eleazar, și i-a trimis la Roma ca să încheie cu ei prietenie și alianță și să le ceară să le ia jugul de pe grumaz; căci ei vedeau că regatul Grecilor îl apăsa pe Israel spre robie. Aceștia au plecat spre Roma, iar călătoria le-a fost foarte lungă. Odată intrați în Senat, au luat cuvântul și au zis:<<Iuda, zis Macabeul, frații și poporul iudeu ne-au trimis la voi ca să facem cu voi alianță și pace și ca să fim înscriși printre aliații și prietenii voștri>>. Cuvântul acesta le-a plăcut. Și iată copia scrisorii pe care ei [Romanii] au săpat-o pe tăblițe de aramă și au trimis-o la Ierusalim, pentru ca acolo să le fie [Iudeilor] amintire de pace și alianță:<<Bine să le fie’n veci Romanilor și neamului lui Iuda, pe uscat și pe mare!; sabia și dușmanul, departe de ei! Dacă se întâmplă mai întâi un război asupra Romei sau asupra oricăruia din aliații ei pe toată întinderea stăpânirii sale, neamul Iudeilor îi va fi aliat după cum o vor cere împrejurările și din toată inima; dușmanilor nu le vor da și nici nu le vor veni în ajutor cu arme, grâu, bani sau corăbii; așa a hotărât Roma, iar ei își vor ține legământul fără să primească nimic. De asemenea, dacă

neamul Iudeilor e cel dintâi asupra căruia vine un război, Romanii le vor fi aliați din toată inima, după cum o vor cere împrejurările; năvălitorilor nu le vor fi date nici arme, nici grâu, nici bani și nici corăbii; așa a hotărât Roma, iar ei [Romanii] își vor ține legământul fără viclenie. Pe temeiul acestor cuvinte au încheiat Romanii legământ cu poporul Iudeilor. Dacă însă după aceasta una din părți va hotărî să adauge sau să șteargă ceva din el, o va face după placul ei, iar ceea ce va fi fost adăugat sau șters va fi întărit .

Cât despre relele pe care regele Demetru le-a făcut împotriva lor, i-au scris după cum urmează: - De ce ți-ai apăsât tu jugul pe grumajii Iudeilor, prietenii și aliații noștri? Dacă ni se vor mai plânge împotriva ta, le vom face dreptate și ne vom bate cu tine pe mare și pe uscat”(4).

În țară, Iuda Macabi a început imediat o campanie de dezelenizare, exploatată de partidul elenist, refugiat în Damasc și-n acest an, a fost trimisă o armată de către Demetru I (162 – 150 î. Hr.); suveranul Regatului Seleucid cere să restabilească instituțiile eleniste în Iudeea. Armata seleucidă era comandată de unul dintre cei mai mari generali ai vremii, Bachides.

Se pare că Iuda a supraestimat puterea sa militară, ca o consecință a victoriilor de până atunci, și a ieșit în întâmpinarea lui Bachides, cu numai 5000 de soldați. S-a dat o luptă sângeroasă. Oștirea lui Iuda a fost măcinată. Cu numai 800 de luptători, el s-a retras în munții Ierusalimului și dă o nouă luptă la Bereea în care a căzut – 160 î.Hr. Răsculații rămași fără comandant s-au repliat în munți, s-au ascuns în peșteri și de acolo au dus un război de gherilă contra lui Bachides, sub comanda lui Ionatan (fratele lui Iuda Macabeul), până în anul 158 î. Hr.

În acest timp, Bachides a readus la putere în Iudeea partidul elenist. Instituțiile eleniste au fost reînființate, toate școlile eleniste redeschise, dar ținând seama de trecut, el nu s-a atins nici de Templu și nici de instituțiile de cult iudaic.

După ce încheie pacea cu Bachides prin care s-a diminuat influența elenistă în Iudeea și este numit un Mare Preot care nu era elenist, Ionatan profită abil de luptele pentru tron din Regatul Seleucid pentru a-și consolida pozițiile în Iudeea.

În 152 î. Hr. este recunoscut de regele seleucid Demetrius, în funcția de Mare Preot, demnitate deținută timp de 115 ani de familia Hasmoneilor, reînnoiește tratatul de amiciție și apărare cu Roma și anexează Sudul Samariei și regiunea Ekron. De asemenea, Demetrius I și-a dat consimțământul și pentru reconstruirea zidurilor Ierusalimului, pentru care a trimis și banii necesari .

Toate aceste acte de bunăvoință erau dictate de nevoia lui Demetrius I, de a câștiga prietenia lui Ionatan, ca să nu treacă de partea adversarilor care-I vâneau tronul.

În anul 150 î. Hr., Demetrius I cade într-o luptă dusă împotriva lui Alexandru I Balas și acesta devine noul rege al Regatului Seleucid.

Ionatan va fi recunoscut de Alexandru I Balas, în anul 150 î. Hr., ca “strateg al Iudeii” și “Mare Preot”.

Autoritățile Regatului Seleucid dându-și seama că prin război nu vor putea să-l învingă pe Ionatan, au trimis în anul 142 î. Hr. pe generalul Trifon în cetatea Acco, motivând că dorește să trateze o înțelegere cu Ionatan, pe care l-a invitat la el, dar în realitate, scopul era să-l facă prizonier. Nebănuind ce s-a pus la cale, Ionatan a venit la Acco cu o gardă mică. Acolo Ionatan a fost arestat de Trifon, iar garda sa masacrată.

În fața acestei situații, Simon, ultimul dintre fiii lui Matatia, înzestrat cu evidente calități de militar și de om politic, preia comanda armatei și atacă forțele seleucide, care se repatriau în Siria. În retragerea sa, Trifon ucide pe Ionatan, ținut până atunci ca ostatic.

Simon preia, după moartea lui Ionatan, conducerea iudeilor revoltați împotriva regilor seleucizi în perioada dintre 142 – 134 î. Hr.

Lupta continuată de fiii lui Matatia, Iuda Macabeul, Ionatan și Simon, se soldează în anul 150 î.Hr. cu recunoașterea lui Ionatan ca “strateg al Iudeii”, iar în 140 î.Hr. a lui Simon ca “etnarh”(conducător de același neam cu cei pe care-I conduce), “Mare Preot” și comandant militar suprem al “națiunii iudee”, trepte în cristalizarea unui stat elenistic iudeu de sine stătător. Înțelegând că numai o monarhie ereditară, fundamentată pe autoritatea religioasă putea să stăpânească taberele divergente din sânul poporului și, deci, să mențină independența statului, Simon transformă funcția de mare preot și totodată de conducător al statului, într-un apanaj al familiei sale. Întemeiază în acest fel dinastia Hasmoneilor sau Asmoneilor.

Recunoașterea funcției sacerdotale ca ereditară în familie și scutirea Iudeii de orice taxe, marchează în 142/141 î. Hr. începerea noii ere hasmoniene. Cu abilitatea diplomatică care-l caracteriza, Simon în anul 139 î.Hr. a cerut Senatului Roman să aplice tratatul de amicitie și de apărare. Senatul a acceptat și a transmis adrese Siriei, Egiptului și insulelor mediteraneene să nu atace sub nicio formă Iudeea, pentru a nu fi pedepsite cu o intervenție romană. În același an, 139 î. Hr., Simon încheie un tratat similar cu Sparta.

Documentele atestă în această vreme existența unor mari și bogate comunități evreiești în sudul Europei. Acestea au ajutat bănește și politicește pe Simon.

Simon a dezvoltat economia țării și a bătut monedă în 138 î.Hr. ; obține recunoașterea suveranității sale și din partea regelui seleucid Demetriu al II-lea (145-140 î.Hr.), redobândește cetatea Akra, ocupă Iaffa, mare port la Marea Mediterană. Seleucizii încearcă un nou atac împotriva Iudeii care este respins.

În plină glorie, Simon este ucis împreună cu fiii săi, Matatia și Iuda, de către ginerele său Ptolemeu, guvernatorul Ierihonului, dar tronul este ocupat de un alt fiu, Ioan Hircan I.

Etnarh și Mare Preot al Iudeii, Ioan Hircan I (134 – 104 î.Hr.) dobândește în anul 129 î.Hr. (după moartea lui Antioh al VII-lea, suveranul Siriei) recunoașterea deplinei independențe de stat a Iudeii din partea Regatului Seleucid.

Om politic excepțional, Ioan Hircan I bate monedă proprie și încheie o alianță cu Roma. Prin cucerirea Samariei, Idumeii și Galileii, Iudeea atinge acum maxima întindere teritorială din timpul dinastiei Hasmoneilor și, totodată, de după domnia lui Solomon.

Ioan Hircan I a condus Iudeea timp de trei decenii. Domnia lui a reprezentat o epocă de prosperitate economică și de înflorire culturală, ca și una de mare prestigiu internațional. În acești ani, a fost definitivată includerea între cărțile “Vechiului Testament” a operelor : “Cântarea cântărilor” și “Eclesiastul”. De asemenea, au apărut unele cărți care n-au fost acceptate de Biblie și care fac parte din așa-numitele “scrieri apocrife” foarte populare, ca de pildă “Ben Sira”, o carte de proverbe. Cartea profetului Daniel a devenit foarte populară, iar “Biblia” a început să intereseze atât de mult lumea cultă a acelei vremi, încât “Tora” a fost tradusă în grecește de către șaptezeci de învățați aduși anume pentru acest scop la Alexandria, din care cauză traducerea elenă poartă denumirea de “Septuaginta”. Cu aceasta “Biblia” a făcut primul pas spre cucerirea lumii.

Principala instituție a țării era “Hever Haiehudim” sau pe grecește “Sanhedrin”, sau în românește “Sinedriu”, care se întrunea sub președinția Marelui Preot, în scop legislativ. În jurul Sinedriului se desfășura viața politică a țării. În ciuda politicii unificatoare a Hasmoneilor (Macabeilor), evreii erau divizați, chiar din punct de vedere religios, consecință a exilului. Apăruseră mai multe curente politico-religioase și chiar partide politice.

- **Partida conservatoare sau partidul saducheilor** era un partid religios-mozaic, condus de membrii familiei Sadoc ; partidul provenea din rândurile aristocrației sacerdotale și a bogătașilor ; era favorabil elenismului și partizan ai colaborării cu lumea înconjurătoare; a apărut la mijlocul secolului al II-lea î. Hr și s-a menținut până în anul 70 d. Hr., an în care romanii au dărâmat Templul și au distrus Ierusalimul ; saducheii susțineau ideea că nu există nici înviere din morți, și nici viață veșnică; respingeau credința în îngeri și în demoni; acceptau drept canonic doar cărțile lui Moise, “Pentateuhul”; propuneau despărțirea religiei de stat; autoritatea lor absolută în Iudeea născuse proteste; saducheii s-au opus în permanență fariseilor .

- Clasele de mijloc, comercianți, meșteșugari, alte categorii profesionale și sociale, formau **partidul fariseilor**. Acesta a fost un partid politico-religios, care-și are începuturile în timpul marilor persecuții exercitate de către regii seleucizi în scopul elenizării evreilor, imediat după anul 167 î. Hr. Rădăcinile fariseilor sunt în așa-numitul “curent al hasidismului” apărut în secolul al II-lea î.Hr., care s-a opus încercărilor de înlocuire a monoteismului mozaic cu un cult elenistic politeist. Partidul fariseilor exprima interesele păturilor orășenești, propovăduind “purificarea spirituală”, ce avea ca principală idee necesitatea pentru evrei de a părăsi scena politică și de a se dedica exclusiv credinței în Iahve. Fariseii acceptau o ierarhie a îngerilor și a demonilor, credeau în nemurirea sufletului și în răsplătirea după moarte, puneau un accent exagerat pe formele exterioare ale cultului și propuneau despărțirea funcției de Mare Preot de cea regală.

- Oarecum scoși din context, dar importanți în echilibrul intern iudeu, erau **esenienii** . Ei reprezentau o sectă religioasă, care a apărut la mijlocul secolului al II-lea î.Hr. și a dăinuit până în anul 70 d.Hr. Apariția esenienilor este motivată de abuzurile care se făceau în privința numirii Marelui Preot, cât și de starea deplorabilă a clerului de la Templul din Ierusalim. Încă din timpul regelui seleucid Antioh al IV-lea Epiphan, tinerii preoți se abătuseră de la tradiția iudaică străveche, acceptând influențele străine, în special cele elenistice. Îndatoririle sacerdotale, uneori, erau abandonate de aceștia pentru a participa la jocurile de pe stadioane, asistând sau chiar concurând. Pentru unii dintre ei, însăși circumciziunea a devenit un motiv de rușine. În tagma preoților, au apărut unii nelegitimi, iar alții și-au cumpărat slujba cu bani. Așa a ajuns Iason Mare Preot, înlocuindu-l prin destituire pe fratele său Onias al III-lea, după ce a mituit cu o sumă importantă de bani pe Antioh al IV-lea Epiphan. Acești preoți renegați au transformat iudaismul într-un cult siro-

elenic, în care Iahve era identificat cu Zeus. Esenienii s-au retras din societate când Ioan Hircan I a schimbat calendarul solar cu cel lunar, ceea ce a dus la creșterea tulburărilor spiritelor în Iudeea. Izolându-se de societate, esenienii au rupt legătura cu iudaismul, reprezentat oficial prin preoțimea de la Templu, alegând o viață retrasă, ascetică, organizându-și comunități cu avere comună, mese sacramentale și reguli severe de conviețuire și de comportament. Trăiau în localități rurale și în mici orașe, grupați în comunități separate din dorința arzătoare pentru virtute și iubire de semenii. Esenienii credeau în nemurirea sufletului și în viața viitoare. Scrierile esenienilor descoperite în peșterile de la Qumran în 1947 ("Manuscrisele de la Marea Moartă") sunt considerate "apocrife biblice".

Ioan Hircan I a trebuit să conducă Iudeea printre cele două partide, acceptând când linia unuia, când linia celuilalt. Cu puțin înainte de a înceta din viață, Ioan Hircan I și-a scris testamentul lăsând ca soția sa să –I urmeze la tron și să domnească, iar fiul său, Iuda Aristobul, să dețină demnitatea de Mare Preot. Astfel, el voia să despartă funcția religioasă de cea administrativă, conform cerinței saducheilor. Iuda Aristobul n-a ținut seama de dorința tatălui său și a preluat atât tronul, cât și funcția de Mare Preot.

Aristobul I (104 – 103 î.Hr.) este primul reprezentant din familia Macabeilor care adoptă oficial titlul de rege. Urmează o perioadă de teroare în care Aristobul își aruncă în închisoare propria mamă, care moare la scurt timp, cât și pe toți frații săi, cu o singură excepție, Antigon, care este numit regent. Aristobul I reia planul de lărgire a hotarelor Iudeii și încheie cucerirea Galileii. El moare în anul 103 î.Hr.

După moartea lui Aristobul, cel mai mare dintre frații săi, Alexandru Ianai, a fost proclamat rege și Mare Preot. Conform unei vechi legi biblice, Alexandru Ianai (103 – 76 î. Hr.) s-a căsătorit cu Salomeea – Alexandra, văduva fratelui său Aristobul I. Ea purta atât nume ebraic, cât și grecesc. Alexandru Ianai era un rege cu viziune largă, intenția lui fiind expansiunea spre vest și legături trainice cu popoarele Mediteranei. În acest scop, a atacat și cucerit portul Acco (la Marea Mediterană), a încheiat tratate cu Talmai Laturus, regele Ciprului, a purtat războaie religioase împotriva Egiptului Lagid și a Regatului Seleucid, împotriva arabilor nabatei și a moabiților din estul râului Iordan. În vest, a anexat teritoriul dintre Gaza și Rafiaf, adică teritoriul fostei țări a filistenilor dispăruți cu mult timp înainte, în urma invaziei din anul 585 î. Hr. a lui Nabucodonosor al II-lea. Partidul politic cel mai puternic din vremea sa era cel al fariseilor. Aceștia își câștigaseră popularitatea prin aceea că

învățații săi dădeau interpretări practice și aplicabile legilor din Tora. În programul acestui partid se cerea despărțirea funcției Marelui Preot de cea regală. Ianai însă își dădea seama că scoțând funcția de Mare Preot de sub autoritatea regală, se va crea în țară o putere care-l va răsturna. De aceea, când mișcarea de separație a devenit foarte puternică și perușimii (fariseii) s-au răsculat, el a trimis împotriva lor pe mercenarii săi care au ucis pe conducătorii acestui partid, fapt ce a provocat un război civil determinându-l pe regale seleucid să intervină împotriva lui Ianai. Din armata seleucilor care fusese trimisă contra lui Ianai făceau parte și unități evreiești. Luptătorii acestor unități, în care s-a trezit conștiința de neam, au trecut de partea lui Ianai și acesta a respins intervenția străină. Din clipa aceea, Ianai a acționat cu severitate împotriva adversarilor săi politici nimicindu-I fizicește. În cei șase ani de război civil, Alexandru Ianai s-a remarcat printr-o deosebită cruzime : cincizeci și șase de mii de morți, opt mii de exilați și șase sute de crucificați. Acest război civil va slăbi coeziunea statului. În timpul unei campanii militare dincolo de Jordan, Ianai s-a îmbolnăvit de malarie. Presimțindu-și moartea, și-a scris testamentul în care cerea ca văduva lui să preia domnia, iar fiul său, Hircan al II-lea să devină Mare Preot, deoarece o femeie nu poate deține o funcție religioasă. Prin aceasta realiza și o împăcare cu adversarii săi, fariseii, căci despărțise tronul de templu.

Cumularea funcției de Mare Preot cu cea a suveranului, respectiv a regelui, a provocat nemulțumiri în Iudeea. Acest fapt a contribuit direct la compromiterea funcției de Mare Preot datorită abuzurilor și manifestărilor lumești ale persoanelor care dețineau concomitent cele două demnități cheie.

În urma morții lui Alexandru Ianai, între anii 76 – 67 î. Hr, Alexandra Salome și fiul său Hircan al II-lea vor fi regii Iudeii, iar ultimul va fi și Mare Preot. După decesul mamei, a izbucnit războiul civil, lupta pentru tron între Hircan al II-lea și fratele său mai mic, Aristobul al II-lea. Hircan al II-lea este izgonit în anul 66 î.Hr. și Aristobul al II-lea va deveni rege și Mare Preot al iudeilor în perioada 66 î. Hr. – 63 î. Hr.

Declinul dinastiei Hasmoneilor și a statului iudeu începe o dată cu moartea lui Alexandru Ianai. Războiul civil dintre fiii săi, Hircan al II-lea și Aristobul al II-lea, permite intervenția Romei în contextul cuceririi Regatului Seleucid de către romani în anul 63 î. Hr.; acesta va fi desființat și transformat în provincia romană Siria. Cnaeus Magnus Pompeius (Pompei) include Iudeea în cadrul provinciei romane Siria, acordându-I o autonomie limitată. Pompeius, care se afla la Damasc în

anul 63 î. Hr., pentru a pune capăt războiului civil din Iudeea, a invitat la Damasc pe cei doi frați, Hircan al II-lea și Aristobul al II-lea. La Damasc se afla și o delegație a perușimilor (fariseilor) care i-au cerut lui Pompeius abolirea regalității în Iudeea și reînvierea vechiului regim al conducerii țării de către Marii Preoți.

Aristobul al II-lea a înțeles că această ultimă propunere va fi acceptată de către romani, care vor transforma astfel Iudeea în provincie romană și părăsind tratativele s-a închis cu oamenii săi în cetatea Alexandron de lângă Ierusalim. Pompeius a pornit cu armata sa spre Iudeea. La Ierusalim exista atunci un partid al pacifiștilor care au deschis porțile Ierusalimului în fața lui Magnus Pompeius. Oamenii lui Aristobulos s-au închis în cetatea Templului, care a fost asediată de Pompei. După trei luni de lupte, Pompei a cucerit Templul și Ierusalimul (în 63 î. Hr.), iar Aristobul al II-lea este dus captiv la Roma împreună cu fiul său Antigona. Evadați după șapte ani, Aristobul încearcă, fără succes, să redobândească tronul și este din nou dus prizonier la Roma. Caesar îl eliberează în anul 49 î. Hr., la începutul războiului său împotriva lui Pompei, pentru a declanșa prin el un război civil în Iudeea, dar Aristobul al II-lea moare la scurt timp, otrăvit de adversarii săi politici.

Hircan al II-lea revine în anul 63 î. Hr. numai ca Mare Preot, vasal Romei, guvernând Iudeea, Perea (la est de râul Iordan) și Galileea. După bătălia de la Pharsalos, încheiată cu înfrângerea lui Pompei (august 48 î. Hr.), Hircan al II-lea trece în tabăra lui Caesar, fiind confirmat de către acesta ca Mare Preot și etnarh cu puteri depline judecătorești, aliat al Romei. În a doua etapă a domniei sale (63 – 40 î. Hr.), puterea reală este deținută de Antipater și de cei doi fii ai acestuia, Phasael și Irod; în anul 47 î. Hr., Irod este numit strateg al Galileei.

Slăbirea puterii dinastiei Hasmoneilor (Macabeilor) și, mai ales, intervenția lui Magnus Pompeius în anul 63 î. Hr. când ocupă Ierusalimul, fără a anula însă autonomia Iudeii, au permis lui Antipater, evreu din Idumeea, și prieten al Romei, (era cetățean roman), să câștige poziție după poziție la curtea lui Ioan Hircan al II-lea, mai întâi în ierarhia religioasă și apoi în cea politică.

Parții, principalii adversari ai Romei în Mediterana de est, în anul 40 î. Hr. pătrund în Siria și amenință Galileea. Acum Hircan al II-lea este capturat de către parți, dus la Babilon și după întoarcerea în Iudeea este executat de Irod, fiul lui Antipater.

Antigona Matatia, care încarna sentimentul de independență evreu, fiu al regelui Aristobul al II-lea, reușește cu sprijinul parților, în anul 40

î.Hr. să cucerească puterea în Iudeea devenind rege și Mare Preot în perioada anilor 40 – 37 î. Hr.

Irod, fiul lui Antipater, retras la Roma, în urma loviturilor părților din anul 40 î.Hr., prieten cu Marcus Antonius, reușește să obțină din partea senatului coroana Iudeii. Cu ajutorul oștirilor Romei, după trei ani de război, îl înfrânge pe Antigona Matatia în anul 37 î. Hr. la Ierusalim, după care îl ucide în Antiohia, ocupând astfel tronul Hasmoneilor.

Ralierea familiei Macabeilor părților determină în anul 37 î. Hr. înlăturarea lor definitivă de la putere. Antigona Matatia este ultimul rege din dinastia Hasmoneilor (Macabeilor).

Macabeii, familie de sacerdoți evrei, au condus poporul iudeu din anul 167 î.Hr. până în anul 37 î.Hr. Au luptat împotriva dominației seleucizilor. După obținerea independenței la mijlocul secolului al II-lea î. Hr., descendenții lui Simon Macabeul au luat titlul de regi și au menținut independența Iudeii aproape un secol.

Particularitățile revoltei Macabeilor sunt determinate de contextul istoric și politic al vremii, când Alexandru Macedon, prin imperiul său realizase - la scara lumii de atunci - un vast proces de globalizare, prin fuziunea Est – Vest. Consecințele acestui proces sunt numeroase : greaca devine limbă oficială, se încurajează căsătoriile mixte, se înființează școli și institute de educație fizică, se dezvoltă științele și filosofia, comerțul înflorește și, prin el, bunăstarea economică, se impune credința în Zeus. Cu aceasta din urmă a început drama evreilor care refuză să-și părăsească religia și să adopte credințele și moravurile elenice și, astfel, să renunțe la identitatea lor ca neam. Luptele Macabeilor au avut un mobil religios, dar rezistența lor a însemnat și conservarea ființei lor naționale.

O prezentare a răscoalei evreilor pentru supraviețuirea neamului, pornind de la criteriul opoziției dintre culturi, și anume dintre cultura elenică a cuceritorilor și cea autohtonă, ebraică, este prezentată de istoricul și filozoful Simon Dubnow în lucrarea “Ce e istoria evreiască” : “ A fost un duel între Atotputernicul Creator – acea existență spirituală nevăzută, care a dezvăluit lumii într-un mod minunat, idealuri religioase-morale, - și între Zeus, locuitorul Olimpului, care reprezenta forța mare a naturii, care bea nectar și ambrozie și trăia o viață de petreceri, pe înălțimile Olimpului și în alte locuri.

Elenul și evreul n-au avut nimic în comun pe tărâmul religios-moral. Elenul a zeificat natura, corpul fizic al lumii; pentru evreu, Dumnezeu e creatorul naturii, spiritul lumii. Elenul aprecia îndeosebi frumosul exterior și forța fizică, în schimb, evreul frumusețea interioară și puterea spirituală. Concepția elenică despre lume, identifică moralul cu

frumosul și plăcutul și vede în viață un lanț neîntrerupt de plăceri fizice și spirituale, - în timp ce concepția iudaică despre viață e cuprinsă toată de ideea obligației morale severe, de puritatea sufletească, de sfințenie, ea condamnă desfrâul și impune ca ideal stăpânirea instinctului și purificarea sufletului, care cuprinde mintea și inima împreună”(5).

Și vechea Romă, care a urmat modelul culturii grecești, descoperind concepția religioasă despre lume și comportamentul atât de diferit al evreilor față de toți ceilalți, vede în Statul Iudeu un exemplu nedorit și abuzând de slăbiciunea internă, îl cucerește și ca represalii la opunere, mai târziu, distruge Ierusalimul și cel de-al doilea templu.

Și, mai ales, merită să subliniem importanța și respectul arătate istoriei în epocă. Asemenea predecesorilor săi, care relatează în Arhive faptele evreilor, Iuda a adunat toate scrierile risipite din pricina războaielor purtate și le pune la dispoziția istoricilor vremii pentru a povesti:“ Despre Iuda Macabeul și frații săi, despre curățirea marelui templu și sfințirea jertfelnicului, ca și despre războaiele împotriva lui Antioh Epifan și a fiului său Eupator, despre arătările venite din cer celor ce bărbătește s-au nevoit pentru iudaism, în așa fel încât, în pofida numărului lor mic, au copleșit țara și au alungat hoardele barbare, au redobândit templul renumit în toată lumea, au eliberat cetatea și au reșezat legile care fuseseră desființate – Domnul, în marea Sa bunătate, fiindu-le milostiv -, pe acestea toate, istorisite de către Iason din Cirene în cinci cărți, noi vom încerca să le prescurtăm în una singură”(6), deoarece scopul istoriei este acela de a mângâia sufletele, de a informa în mod obiectiv, de a prezenta date, evenimente, personaje și episoade semnificative pentru a fi reținute cu ușurință și pentru a folosi urmașilor. Revolta Macabeilor se înscrie între forțele spirituale importante, care au reușit să fie salvatoare, într-unul din numeroasele momente ale tragediei ce s-a abătut asupra neamului.

NOTE

1. B. Pascal, ”Cugetări, IX, aforismul 620”, apud Maur, Moșe, *Istoria Israelului – Din preistorie până după războiul de șase zile* -, Ed. Aion, Oradea, 2000, p.6
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, I Macabei, Cap. 1, pp.1388 -1389
3. Ibidem 2, I Macabei, Cap.4, p. 1395
4. Ibidem 2, I Macabei, Cap. 8, pp.1402-1403
5. Simon Dubnow, *Ce e istoria evreiască*, apud Maur, Moșe, *Istoria Israelului – Din preistorie până după războiul de șase zile*-, Ed. Aion, Oradea, 2000, p.12
6. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, II Macabei, Cap. 2, p.1421

BIBLIOGRAFIE

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001
2. Bulgăr Emil, *Țara Sfântă, geografie și istorie biblică*, Editura Victoria, București, 1994
3. Geiss Imanuel, *Istoria lumii: din preistorie și până astăzi*, Traducere Dragoș Dinulescu, Matei Iagher, Ed. a 3-a, rev., All Educational, București, 2012
4. Matei, C. Horia, *Civilizația lumii antice*, Editura Eminescu, București, 1983
5. Matei, C. Horia, *Enciclopedia antichității*, Editura Meronia, București, 1995
6. Matei, C. Horia, *O istorie a lumii antice*, Editura Albatros, București, 1984
7. Maur, Moșe, *Istoria Israelului – Din preistorie până după războiul de șase zile-*, Ed. Aion, Oradea, 2000
8. Șarambei Iohana, Șarambei Nicolae, *99 Personalități ale lumii antice*, Editura Albatros, București, 2001.
9. Eliade Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Chișinău, Universitas, 1992, Traducere din limba franceză Cezar Baltag, vol. al II-lea, pp. 241-269

GLOBALIZAREA ȘI CONSECINȚELE SALE

*Prof. Sorin Milea
Colegiul Tehnic Forestier Câmpina*

Astăzi, în secolul al XXI-lea, se pune problema globalizării și a consecințelor sale asupra statelor – națiuni. Globalizarea a devenit un fenomen de care trebuie să țină seama toate națiunile pentru a supraviețui. Într-o lume interdependentă economic orice mișcare greșită afectează întreaga planetă și oamenii din spații aflate la mare distanță de locul în care s-a produs evenimentul.

Tot acum se mediatizează întâlnirile grupului G8, dar fără a se spune concret ce hotărâri s-au luat sau ce se așteaptă de la acesta.

Tot mai mult se vorbește despre globalizare și despre interdependența economică a statelor lumii. Sunt țări care cer astăzi pentru comerțul lor „porți deschise”, cum este cazul SUA, dar nu uită să impună taxe comerciale la produsele care le afectează economia; sunt țări care au nevoie de resurse ieftine, cum este Japonia, care importă peste 90% din materia primă necesară industriei, dar nu-și deschide „porțile”.

Dacă în secolul al XX-lea statul național juca rolul principal pe scena politică, astăzi datorită interdependenței politicului de economic, tot mai multe organizații economice joacă un rol politic mondial.

Astăzi, corporațiile multinaționale sunt reprezentate prin filiale pe tot globul, astfel încât nu mai este necesar ca un produs să fie exportat, ci el poate fi asamblat sau chiar construit în afara țării de origine, deoarece multe corporații caută piețe ale muncii cu forță de muncă ieftină. Problema statelor naționale este de a reuși să țină capitalurile în țară, să le asigure securitatea, ca acestea să nu se scurgă în afară.

Nici cele mai puternice guverne și băncile lor centrale nu-și mai pot controla propriile rate monetare într-o lume străbătută de valurile neregulate ale banilor electronici. A crescut, în aceste state și fluxurile de emigranți, fluxurile de teroriști, arme droguri etc., care nu mai pot fi controlate eficient (1).

Dacă la periferia fostelor imperii au apărut încă state care-și caută identitatea națională sau luptă pentru cauza națională, cum este cazul kurzilor, deja în alte state, cum este cazul SUA, zona Europei, aceste lucruri au fost depășite după ce s-a produs dezvoltarea economică explozivă de la sfârșitul secolului al XX-lea.

Dacă în secolul trecut națiunile-stat ca Germania, Italia, Franța reprezentau entități socio-economice, treptat regiuni ca: Lyon din Franța, zona Ruhr din Germania, vor dobândi statutul de predominanță socio-economică. Acest lucru înseamnă că adevărații factori de decizie ai viitorului vor fi companiile transnaționale în alianță cu guvernele urban-regionale. Aceste unități regionale își asumă viabilitatea economică în zonele unde economia hi-tech este cea mai avansată. Națiunile-stat în care industrializarea și fabricația de masă domină sunt mai puțin viabile pentru această transformare (2).

În sistemul de putere global apar noi actori acum. Pe lângă corporațiile transnaționale un rol tot mai important îl deține religia. Organizațiile teroriste islamice au o prezență tot mai intensă în viața politică internațională. Sunt actori non-clasici care se bucură de o tot mai mare publicitate. Rolul lor este major în economia mondială și trebuie ținut seamă de acțiunile acestor organizații care pot provoca teroare și haos. A fost cazul prăbușirii turnurilor gemene din New York, care a produs pierderi firmelor de asigurare, panică printre locuitorii orașului, dar și o panică generală în SUA, deoarece nu s-au așteptat să fie atacați în interiorul propriei țări, granițele statale nemaicontând pentru teroriști.

În New York City, s-au pierdut 430.000 de locuri de muncă și 2,8 miliarde de dolari în cele trei luni de după atentatele de la 11 septembrie. Efectele economice au fost concentrate mai ales în sectoarele economice de [export](#) (3). Produsul Intern Brut al orașului se estimează că ar fi scăzut cu 27,3 miliarde de dolari în ultimele trei luni ale lui 2001 și în tot anul 2002. Guvernul federal a furnizat 11,2 miliarde de dolari fonduri de asistență pentru administrația locală din New York City în septembrie 2001 și 10,5 miliarde de dolari la începutul lui 2002 pentru dezvoltare economică și refacerea infrastructurii(4).

Ceea ce este mai rău este tendința de creștere a numărului adepților acestor organizații teroriste, ceea ce în viitor va implica amenințări din ce în ce mai mari.

Pe lângă corporații și religii crește tot mai mult importanța organizațiilor nonguvernamentale transnaționale, ale miilor de asociații ale medicilor, artiștilor, bancherilor, scriitorilor etc. De asemenea asociații și ONG-uri care luptă împotriva poluării, tăierii pădurilor amazoniene, otrăvirii solului și apei cu diverse soluții toxice sunt importante(5).

Un exemplu este reprezentat de organizația Greenpeace, finanțată din plin de diverse persoane și organizații. Aceasta a participat la diverse acțiuni de protest în mai multe țări, unele dintre acestea fiind chiar

violente și determinând chiar reacții ale guvernelor, ca de exemplu interzicerea dezvoltării centralelor atomo-electrice în Germania.

Economia țărilor care avansează spre economia hi-tech devine interdependentă de economiile țărilor industrializate. Producerea materialelor brute în oțelării și fabrici rămân încă atuul țărilor industrializate.

În țările hi-tech, deja corporațiile gigant și birocrațiile guvernamentale se restructurează, se reorganizează sau își pierd importanța. Unitățile mici de tot felul formează alianțe și consorții temporare, iar piețele se fracturează în segmente din ce în ce mai mici, pe măsură ce se produce demasificarea. Produsele obținute de către corporațiile internaționale se pot fabrica oriunde în lume, astfel încât prețul să fie tot mai mic și mai competitiv, sprijinind îmbogățirea corporației. Este cazul industriei calculatoarelor, care își ia piesele componente ale unui calculator din Taiwan, India, Malazesia etc., unde forța de muncă este ieftină și calificată.

Globalizarea a impus noi modalități de a face afaceri. Dacă înainte corporația era nevoită să vină cu tehnologia și echipamentele într-o țară și să investească o sumă mare de bani, astăzi firmele mari de tipul McDonald's, Penny etc., își vând numele și know-how unor investitori care în schimbul unor taxe din cifra de vânzare construiesc ei înșiși afacerea și își investesc proprii bani. Unele firme serioase care își protejează numele sunt într-un permanent război cu cei care le falsifică produsele. Globalizarea a dus și la acest aspect, mai ales la produse de marcă. Falsurile provin îndeosebi din zona Asiei, China în special, ceea ce a atras numeroase critici pe plan mondial, de care China se pare că nu ține seama, mai ales că dezvoltarea sa economică a fost de-a dreptul explozivă în ultimii ani.

Datorită interdependenței țărilor în privința atmosferei și climei, voci tot mai insistente se ridică pentru protejarea mediului. În Conferința de la Rio de Janeiro din 1992, s-au discutat probleme privind reducerea poluării. Din păcate acordurile semnate între statele participante (cu excepția SUA) nu par a avea efectele scontate. Globalizare, demasificarea producției, creșterea populației pe Glob au determinat ca cererea de lemn să crească. În ultimii ani zone întinse de păduri de pe Glob sunt pradă defrișărilor, care înseamnă reducerea cantității de oxigen, creșterea cantității de dioxid de carbon, schimbarea climei, care se încălzește, topirea ghețarilor, care determină creșterea nivelului apei Oceanului Planetar etc. Din păcate lipsa alternativei în privința locului de muncă a populațiilor din zonele de junglă din Amazonia, Africa,

Indonezia etc., forța de muncă ieftină de aici, cererea în creștere de produse finite, fac ca defrișările să continue și să se distrugă zone întinse din ceea ce alcătuiește „Plămânul Verde” al planetei.

S-au tras semnale de alarmă, care devin tot mai numeroase, în această privință, s-au implicat numeroase organizații și asociații ecologiste sau de protecție ale animalelor, iar omenirea se pare că începe să se trezească din această sete de consum. S-au organizat Parcuri Naționale care ocrotesc în Africa specii de rinocer, elefanți, maimuțe etc., aflate pe cale de dispariție, au început vaste programe de împădurire, din păcate și acestea costă, astfel încât programele s-au dezvoltat mai ales în țările bogate ale lumii, au apărut reglementări mai drastice în privința poluării, cum sunt cele din domeniul poluării autoturismelor în Uniunea Europeană și SUA, unde s-au impus taxe în funcție de gradul poluării, la care se adaugă reglementările în domeniul industriei. Dar orice tehnologie care reduce poluarea costă, iar marile corporații care au industrie poluantă au început să-și deplaseze producția și fabricile spre est, spre zonele unde li se permite încă să-și desfășoare activitatea. Este cazul fabricilor de ciment din Franța care le-au cumpărat pe cele din România, vezi Holcimul.

Din cauza sărăciei din unele zone și din cauza puterii financiare a unei corporații economice transnaționale, guvernele din statele sărace nu se vor putea opune exploatării iraționale a bogățiilor naturale, deoarece oricând se pot trezi cu mișcări revoluționare, cu lovituri de stat sau asasinat politice.

Astăzi războaiele nu se mai poartă pentru teritorii și ideologii, astăzi războaiele sunt purtate pe tărâm economic și chiar războaiele clasice au în spate motivația economică, fie pentru accesul la resurse ieftine (cazul Irakului), fie pentru a obține piețe de desfacere.

Din nefericire acest război economic este mult mai dur și cu consecințe nefaste. O întreagă națiune poate să sufere, spre exemplu, dacă o mare corporație transnațională a dat faliment. Este cazul concernului coreean Daewoo care la sfârșitul anilor '90 s-a aflat spre faliment. El a afectat economia coreeană care practic s-a aflat în pragul colapsului și numai intervenția Băncii Mondiale și a Japoniei a prevenit acest lucru, dar a mai afectat și viața muncitorilor din Coreea, dar și din alte state (cum a fost cazul României) care s-au trezit brusc fără locuri de muncă, fără posibilitatea de a-și găsi imediat de lucru.

Corporațiile duc un război și împotriva statelor naționale sau chiar a comunităților regionale. Ele influențează parlamentele să dea legi în favoarea lor, să accepte pretențiile acestor companii. A fost cazul

Microsoft, care a reușit prin negocieri cu Uniunea Europeană să-și mențină monopolul pe piața europeană.

Deja, în următorii ani, războaiele se preconizează a se duce în favoarea ocupării zonelor bogate în resurse, necesare menținerii națiunilor hi-tech. Se prevede ca petrolul din zona Orientului Mijlociu să se termine în următorii 30-40 de ani. Deja americanii s-au orientat spre zona Caucazului, spre micile republici ex-sovietice care sunt bogate în resurse de petrol, unde americanii și-au construit baze militare sau urmează să le construiască. O importanță deosebită o vor acorda marile corporații și implicit statele unde acestea își au sediul, statelor bogate în zăcămintele de minereuri rare, necesare industriei hi-tech. Este cazul Africii de Sud, ce dispune de resurse de aur, argint și alte metale rare folosite la componentele electronice, este cazul Australiei, care la fel deține resurse de metale rare importante, ca să nu mai vorbim de Rusia, Rusie care iată în domeniul politic nu schimbă nimic, față de vecina ei Ucraina, unde a avut loc „revoluția portocalie” și la putere a ajuns grupul prooccidental.

Competiția în domeniul petrolului se îndreaptă spre descoperirea de noi rezerve, atât pe uscat, cât și pe mare și nu ar fi exclusă o criză a petrolului în următorii 20-30 de ani, în condițiile în care Iranul își ocupă exportul în proporție de 90%, cu petrol adică 160 milioane tone anual, dintr-o rezervă estimată la 13 miliarde de tone (6) și același lucru este valabil și pentru Irak care exportă circa 99% din producție (7).

În epoca globalizării un rol important îl ocupă domeniul cunoașterii. Pentru a se menține în vârful ierarhiei, marile corporații organizează adevărate „vânători de capete”, pe toate continentele. Astăzi nu se mai ține cont de rasă, dacă este albă, neagră roșie sau galbenă, atâta timp cât inteligența ta este necesară unei companii. Astfel, la compania de telefoane Bell, după 1963 cifra angajării de persoane aparținând altor rase decât cea albă a sărit la 265%. (8); se investesc mulți bani în burse de studiu pentru studenții eminenți de către corporațiile multinaționale, se fac programe de training pentru ca specialiștii unei firme să devină experți, se plătesc sume uriașe pentru ca unii experți într-un domeniu să plece de la o companie la alta.

Învățământul, datorită globalizării economiei, se confruntă cu mari probleme, el nefiind adaptat încă la noile provocări ale secolului al XXI-lea. El se confruntă în majoritatea țărilor cu necesitatea revizuirii programelor de studiu, datorită saltului făcut de știință și tehnică, datorită necesității specializării pe un subdomeniu al tehnicii, datorită noilor descoperiri făcute în ultimele decenii.

În fenomenul globalizării locul central îl ocupă informația. Aceasta face diferența între succes și faliment. Astfel că, în vremurile noastre un agent infiltrat într-o companie concurentă poate face mai mult rău decât orice altă criză. Sun Tze spunea: „agenții interiori sunt funcționari inamici pe care îi folosim... pentru a face lumină într-o situație așa cum se prezintă ea în țara lor și pentru a vă informa asupra planurilor din acea țară... ei pot provoca disensiuni între suveran și miniștrii săi, de așa natură încât între ei să nu domnească o înțelegere perfectă” (9).

Globalizarea începe să-și facă simțită prezența peste tot. Marile corporații își întind filialele peste tot în lume, crize economice și politice apar peste tot în fiecare an, clima se schimbă, lumea își accelerează ritmul de viață, consumatorul individual din țările bogate devorează 1/3 din resursele Pământului, piețele se segmentează, au apărut o serie de boli și molime nemaîntâlnite etc.

Fiecare dintre noi este afectat de globalizare și parafrazându-l pe Troțki cu expresia: „s-ar putea să nu te intereseze războiul, dar tu îl interesezi pe el” (10), am putea-o modifica în „s-ar putea să nu te intereseze globalizarea, dar tu o interesezi pe ea”.

NOTE:

1. Toffler, Alvin – **Război și antirăzboi**, Editura Antet, București, 1995, pag. 280.
2. *Ibidem*, pag. 281.
3. Dolfman, Michael L., Solidelle F. Wasser (2004). „**9/11 and the New York City Economy**”. *Monthly Labor Review* 127.
4. Makinen, Gail (27 septembrie 2002). „**The Economic Effects of 9/11: A Retrospective Assessment**” (PDF). *Congressional Research Service*. [Library of Congress](http://www.fas.org/irp/crs/RL31617.pdf). pp. p. 5. <http://www.fas.org/irp/crs/RL31617.pdf>.
5. Toffler, Alvin – **Război și antirăzboi**, Editura Antet, București, 1995, pag.282.
6. Matei, Horia; Neguț, Silviu; Nicolae, Ion – **Statele lumii**, Editura Rombay, București 1993, pag. 170.
7. *Ibidem*, pag.172.
8. Toffler, Alvin – **Corporația adaptabilă**, Editura Antet, București, 1996, pag 75.
9. Tzu, Sun – **Arta războiului**, Editura Aurelia, București, 1996, pag. 91.
10. Toffler, Alvin – **Război și antirăzboi**, Editura Antet, București, 1995, pag 290.

BIBLIOGRAFIE:

1. Dolfman, Michael L., Solidelle F. Wasser (2004). „**9/11 and the New York City Economy**”. *Monthly Labor Review*.
2. Makinen, Gail (27 septembrie 2002). „**The Economic Effects of 9/11: A Retrospective Assessment**” (PDF). *Congressional Research Service*. [Library of Congress](http://www.fas.org/irp/crs/RL31617.pdf).

3. Matei, Horia; Neagu, Silviu; Nicolae, Ion – **Statele lumii**, Editura Rombay, București, 1993.
4. Toffler, Alvin – **Corporația adaptabilă**, Editura Antet, București, 1996.
5. Toffler, Alvin – **Război și antirăzboi**, Editura Antet, București, 1995.

IV. MISCELLANEA

IZVORUL SĂRBĂTORII DE HALLOWEEN

*Prof. Roxana Luiziana Ionescu
Școala Gimnazială Măgurele*

Sărbătoarea de Halloween își are originile în vremuri îndepărtate, însă românii au început celebrarea ei doar după Revoluția din decembrie 1989. Această sărbătoare are loc în noaptea de 31 octombrie / 1 noiembrie și este renumită pentru faptul că tinerii și în special copiii se deghizează în diverse personaje înfricoșătoare și merg din casă în casă pentru a primi dulciuri sau pentru a face farse persoanelor care nu vor să le ofere bănuți sau bunătăți.

Termenul *Halloween* reprezintă o variantă scoțiană a denumirii *All-Hallows-Even* („evening”), adică noaptea dinaintea de „All Hallows”. Până în secolul al XX-lea, ea era scrisă și „Hallowe'en”, eliminând „v”-ul și scurtând cuvântul. Deși sintagma *All Hallows* apare în engleza veche (*ealra hālgena mæssedæg*, „sărbătoarea tuturor sfinților”), conform *Oxford English Dictionary* (ediția a doua) de la Oxford University Press, *All-Hallows-Even* a fost atestat abia la 1556 (1).

Sărbătoarea de Halloween datează din vremea celților, un popor care a locuit acum 2000 de ani pe țărmurile unde acum se află Irlanda, Marea Britanie și nordul Franței. Aceștia sărbătoreau Anul Nou la 1 noiembrie, care era considerată ziua ce delimita sfârșitul verii și începutul iernii reci și întunecate, aceasta din urmă fiind asociată cu moartea. Celții credeau că în această noapte între lumea celor morți și lumea celor vii nu mai este limită, astfel fantomele celor morți putând să bântuie nestingherite pământul, stricând recoltele bogate ale verii. În noaptea trecerii în noul an ei organizau un festival, numit *Samhain*, pentru care înălțau rugi sacri unde sacrificau grâne sau animale pentru zeitățile celtice, iar grupuri gălăgioase de tineri se deghizau cu măști grotești, își aprindeau luminițe și parcurgeau satele. Înainte de a pleca la festival ei stingeau focurile din casele lor, focuri ce aveau să fie reaprinse la întoarcere cu foc adus de la rugii sacri de sacrificiu.

“Până în anul 43 d.Hr., Imperiul Roman a cucerit mare parte din teritoriul celtic. În decursul a celor 400 de ani în care au condus țărmurile celtice, două festivaluri de origine romană au fost îmbinate cu sărbătoarea tradițională Samhain: prima a fost *Feralia*, o zi spre sfârșitul

lunii octombrie – în care romanii comemorau trecerea morților în tarâmul de dincolo, iar a doua era ziua în care era comemorată *Pomona* – zeița romană a fructelor și copacilor (2).”

În secolul VII, Papa Bonifaciu al IV-lea a stabilit ziua de 15 mai **Ziua tuturor sfinților**, o sărbătoare care seamănă foarte mult cu festivalul celt, fiind însă dedicată comemorării sfinților și martirilor care nu aveau o zi anume peste an. Papa Grigore al II-lea a decis, mai târziu, să mute această sărbătoare pe 1 noiembrie. Această decizie are o mare importanță în istoria sărbătorii de Halloween, întrucât denumirea ei actuală provine de la *All Hallows*. În secolul al XIX-lea, deodată cu sosirea în America a unui val de imigranți irlandezi, sărbătoarea Halloween-ului a fost intens popularizată; americanii fiind foarte receptivi au preluat degrabă obiceiurile. Ei au început să meargă costumați din casă în casă pentru a primi mâncare (în special dulciuri) și bani. Astfel s-a născut și expresia “trick or treat” (aceasta presupune ca proprietarii caselor colindate să le ofere dulciuri, altfel erau amenințați cu diverse farse).

Sărbătoarea de Halloween este una plină de simboluri, dintre acestea, cel mai important fiind dovleacul. Legenda spune că un anume Jack, individ cunoscut drept bețiv și pus pe șotii, a avut într-o zi proastă inspirația de a-i juca o farsă Satanei. Jack l-a convins pe diavol să se urce într-un copac, apoi a scrijelit pe trunchiul acestuia o cruce, simbol ce-l împiedica pe acesta să coboare. Satana a fost lăsat să se dea jos numai după ce i-a promis omului că îl va lăsa în pace toată viața lui. După ce a murit, Jack nu a fost primit în Rai din pricina numeroaselor sale păcate, văzându-se obligat să meargă în Iad, dar nici aici nu a fost primit, diavolul fiind încă supărat de farsa cu copacul. Pentru a nu-l lăsa totuși să bântuie veșnic prin beznă, diavolul i-a dat lui Jack un tăciune aprins care să-i lumineze calea, iar omul l-a așezat într-un nap scobit. Astfel, sculptarea de *jack-o'-lantern* provine din obiceiul de Ziua Tuturor Sfinților de modelare a unor felinare din napi pentru luminarea sufletelor din purgatoriu. Napul era folosit tradițional de Halloween în Irlanda și Scoția, dar imigranții veniți în America de Nord au folosit dovleci indigeni, care erau mai ușor accesibili și mai mari – fiind mai ușor de modelat decât napii (3).

Costumele și măștile de Halloween sunt tradițional modelate după figurile supranaturale, monștri, schelete, fantome, vrăjitoare și diavoli. De-a lungul timpului, printre costumele folosite apăreau și cele ale unor personaje fictive, celebrități la ordinea zilei și arhetipuri generice, cum ar fi prințesele sau luptătorii ninja. Costumarea și colindatul cu ele era de actualitate în Scoția de Halloween la sfârșitul secolului al XIX-lea (4).

Tradiția a pătruns și în Statele Unite la începutul secolului al XX-lea, atât în rândul adulților cât și în rândul copiilor.

Alte simboluri importante sunt: vrăjitoarele (elemente cu o mare încărcătură de puteri supranaturale), pisicile (care au capacitatea de a simți energiile pozitive și negative – simbol al ocultismului), liliecii (mamifere nocturne care se hrănesc cu sânge - asociate cu ființele malefice), păienjeni și pânze de păienjeni (simbolizează întunericul, locurile lugubre și casele bânuite), luna (responsabilă cu sufletele celor morți și cu transformarea vârcolacilor), fantomele și scheletele (simboluri universale ale morților) (5).

În zilele noastre, sărbătoarea de Halloween se celebrează în modalități din ce în ce mai originale: focuri în aer liber (care alungă spiritele rele), dovleci sculptați, petreceri tematice, farse și trucuri precum și vizionarea de filme horror în grup pentru a atenua senzația de frică.

NOTE:

1. Simpson, John; Weiner, Edmund (1989). *Oxford English Dictionary* (ed. a doua). London: Oxford University Press.
2. www.history.com
3. Rogers, Nicholas (2002). *Halloween: From Pagan Ritual to Party Night*, pp. 29, 57. New York: Oxford University Press.
4. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Halloween>
5. Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain (2006) - *Dicționar de Simboluri* vol. 1, 2, 3, București, Editura Artemis

ATITUDINI, POLEMICI ȘI REACȚII ÎN PRESA ANILOR 1999-2000 PRIVIND NOILE MANUALE DE ISTORIE

*Prof. Gheorghe Stanciu
Colegiul Tehnic, "Constantin Istrati" Câmpina*

1. DE LA MANUALUL UNIC LA MANUALELE ALTERNATIVE. UN SCURT ISTORIC PRIVIND PREDAREA ISTORIEI ÎN PERIOADA 1990-1999.

În toamna anului 1999, după apariția manualelor de Istoria românilor pentru liceu(cinci, la număr), s-a declanșat în rândul opiniei publice românești un fenomen care ar putea fi numit, , scandalul manualelor alternative, , . Într-o atmosferă de isterie colectivă, manualele alternative de istorie pentru liceu își făceau intrarea pe scena publică românească(manualele opționale au fost introduse începând cu 1997 în gimnaziu și din 1999 în liceu), ca o expresie a pluralismului într-o societate democratică. Acest eveniment a interesat, cel puțin în prima parte, largi cercuri ale opiniei publice românești, de la omul de rând, intervievat pe stradă, și până la profesori universitari și academicieni, a furnizat subiecte, , fierbinți” presei și emisiunilor de televiziune, demonstrând, între altele, că, , datul cu părerea” în toate domeniile de activitate reprezintă una dintre cuceririle postdecembriste.

Prezentul studiu își propune să prezinte cum s-a reflectat acest fenomen în mass-media, cu accentul pe presa perioadei respective. Se înțelege că, deși am depus un efort deosebit pentru documentare, nu am putut prezenta subiectul în totalitatea aspectelor sale. Am selectat, mai ales materiale din publicații considerate obiective, dintre care, de departe se detașează, , Cotidianul”. Alte publicații, considerate oarecum subiective, sunt prezente cu un minimum de articole, dintre cele publicate pe această temă. Cronologic, sunt analizate articolele apărute din toamna anului 1999 și până la data de 7 martie 2000, când Academia Română își spune, în sfârșit, cuvântul referitor la această problemă. Sporadic, în presă au mai apărut articole și după această ultimă dată(unele vor fi analizate în partea finală a acestui studiu), dar subiectul își pierduse din interes, lăsând locul altora, de imediată actualitate(1).

Imediat după 1989, în anul 1990, s-a reintrodus manualul de, , Istoria românilor” de P. P. Panaitescu, în locul manualelor epocii

Ceaușescu. Acest manual reproducea ediția a VI-a, cea din 1943, din timpul războiului și al lui Antonescu, deși autorul, P. P. Panaitescu, era adept al legionarismului, ba chiar a fost rector al Universității din București în perioada septembrie 1940-ianuarie 1941. Manualul, care a fost trimis și în Republica Moldova împreună cu donații de cărți, se remarcă printr-o atitudine demitologizantă, ceea ce a dus la un val de proteste și la retragerea lui. Se invocă neconcordanța cu cercetările recente dar motivul real a fost tipul de discurs, diferit de cel practicat de mitologia național-comunistă(2). Astfel, în manualul lui P. P. Panaitescu se menționa despre formarea poporului român pe ambele maluri ale Dunării, se pune în evidență influența slavă în Evul Mediu, Vlad Țepeș era tratat drept degenerat, nu era acceptată conștiința națională a lui Mihai Viteazul, era prezentată influența franceză și modelul francez în secolul al XIX-lea.

Aceste puncte de vedere nu vor mai fi regăsite în manualele noi, introduse în 1992-1993 și aflate în circulație până la apariția manualelor de istorie alternative din anul 1999. Referitor la manualele din 1992-1993, trebuie să menționăm că, încă de la apariție, au fost supuse unor critici din partea cititorilor de diverse profesii, dar cu preocupări legate de istorie(3).

După mai bine de doi ani de la apariție, într-un articol publicat în „Cotidianul” se făcea din nou referire la aceste manuale(4). Articolul încheia seria unor articole despre manualele școlare, celor de istorie fiindu-le rezervat un spațiu special, autoarea considerând că: „După 1989, aici ar fi trebuit să se petreacă cele mai radicale schimbări”(5). Se arată că s-au făcut câțiva pași pentru restabilirea adevărului istoric, mai ales în manualele pentru liceu. În schimb, manualele de gimnaziu au suferit doar transformări superficiale.

Manualul de clasa a XII-a(autori Mihai Manea și Bogdan Teodorescu), revizuit pentru anul școlar 1994-1995, avea în plus, lucru reliefat pozitiv, glosar, tabele recapitulative și probleme-întrebări la sfârșitul capitolelor, noi fotografii pentru perioada 1944-1989(dar a căror reproducere suferea, însă, de pe urma calității hârtiei). Se păstrau, din păcate, în virtutea inerției, multe dintre vechile formulări, alături de informațiile corecte. De exemplu, chiar pe prima pagină unde citim că „la 23 august s-a desfășurat o lovitură de stat, un act de inspirație națională, conceput și realizat de reprezentanții Palatului, și în primul rând de regele Mihai, partidele politice reprezentate în Blocul Național-Democrat etc. ”, sub fotografie apare inscripția că Bucureștiul fusese eliberat de „forțele insurecționale”, deci lovitură de stat fusese, totuși, insurecție, conform

tradiției comuniste. Sunt reliefate și alte greșeli științifice, una dintre confuziile importante fiind chiar pe prima pagină, referitoare la revoluția de la 1848 din Transilvania, care este prezentată ca o revoltă „contra absolutismului habsburgic”, când românii s-au ridicat, de fapt, împotriva guvernului maghiar. Tot în lecția introductivă este prezentată, ca o caracteristică a regimului socialist, economia „întemeiată pe un centralism excesiv”. O asemenea trăsătură este specifică oricărei dictaturi, fie ea și de dreapta. Ceea ce constituie nota aparte a socialismului nu este centralismul excesiv, ci proletarizarea în masă prin impunerea structurilor etatiste. Regimul politic dispărut în 1989 se spune că s-a prăbușit „ca un castel de cărți de joc” deși „nu fără convulsii și tragice sfâșieri”, ceea ce, ca și în alte cazuri, sunt fraze goale, în vechiul stil al limbii de lemn; și lista erorilor sau a confuziilor științifice ar putea continua.

Despre acest manual Apostol Stan, cercetător principal la Institutul de istorie „N. Iorga”, se pronunța ca fiind o realizare în comparație cu precedentele încercări, partea cea mai valoroasă fiind cea referitoare la perioada interbelică și la anii comunismului în România, pentru prima oară într-un manual școlar epoca aceasta fiind pusă în lumină în concordanță cu adevărul istoric. Din păcate, menționa el, manualul este îmbâcsit de date și fapte greu asimilabile, multe ne semnificative, iar stilul este necorespunzător: întortocheri de frază, subiecte mai mult sugerate decât indicate direct, numeroase cuvinte parazite.

Observațiile făcute de elevii și profesorii de la Școala Normală „Elena Cuza” din București adăugau noi aspecte: manualul de clasa a XI-a are prea multă informație, este prea „stufos”, uneori are o exprimare ambiguă și nu surprinde esențialul. La partea privind preistoria sunt notate prea multe localități unde s-au făcut descoperiri arheologice, abundența de informație și alunecarea spre un tehnicism excesiv, lipsa de selecție a materialului și ariditatea lui-mai cu seamă pentru epoca preistorică-în manualul de clasa a XI-a, logica desfășurării evenimentelor și prezentarea unor amănunte ne semnificative, neclaritatea textului. Se constată, atât la manualul de clasa a XI-a cât și la cel de clasa a XII-a, chiar greșeli științifice, de redactare sau tipar, multe necorectate la a doua ediție. Pentru admiterea la facultăți, părți importante au fost eliminate tocmai din cauză că sunt mai puțin izbutite din toate punctele de vedere, ceea ce reprezintă un argument important în sensul celor scrise mai sus.

Bogdan Teodorescu, inspector și unul dintre autorii manualului de clasa a XII-a, la observația autoarei articolului că, aceia care elaborează manuale de istorie, în general, ar trebui să se gândească înainte de a le

scrie că manualul este destinat copiilor sau adolescenților, era de altă părere: „Istoria cere luciditate și chiar o anumită răceală. Dacă eu scriu cu simpatie despre țărăniști, mâine mi se va reproșa că țin cu ei.. ”, declara el, alegând un exemplu cu totul arbitrar. El însuși caracteriza noul manual ca pe unul complicat, care cere profesorului „să-l decodeze”, dar reamintește că „în momentul de față ministerul nu poate produce manuale diferențiate”. Autoarea articolului, Cristina Ivan, încheia cu întrebarea pe care o formulau și elevii și profesorii, când va veni, totuși, alt.. moment.

Până la apariția manualelor diferențiate (alternative) au apărut unele lucrări de istorie care au stârnit, la vremea editării lor, reacții diverse dar pregătind, totuși, opinia publică pentru ce va urma. Astfel, lucrările lui Lucian Boia și ale colaboratorilor săi de la Centrul de Istorie a Imaginarului de la Facultatea de Istorie din București („Istorie și mit în conștiința românească” de Lucian Boia, Humanitas, 1997, 312 pag. și „Mituri istorice românești”, volum colectiv sub direcția lui Lucian Boia, Editura Universității, Centrul de Istorie a Imaginarului, 256 pag.), au prilejuit, în presă, reacții diverse, dintre care menționăm pe cea pozitivă și lucidă a lui George Pruteanu, în revista „Dilema”(6). După ani de manipulare a istoriei, scrie George Pruteanu, când în anii stalinismului, ai ceaușismului dar și în anii post-comunismului, când se ajunsese la formulări spectaculoase, năucitoare de genul: Burebista o lua înaintea lui Decebal, Mircea cel Bătrân devenea „cel Mare”, 23 August își schimba numele din 5 în 5 ani, după 1989 aflam că Antonescu a fost un erou neprihănit, mare protector al evreilor, Ceaușescu un titan al diplomației mondiale etc., Lucian Boia vine să ne arate că noutăți nu-s sub soare, că plasarea istoriei la cheremul politicii nu este de azi-de ieri, punându-ne la dispoziție o carte de neocolit, de o luciditate răscolitoare, o galerie de potemkiniade ideologice cu bătaie lungă, până în prezent.

Că nimic nu este nou sub soare, putem exemplifica, cu faptul că încă din anul 1843 M. Kogălniceanu s-a ridicat împotriva a ceea ce el a numit „romanomania”, demers istoric superficial și dăunător. El socotea că stima Europei și a lumii civilizate pentru țara noastră nu poate rezulta din originea romană, ci doar din meritele pe care românii au știut să le dobândească prin fapte, de-a lungul istoriei. Cuvintele lui erau de actualitate și atunci, așa cum sunt și astăzi. Erau și pe atunci protocroniști, care comparau neconținut pe oamenii politici români cu cei ai altor popoare, care ne așezau mereu în fruntea bucatelor. Încă de pe atunci se începuse compararea lui Burebista cu Caesar, iar Hașdeu îl asemăna pe Ion Vodă cel Cumplit cu regina Elisabeta a Angliei. În 1869,

un articol pompos din presa bucureșteană găsea că Horea fusese cel care dăduse semnalul Revoluției franceze, și că ideea unirii Italiei și a Germaniei venise tot de prin părțile Dunării: „la sunetul heraldului anunțând unirea Moldovei și a Munteniei se deștepta Garibaldi și Bismarck. Unirea românilor era semnalul primilor pași spre unirea Italiei și Germaniei”. Titu Maiorescu a criticat în repetate rânduri ceea ce el numea „megalografia” iar George Panu a fost necruțător cu „istoria critică” publicată de Hașdeu. Ca toți junimiștii, el sugera să se despartă patriotismul și sentimentul național de activitatea științifică serioasă, arătând că aceasta trebuie să se ocupe numai de adevăr, chiar dacă uneori el nu ne face plăcere sau chiar cinste (7).

Din nou, despre manualul de „Istoria românilor” de clasa a XII-a, ediție revizuită din 1995-1997, întâlnim opinii în presă, de data aceasta în suplimentul „Aldine” din cotidianul „România liberă” (8). Manualul este prezentat ca având un text „neutru”, o înșiruire de nume și date fără reliefaarea esențialului, fără o conceptualizare clară, aceasta datorită faptului că rezultă din vechiul manual ceaușist, cârpit de dragul democrației. Textul este anost, un amestec de rea credință și lipsă de talent, adevărul se scufundă într-o masă informă de evenimente, și așa cum în ultimii ani, în viața societății, s-a urmărit semănarea „scârbei față de politică, aici se tinde la producerea unei reacții de indiferență față de istorie”. Este analizat capitolul intitulat „Regimul comunist în România (1948 – 1989)”, care ar fi trebuit, ca importantă, să aibă un loc de frunte, dar este expedit în mai puțin de 30 de pagini, cu ilustrații și tabele cu tot. Termenii vagi ai textului, de exemplu, nu se definește ce este comunismul, de aici continuarea existenței unor lozinci de genul: „să uităm trecutul”, „așa au fost vremurile,, „toți am fost vinovați,, (adică nimeni), „au fost și aspecte pozitive”etc. Tinerii, chiar dacă vor să afle adevărul despre trecut, nu-l vor afla din manual, cei în vârstă nu sunt ajutați să-și aducă aminte. Esențialul, în ultima jumătate de secol, îl constituie asaltul comunismului asupra societății românești, atac care s-a soldat cu distrugerea totală a sistemului proprietății, a armatei și a justiției, în mare parte a școlii și într-o reală măsură a familiei și a Bisericii. Nici un sector al vieții nu a rămas neatins. Fără a înfățișa instituțiile pivot ale statului comunist (Partidul și Securitatea) nu se poate înțelege efectul dezastruos asupra economiei, demografiei și mentalității întregului popor.

În primul rând, trebuie spus că a existat o ocupație militară sovietică în urma căreia a fost impus sistemul comunist. România și-a plătit înzecit despăgubirile de război, ea nu a fost niciodată

„independentă”(închiderea, în 1953 a lucrărilor Canalului Dunăre-Marea Neagră, practic un lagăr de exterminare, a venit la un ordin general al conducerii Uniunii Sovietice, în urma morții lui Stalin și începuturilor revoltei anticomuniste la Berlin, în iunie 1953).

Retragerea trupelor sovietice din România în 1958 nu a fost completă, autorul articolului -nesemnă susținând că au rămas baze militare sovietice în Carpați, la Mangalia, la Otopeni și în Șoseaua Olteniței, baze părăsite abia în 1965 iar generalii sovietici KGB asistau și în 1962 la anchetele Securității!

O altă confuzie se leagă de problema deținuților politici. În manual se arată că între 1962-1964 au fost eliberați peste 2600 de prizonieri politici din închisorile românești. La BBC s-a anunțat în 1964 că au fost eliberați 30000 deținuți, cifră comunicată în Occident chiar de autoritățile comuniste din România. Autorul articolului încheie cu observația de bun-simț că manualul de istorie trebuie structurat pe probleme esențiale, să răspundă marilor întrebări, să dea și detalii semnificative, frumos expuse. Concluzia fiind că: „un manual bun de istorie ar fi citit și de părinți, ar putea fi tradus în engleză și difuzat în Occident, la dispoziția marelui public și a cercurilor politice”. (9).

O dovadă că problemele istoriei (și ale geografiei) preocupă opinia publică este și faptul că un întreg număr al săptămânalului „Dilema” din 1998 este dedicat istoriei și geografiei(10). Într-un „Argument”, la începutul grupajului de articole consacrat istoriei și geografiei, se apreciază că: „libertatea dobândită în 1989 a însemnat și dreptul de a cunoaște adevărul despre trecut.. Instituțiile românești a ceea ce Orwell numea Ministerul Adevărului, au izbutit să falsifice prin eludare, prin deplasarea accentelor, prin minciună, prin reabilitări și demascări succesive într-o asemenea măsură percepția trecutului încât el a devenit pentru elevi, pentru maturii care au fost elevi un depozit de date convenționale, în dreptul cărora se poate scrie orice. Graba cu care după 1989 s-au schimbat semnele, eroii devenind criminali și viceversa, a intensificat curiozitatea; dar istoria a încetat să mai fie percepută ca o știință”(11).

2. MANUALELE ALTERNATIVE DE ISTORIE DIN 1999. ATITUDINI, REACȚII ȘI POLEMICI ÎN PRESA ANILOR 1999-2000

Din toamna anului 1999, elevul de liceu s-a confruntat cu o altă istorie națională. Cei care au conceput programele de învățământ la

această disciplină au argumentat că este o istorie „reformată”, scuturată de cronologii și date care zburau pe lângă urechea elevului, abandonând atitudinea de reverență față de mituri a manualelor de până acum, aproape neschimbate din anul 1976.

Pentru prima dată, elevii se vor confrunta cu studii de caz, vor fi puși să descrie și să analizeze informațiile dintr-un document istoric, vor trebui să redacteze lucrări și să explice termeni istorici-cheie și concepte. Noua abordare a istoriei, care până acum se învăța în clasele a VII-a, a VIII-a și apoi în clasa a XII-a, la sfârșitul liceului, înainte de bacalaureat, la care istoria va deveni oricum materie facultativă cu anul 2000, determină primele critici din partea profesorilor de specialitate. Aceștia, puși în fața unor programe cu adevărat „radicale”, declară că este vorba doar de o istorie împutinată, reclamată de interese antiromânești. Într-o scrisoare adresată redacției ziarului „Cotidianul”, de către un grup de profesori de istorie, se arată că „principala disciplină educativă care asigură cunoașterea identității naționale de către fiecare român este batjocorită mai rău ca în vremea comunismului, prin decizii aberante”. Redacția ziarului a solicitat lui Doru Dumitrescu, inspector de specialitate în Ministerul Educației Naționale, în acel an, explicații privind acest caz. Acesta argumenta că aria cunoștințelor a fost restrânsă la liceu, deoarece Parlamentul a votat reducerea numărului de ore de istorie, că istoria românilor va fi integrată istoriei universale iar dispariția unor capitole importante din istoria națională (etnogeneza poporului român, geto-dacii, luptele domnitorilor și voievozii) ar fi din cauza că „ne interesează mai mult elementele de civilizație care s-au realizat.. Vrem să înlăturăm această impresie de popor războinic”(12).

Cele cinci manuale pentru clasa a XII-a, din toamna anului 1999, au fost scoase de editurile ALL (autori: Ovidiu Bozgan, Liviu Lazăr, Mihai Stamatescu, Bogdan Teodorescu), Sigma (Sorin Mitu-coordonator, Lucia Copoeru, Ovidiu Pecican, Virgiliu Țârău, Liviu Țârău), Petriion (Ioan Scurtu, Marian Curculescu, Constantin Dincă, Aurel Constantin Soare), RAO (Stelian Brezeanu, Adrian Cioroianu, Florin Muller, Mihai Sorin Rădulescu, Mihai Retegan) și de Humanitas (autori: Nicoleta Dumitrescu, Mihai Manea, Cristian Niță, Adrian Pascu, Aurel Trandafir și Mădălina Trandafir), cel mai contestat fiind manualul editurii Sigma.

Interesul față de manualele de istorie pentru liceu se declanșează, oarecum brusc, în ziua de 6 octombrie 1999. Într-un articol din „Adevărul” din ziua de miercuri, 6 octombrie 1999, Cristian Tudor Popescu se întreba: „Câte istorii are România?”, și discutând manualul de

la editura Sigma, prezentat cu o zi înainte, în Senat, de Sergiu Nicolaescu, arăta că ideea de bază a acestui manual este de relativizare, aproape de ficționalizare a istoriei românilor. Capitolul despre nașterea poporului român este intitulat „Cum își imaginează românii originea poporului lor„. Se discută despre „povestea” originii românilor, se spune că „putem presupune” formarea pe nucleu daco-roman a poporului român. La pag. 16 și se spune că „unii cercetători de astăzi cred voievozii români pomeniți (Glad, Gelu, Menumorut) nu au existat cu adevărat, pentru că istoricii din vremea respectivă obișnuiau să amestece adevărul cu ficțiunea”. Dar, se întreabă C. T. Popescu, maghiarii lui Arpad, care l-au omorât pe Gelu, erau realitate sau ficțiune în Transilvania, devreme ce n-a existat o moarte a lui Gelu?

La pagina 27 manualul produce două fabuloase explicații la portretele lui Vlad Țepeș și Mihai Viteazul: Vlad Țepeș a ajuns popular în lume prin filme, sub denumirea de Dracula iar despre Mihai Viteazul se scrie că este un personaj preferat al istoricilor români, adică o făcătură, o ficțiune. Volumul geme de asemenea accente puse fantasmagoric, de măririi și diminuării de fapte și oameni-conchide C. T. Popescu-arătând că aceste manuale sunt aprobate de Ministerul Educației Naționale și nu de edituri private, care pot scoate manuale pe bani și risc propriu, aceste manuale având un caracter antinațional și antistatal(13).

Tot în „Adevărul” din 6 octombrie 1999, un articol semnat R. C. titrează: „Noul manual de istorie produce scandal în Senat”(14). Se arată că noul manual este pe cale să declanșeze un „scandal îngrozitor”, el a fost prezentat la 5 octombrie 1999 în Senat, de Sergiu Nicolaescu, care a susținut, în fața colegilor săi din Senat, că autorii „aruncă istoria României în derizoriu” și că, „acest manual merită ars în piața publică”. Fostul liberal Emil Tocaci a cerut întrunirea de urgență a comisiei de învățământ. „Nu credeam că o să mai ajung să văd cum se falsifică istoria”, a declarat Emil Tocaci. Comisia de învățământ, condusă de țărănistul Florin Bogdan, crede că de vină este directorul din minister care se ocupă de învățământul preuniversitar, un anume Fronescu, dar va întruni comisia pentru sfârșitul lunii octombrie 1999, unde va fi invitat și ministrul Andrei Marga, care a supervizat apariția manualelor.

Cotidianul „Ziua”, tot în 6 octombrie 1999, după ce arată că Sergiu Nicolaescu a făcut furori în Senat, prezentând un manual de istorie de clasa XII-a, scrie: „Andreea Esca îl umbrește pe Mihai Viteazul în cartea de istorie”(15). Se reiau afirmațiile lui Sergiu Nicolaescu și Emil Tocaci, se arată că în timpul discuțiilor din sala Senatului s-a strigat: „E ca pe vremea lui Roller”, iar senatorul Gh. Dumitrașcu a intervenit, subliniind

că manualul de istorie editat de Mihail Roller era mai bun decât cel prezentat de Sergiu Nicolaescu. Radu F. Alexandru, fost senator PD, a susținut că, oricât de inacceptabil ar părea conținutul unei cărți, nu trebuie să se ceară arderea ei pe rug. Au fost și alte intervenții, senatorul Triță Făniță a „protestat” față de faptul că fotbalistul Gheorghe Hagi nu este menționat în manualul de istorie, iar președintele de ședință, Ulm Spineanu(PNȚCD) a cerut să se explice elevilor și aportul telenovelelor la revoluționarea cinematografului(16).

„Cotidianul” din 6 octombrie 1999, pe prima pagină prezenta coperta manualului și portretul lui Andrei Marga, și titlurile: „Batjocorirea istoriei României”, „Un manual scandalos”, „Andrei Marga-un ministru care va rămâne în istorie”, iar la pagina a treia sunt trei articole pe această temă. Primul și cel mai amplu având ca autor pe Ovidiu Drugă este intitulat: „Manualul de istorie de clasa a XII-a susține că Horea, Cloșca și Crișan au masacrat „familiile nevinovate” ale nemeșilor unguri”, având și subtitlurile: „Ministerul Educației își bate joc de istoria românilor” și „Specialiștii în federalism de la Cluj, autorii unuia dintre manualele alternative după care elevii învață istoria, se întrebă dacă Gelu, Glad și Menumorut au existat”(17). Autorul trece în revistă conținutul manualului, din care spicuim subtitlurile: Istoria românilor în viziunea lui Sorin Mitu și a companiei, Voievozi români, măturați din Transilvania, Vlad Țepeș=Dracula, Nobili maghiari idolatrizați (în manual este reprodus portretul nobilului maghiar Miklos Wesseleny, despre care se spune că i-a eliberat din iobăgie pe țărani de pe domeniile sale din Sălaj), Horea, Cloșca și Crișan, cam violenți. Separat, într-un medalion, Ovidiu Drugă reia sub titlul „Efigii ale istoriei românești în viziunea lui Sorin Mitu” câteva aprecieri din manual: împăratul Traian era tuns cu breton, Decebal avea buze senzuale, Cuza a avut doi copii din flori, Ioan C. Brătianu zis Vizirul. În ziar este reprodus un portret al lui Nicolae Iorga sub care este scris: Nicolae Iorga se răsuțește, probabil, în mormânt.

În aceeași pagină, Dragoș Moraru prezintă noi aspecte ale autorilor și al conținutului manualului. Arătând că „M. E. N. își bate joc de istoria națională”, menționează că unul dintre manualele alternative destinate elevilor de clasa a XII-a și avizat de M. E. N. este, din acest punct de vedere, o dovadă de necontestat. M. E. N. a înaintat o programă, iar un colectiv de cinci tineri profesori clujeni a redactat manualul (patru universitari de la Babeș-Bolyai și o profesoară de liceu: conf. univ. Sorin Mitu (coordonator), de la catedra de istorie modernă a Fac. de istorie, specialist în federalism și naționalism în Europa central-răsăriteană, conf. univ. dr. Ovidiu Pecican, de la Fac. de Studii Europene, lector univ. Liviu

Crinel Țărău, de la catedra de istorie contemporană, asist. univ. Virgil Țărău, de la catedra de studii americane, și Lucia Copoeru, profesoară la Liceul Gh. Șincai din Cluj-Napoca).

Vina pleacă de la M. E. N., dar a căpătat consistență și savoare abia după contribuția autorilor clujeni. Programa prevedea 12 capitole, fiecare cu trei părți: o definiție a unor termeni-cheie, apoi „conținuturi” și câte un „studiu de caz”. De pildă, la primul capitol (De la geneza etnică la geneza statală), printre „conținuturi” se numără constituirea statului medieval „Ungro-Vlahia” (o denumire folosită mai ales de mitropoliții țării, care erau și exarhi ai ținuturilor de peste munți), denumire preferată atât de M. E. N. cât și de autori.

Este interesant de amintit faptul că, în anul 1956, când steaua lui Mihail Roller începuse să apună, într-un memoriu adresat conducerii P. M. R. alcătuit de Constantin Daicoviciu, Andrei Oțetea și Barbu Câmpina, i se aducea acestuia învinuirea că a atentat la unul dintre drepturile cele mai sacre ale unui popor, la numele său: „Tov. Roller a încercat să ne răpească chiar și numele. Oricât de fantastic ar părea acest lucru, tov. Roller, sub pretextul de a distinge Moldova de Țara Românească, a propus, într-un proiect de tematică a unui manual de Istoria României pentru învățământul superior, din 1949, înlocuirea numirii de Țara Românească, care este singura istorică și populară, cu aceea de Valahia, și a numelui de român în acela de valah. Or, se știe că, în Transilvania, termenul de „olah” și „wallache” se folosesc numai cu o intenție injurioasă”(18).

Un „termen cheie” este, în opinia MEN, „spiritualitatea bizantino-slavă”, iar autorii manualului se grăbesc să scrie că abia în 1054 românii „au optat” pentru ortodoxie, despărțindu-se de restul creștinătății, care era formată din catolici.

Alt exemplu al felului în care a fost parcurs drumul de la programă la manual: în capitolul al patrulea, MEN prevedea un studiu de caz la alegere, „Statutul izraeliților înainte și după Congresul de la Berlin”, sau „Spiru Haret și modernizarea învățământului românesc”. Autorii au ales prima variantă, prilej pentru a folosi un citat „antisemit” din Eminescu (în casetă frumos colorată) și, sub el, o întrebare tendențioasă pentru elevul care nu a priceput unde bate manualul: „Ce părere aveți despre ideea antisemită ca mod de protejare a identității naționale?”(19).

Cristian Șuțu prezintă intervenția lui Sergiu Nicolaescu sub titlul: „Sergiu Nicolaescu a cerut ca manualul de istorie al lui Sorin Mitu să fie ars în piața publică”(20). În aceeași pagină, Cristina Zărnescu vine cu un contraargument: ce se scrie în manualele ungurești ale vremii(21).

Ea arată că, în perioada 1996-1998, Budapesta a editat o serie de manuale de istorie pentru elevii de liceu, manuale în care interesele ungare, oricât de îndepărtate, sunt foarte bine apărute. Dincolo de faptul că peste tot în aceste manuale simbolurile Ungariei Mari predomină în fiecare capitol, dacă nu pagină, istoricii maghiari nu se sfiesc a modifica istoriile altor țări pentru a-și justifica diversele teorii privind Ungaria Mare. În capitolul privind Transilvania, a cărei apartenență la Ungaria nu este pusă la îndoială, românii nu figurează deloc, nici măcar din întâmplare, nici măcar la revoluția de la 1848. Dar la sfârșitul secolului al XVIII-lea, românii, care până atunci, deducem din formularea autorilor, românii au stat în păduri și: „la sfârșitul secolului trecut, românii au coborât din munți și s-au stabilit, ca iobagi, la marginea satelor ungurești și săsești”.

Se mai amintește că Mihai Viteazul a fost asasinat de generalii lui pentru că era „prea imperialist”, iar Sinan Pașa a fost omorât de doi locotenenți unguri. În rest, Ardealul este pământ unguresc, și cu asta basta. Elevul maghiar asta învață, asta știe. Autoarea articolului încheie: „Dar la ei nu se pune problema că s-ar putea jigni măcar minoritatea română care trăiește în această țară, dacă nu chiar România vecină. Nouă însă ne este rușine să spunem cine suntem”(22).

Aceste discuții privind noile manuale de istorie au coincis cu un alt eveniment care a preocupat opinia publică din România, și anume reamplasarea, la Arad, la 5 octombrie 1999 a monumentului celor 13 generali maghiari de la 1848, monument care fusese demolat în 1924 prin decizia guvernului liberal condus de Ion I. C. Brătianu. Se inaugurasă, cu această ocazie, a reamplasării, un așa-zis parc al prieteniei și reconcilierii româno-maghiare, la care a participat și premierul Ungariei Viktor Orbán, dar într-o vizită neoficială deoarece, sfătuit de Ion Iliescu, Președintele PDSR, premierul Radu Vasile nu s-a dus la festivitățile consacrate inaugurării parcului, programate la 6 octombrie 1999. În același timp, 36 de senatori aparținând opoziției și PNȚCD au inițiat o scrisoare de protest prin care cereau anularea hotărârii guvernului de reamplasare a monumentului celor 13 generali de la Arad (23).

Revenind la manuale, reprezentanții MEN au organizat o conferință de presă pe 6 octombrie 1999, unde s-a precizat că manualele sunt avizate de MEN, nu aprobate, programa este elaborată de o comisie, avizată de specialiști de marcă din domeniu, inclusiv membri ai Academiei Române (24). Referitor la manualul de la Editura Sigma, se apreciază că este mai subțire, față de celelalte patru manuale alternative, dar este o „sintetizare care depășește obișnuința”. În privința acelor ziaristi incluși în manual (Ion Cristoiu, Cristian Tudor Popescu), poate a fost o alegere nepotrivită.

Manualul de la Humanitas, a ales pentru tema „Mass-media românească în perioada postdecembristă”, o imagine cu o coadă la ziare, în anul 1999, un adevărat fenomen în societatea noastră de atunci, aprecia prof. Adrian Pascu, directorul Liceului „Spiru Haret” din București, prezent la conferința de presă. Directorul Editurii Sigma, Boris Singer se justifica spunând că manualul este nonconformist dar era mulțumit că, și datorită acestui scandal, manualul se vânduse foarte bine, deja fuseseră expediate în teritoriu 5000 de exemplare, cele mai multe în Transilvania. Este și cel mai ieftin, costă 35. 000 lei, deși menționează că și-a asumat un risc, ”elaborând manualul în acest fel”(25).

Alte titluri din „Cotidianul” din 7 octombrie 1999:Manualul de istorie al lui Mitu a intrat în colimatorul Comisiilor parlamentare de politică externă (Amelia Ionașcu); Comisia de Învățământ l-a chemat pe ministrul Andrei Marga la ordine (Laura Ciobanu), Teodor Meleșcanu (ApR):cerem demiterea persoanelor care au avizat manualul.

În același timp cu articolele din presă, sunt realizate emisiuni la televiziune, cu dezbateri privind acest subiect, care, desigur, au avut un impact mult mai mare decât articolele scrise.

Astfel, miercuri, 6 octombrie 1999, manualele alternative, în principal „manualul lui Mitu”, au fost vedetele emisiunilor de seară. La canalul TVR2 emisiunea cu tema „Istoria adevărată”, desfășurată între orele 18, 00 și 19, 30, discută despre manualele de istorie, participanți fiind: Sorin Mitu, Adrian Cioroianu, Norocica Cojescu și Ion Grosu.

Urmează, între orele 21, 00 și 22, 00 la canalul T7abc emisiunea lui Dan Diaconescu, „Dintre sute de ziare”, având ca invitați pe Sergiu Nicolaescu și pe Sorin Mitu, unde primul invitat se manifestă cu vehemență față de autorul Sorin Mitu, între altele acuzându-l că are o soție ungueroaică!În sfârșit, la canalul Antena 1, în cadrul emisiunii „Marius Tucă Show”, dezbaterea are ca invitați pe Cristian Tudor Popescu, Sorin Mitu, Lucia Copoeru și pe Dana Zaharia. Începută la orele 22, 30, emisiunea a continuat mult, și după miezul nopții. O altă emisiune, la televiziune, va fi abia sâmbătă, 16 octombrie 1999 la canalul Tele 7abc, „Lumea în clipa 2000”, cu invitații Dan Amedeo Lăzărescu și Viorica Moisuc, chemați să se pronunțe despre istorie și despre manualele de istorie de clasa a XII-a. Deoarece, ambii invitați recunosc că nu au citit manualele respective, se discută doar generalități privind istoria.

Prof. univ. Viorica Moisuc era preocupată, la vremea respectivă, de o altă problemă care inflama opinia publică românească:revigorarea „moldovenismului”, prin publicarea, la Chișinău, a unei istorii a

Moldovei în date, autor fiind Vasile Stati (care va publica, ulterior, și primul dicționar moldoveano-român !), lucrarea lui Stati fiind analizată, de Viorica Moisuc, în trei numere succesive ale revistei „Lumea,, sub titlul: „Inepțiile unui Roller de peste Prut”(26). Privind manualele de istorie, va reveni cu un documentat articol în „Cotidianul”din 1 noiembrie 1999 (27).

Discuțiile despre manualele alternative prezintă și o latură inedită. Ziariștii de la „Academia Cațavencu”, iritați de vehemența cu care Marius Tucă, moderatorul emisiunii „Marius Tucă Show” de la Antena 1, își permite „să dea de pământ cu autorii manualelor alternative de Istorie și de Limba Română” (Sorin Mitu și Liviu Papadima), mai ales că cei doi „întrețin relații neprincipiale cu diverși cetățeni străini care, atunci când nu le dau burse, sunt chiar membri ai familiei (cazul domnului Mitu, care, vai, este însurat cu o ungueroaică)”, publică foaia matricolă a lui Marius Tucă, absolvent în 1985 al Liceului Industrial nr. 1 din Caracal, care termină liceul cu media generală 5, 80 iar la l. română și la istorie având fix media 5, 00.

Articolul se încheie cu constatarea, că nu este deloc moral, ca un elev de nota 5 să pună la zid doctori în istorie sau în literatură (28).

Seria articolelor de presă despre manualele de istorie continuă în cursul lunilor octombrie și noiembrie 1999. În „Cotidianul” din 13 octombrie 1999, un grupaj de articole semnate de Clementina Filip, Ion Năvălici și Dan Gheorghe arată că principalele discipline afectate de valul modernizării sunt Istoria românilor, Limba și literatura română și Geografia României, învățământul românesc aflându-se în pragul unui colaps, iar elevii vor avea o pregătire insuficientă, datorită noilor programe și manuale (29).

În „Cotidianul ”din 18 octombrie 1999 este publicat un amplu interviu, pe întreaga pagină 14, cu Adrian Năstase, prim-vicepreședinte al PDSR, care prezintă motivele pentru care ar trebui retras, din circuitul școlar, manualul de la Editura Sigma. Concret, liderul PDSR arată că acest manual urmează îndeaproape teoriile maghiare privind etnogeneza poporului român, și „slujește mai ales interesele unor cercuri internaționale decât intereselor naționale și adevărului istoric” (30). Consideră că vinovați pentru apariția acestui manual sunt ministrul Andrei Marga și cei care au elaborat programa de învățământ pentru istorie.

Săptămânalul „ Romania Mare ”, surprinzător, nu este foarte activ la dezbaterile aprinse pe seama noilor manuale. În prima parte a lunii octombrie 1999, atenția revistei se îndreaptă spre alt eveniment mult

mediatizat atunci, respectiv prezentarea la canalul francofon TV5 a unui film intitulat „Fratele trădat”, o coproducție franco-helveto-maghiară din 1993. Filmul este analizat pe o pagină întreagă în numărul din 21 octombrie 1999, sub semnătura lui Pierre de România (sic!), film în care românii erau arătați ca niște brute, picați din epoca de piatră, și care-i asupreau pe maghiarii din Transilvania. În zilele de 12 – 13 august 1999, filmul a fost retransmis de patru ori, adică imediat după eclipsa de Soare din 11 august 1999, ca să „eclipseze” România, aflată atunci la apogeul publicității pozitive prilejuite de acest eveniment astronomic (31).

Abia în numărul din 22 octombrie 1999 al revistei „România Mare” este publicat un articol semnat de Acad. Vasile Gionea (reprodus din ziarul „Ultima oră” nr. 41 din 15-21 octombrie 1999), și un alt articol, mai extins, semnat de Manole Neagoe (32).

O dezbatere echilibrată despre manuale este realizată în cotidianul „Curentul” din ziua de 26 octombrie 1999, analizele și comentariile fiind făcute de Andrei Marga, Stelian Tănase,

Alexandru Zub și Adrian Păunescu (33). Andrei Marga preciza că: „în mod concret, manualele alternative sunt un bun indicator al distanței pe care o luăm față de socialismul răsăritean și de malformațiile lui”, iar Alexandru Zub arăta că „un deceniu de tranziție n-a fost, pesemne, destul pentru a se elimina ideea de manual unic în acest domeniu, după cum n-a ajuns nici pentru a-i descuraja în mod serios pe adversarii pluralismului în politică”. Adrian Păunescu credea că „manualele devin alternative, nu pentru a lărgi ambitusul de gândire al tinerei generații, ci pentru a le dărâma celor tineri orice stâlpi de rezistență, în construcția lor intelectuală”. Susținea că noi avem de dat o luptă mult mai grea, decât lupta cu manualele, care ne atrag în zadar privirea: lupta cu globalismul agresiv, cu imperializarea țărilor mici și mijlocii, cu malaxorul care șterge și amestecă identități și suveranități (34).

„Cotidianul” din 22 octombrie 1999 anunța că Andrei Marga a format o comisie de specialiști, care să analizeze sugestiile și propunerile de ameliorare a manualelor alternative, deși Banca Mondială a apreciat activitatea ministerului în acest domeniu. Comisia era alcătuită din Academicienii Gheorghe Platon, Pompiliu Teodor, Șerban Papacostea, Dinu C. Giurescu și din universitarii Andrei Pippidi, Nicolae Bocșan, Lucian Boia, Ladislau Gyemant, Iuliu Paul și Vasile Vese. Andrei Marga a precizat că au fost aleși acești istorici, „deoarece ne-am dat seama că ei știu care este ora istoriografiei de acum”, manualele fiind ameliorate numai pe baza referatelor formulate de această comisie (35). O săptămână mai târziu, MEN, prin Mircea Fronescu, secretar de stat

pentru învățământul preuniversitar, recunoaște că nu poate ignora recomandarea comisiilor de învățământ ale Parlamentului, care ceruseră MEN să retragă avizul favorabil acordat manualului de la Editura Sigma. Se căuta, însă, un compromis, Editura Sigma putând da în judecată MEN, dacă manualul va fi retras, considerând retragerea manualului ca pe o încercare de cenzură politică, MEN căutând o cale amiabilă de rezolvare a problemei (36).

În „Cotidianul” din 22 octombrie 1999, George Cușnarencu și Nicolae Iliescu prezintă noi opinii despre manualul de istorie. Nicolae Iliescu crede că: „Istoria României este jucată la zaruri, conștient sau inconștient, urmărindu-se disoluția unei nații, care a și pornit-o, cu pași arzători pe această cale. Iar piatra, aruncată din praștia cocoșată de imbecilitate, va fi cu greu scoasă de cel puțin două generații de alfabetizați cu grijă”, iar tratarea cu maximă superficialitate a reperelor istoriei noastre „va trimite către cioplirea unei promoții neblagoslovite de vreo circumvoluțiune” (37). În același număr al „Cotidianului”, George Cușnarencu, după ce arată că cine crede că se poate face cultură alternativă uitându-se la televizor, se înșală pe spinarea tinerilor elevi împinși spre analfabetism, vine propunând, ironic, evident, idei pentru o istorie nonconformistă, în spiritul manualului alternativ. Scrie Cușnarencu: „Să mai lăsăm deoparte prostiile astea cu luptele lui Ștefan cel Mare și să spunem doar că Ștefan cel Mare este un ucigaș în serie și un violator care e cunoscut mai mult din cauza bancurilor care circulă în România pe seama lui. Mihai Viteazul n-a făcut nici o Unire, pentru că nu avea acceptul etnicilor maghiari și nici nu făcuse referendum, așa că despre el să se scrie doar că a provocat tragedii umanitare în ținuturile locuite de etnii și că era un profund spirit antieuropean. Auzi ce barbarie, să arunci cu pietre, la Posada, în capul armatelor eliberatoare ale NATO, care erau în misiune umanitară, ce atâta cruzime ?.. Unirea de la 1918? Un act samavolnic, de umilire a minorităților nevinovate. Crimele armatei maghiare în Transilvania? E vorba despre un război drept de pedepsire a românilor tribali.. Ce patriotism la pașoptiști? Romantism, domnilor. Să nu zicem patriotism, că zăpăcim de cap elevii, care fug de la ore scârbiți. Parcă-i văd cum se bulucesc de-acum, în urma noilor indicații alternative, la orele de istorie. De ce? Pentru că li se vorbește de nobilii maghiari, de eroii maghiari ai creștinătății și despre Țepeș din filmul Dracula. Ba, continuă Cușnarencu, ar putea să fie predată istoria, așa, mai neconvențional, scriind în manuale și despre celebrele jocuri alba-neagra, despre șmenari și muzica hip-hop, cu texte scrise de BUG

Mafia, La Familia sau Paraziții, despre Hollywood, FBI și Salonul Oval, dar fără stagiare (38).

Pentru a vedea și reacția celor care erau de acord cu apariția mult-blamatelor manuale (în fapt, a unuia singur), citim opiniile exprimate în „22”, publicație editată de Grupul pentru Dialog Social. În nr. 42(504) din 19-25 octombrie 1999, Cristian Preda sub titlul „Acuz!”, chiar pe prima pagină, critică reacția istoricilor, ca fiind tardivă, față de scandalul legat de manualul de istorie, ei intervenind abia după ce s-au pronunțat parlamentarii și gazetarii, mai întâi la GDS, apoi la Facultatea de Istorie și la Academie, acuzându-i că au intervenit în discuția despre manuale doar pentru a-și apăra domeniul, munca, profesia și statutul, amenințate de cenzura, care risca să le afecteze domeniul (39). Este reprodus, în pagina 8, comunicatul GDS din 12 octombrie 1999 privind noile manuale de istorie, în care se arată, că atacurile împotriva libertății de opinie a autorilor au un caracter antidemocratic. Ștefan Dorondel semnează un articol intitulat „Noua istorie” și manualele școlare”(pag. 9), iar Gabriel Andreescu analizează cele cinci manuale prin prisma modului cum sunt înfățișate drepturile omului, societatea civilă și rezistența sub comunism (40).

Din acest punct de vedere, Gabriel Andreescu consideră că manualul de la Editura Petrion (autori: Ioan Scurtu, Marian Curculescu, Constantin Dincă și Aurel Constantin Soare) este cel mai puțin reușit, având și defecte de ordin factual, și de interpretare, concluzionând: „Este singurul dintre cele cinci manuale asupra căruia ar fi de pus întrebarea cum a obținut aprobarea Comisiei MEN”. În finalul articolului, din nou amintește că manualele, cu excepția celui scos pe piață de Editura Petrion, au o prezentare acoperitoare a rezistenței față de comunism. Manualele RAO și Sigma oferă o viziune adecvată asupra societății civile și a drepturilor omului menționând că „și la acest punct, manualul Editurii Petrion cade la examen” adăugând că „principalul examen la tema Istoria de clasa a XII-a îl dau de câteva săptămâni oamenii politici, societatea civilă și presa”. La pagina 11, Cecilia Tohăneanu scrie despre viziunea democratică a Școlii de la Annales care a condus la lărgirea noțiunii de document istoric, faptele trecutului nefiind relevante prin ele însele iar datele istorice sunt deschise unei pluralități de „lecturi” și interpretări. Drept urmare, istoria nu poate avea acces decât la un adevăr pluralist, relativitatea și limitele istoriei impunându-se de mult ca o concluzie de bun-simț (41).

Tot în acest număr, Zoe Petre reamintește, polemizând cu Adrian Năstase, despre momentul 1985 când, brusc, PCR a decis că numele

corect al lui Mircea Vodă este „cel Mare” și exila din publicații, manuale și filme epitetul tradițional(42).

Săptămânalul „Examene”, în cursul lunii octombrie 1999, cuprindea ample materiale la rubrica „Manualele alternative pro și contra”(pag. 4- 7): un interviu cu Acad. Dan Berindei și un articol despre noul manual de la Sigma (43), în care, conform programei, se folosește în loc de Țara Românească, denumirea de Ungrovlahia(44). Acad. Dan Berindei arăta, în interviul ce i s-a luat, că istoria este marginalizată prin forța împrejurărilor, în beneficiul științelor tehnice, orele de istorie s-au restrâns și se tinde să fie scoasă de la examene. La întrebarea: Care este situația istoriei în alte țări?, răspunde că istoria suferă de o marginalizare universală, la acest sfârșit de mileniu, dar și de o tratare „prea lejeră ”, posibilă în țările înaintate, cu un trecut necontestat, dar nu la noi, unde avem încă probleme deschise, și nu trebuie să luăm mimetic niște modele care nu țin seama de necesitățile noastre. Se întreabă, în încheiere, ”Ce ne vom face când vom avea o generație pentru care această țară nu va mai însemna nimic ?,,(45).

I. Petrescu, în același număr al revistei „Examene”, prezintă un comentariu preluat de la Associated Press despre noile manuale de istorie din Israel (46). Aceste manuale menționează, pentru prima dată, că unii palestinieni au fost forțați să-și părăsească locuințele în timpul războiului din 1948, că forțele israeliene au fost de la început avantajate, sunt prezentate masacrele comise de israelieni în satul palestinian Deir Yassin, unde 250 de săteni au fost uciși și cel din 1956 din satul Kfar Kassem, când grănicerii israelieni au împușcat 47 de arabi civili, pentru că încălcaseră interdicția de circulație, fapte care au adâncit șocul comunității arabe și a mărit exodul arabilor din teritoriile cucerite de israelieni. În urma dezbaterilor din societatea israeliană, împărțită în două, față de noile manuale, ministrul Educației Yossi Sarid a fost nevoit să demisioneze. La noi, Andrei Marga, ministrul Educației Naționale declarase, după cum menționa Acad. Dan Berindei, că discuțiile pe marginea noilor manuale sunt niște simple „flecăreli”, și nu un semnal de alarmă de care ar trebui să se țină seama. Tot despre situația din alte țări, sunt publicate în „Cotidianul” din 14 octombrie 1999, sub titlul : „Colapsul sistemului manualelor alternative și al școlilor aflate la discreția autorităților locale în Occident-un avertisment pentru România ”, două articole preluate din „Le Monde diplomatique”(47).

Despre alte manuale alternative de istorie, ” Le Monde ”, din 14 februarie 1998 prezintă situația din Bosnia-Herțegovina, unde sunt în vigoare trei manuale de istorie (48). Manualele sârbești îl prezintă pe

asasinul de la Sarajevo din 1914, al lui Franz-Ferdinand, ca pe un erou revoluționar, în timp ce în cărțile musulmane și croate el este considerat un terorist. Despre cel de-al doilea război mondial, există trei lecturi diferite. În versiunea sârbă: „croaii au fost ustași extremiști în solda regimului nazist”. Versiunea croată: „cetnicii(sârbi) i-au persecutat pe numeroșii antifasciști croaii”. Ultima versiune: ei(musulmanii) s-au luptat eroinic cu cetnicii și ustașii. Personalitatea lui Iosip Broz Tito, părintele Iugoslaviei, este, la rândul ei, subiect de controversă: „călău al poporului” (sârbii), „un sibirit care și-a întemnițat toți adversarii politici”(croaii), „eliberatorul național”(musulmanii). Destrămarea Iugoslaviei, în 1991, este tratată și ea diferit: fiecare naționalitate a fost victima agresiunii și și-a exercitat dreptul legitim de apărare. Crimele pe scară largă produse de sârbi și de croaii nu sunt evocate decât doar când sârbii și croaii au fost victime, iar, în ceea ce-i privește pe musulmani ei pun accentul pe alianța sârbo-croată creată pentru a elimina însăși prezența lor. Acest tip de învățare are efecte imediate. În recreație, în curtea școlii, copiii se despart nu în funcție de sex, sau de prietenii, ci potrivit apartenenței etnice. O graniță invizibilă îi separă, se iau la bătaie și își spun unul altuia „musulman împuțit” sau „croat împuțit”. Elevii sunt încă în cursul primar dar și-au însușit deja ceea ce politicienii și juriștii denumesc „mecanismul segregacionist”. Și concluzia: reconcilierea se amână cu o generație (49).

Discuțiile pe tema manualelor de istorie au continuat, în presă, și în cursul lunii noiembrie 1999, dar cu o intensitate scăzută, față de luna octombrie. În „Cotidianul” din 1 noiembrie 1999, Prof. univ. Viorica Moisuc publică un amplu articol, în care analizează temeinic manualele nou-apărute. Se arată că, sub pretextul „modernizării”, manualele de istorie din 1999 sunt similare celor de pe vremea lui Mihail Roller, ele reluând ideologia stalinistă și tezele antiromânești ale istoriografiei maghiare (50). „Noile cercetări ”prezente în manuale sunt vechi de 50 de ani, sunt aceleași teze staliniste în manuale simpliste, toți autorii respectă aceleași „ indicații ”, iar omisiunile favorizează tendințele antiromânești ale istoriografiei maghiare.

Cele cinci manuale sunt politizate, în special capitolul referitor la perioada 1989 -1999 este „pură politică partizană a formațiunilor aflate azi la conducerea țării”. Manualul lui Mitu se inspiră din Declarația de la Budapesta din iunie 1989, care susține că formarea în același spațiu a două națiuni diferite, dă fiecăruia dreptul la păstrarea identității sale pe acest teritoriu („Lupta”, Paris, 22 iunie 1989, apud Viorica Moisuc). Pe aceeași pantă a politizării se află și înlocuirea, fără nicio explicație, în

manuale, conform Programei, a termenului Țara Românească cu cel de Ungro-Vlahia. Viorica Moisuc găsește o explicație a acestui fapt, în cartea semnată de Vasile Stati (deputat comunist în Parlamentul Republicii Moldova), ”Istoria Moldovei în date ”, publicată de Academia de științe a Moldovei în 1998. V. Stati ne învață că „Țara Românească este o invenție a istoricilor naționaliști români ”, că la sud de Carpați trăiau ungro-vlahii iar țara se numea „Ungro-Valahia ” sau „Terra Ultrasilvana”, și ea aparținea coroanei ungare. Și-se întrebă Viorica Moisuc- această nouă terminologie să fie și ea un rezultat al „noilor cercetări ?”(51).

Despre manualul de clasa a XII-a de la Editura Humanitas, 1999, se pronunță Ion Gherman, președintele Societății culturale „Ținutul Herța”(52). Ion Gherman este nemulțumit de modul în care, în manual (pag. 212-216), se prezintă cedarea Basarabiei în 1940, fără a se menționa și cedarea nordului Bucovinei, care n-a fost niciodată sub ocupație rusească, precum și a ținutului Herța, teritoriu din vechea Românie, neprevăzut în odiosul pact germano-rus, teritoriu cu aproape 100 % populație românească. Tot așa de ușor, la pag. 220, autorii au trecut și peste anexarea Insulei Șerpilor, care, prin Tratatul de la Paris din 1947 era recunoscută ca teritoriu românesc. În sfârșit, autorul apreciază că ar fi trebuit, în manual, să se recunoască faptul că, în vederea asigurării unui climat de securitate și cooperare în Europa, România, în special prin tratatul încheiat cu Ucraina în 1997, a trebuit să facă mari sacrificii teritoriale, în speranța cel puțin că sutelor de mii de români, pe care i-am lăsat cu știință în afara granițelor, li se vor respecta drepturile la identitatea de neam, de limbă și de credință strămoșească.

Ce efect aveau sacrificiile făcute de România, pentru a întări statalitatea tânărului stat ucrainean, cum cereau Emil Constantinescu, președintele României și Adrian Severin, ministrul de externe, precum și Zoe Petre, consilier prezidențial, care ne cerea, în plus, ”să uităm trecutul”, să ne orientăm spre viitorul luminos, european, vedem din același număr al ziarului „Cotidianul”, în care este republicat un protest reluat din ziarul „ Ceas” din Cernăuți, apărut la 17 septembrie 1999. În acest protest Uniunea Națională a Ucrainenilor se pronunță împotriva înălțării unui al doilea monument lui Mihai Eminescu în orașul Cernăuți, monument care era planificat a fi edificat încă din anul 1988, de către comitetul regional al Partidului Comunist al Ucrainei. Uniunea Națională a Ucrainenilor din regiunea Cernăuți considera că stima statului față de Eminescu, în orașul ucrainean Cernăuți, este astăzi mai mare decât în Suceava românească sau în orașul Chișinău din Moldova.

Arătând că „Doina” lui M. Eminescu a fost imnul „Gărzii de fier” fasciste, și este folosită și astăzi de revizionistii români în campania lor de „întoarcere” către România a pământurilor Bucovinei ucrainene, se amintește că ucrainenii din Bucovina țin minte că din punct de vedere național Mihail Eminovici a fost un renegat. El s-a născut în satul ucrainean Calânivca (actualmente Călinești) din Dorohoi, unde locuia tatăl său, ucraineanul Gheorghii Eminovici, și mama sa, Raluca Iurașco, ce ținea de neamul cazacilor. Mihail Eminovici s-a transformat în român încă din adolescență, fiind influențat de politicianul șovinist român Aron Pumnul, profesor de limba română la gimnaziul din Cernăuți, dușman fanatic al ucrainenilor. Transformarea vechiului oraș ucrainean Cernăuți într-un centru al cultului memoriei unui asemenea activist antiucrainean Mihai Eminescu se percepe, de organizațiile ucrainene ale Bucovinei, drept umilire conștientă a sentimentelor naționale ale ucrainenilor bucovineni, ce constituie 80 % din populația ținutului și cărora poetul le-a refuzat dreptul de a trăi pe meleagurile străbune. Chemăm toți patrioții statului ucrainean să boicoteze înălțarea unui monument activistului care, devenind renegat, a neglijat ucrainenii bucovineni, revendicând întoarcerea ținutului nostru în jugul român ! Orașul Cernăuți n-are nevoie de monumente ale dușmanilor poporului ucrainean ! (53).

„Cotidianul” din 1 noiembrie 1999, în pagina a doua reproduce un articol din revista clujeană de limbă maghiară „Magyar Kisebbség” nr. 2-3 din 1999, semnat de Molnar Gusztav intitulat „Încă o dată despre problema Transilvania”, în care arată că România trebuie să se federalizeze sau să se introducă devoluția de tip scoțian, pentru a-și rezolva problemele cu care se confruntă, susținând că există „transilvanism” politic suficient pentru federalizare, noua putere de la București (Convenția Democrată) fiind catalogată drept incapabilă, liderii de opinie unguri trecând la contraatac (54). Printre cei care scriu în revistă este și Sorin Mitu, autorul controversatului manual de istorie, adept al federalizării. Imre Borbely, alt autor, reia „problema transilvană” din punct de vedere maghiar : „După invazia tătară, în Ardeal, în paralel cu noi colonizări germane apare și etnosul român. Etnogeneza română este controversată”. Molnar Gusztav se pronunță că „România nu are șansa de a se lega de structurile NATO și UE”, rămânând o zonă cenușie, cerând ca Ardealul să fie independent iar Partium „reanexat” la Ungaria.

Articole, de această dată, de mici dimensiuni, care mai apar în presă în cursul lunii noiembrie 1999, cuprind ultimele „zvârcoliri” pe tema manualelor de istorie: în „Cotidianul” din 5 noiembrie 1999 se arată că, deoarece Andrei Marga „nu dă semne că ar vrea să-și îndrepte

greșelile”, 55 de deputați au inițiat o moțiune simplă prin care cer retragerea autorizației pentru manualul de istorie (55). În „Cotidianul” din 9 noiembrie se arată că unii deputați țărâniști vor să-și retragă semnătura de pe moțiune, care va fi dezbătută de către deputați pe 15 noiembrie 1999, prin care se solicită atât reevaluarea actualelor programe de studiere a istoriei, cât și retragerea autorizației pentru manualul de la editura Sigma (56).

Laura Ciobanu, în „Cotidianul” din 16 noiembrie 1999, relatează modul în care s-a desfășurat dezbaterea moțiunii manualelor alternative în Camera Deputaților, președintele Comisiei pentru învățământ a Camerei Deputaților, Anghel Stanciu (PRM) arătând că respectivului manual i se impută tratarea superficială și denaturată a istoriei, demitizarea unor personaje istorice și reinterpretarea unor evenimente (57). Andrei Marga, ministrul educației naționale, îi acuză pe inițiatorii moțiunii că au mentalitate comunistă, cerând respingerea moțiunii ca „probă a adevăratului patriotism care unește respectul adevărului față de istoria națională cu problema actului de modernizare și emancipare”.

Două scurte articole sunt din 29 noiembrie și din 17 decembrie 1999, ultimul, cuprinzând câteva rânduri, apărut în „România liberă” și anunțând că manualul de istorie de la editura Sigma va fi revizuit, o nouă ediție va apărea în ianuarie 2000, actualul manual nemaifiind retras de pe piață (58).

Printre articolele apărute în toamna anului 1999, privind manualele alternative, mai putem menționa un articol din revista „Examene” al prof. dr. Tudor Opreș, referitor, însă, la manualele de limba și literatura română (59), din care s-a scos poezia „Scrisoarea a III-a ” de Mihai Eminescu, poezie scoasă și din programa de bacalaureat.

În „România liberă” din 11 noiembrie 1999 este analizat modul cum este prezentată poliția politică în noile manuale de istorie, scoțându-se în evidență faptul că numărul securiștilor și al informatorilor diferă de la un manual la altul, constituind astfel o mare enigmă (manualele cuprindeau un capitol intitulat „ Securitatea și represiunea politică ”). Cel mai criticat, din acest punct de vedere, este manualul de la editura Petron, unde, arată autorul articolului, nici nu este menționat cuvântul „Securitate” (60).

Revista „Dosarele istoriei”, din decembrie 1999, analizează manualele de istorie prin prisma modului cum sunt tratate evenimentele din decembrie 1989: „revoluție anticomunistă” (manualul RAO), „revoluție română ”(manualul ALL), „revoluție anticomunistă ” dar și „revoltă împotriva regimului ceaușist ”(Humanitas). În concluzie, autorul

consideră că, din acest punct de vedere, în mod paradoxal, manualele cele mai criticate (vechiul manual unic postdecembrist din 1991, revizuit în 1992 și valabil până în 1999-autori: Mihai Manea și Bogdan Teodorescu-, și manualul alternativ de la Sigma) sunt, dintre toate, cele care expun viziunile cele mai complete, ca analiză și interpretare, în privința evenimentelor din decembrie 1989. Se mai menționează că, pentru elucidarea acestui moment istoric, trebuie să așteptăm noi indicii și, mai ales, noi documente scrise (61). În același număr al revistei, se relatează despre desfășurarea Conferinței Naționale a Societății de Științe Istorice din România, care a avut loc la Bușteni, în ziua de 20 noiembrie 1999. Conferința a făcut bilanțul celor 50 de ani de activitate ai S. S. I. arătându-se, în cadrul discuțiilor, că în ultimii ani situația învățământului istoriei s-a deteriorat grav, ca urmare a condițiilor materiale ale profesorilor și elevilor, a diminuării numărului de ore, a tendințelor de periferizare a istoriei naționale în procesul instructiv-educativ. S-a adoptat o rezoluție, în care se afirmă, în consens cu Recomandarea nr. 1283 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, că educația istorică reprezintă o prioritate națională, având un rol esențial în cultivarea valorilor civice și democratice, naționale și europene, solicitându-se adoptarea unor măsuri care să ducă la restabilirea statutului de disciplină obligatorie la examenele de capacitate și bacalaureat. A fost criticat modul în care s-au elaborat actualele planuri și programe de învățământ, fără participarea profesorilor, care au fost puși în fața faptului împlinit, prin măsuri administrative. MEN folosind o frazeologie alambicată, tinde să instaureze un regim de intoleranță și chiar de amenințare la adresa profesorilor. S-a citat „Comunicatul privind efectivul de ore alocat studiului istoriei în planul de învățământ școlar (gimnazial și liceal) ”, transmis Inspectoratelor școlare sub semnătura secretarului de stat, Mircea Corneliu Fronescu, în care abundă invectivele la adresa celor care își permit să critice programele și manualele școlare, dar în același timp, conducerea MEN continuă să vorbească despre democrație, dezbatere liberă de idei, reformă etc. (62).

Într-un interviu acordat săptămânalului „Examene ”, istoricul Lucian Boia se referă și la manualele alternative de istorie, arătând că manualele trebuiau făcute, chiar dacă sunt imperfecte. Manualul lui Sorin Mitu are lucruri criticabile, dar „este mai gândit decât altele”(63). Istoria actuală este o istorie de probleme, cu caracter mai sociologic, antropologic. Istoria axată pe evenimente, personalități, bătălii este de factură romantică, de la 1800-1850. Consideră că problema manualelor și a predării istoriei este un segment mic din sfidarea pe care societatea

românească trebuie să o rezolve, românii trebuie să se adapteze la schimbarea pentru o Românie nouă, pregătită să intre în UE, așa cum s-au adaptat foarte repede și pe la 1830, când a început procesul de occidentalizare. Acum românii trebuie să facă la fel, și profesorii de istorie de asemenea. Ceea ce trebuie făcut astăzi, adică integrare europeană, economie competitivă, democrație, sunt lucruri noi, pentru care trebuie construite modele noi, pe care nu le oferă istoria (subl. ns. G. S.).

Discuțiile pe marginea manualelor alternative vor continua, dar se reduc în intensitate după ce, la 7 martie 2000, Academia Română își spune cuvântul, prin Acad. Dan Berindei, Președintele Secției de Științe și Arheologie a Academiei Române (64), dar și printr-un comunicat al Biroului de presă al Academiei (65).

Comunicatul Biroului de presă al Academiei Române preciza că reprezentările și comentariile minimalizante și falsificatoare, care sunt în contradicție flagrantă cu rezultatele istoriografiei românești, vor avea consecințe deosebit de grave în ceea ce privește pregătirea elevilor, asupra imaginii lor despre poporul român, despre istoria și cultura lui.

Academia Română reamintea MEN și reprezentanților societății civile, implicați în procesul de educare a generațiilor viitoare, datoria de a-și îndeplini misiunea cu simț de răspundere, cu respectul adevărului științific, fără subiectivism și fără concesiile față de considerente politice partizane.

„Scandalul manualelor alternative ” a mai avut și o altă fațetă: ignorând legislația în vigoare, multe persoane din conducerea MEN și din cea a instituțiilor subordonate sunt autoare de programe școlare și, în același timp, autori de manuale alternative, „abonați ” în permanență la câștigarea licitațiilor cu aceleași trei-patru edituri „alese ”. S-a creat un monopol, o întreagă industrie a producerii de manuale alternative, declara Sorin Peneș, președintele Asociației „Cartea Școlară ”, care avea, în 1999 – 2000, în componență 22 de edituri, și care a contestat vehement licitația pentru manualele alternative de clasa I și de clasa a VIII-a (66).

Despre faptul că acest scandal al manualelor alternative nu a dus la nicio schimbare în bine, remarcă în revista „Dilema ” ziarista Rodica Chelaru : „O mulțime de voci, care de care mai iritate, s-au rățoit la autorii de manuale de istorie alternative.. Dar, aceiași indignați nu prea-și fac auzită supărarea – spre a folosi un eufemism –când sunt aduse în discuție manualele clasice de istorie. În structura și conținutul acelor manuale nu s-a schimbat mare lucru din decembrie 1989 încoace. Comunismul nu este nici analizat, nici blamat, nici disecat spre buna

înțelegere a elevului. Eroii neamului asasinați în închisorile comuniste nu beneficiază nici azi de mai multă atenție decât acum 10 – 11 ani. . Avem din nou, de-a face, cu dubla măsură. S-ar părea că indignarea de dragul unui exercițiu de stil este un sport național. Mai ales când subiectul în discuție este un simbol național, atunci indignarea devine obligatorie și generalizată. Întrebarea este, ce vine după indignare? Răspunsul invariabil: nimic. Sau aproape nimic”(67).

Considerăm, în încheiere, că Acad. Dinu C. Giurescu a sintetizat, cel mai bine, concluziile care se desprind din problema manualelor și a predării istoriei astăzi. Într-o recenzie la cartea istoricului Florin Constantiniu, ”De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu ”, Acad. Dinu C. Giurescu arată că locul interpretărilor marxist-leniniste este luat, astăzi, de cel al „corectitudinii politice”, de istoria scrisă din perspectiva „globalizării ”, a integrării ei într-o perspectivă continentală. Manualul de clasa a XII-a nu se mai intitulează „Istoria românilor ”ci simplu și anonim „Istorie ”. În 90 % din licee disciplina Istorie este predată în o oră pe săptămână. Ministerul Educației și Cercetării a instituit un control strict asupra manualelor, lecțiile au același titlu și aceleași subpuncte, identic formulate. Manualele au rămas alternative prin autori și editură, conținutul lor este, cu mici nuanțe, același. Lecțiile sunt redactate ca un fel de texte documentare, din care a dispărut orice reconstituire vie a ceea ce va fi fost. Mesajul emoțional a dispărut cu totul, manualele de istorie nu îi mai atrag pe tineri (68).

Istoria românilor a fost eliminată aproape cu totul din emisiunile televiziunii publice și ocupă un loc minimal în programul radioului. Ea nu se mai regăsește în discursul public decât ca o excepție. Ca și înainte de decembrie 1989, are loc în prezent o nouă interpretarea a istoriei noastre. Se tinde spre o globalizare educațională, în care oamenii au din ce mai puțin sentimentul identității lor, ca individualități, ca națiune. „Dacă nu știi de unde vii, dacă nu ești legat de înaintași, dacă nu înțelegi că țara unde trăiești are un trecut și poate avea un viitor care merită a fi susținut, atunci devii un simplu instrument în mâna celor care conduc globalizarea culturală” (69).

„Culturnicii” din anii 1970-1980, cum îi numea Vlad Georgescu, sunt urmați astăzi de culturnicii anului 2000. Chiar dacă împrejurările sunt diferite, istoria poate fi utilizată spre aceleași țeluri, de eliminare a identității proprii.

NOTE :

1. Vezi Armand Goșu, Un istoric propune o poliție a gândirii pentru colegii săi, în „Cotidianul” din 7 dec. 2000 ; Rodica Chelaru, Enervare fără folos, în „Dilema”, an IX, nr. 435 (29 VI- 5 VII 2001) p. 11 ; Florin Țurcanu, Pentru o memorie națională deschisă, în rev. „22” din 28. 06. 2005 ; Radu Țuțuiianu, Revoluțiile alternative. Elevii mai resimt șocul manualelor de istorie apărute cu reforma lui Marga, în „Jurnalul Național”, an XIII, nr. 3842 din 27 dec. 2005, pp. 24-25; O nouă materie în școală : Istoria comunismului, în „România liberă” nr. 5638, 18 sept. 2008, p. 5 ; Acad. Dinu C. Giurescu, Corectitudinea politică astăzi, în „Historia”, an VIII, nr. 78, iunie 2008, pp. 14-15 ; „Ziarul Lumina”, an V, nr. 270 (1472) din 23 nov. 2009, pp. 8-9 („Comunismul a transformat cele mai elementare drepturi ale omului în privilegii”, interviu cu Zoe Petre, realizat de Larisa și Constantin Iftime, în care se susține că „scandalul din 2000 (corect:din 1999, n. n. G. S.) a fost un scandal politic, stârnit de Partidul România Mare, împreună cu P. S. D.”).
2. Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Humanitas, 1997, p. 280.
3. Vezi Vasile Alexandru (colonel în rezervă, veteran de război), *Rescrierea istoriei*, în „Meridian”, 7 mai 1993, p. 6. În cotidianul „Meridian”, între timp dispărut, se publicau, începând din septembrie 1992, la rubrica „Istoria trebuie rescrisă”, articole pe teme de istorie contemporană, în special legate de perioada dinainte și de după 23 august 1944.
4. Cristina Ivan, *Profesorii de istorie continuă să aștepte manualele alternative*, în „Cotidianul”, an V, nr. 14(1059), 19 ian. 1995.
5. *Ibidem*.
6. George Pruteanu, *Schimbătoarele plăsmuiri ale istoriei*, în „Dilema”, an V, nr. 230, 20-26 iunie 1997.
7. Marin Bucur, „Patriotismul fierbinte”, pentru o altă istorie, în „Arhiva”, an I, nr. 8, 27 nov. 1992 (supliment de istorie al ziarului „Cotidianul”).
8. „Aldine”, supliment al ziarului „România liberă” din 10 ianuarie 1998.
9. *Ibidem*.
10. „Dilema”, an VI, nr. 269, 27 martie – 2 aprilie 1998.
11. *Ibidem*, p. 6.
12. Iuliana Daniliuc, *Luptele voievozilor români au fost scoase din manualele de istorie*, în „Cotidianul” din 25 sept. 1999.
13. Cristian Tudor Popescu, *Câte istorii are România ?*, în „Adevărul” din 6 oct. 1999, p. 1.
14. R. C., Noul manual de istorie produce scandal în Senat, în „Adevărul” din 6 oct. 1999, p. 2.
15. Roxana Andronic, Andreea Esca îl umbrește pe Mihai Viteazul în cartea de istorie, în „Ziua” din 6 oct. 1999, p. 1 și p. 3.
16. *Ibidem*, p. 3.
17. Ovidiu Drugă, Manualul de istorie de clasa a XII-a susține că Horea, Cloșca și Crișan au masacrat „familiile nevinovate” ale nemeșilor unguri, în „Cotidianul” din 6 oct. 1999, p. 3.
18. Memoriul intitulat: „În legătură cu unele fenomene care frânează activitatea istoricilor români” este reprodus în lucrarea „Istoria și limba română în vremea lui

- Gheorghe Gheorghiu-Dej :memoriile unui fost șef de Secție a CC al PMR ”, autor Pavel Țugui, București,1999, pp. 43- 54.
19. Dragoș Moraru, în „Cotidianul” din 6 oct. 1999, p. 3.
 20. Cristian Șuțu, *Ibidem*, p. 3.
 21. Cristina Zărnescu, *Contraargument : manualele ungurești*, în „Cotidianul” din 6 oct. 1999, p. 3.
 22. *Ibidem*, p. 3.
 23. Ioana Lupea, *Viktor Orban vine să facă ordine în România*, în „Cotidianul” din 6 oct. 1999, p. 4. Vezi și Sorin Petrescu, *Ziarele românești de limbă maghiară ne avertizează*. Roman Magyar Szo:„*Autonomia nu este singura rezolvare posibilă a situației maghiarimii rupte din trupul țării-mamă*”, în „Cotidianul” din 7 oct. 1999.
 24. Aida Dănilă, *Scandalul cărților de istorie. Ministerul Educației Naționale aruncă „pisica” în curtea Academiei Române*, în „România liberă” din 7 oct. 1999, p. 6.
 25. Dan Gheorghe, Directorul editurii care a publicat rușinosul manual de istorie de clasa a XII-a se explică, în „Cotidianul” din 7 oct. 1999.
 26. Viorica Moisuc, „*Moldovenism” versus „românism”*. *Inepțiile unui Roller de peste Prut*, în „Lumea Magazin”, an VII, nr. 10 (78), 1999, pp. 23 -25 (partea I), „Lumea Magazin”, an VII, nr. 11 (79), 1999, pp. 65-67 (partea a II-a) și în „Lumea Magazin ”, an VII, nr. 12 (80), 1999, pp. 68-70 (partea a III-a).
 27. Viorica Moisuc, *Manualele de istorie de clasa a XII-a reiau ideologia stalinistă și tezele antiromânești ale istoriografiei maghiare*, în „Cotidianul”, 1 noiembrie 1999, p. 18.
 28. Marius Știucă (sic!), *Liceu, cimitir al audienței mele*, în „Academia Cațavencu”, an IX, nr. 50(421), 21 -27 dec. 1999, p. 15.
 29. *Noile programe școlare și manualele alternative vor duce la o pregătire insuficientă a elevilor*, în „Cotidianul” din 14 oct. 1999, p. 14.
 30. „Cotidianul” din 18 oct. 1999, p. 14. (Adrian Năstase, despre rușinosul manual de istorie elaborat de Sorin Mitu: „Această lucrare este antinațională, dezvoltând toate tezele istoriografiei maghiare”).
 31. Pierre de România, „*Fratele trădat”- o armă mediatică*, în „România Mare”, 15 oct. 1999, p. 21.
 32. Vasile Gionea, *Manualul de istorie, obiect de scandal, rezultat al inconștienței sau al trădării*, în „România Mare”, 22 oct. 1999, p. 19. Manole Neagoe, *Manualul de istorie*, în „România Mare”, 22 oct. 1999, p. 18.
 33. XXX- *Manualele școlare expresia unei neînțelegeri*, în „Curentul” din 26 oct. 1999, p. 12.
 34. *Ibidem*, p. 12.
 35. Ion Novăcescu, *Andrei Marga a desemnat să îndrepte abominabilul manual al lui Mitu o comisie formată din istorici care susțin demitizarea istoriei românești*, în „Cotidianul” din 22 oct. 1999.
 36. Dan Gheorghe, *Ministerul Educației caută o soluție pentru retragerea controversatului manual de istorie*, în „Cotidianul” din 29 oct. 1999.
 37. Nicolae Iliescu, *Manualul spiritual*, în „Cotidianul” din 22 oct. 1999.
 38. George Cușnarencu, *Idei nonconformiste pentru o istorie alternativă*, în „Cotidianul” din 22 oct. 1999.
 39. Cristian Preda, *Acuz !*, în „22 ”, an X, nr. 42 (504), 19 – 25 oct. 1999, p. 1.

40. Gabriel Andreescu, *Rezistență, drepturile omului și societatea civilă în manualele de istorie de clasa a XII-a*, în *Ibidem*, p. 8.
41. Cecilia Tohăneanu, *Istoria – un discurs interpretativ și plural*, în *Ibidem*, p. 11.
42. Zoe Petre, *Umbră lui Ceaușescu la Cozia*, în *Ibidem*, p. 3.
43. Mihaela Dumitru, *Dialog cu acad. Dan Berindei, președintele secției de științe istorice a Academiei Române*, în „Examene”, an IV, nr. 173, 25-31 oct. 1999, p. 5.
44. Mihail Constantinescu, *Programa de istorie promovează o aberație. Manualele o amplifică .Deci, ce e Ungrovlahia?*, în *Ibidem*, p. 4.
45. Mihaela Dumitru, *Ibidem*, p. 5.
46. I. Petrescu, *Noile cărți de istorie se opun miturilor naționale*, în *Ibidem*, p. 4 și p. 6.
47. Dragoș Moraru, „*Le monde diplomatique*” avertizează:când bacul sacrifică istoria, elevii pierd îndemânarea limbii și obiceiul gândirii ; Roxana Frosin, Gabriela Manea, *Absolvenții liceelor americane sunt în mare parte analfabeți*, în „Cotidianul” din 14 oct. 1999, p. 14.
48. Trei variante (după „Le Monde”, 14 februarie 1998), în „Dilema”, an VI, nr. 269, 27 mai- 2 apr. 1998, p. 16 (număr special cu tema „Istoria și Geografia”).
49. *Ibidem*, p. 16.
50. Viorica Moisuc, *Manual unic în cinci variante. Manualele de istorie de clasa a XII-a reiau ideologia stalinistă și tezele antiromânești ale istoriografiei maghiare*, în „Cotidianul”, an IX, nr. 2500, din 1 noiembrie 1999, p. 18.
51. Viorica Moisuc, *Ibidem*, p. 18.
52. Ion Gherman, *Manualul de la Humanitas lovește în basarabenii și bucovinenii înstrăinați*, în „Cotidianul”, an IX, nr. 2500, 1 nov. 1999, p. 14.
53. *Nenorocire premeditată, Adresare către organele puterii de stat a Ucrainei și obștinii ucrainene în chestiunea înălțării unui al doilea monument lui Mihai Eminescu în orașul Cernăuți*, în „Cotidianul”, 1 nov. 1999, p. 14.
54. „*Magyar Kisebbség*”: *România nu-și va putea rezolva problemele decât dacă se federalizează*, în „Cotidianul”, 1 nov. 1999, p. 2.
55. Laura Ciobanu, *55 de deputați au inițiat o moțiune simplă care cere retragerea autorizației pentru manualul de istorie al lui Mitu*, în „Cotidianul” din 5 nov. 1999.
56. Laura Ciobanu, *Patru țărăniști se pregătesc să fugă de pe lista de semnături a moțiunii dedicate manualului lui Mitu*, în „Cotidianul” din 9 nov. 1999.
57. Laura Ciobanu, *Puterea și-a obligat parlamentarii să se retragă de pe lista celor care cer anularea autorizației acordate manualului Mitu*, în „Cotidianul” din 16 nov. 1999.
58. Cristina Zărnescu, Dragoș Moraru, *Continuă protestele față de manualele de istorie*, în „Cotidianul” din 29 nov. 1999 ; C. Tăut, *Manualul de istorie al Editurii Sigma este revizuit*, în „România liberă” din 17 decembrie 1999.
59. Tudor Opreș, *De ce s-a scos de la bacalaureat „Scrisoare a III-a” ?*, în „Examene”, an IV, nr. 174, 1-7 nov. 1999, p. 3.
60. Silviu Alupeș, *Numărul securiștilor și al informatorilor, o mare enigmă*, în „România liberă”, serie nouă, nr. 2930, 11 nov. 1999, p. 2.
61. Gabriel Catalan, *Ce-i învățăm pe copiii noștri ?*, în „Dosarele istoriei”, an IV, nr. 12(40) 1999, pp. 59-61.
62. Mircea Suciuc, *Stalinism sub egida MEN ?*, în „Dosarele istoriei”, an IV, nr. 12(40), 1999, pp. 63 – 64 .

63. Lucian Boia, *Mitul este o mare credință și nu putem trăi fără o credință...*, în „Examene”, an V, nr. 6 (188), 7-13 febr. 2000, pp. 12-13.
64. „Cotidianul”, 7 martie 2000, p. 11 (Academia Română își spune cuvântul cu privire la manualul de istorie de clasa a XII –a apărut la Editura Sigma).
65. Emilian M. Dobrescu, *Românografia, Bilanț și perspective*, București, Editura Compania, 2000, p. 186.
66. *Ibidem*, p. 186. Vezi și Nicu Ploscaru, *Odiseea unei licitații ilegale*, în „Almanahul Tribuna învățământului 2000”, pp. 75-81.
67. Rodica Chelaru, *Enervare fără folos*, în ”Dilema”, an IX, nr. 435, 29 VI- 5VII 2001, p. 11.
68. „Historia”, an VIII, nr. 78, iunie 2008, pp. 14-15.
69. *Ibidem*, p. 15.

BIBLIOGRAFIE

1. LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE

1. Andreescu, Gabriel, Molnar Gusztav, Problema transilvană, Iași, Polirom, 1999, 216 p.
2. Aurescu, Bogdan, Avanscena și culisele Procesului de la Haga : memoriile unui tânăr diplomat, București, Monitorul oficial R. A., 2009, 256p.
3. Boia, Lucian, Istorie și mit în conștiința românească, București, Humanitas, 1997, 310 p.
4. Bruhis, Mihail, Rusia, România și Basarabia. 1821, 1918, 1924, 1940, Chișinău, Editura Civitas, 1992, 362 p.
5. Constantiniu, Florin, De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu, București, Editura Enciclopedică, 2007, 520 p.
6. Constantiniu, Florin, O istorie sinceră a poporului român, București, Editura Univers Enciclopedic, 1997, 592 p.
7. Constantinescu, Radu, 100 de istorioare cu istoricii Epocii de Aur, Iași, Editura Fides, 1997, 256 p.
8. Dobrescu, Emilian M., Românografia, Bilanț și perspective, București, Editura Compania, 2000, 256 p.
9. Georgescu, Vlad, Politică și istorie, București, Humanitas, 1991, 168 p.
10. Ivanov, Leonte, Imaginea rusului și a Rusiei în literatura română 1840 – 1948, Chișinău, Editura Cartier, 2004, 288p.
11. Mîtu, Sorin, Geneza identității naționale la românii ardeleni, București, Humanitas, 1997, 440 p.
12. Miturile comunismului românesc (sub direcția lui Lucian Boia), București, Editura Nemira, 1998, 376 p.
13. Moldoveanu, Petre, Cum se falsifică istoria, Baia Mare, Casa de presă și editură „Gutînul”, 1991, 48p.
14. Mungiu-Pippidi, Alina, Transilvania subiectivă, București, Humanitas, 1999, 256 p.
15. Negru, Elena, Politica etnoculturală în R. A. S. S. Moldovenească (1924 -1940), Chișinău,
16. Editura Prut Internațional, 2003, 204 p.

17. Negru, Gheorghe, Politica etnolingvistică în R. S. S. Moldovenească, Chișinău, Editura Prut Internațional, 2000, 132 p.
18. Pop, Ioan-Aurel, Istoria, adevărul și miturile, București, Editura Enciclopedică, 2002, 392p.
19. Țugui, Pavel, Istoria și limba română în vremea lui Gheorghiu-Dej. Memoriile unui fost șef de Secție a CC al PCR, București, Editura Ion Cristoiu, 1999, 304p.
20. Ungheanu, Mihai, Românii și „tâlharii Romei”, București, Editura Phobos, 2005, 444p.
21. Verdery, Katherine, Compromis și rezistență, București, Humanitas, 1994, 384 p.
22. Zamfirescu, Dan, Războiul împotriva poporului român, București, Editura Roza Vânturilor, 1993, 368 p.

2. PERIODICE

Adevărul, 1999
Academia Cațavencu, 1999
Aldine (supliment, România liberă), 1998
Arhiva(supliment, Cotidianul), 1992
Cotidianul, 1995 – 2000
Curentul, 1999
Dilema, 1997 – 2001
Dosarele Istoriei, 1999
„22”, 1999 – 2005
Examene, 1999 – 2000
Historia, 2008
Jurnalul Național, 2005
Lumea Magazin, 1999
Meridian, 1993
România liberă, 1999 – 2008
România Mare, 1999
Ziarul Lumina, 2009
Ziua, 1999

IV. RECENZII

RECENZIE LA „HAȘDEU ȘI IORGA. CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE TRADIȚIONALĂ” DE GHERASIM RUSU TOGAN

*Prof. Dr. Gheorghe Râncu
Președinte Filială, Câmpina a SȘIR
Director Colegiul Tehnic Forestier
Câmpina*

Gherasim Rusu Togan s-a apropiat de opera celor doi savanți, dată fiind formația sa etnografică și folcloristică, dublată de o reală acribie introspectivă asupra culturii populare românești. Prin volumul de față autorul este pus în fața unei dificile întreprinderi, în contextul monumentalității formației celor doi, ca: istorici, enciclopediști, etnografi și etnologi, profesori și inițiatori de școală, curente și reviste, publiciști și editori, oratori și critici, literați și creatori de noi domenii în planul culturii naționale și nu numai.

Incursul pe care și l-a propus Gherasim Rusu Togan impune ca volumul său să fie parcurs pe îndelete, nu ca o lectură rapidă de roman de după - amiază, ci ca un studiu amănunțit și abisal asupra cărui trebuie să te apleci, cuantificând o bogată sursă de informație, de cunoaștere și în mod special de a înțelege planul analizei propuse. Este la fel de veridic, cel puțin din perspectiva noastră, că autorul nu și-a propus să le analizeze contribuția adusă la cunoașterea culturii populare de la noi, punându-i pe cei doi savanți comparativ față în față, cât mai ales de a se apropia dintr-un unghi cât mai favorabil, și anume cel al complementarității lor.

Totul este pus într-o formulă interogativă: dacă Hașdeu n-ar fi existat, Iorga nu ar fi fost atât de mare prin vastitatea operei sale. De aici și o constatare ce trebuie înțeleasă în prezentarea lui Hașdeu și a lui Iorga, ca apărători ai neamului românesc, ca doi străluciți combatanți în planul frontului istoriografic cu detractorii istoriei românilor.

Etnograful câmpinean surprinde corect prin studiul său, că prin cercetările și lucrările scrise cei doi enciclopediști și-au adus o mare și reală contribuție la umplerea aceluși „vid, gol istoric”, de cca. o mie de ani, ce corespunde fenomenului marilor migrații euro-asiatice de la începuturile evului mediu și până la explozia obștilor sătești românești spre statalitate. Cei doi istorici demarează analizele lor de la sat (obște),

înțeles nu ca o entitate bazată pe relațiile de rudenie, ci pe raporturile de muncă și de creație anonimă în planul coexistenței etnice, în raportul direct economic, social, lingvistic, cultural și religios, dar și militar cu alogeni veniți în spațiul carpato – danubiano - pontic.

Se completează astfel un tablou veridic asupra psihologiei și mentalului românesc din care au descins: munca, omenia și ospitalitatea, răbdarea, rezistența și toleranța mai ales față de străini. În planul etnopsihologiei românești s-au activat în adstrat (contactul și influențele străine mulate pe coloana vertebrală a românilor), cu precădere în evul mediu și epoca fanariotă a ceea ce reprezintă și astăzi: necinstea, hoția și șmecheria, diminuarea empatiei etnice și toate completate de lene, dezbinare, credulitate - delăsare – lașitate, mergând până la lipsa respectului față de lege, față de muncă și față de celălalt (n.n.).

Autorul surprinde acea melancolie optimistă specifică românului, mai ales în planul ajutorului divin, aflat într-o implacabilă așteptare, decât în și prin directă implicare în modelarea propriului destin etnic. De altfel, el îi încadrează în curentul autohtonist, cu precădere pe Hașdeu, în timp ce la Iorga se adaugă o tendință preeuropenistă, specifică românilor din perioada interbelică.

Cei doi titani ai culturii românești s-au apropiat de cultura populară venind dinspre perspectiva unei cercetări istoriografice. Folclorul și etnografia anonimă, atât în plan individual, cât și colectiv, au devenit instrumente în abordarea continuității românești.

Hașdeu și Iorga, consimte autorul, s-au intersectat puțin în contemporaneitatea lor: în timp ce magul de la Câmpina era la apusul carierei, Iorga se afla în plină ascensiune. În vreme ce B.P.Hașdeu a excelat aproape în toate (etnologie, etnografie, folclor, lingvistică, literatură și istorie), Nicolae Iorga a excelat în istoria globală, căreia i-a subsumat folclorul și artele populare. Gherasim Rusu Togan apelează corect la afirmația lui G.Călinescu, care referindu-se la Hașdeu reliefa că, acesta a izbutit aproape peste tot, pentru ca despre Iorga să afirme că a fost minor în fiecare activitate, dar măreț prin vastitatea operei sale. În vederea explicării culturii moderne românești cei doi au abisat până la izvoarele ascunse ale culturii poporane, manifestând o pasiune romantică, dar și cu accente pozitiviste față de tot ce a fost și este românesc.

Completându-l pe autor, am continua că Hașdeu, ca filosof al istoriei, a fost atras și a excelat în spațiul cosmogonic românesc, căutat în toate formele culturii populare, pentru ca Iorga, mai pragmatic, să fie personalitatea de cea mai mare mărime, ce și-a propus să stabilească și să explice relația/raportul dintre spiritul teoretic al românului și simțul

aplicativ, practic. Aceasta explica obstința cu care Iorga s-a aplecat asupra descrierii meșteșugurilor la români, despre extraordinara capacitate de împrumut, de preluare spre formele tradiționale ale existenței sale.

Exegeții, indiferent de ce parte a baricadei comparative s-ar afla, au sesizat structura contradictorie la cei doi în raportul dintre rigurozitatea științifică, dar și aplecarea spre fabulație atunci când argumentele lipseau (cu precădere la Iorga din perspectiva noastră). Este la fel de adevărat, însă, că în vasta lor operă cei doi s-au axat pe triada depistare – cercetare - editare, în care liantul era dat de interpretarea datelor, supuse metodei comparatiste.

Fin observator și cunoscător al operei lui B.P.Hașdeu, profesorul Rusu afirmă despre savantul de la Câmpina, că a fost primul gânditor român ce a cercetat cultura populară pe baza unei metodologii științifice. Demersul hașdeian începe de la fondul anonim, de la cultura nescrisă, oraliană, de la cutumele ce intră în mit și rit, îmbrăcate într-un ezoterism complementar, de la credințele păgâne la creștinism. Hașdeu a excelat remarcabil în planul mitologiei carpatiene, transcendând spre filologie și filosofia limbajului. La Hașdeu, limba este principalul instrument de descifrare a misterelor unui popor, depășindu-și prin aceasta nu doar înaintașii, cât și pe majoritatea urmașilor săi. A parcurs aproape toate compartimentele lingvisticii moderne, lăsându-și amprenta creatoare în fiecare dintre ele. S-a aplecat cu o remarcabilă acribie asupra teoriei straturilor, atât în plan etnic, cât și în plan lingvistic, autorul volumului de față considerându-l un geniu de o „înspăimântătoare vastitate”, „ca o conștiință cu ușile deschise”.

Din perspectiva lui Gherasim Rusu Togan rezidă și faptul că, până la Hașdeu nimeni nu a abordat folclorul în manieră științifică, el fiind și întemeietorul etnopsihologiei și a etnologiei comparate, definind folclorul ca o operă anonimă a colectivității. Profesorul și scriitorul consemnează la fel de corect: dacă D.Cantemir este părintele etnografiei românești, B.P.Hașdeu este adevăratul ctitor și inițiator al cercetării științifice a folclorului. Autorul este preocupat în explicațiile date în a surprinde preocupările hașdeiene asupra substratului dacic, ca autohtonist el reîntorcându-se la dacism prin doină, frunza verde, datini și obiceiuri, prin basm, mit și căutarea elementelor păgâne ce au transcendența în creștinismul mioritic. La Gherasim Rusu Togan, magul de la Câmpina este evocat și ca un vizionar, ca un veritabil sociolog care, plecând de la chestionarele începute, prefigurează și construiește profilul psihologic al românului.

Noi am completa, că în 2003 România a aderat la Convenția internațională de salvagardare a culturii tradiționale și a folclorului ca parte componentă a patrimoniului universal. Precizăm, doar, că România a intrat în patrimoniul universal prin ritualul călușului și prin doină, și că de aici un merit, ca piatră de temelie, i-a aparținut lui B.P.Hașdeu.

Continuându-și demersul, Gherasim Rusu Togan se oprește la Nicolae Iorga, ca la cel mai prolific autor de cărți, studii și articole (peste 6000, n.n.). Iorga a fost sedus de folclor, susține autorul, nu doar ca un cercetător remarcabil, cât mai ales în explicarea substratului traco-getodacic și a zestrei specifice cu care s-a intrat și s-a ieșit din complexul proces al romanizării. Deși s-a apropiat de lumea satului și din perspectivă sămănătoristă, Iorga a legat intrinsec și corect transumanța de formele simple de locuit la români, implicând în descrierile sale, obositor de amănunțite, câteodată, habitatul de la stână și casă, insistând pe ornamentația interioară și exterioară, pentru a finaliza cu biserica, portul, ornamentația țesăturilor, meseriile, meșteșugurile, uneltele și nu în ultimul rând cu simbolistica iconografică. De fapt și autorul este surprins la Iorga de această insistență a descrierilor până la detaliu. Față de B.P.Hașdeu, Nicolae Iorga a pus un deosebit accent și pe aspectele de viață economică și socială, construind imaginea vieții cotidiene la români, ca nimeni altul, până astăzi. Ca etnolog și etnopsiholog, N.Iorga leagă și explică viața arhaică a lumii medievale de viața cotidiană, ca argumente indubitabile ale continuității românești.

Folcloristul câmpinean face în volumul său și o scurtă incursiune în lumea basmului, completându-i pe cei doi savanți în planul nașterii basmului ca mit, a circulației și a interferenței cu celelalte școli europene, reliefând la Iorga asiduitatea cu care acesta a urmărit periplul basmului din India și Orient în general, prin Bizanț și Europa, sesizând impactul creației și al vieții, ca o confruntare inevitabilă dintre bine și rău, de la zoroastrismul mazdaisto-persan și până la feții-frumoși, zmeii și zânele din basmele românești.

Autorul sesizează și faptul, că față de Hașdeu, Iorga a acordat un real interes față de Biblie și circulația cărții religioase la români, dar mai ales, că savantul de la Vălenii de Munte, prin implicarea în viața politică a trecut de pe pozițiile autohtonismului spre cele ale unui europenism, instalat în preajma declanșării celui de-al doilea război mondial la mulți intelectuali români.

Abordându-și volumul din perspectiva palierului culturii și al civilizației tradiționale la români, Gherasim Rusu Togan era firesc să nu acorde spațiul necesar și pentru pozițiile celor doi savanți din perspectiva

raporturilor interetnice. Este de fapt vorba despre antisemitism, înțeles la cei doi nu în forma manifestărilor violent fizice, cât mai ales a unei critici aduse evreului de pe poziții intelectualiste și creștin-ortodoxe. Dacă la Eminescu, teama față de evreu era înțeleasă ca una specifică societății românești moderne, de la jumătatea sec. al XIX-lea (creșterea lor numerică și concurența adusă capitalismului autohton), la Hașdeu, antisemitismul său se explică prin tinerețea petrecută în mediile rusești și polono - ucrainiene. Într-o scrisoare remisă lui Lazăr Șeineanu, Hașdeu mărturisea că a fost și a rămas un antisemit. În 1866, în „Studiu asupra iudaismului” B.P.Hașdeu scria, învinuindu-i pe evrei: că nu muncesc, nu produc, dar în schimb se înmulțesc și se îmbogățesc, împrăștiind semințele corupției și ale mitei. Critica adusă lui Hașdeu pentru convingerile sale antisemitice, manifestate doar în plan ideatic și în nici un caz în plan fizic, ni se pare o injustețe evidentă din partea unor autori de după 1989, ce au excelat prin interpretările lor subiective și nefondate, decăzute din planul etic al abordărilor științifice.

La Iorga, situația este oarecum diferită. Istoricul Oldson afirma că antisemitismul lui Iorga a fost de o eleganță diferită. La Iorga și la Hașdeu, ca de altfel la majoritatea românilor, antisemitismul a îmbrăcat o haină religioasă, generată de tradițiile specifice bisericii, dar mai ales ortodoxismului românesc. De fapt, la Iorga, în al doilea deceniu interbelic, antisemitismul său s-a diluat, el opunându-se conceptului rasial și violenței susținute de Garda de Fier.

Actuala societate românească, atentă sau nu la disputele existente, la unele acuze ce se aduc unor mari și foști intelectuali români, nu are, încă, creionată o poziție bine stabilită. De aici și numeroase abordări și critici ce umbresc opera unor mari creatori, printre care și cei trei menționați în rândurile de față. Credem că este necesară punerea sub lupa cercetării și a acestor aspecte ce își așteaptă răspunsul din partea publicului larg. Mentalul postdecembrist, și din nefericire abordările mai multor autori, consacrați prin studiile lor au supus criticii și demitizării activității și operelor unor mari personalități ale culturii românești din sec. al XIX-lea și al XX-lea.

Nu putem încheia recenzia noastră fără a recomanda cu toată seriozitatea lecturarea volumului ieșit de sub penița scriitorului și folcloristului Gherasim Rusu Togan, ca o contribuție deosebită la exegeza făcută operelor lui Hașdeu și Iorga, precum și a complementarității dintre cultura populară și cea cultă.

RECENZIE LA „TINEREȚEA. CĂTÂNIA. RĂZBOIUL” DE GHERASIM RUSU TOGAN

*Prof. Dr. Gheorghe Râncu
Președinte Filială, Câmpina a SȘIR
Director Colegiul Tehnic Forestier
Câmpina*

În preambulul volumului, autorul mărturisește că dedică această carte memoriei tatălui său, Moisa, ca de altfel și sutelor de mii de români morți, mutilați și dispăruți în cele două războaie mondiale.

Scriitor, poet și eseist, dar mai ales consacrat în planul etnografiei, etnologiei și al folcloristicii românești, Gerasim Rusu Togan și-a propus un parcurs al trecerii destinului bărbătesc, și nu numai, prin triada prin care feciorul (tinerețea) ajunge la maturitate, trecând prin vicisitudinile existențiale ale cătăniei, războiului, ale înstrăinării sau ale depământenirii. Autorul aduce în prim plan un bazin important al creației populare, cel materializat prin: cântecul de cătănie și de război, cântecul deștărării sau al înstrăinării, scrisorile și jurnalele de front, precum și interviurile realizate printre veteranii prahoveni din cel de-al doilea război mondial. Construit ca un sumar al destinelor umane, volumul se deschide ca o completare la ceea ce scria, încă de la sfârșitul sec. al XIX-lea B.P.Hașdeu, că sorgintea unei literaturi se află în gura poporului, sau L. Blaga despre veșnicia poporului român care s-a născut și persistă prin lumea satului, ca o arhivă neinstituționalizată a unui popor (n.n.).

Deși consacratul căutător de folclor abordează cătănia ca pe o instituție de tip medieval, tot el abisează în plan ritualic, inițiativ, până la nedeia dacică, trecând prin maialul, lătoreanul și călușarul ca sărbători în care tema centrală este pregătirea feciorilor pentru marea întâlnire cu viața, cu confruntarea ridicării la oaste sau la război. În fața „sfatului oamenilor buni și bătrâni” – areopagul obștii sătești la românii evului mediu – tinerii sunt inițiați în arta întrecerii în luptă sau exerciții fizice, ca vechii elini ai anticelor olimpiade. Comunitatea susține și însoțește participarea feciorilor, adăugând și lătoreanul ca implicarea tinerilor și din alte sate în bătătura maialului, ca o solidaritate între comunitățile romaniilor de vale. Călușarul transpune prin dansul inițiativ pregătirea feciorului pentru a intra în tagma bărbaților, ca o transpunere prin mișcări în planul tematic al solidarității oșteanului pe câmpul de luptă, atunci când fiecare depinde de implicarea celuilalt/celorlalți.

Călușarul, ca și întreaga comunitate, se teme de iele, de răul ce poate fi doar intuit, de aceea în plan cromatic tânărul poartă cămașa destinului, în care roșul și negrul se întrepătrund pe fundalul albului (culoarea purității, a nepăcatului), ca o cromatică a sângelui și a morții. Autorul surprinde revolta prin blestem, atât al feciorului, cât și al comunității, al grijei ancestrale a celui plecat dintre ai săi față de rosturile vieții, implicit față de ogor, cal, plug și car într-o unicitate și o succesiune repetabilă și implacabilă a trăirilor, fie că este vorba de cătănia secolelor al XV-lea – al XIX-lea, dar și a celor două războaie mondiale din veacul trecut.

Gherasim Rusu Togan remarcă tonalitățile jeluitoare ale cântecului de cătănie, în care începutul este întotdeauna însoțit de blestem, dublat de cel al celui ridicat la oaste, de cel al mumei, tatălui sau al rudelor. Cântecul de cătănie este încărcat de sentimentul mioritic al presimțirii inevitabilului sfârșit, ca o rupere de viața anterioară. Blestemul nu are ca țintă doar soarta, cât mai ales statul, cel care-i frânge destinul, viața de tihnă din mijlocul comunității.

Inițierea tinerilor pentru a intra în tagma bărbaților era, de fapt, o obligativitate pentru întreaga comunitate masculină. Această constatare își are acoperirea în lumea realului medieval românesc. Astfel, pe baza informațiilor existente, istorici și sociologi români estimează că Moldova lui Ștefan cel Mare (1457-1504) ar fi numărat peste 300.000 de suflete. Dacă extragem numărul femeilor (biologic cu 1/3 mai mare decât cel al bărbaților), al bătrânilor și al copiilor, cei care nu puteau fi ridicați la oaste, ne rămân cca. 40.000 de bărbați, fapt ce corespunde izvoarelor medievale ce atestă pentru oastea cea mare și steagurile boierești acest număr.

Revolta ca trăsătură dominantă este sugestiv redată prin:

„Înălțate împărate/ Nu mă înstrăina departe, / Tu știi rându tunului/
Eu știu rându plugului”.

Cântecul de cătănie, ca și cel de război, scrisorile și jurnalele de front sunt cântecul de unul singur, ca o trecere dinspre imanența vieții spre transcendentul sacru al neființei, nu ca o plecare pe termen scurt, ci ca o desprindere totală față de tot ceea ce a fost. Tocmai din această perspectivă, cântecul de cătănie este un cântec de jale.

În sumarul căutărilor sale, ca fântânar al folcloristicii românești, Gherasim Rusu Togan readuce în actualitate cântecul înstrăinării sau așa cum autorul îl denumeste, drept cântec al depământării, al deșțărării. Este abordată drama ruperii de cei dragi, de casa cu părinți, a disperării și a revoltei celui care pleacă pentru a se întâlni cu soarta pe alte meleaguri,

ca o soluție a binelui pentru ai săi. Înstrăinatul are sămânța îngropată în glia satului, dar ea înflorind și uscându-se pe alte meleaguri. De fapt, prin cântecul înstrăinării se intră într-un alt capitol existențial, cel al românilor de pe cuprinsul monarhiei dualiste austro-ungare (1867-1918), forțați prin legile antiromânești: Trefort (1879) și Apponyi (1907), de lipsa de pământ, de lipsa drepturilor primare, dar și de cele naționale, din cauza datoriilor, a perioadelor de recesiune și de recolte slabe, pentru a pleca spre tărâmul făgăduinței – America.

Înstrăinarea, abordată ca fenomen general, a cuprins la români mai multe valuri de emigrări: primul val, 1867-1914, cel de-al doilea din perioada interbelică, al treilea în și după cel de-al doilea război mondial – incluzând aici și perioada comunismului, pentru ca ultimul val să debuteze după 1990.

Statisticile recente, cu toată subiectivitatea lor, relevă existența în S.U.A. și în Canada a peste 1, 1 milioane de români. Cunoscuta publicație „Telegraful român” reliefa pentru perioada 1889-1914 emigrarea a peste 135.000 de români din Transilvania, Maramureș, Banat și Bucovina, din care 21.000 de români s-au repatriat în 1920, pentru a scădea la 8.000 în 1921. În 1902 era atestată prima biserică românească în S.U.A., în timp ce primul episcop desemnat de B.O.R. a fost Policarp Morușcă.

Majoritatea covârșitoare a românilor plecați provenea din rândul țărănimii, urmând pauperii urbani, intelectualii și preoții. Unul dintre primii plecați, înaintea primului val, a fost preotul Samuil Damian despre care se păstrează și o interesantă corespondență cu politicianul și fizicianul american Benjamin Franklin. Doar în plan informativ îl menționăm și pe românul George Pomutz, ajuns general în timpul războiului de secesiune (1861-1865).

Gherasim Rusu Togan urmărește și surprinde în ciclul înstrăinării calvarul depăământenirii, a imposibilității adaptării și a imboldului repatrierii. Surprindem o mândrie naturală în prejudecata autorului, că deșțarații și-au păstrat identitatea, că și-au crescut și educat copiii în conștiința românească a existenței. Doar sugestiv redăm prin aceste pagini:

„Plânge-mă, maică cu dor / Că ți-am fost vrednic fecior, / De m-am dus în țări străine/ Unde nu cunosc pe nime, /Numai frunza și ierbuța/
Și ce mi-a mai scris măicuța, / Să mă usce pe-aici dorul/ Dac-am vrut să-mi sparg ulciorul/ Să trec balta cu vaporul”.

Sau:

„Americă, bătu-te-ar focul/ Mi-ai schimbat rostul și locul, / Cu dolari m-ai amăgit/ Și iată-mă pribegit, / M-așteaptă-n poartă copiii/ Să mă-ntorc din dealul viii/ Dar eu m-am dat vântului/ La capătul pământului”.

Autorul în sumarul periplului asupra cântecului de cătănie, de război și de înstrăinare se oprește, insistând și asupra scrisorilor de război, unele în versuri, altele sub forma jurnalului de front, incluse în drama Răsăritului și încheiate în amăgitoare nădejde a reînțarcerii la vatră, la cei dragi, la ogor și la plug. Ele sunt reale mărturii ale prezenței militarilor români în infern, și nu întâmplător Gherasim Rusu Togan în epilogul volumului său deplânge soarta cimitirelor românești, ale crucilor prăbușite și ale mormintelor neîngrijite. Este uitarea neamului? Personal am răspunde că nu, amintind doar pentru anul 2012, desfășurarea la Cluj al celui de-al nouălea festival al cântecului de cătănie.

Tabloul general al mărturiilor despre infernul românesc de peste Nistru este completat și de cântecele de iertare și de rămas bun, de cele ale Stalingradului și ale blestemelor înălțate în eterul stalinist, ca și cele peste 20 de interviuri strânse, mărturii autentice de la veteranii celei de-a doua conflagrații mondiale, proveniți din județul Prahova. Sunt biografii încărcate de suferință a unor bărbați, trecuți astăzi de 85-90 de de ani, uitați de semenii lor în albia existențialului postbelic, a comunismului și a anilor de după 1990.

Volumul nu se putea încheia fără o scurtă introspecție și asupra regimului comunist, abordat de autor ca o acțiune barbară de decapitare a lumii rurale, ca o pelagră conștient aruncată de comuniști asupra credințelor, datinilor și ritualurilor la români. Salvarea spiritului românesc, al anonimului individual sau colectiv în actul creației folclorice este, de altfel, și scopul cercetărilor neconținut întreprinse de Gherasim Rusu Togan, volumele și articolele sale fiind nu numai o dovadă, dar și o reală contribuție (confirmată de Uniunea Scriitorilor, de critici și diverși autori) adusă în lumea scrisului despre ceea ce a fost, este și va fi neamul românesc.

